P9
1
13. 14.

R. R
f 21
N
a. 13
G. D. 40

62614/B

T8

MEDICAL SOCIETY OF LONDON

QUADRIGA SCRIPTORUM DIÆTETI-CORUM CELEBRI-ORUM.

adcurante

JOH. SIGISMUNDO HEN-
NINGERO, MED. DOCT. ET
PROF. PUBL. ORD.

ARGENTORATI

Sumptibus THEODORICI LERSE,
ANNO M. D CC XIII.

I. Ars Sanctorii Sanctorii de ſtatica Medicina, aphoriſmorum ſectionibus ſeptem comprehenſa.

II. Franciſci Baconis de Verulamio Hiſtoria vitæ & mortis.

III. De Tuenda Bona Valetudine Libellus Eobani Heſſi & Cœna Baptiſtæ Fieræ Mantuani.

IV. Medicina Salernitana.

MEDICAL SOCIETY OF LONDON

Proœmium.

EA Medicinæ pars, quæ in Victus Ratione, & legitimo ſex rerum non Naturalium uſu conſiſtit, & ſanitatem conſervare docet, ſine dubio omnium jucundiſſima & maxime neceſſaria eſt. Siquidem omnes hoc in votis habemus, ut ſanam & longævam vitam vivamus.

Nulla vero re melius hoc obtinetur quam per diætam, hac enim rite obſervata, integritas omnium totius corporis actionum conſervatur, ut homo â morbis immunis vivere poſſit, nec alia Medicina indigeat, niſi quis morbos Epidemicos & malignos ab occulto aëris vitio orundos excipere velit.

Porro etiam per diætam, latentes in corpore graviſſimorum morborum cauſſæ ita corrigi & everti poſſunt, ut in actum non erumpant, imo diſpoſitiones morborum hæreditariæ & nativæ vix alia ratione melius quam per diætam vel obliterari vel ad minimum palliari poſſunt.

Senecæ jam olim fuit effatum vitam noſtram non eſſe brevem, ſed nos eandem brevem facere, cauſa potiſſima in diſſoluta vivendi ratione conſiſtit, & neglectis diætæ regulis, unde intemperantia recte Medicorum Nutricola appellatur. Hinc tot præmaturæ mortes, tot morbi & innumerus morborum numerus, tot quærelæ citæ ſenectutis, ubi cum adhuc vires validæ eſſe deberent, in corpore debilitato peccata juventutis luere nimis mature coguntur.

Plurimi Morbi & chronici & graves victus ratione curari poſſunt, vix meliori remedii genere auferendi, Videmus hinc quandoque debiles, diutius vitam uſque in ſenectutem protrahere, præ robuſtioribus, ex virium confidentia victus rationem non obſervantibus.

Unicus Ludovicus Cornarus pro exemplo inſervire hic poterit; ut pote qui ad 35. uſque ætatis annum valetudinarius, variis morbis conflictatus, multis remediis fruſtra exagitatus, tandem ſola diæta morbos oppugnavit, & conſtanti victus regimine adcurato vitam incolumem, â morbis liberam & vegetam, ultra contesimum annum produxit, ut ipſemet in libro de vitæ ſobriæ commodis de ſemetipſo teſtatur.

Recte hinc Celſus, dixit: Quiete & abſtinentia multos & magnos morbos curari. Imo Galenus æſtimat, fruſtra illi medicamenta præſcribi, qui victus rationem ſervare nequit. Unde tot morbi incurabiles æſtimati? Sæpius recurrentes, & miſere quandoque homines torquentes? quam â vitioſa & nullis regulis adſtrictæ diætæ. Hinc ejusmodi ægrotis quandoq; iſtud occinnendum. Aut abſtine, aut ſuſtine.

Si rem adcuratius penſitemus, obſervabimus, Chronicos ejusmodi morbos aut per paroxyſmos ſæpius invadentes non ſubito advenire, uti nonnulli volunt, die Kranckheit komme Centner-

 weiß

weiß und zehn Quintleins, weiß wiederum hinweg: Sed eſſe colluviem morboſam, à multis retro annis collectam & coacervatam, ubi deſciſcente tota maſſa ſanguinea â laudabili ſua craſi, variis heterogeneis morboſis inquinata & deturbata, tanquam ex impuro fonte non niſi varia producta morboſa, hinc inde propullulare queant.

Quibus ſi accedat viſcerum chylificationi, ſanguificationi & heterogeneorum ſecretioni & excretioni deſtinatorum tonus debilitatibus ſenſim iisdem enervatis, videbimus non niſi longa annorum ſerie, ſeminia horum morborum colligi, quæ deinde intimius radicata, plenariam extirpationem renuunt.

Plures proſtant ſcriptores diætetici, qui in genere diætam quidem tradunt, & fere tantum circa cibum & potum ſunt occupati, reliquis fere neglectis, cum tamen non minus momentum â reliquorum adjuncto regimine dependeat. Optandum præterea eſſet, ſicuti plures proſtant qui de Victus ratione in acutis ſcripſere ita etiam peculiari opere tractatio inſtitueretur, quomodo chronici morbi

ex

ex fonte diætetico curari poſſent, quo & quali cibo & potu ſit utendum, præcipue cum alimenta præterquam quod nutriant etiam adjunctas alias qualitates alterantes poſſideant, quomodo reliquæ res non naturales comparatæ eſſe debeant. Hac enim via ſæpius plus effici poſſe crediderim, quam pharmaceuticis remediis undique conquiſitis, præcipue ſi eorundem copia ægri tantum non obruuntur, unde quandoque ægrotantium querelæ audiuntur, ſe magis medicamentis quam morbo confici.

Vulgatum ergaMedicos eſt dicterium, Medice vivere eſſe peſſime vivere, ſed quod ad regulas diæteticas attinet, potius invertendum hoc eſt, Medice vivere eſt optime vivere. Cum hoc unice eorum regulæ intendant, ut ſani vivant, optime ingerant optime ingeſtum cibum digerant, & excernenda convenienter egerant. Hisce optimam ſanitatem conſervare ſtudent. optimæautem ſanitatis effectus ſunt, uti â Joh. Walæo in ſua Meth. Med. recenſetur. 1. Vita longa. 2. Voluptas. 3. Agilitas. 4. Pulchritudo & 5. Functiones bonæ.

næ. Num melior vita tali eſſe poteſt & quis talem vitam non jucundam pronunciaret. Invaluit apud plures opinio vitam jucundam inſtitui non poſſe, niſi quæ in diætæ regulas peccet. Ipſæ Medicorum regulæ ſanis omnia ſana pronunciant, modo aurea mediocritas obſervetur, & iſtud: Ne quid nimis. Ita e. c. cibus palato arridens conceditur ad ſatietatem, non ultra ſatietatem. Potus ad hilaritatem quandoque, non vero ad temulentiam. Par ratio eſt Veneris. in quibus tribus tamen maxime in ſanitatem peccari ſolet.

Producimus hoc loco quatuor ſcriptores diæteticos ſelectiores, qui egregia præcepta bene vivendi tradunt. & quidem Sanctorius ejusmodi continet Theoremata, alibi vix reperiunda, & quæ ipſe longa annorum Experientia comprobavit, & exactiſſima bilance nobis explicata dedit, non ineleganti auſu uti Pechlinus loquitur l. 2. obſ. 51. p. m. 331.

Promiſi me additurum diſſertationem de tranſpiratione, verum cum hoc argumen-

gumentum prolixius excreverit. Alia occaſione id præſtabo.

Fran. Baco de Verulamio in hiſtoria vitæ & mortis adcurate multa proſequitur, licet quædam adſint, ex ſolo ingenii acumine profecta. Elogium Bartholom. Moſeri de eo placet dum inquit: Ipſum Baconem ſuſpenſa hedera non indigere, itaenim adcurate & exquiſite cauſas rerum naturalium abſconditas & abſtruſas penetrat, ita effectus penitiſſimos feliciter evolvit, et ex intimis ſecretioris philoſophiæ & Medicinæ adytis depromit, ut eum vere virum palladium agnoſcas.

His ſubjunxi Eobani Heſſi præcepta tuendæ valetudinis, eleganti carmine expreſſa, ſiquidem ob carminis feſtivitatem non jmmerito ævi ſui Ovidius fuit appellatus.

Ultimo addidi Scholam Salernitanam, quæ quia vulgatiſſima, nec hic omittenda eſſe videbatur, ut aliquot pagellis conſpiciatur, quæ alias ſub ampliſſimis Commentariis diſperſa & dilacerata viſitur.

Optime autem meo labore defunctus

functus videbor, & ſi quæ utilitas ex horum Authorum editione ad diætæ amantes, & ſtudioſam Iuventutem, cui unicè meos labores conſecratos cupio, redundabit.

ARS
SANCTORII
SANCTORII JUSTINO-
POLITANI.

In Patavino Gymnaſio Medicinæ Theoricam ordinariam primo loco profitentis.

DE STATICA MEDICINA.

APHORISMORUM

Sectionibus ſeptem comprehenſa.

Acceſſit

DISSERTATIO
DE TRANSPIRATIONE.

Adcurante

JOH. SIGISMUNDO HENNINGERO,
Med. Doct. & Prof. Publ. Ord.

ARGENTORATI

Sumptibus Theodorici Lerſe.

Anno 1712.

In Prima ſectione agitur.

De ponderatione inſenſibilis perſpirationis.

In Secunda.

De Aere & Aquis.

In Tertia.

De Cibo ac Potu.

In Quarta.

De Somno & Vigilia.

In Quinta.

De Exercitio & Quiete.

In Sexta.

De Venere.

In Septima.

De Animi affectibus.

ILLV-

ILLUSTRISSIMO
& Excellentiſſimo
Gymnaſii Patavini Moderatori
NICOLAO CONTARENO
Senatori Ampliſſimo.
Sanctorius Sanctorius.

DIU mecum cogitavi & animum diverſimodè diſtractum habui, Illuſtriſſime CONTARENE, an hæc ars noſtra ſtatica, nova quidem, & ante me à nemine tacta, in lucem eſſet promovenda: undique erant mihi efficaciſſimæ rationes, quæ me

variè exagitabant: ex una parte erat imperitorum, & malevolorum hominum magna acies, qui vel nova improbantes, vel ſubtilia non intelligentes, hanc artem, divinam licet, damnaturi eſſent: alia vero ex parte hæc me impellebant, amicorum interpellatio, res ipſa innumeris experimentis confirmata: ſed mihi humanius videbatur hujusmodi arcana in uſum hominum potius expromere, quam ſuppreſſa interque privatos detenta parietes quaſi ſepulta continere: etenim majorem laudem ſemper meriti fuerunt, qui præclaros artis fructus aliis ſunt impertiti, quam qui domi occultatos tenuere: adhuc tamen ſupererant angu-

ſtiæ ſi in hoc partu caruiſſem celebratiſſimo defenſore, qui nominis ſplendore, eximiâ virtute, miroque etiam erga me amore eſſet affectus: Tu ille es: Qui ſplendore, & auctoritate præfulges, à cujus conſilio, & prudentiâ Reipub. negotia, ſummâ cum nominis tui immortalitate dependent, qui Reipubl. adminiſtrationem cum ſtudiis ſcientiarum omnium conjunxiſti, quod inter cætera tua admiranda demonſtrant præclara illa tua monumenta Hiſtoriarum, nec non de Cive, quæ in tuo muſæolo abdita inter quam plurimas alias tuas divinas lucubrationes publicæ literatorum utilitati præripis, eorum autem editionem ac uſum omnes ma-

ximo affectu, ſummaque aviditate anhelamus: Tu ille es, qui me à primis ſtudiorum exordiis in fidem, ac tutelam tuam recepiſti, quadragintaque annorum ferè curriculo, uſque ad hodiernum diem amore proſecutus es: unde ſingulari tuæ benevolentiæ, ac gratiæ accepta refero innumera beneficia, tum meo, tum amicorum nomine impetrata: Accipe igitur Senator Ampliſſime hanc, quam multorum annorum curſu peperi fæturam; eamque quâ polles auctoritate, contra protervam zoilorum catervã, pro ſumma tua humanitate tueri, & perpetuo defendere non deſinas.

Datum Venet. Cal. Novemb. Anno Salutis 1614.

AD

AD LECTOREM.

NOvum atque inauditum eſt in Medicina, poſſe quempiam ad exactam perſpirationis inſenſibilis ponderationem pervenire: nec quiſquam Philoſophorum, nec Medicorum unquam hanc Medicæ facultatis particulam aggredi auſus eſt: ego vero primus periculum feci, & (niſi me fallat genius) artem ratione & triginta annorum experientia, ad perfectionem deduxi, quam conſultius judicavi doctrina Aphoriſtica, quam diexodica deſcribere, primo ad imitationem magni noſtri Dictatoris, cujus veſtigiis inſiſtere glorioſum ſem-

per duxi: deinde id feci, quaſi neceſſitate impulſus quandoquidem ipſa experimenta, quibus quotidie aſſiduis multorum annorum ſtudiis incumbebam, ita me ad hanc doctrinæ formam Aphoriſticam manu quaſi ducebant, ut Aphoriſmos optime inter ſe connexos, miro hoc ordine digeſſerim, eo plane modo, quo apes primum mel ex variis floribus delibant, & deinde in apiariis per ædicularum ſuarum favos elaboratum, miro ordine diſponunt.

De utilitate autem artis nihil dicam, cum neminem lateat, quantum in medendo ponderis habeat, inſenſibilis perſpirationis cognitio: ſolum hoc unicum benignum Lectorem admoni-

monitum velim, cum ſic ſe res ferant humanæ, ut res novas invidia opprimere potius, quàm ſtudio illas promovere conentur, ſcio multos non ſolum vulgares, ſed etiam ex literatorum cenſu, non veritatis amore ductos ſed ambitionis œſtro, aut vanâ contradicendi libidine, aut invidiæ ſtimulo impulſos, contra artem hanc novam inſurrecturos, eamque graviter detrectaturos eſſe, licet ne nomine quidem tenus artem ipſam ſalutaverint. Verum illis omnibus, ſi veritatem ſectari deſiderant, ita ſatisfaciam, ut veritatem ipſam ſinceram, ac puram putam, non ſolum animo & intellectu percipiant, ſed oculis etiam ac ipſis quaſi manibus palpent,

pent, ſi modo quæcunque de inſenſibilis perſpirationis ponderatione, deque ejus cauſis, de exceſſu & defectu, de aëre, cibis, & potibus, & aliis ſex rebus non naturalibus impedientibus, vel promoventibus perſpirationem, & quæcunque alia in hoc libro tradidi, ea ad rigoroſæ trutinæ examen revocent.

Neque faſtuoſo ſupercilio hanc trutinam parvi faciant, vel contra præſtantiſſimam artem inania, ſciolorum more, dibla-terent, quippe eos non alio reſponſo dignos putabo, quam poſtica illa Perſii ſanna, qui Andabatarum more cæcutientes, veritatem mordicus peroſi, non ſeſe Eubæos ſolum, aut Cordubenſes

benſes in percipienda veritate, ſed ineptiſſimos Ariſtarchos in reprehendenda demonſtrant.

In Laudem

SANCTORIANÆ ARTIS.

Carmen Octavii Menini.

LEgi hunc aureolum tuum Libellum,
Sanctori, *inſolitæ repertor Artis,*
Lecto hoc aureolo tuo Libello,
Dixi protinus: Hic vel ipſe Phœbus
Eſt certè, ſobolesve magna Phœbi:
Ipſam qui Lacheſim potis morari,
Ipſam qui potis eſt fugare Mortem.
At Tu Patria noſtra, Cæſar ipſe
Cui nomen dedit inclytum, ſuperbi;
Tali pignore Læta; tali Alumno;
Falſò quem ſibi vindicabat ISTER.

DOMINICI DE BONIS

Medici & Philoſophi Veneti.

TETRASTICHON.

In laudem novæ artis Sanctorianæ.

EST Sanctorii, qua menſurare receſſus,
Naturæ monſtrat, qua fugienda docet,

Hanc

Hanc adeas Lector, dubiæ producere vitæ
Stamina ſi exoptas, ſtatica ſcripta legas.

AD DETRECTATORES

Carmen

Anonymi cujuſdam.

Quo mage florentem conaris pondere palmam
Deprimere obnitens hoc mage tollit onus.
Quo mage Sanctorii *tentas convellere famam*
Hoc magis ingenio creſcit & arte cluet.

DE

DE

PONDERATIONE

INSENSIBILIS PERSPIRATIONIS.

SECTIO PRIMA.

APHORISMUS I.

SI quanta, & qualis oporteat, quotidie fieret additio eorum quæ deficiunt, & ablatio eorum quæ excedunt, ſanitas amiſſa recuperaretur, & præſens ſemper conſervaretur.

II.

Si Medicus, qui præeſt aliorum ſanitati, ſit ſolum capax additionis vel evacuationis ſenſibilis, & neſciat quanta quotidie illorum ſit perſpiratio inſenſibilis, illos decipit, & non medetur.

III.

Ille ſolus, qui ſciet quantum, & quando magis, vel minus corpus occultè per-

perſpirat, penetrabit quantum, & quando erit addendum, vel auferendum pro ſanitate conſervanda, & recuperanda.

IV.

Perſpiratio inſenſibilis ſola ſolet eſſe longè plenior, quàm omnes ſenſibiles ſimul unitæ.

V.

Perſpiratio inſenſibilis vel fit per poros corporis, quod eſt totum tranſpirabile, & cutem tanquam naſſam circumpoſitam habet, vel fit per reſpirationem per os factam, quæ unica die ad ſelibram circiter aſcendere ſolet, hoc enim indicant guttæ in ſpeculo, ſi ori apponatur.

VI.

Si cibus & potus unius diei ſit ponderis octo librarum, tranſpiratio inſenſibilis aſcendere ſolet ad quinque libras circiter.

VII.

Quantitas reſpirationis inſenſibilis aliquam varietatem patitur, pro varietate naturæ, regionis, temporis, ætatis

tis, morborum, ciborum & aliarum rerum non naturalium.

VIII.

Ex corpore mane ponderato ante & poſt excretionem ſenſibilem, quanta fuerit nocturna perſpiratio, & ſenſibilia excrementa, facillime intelligitur.

IX.

Si corporis pondus plus ſolito augeri incipiat ſine majori cibi vel potus additione, vel ſenſibilium excrementorum retentione, facta eſt adiapneuſtia.

X.

In eadem ſalubritate conſervatur corpus, quando ad idem pondus ſine ulla inſolita evacuatione ſenſibili regreditur: ſin verò ad idem pondus perſolito plenius lotium, vel ſeceſſum reducitur, incipit à priſtina elongari ſalubritate.

XI.

Si ex ſtaticis deprehendatur, impeditam eſſe perſpirationem, diebus ſequentibus, vel ſuccedet plenior perſpiratio, vel aliqua evacuatio ſenſibilis plenior, vel cachexiæ veſtigium, vel febris.

XII. Non

XII.

Non poſſunt ſtare ſimul multa perſpiratio, & multa ſolitoque major ſenſibilis evacuatio.

XIII.

Si quis plus juſto ſenſibiliter evacuat, minus juſto perſpirat.

XIV.

Craſſa excernere, mejere, vel ſudare plus juſto, & perſpirare minus, malum.

XV.

Si corpus ad idem pondus quotidie revertatur, nullâ factâ mutatione, in perſpirabilium evacuatione, non indigebit criſi, ſanumque conſervabitur.

XVI.

Malæ qualitates introducuntur, dum corpus uno die eſt unius ponderis, altero alterius.

XVII.

Illud pondus eſt unicuique ſalubritatis norma, quo dum acclivia aſcendit, ſe ſolito leviorem perſentit.

XVIII.

A copia oriuntur malæ qualitates, ſed non vice verſa.

XIX. Pon-

XIX.

Pondus, nec non copia minuitur, aut evacuatione crudi ſenſibilis, vel inſenſibilis, aut cocti ſenſibilis, vel inſenſibilis: hæc eſt ſalubris, illa tollit copiam, ſed relinquit malam qualitatem.

XX.

Tranſpirationis inſenſibilis duæ ſunt ſpecies: altera fit ſtatim à ſomno, factâ concoctione, & poſt hanc augentur vires; altera in vigilia: & hæc elevatur à crudo ſucco, & ob hanc flacceſcunt: fit enim cum majori, vel minori violentia, prout major vel minor eſt vigiliæ motus.

XXI.

Perſpiratio, quæ ſalubriter aufert è corpore multum, idque inutile pondus, non eſt quæ cum ſudore fit, ſed ille halitus inviſibilis, qualis hyeme uno die naturali ad quinquaginta uncias, & ultra exhalare poteſt.

XXII.

Inviſibilis perſpiratio fit viſibilis, vel quando nutrimentum eſt nimium, vel quando

quando calor languet, vel ob motum violentum.

XXIII.

Perſpiratio inſenſibilis, juncta cum ſudore, mala: quia ſudor fibrarum vires diminuit: dicitur aliquando bona, quia à majori malo divertit.

XXIV.

Quantò ſubtilior, & ſine madore eſt inviſibilis perſpiratio, tanto ſalubrior.

XXV.

Liquida omnia excrementa ſunt graviora; fundum petunt: craſſa ſunt leviora, & innatant, qualia ſunt feces duræ, craſſæ, ſputamina, & alia id genus.

XXVI.

Liquida excrementa plus oneris, data magnitudinis paritate, à corpore auferunt, quàm dura & conſiſtentia.

XXVII.

Liquida quoque cibaria ſunt ponderoſiora, & ſolida leviora: panis, caro levia; vinum, juſculum, gravia. Tanti ponderis eſt vini Cyathus, quanti unus integer panis molè ferè triplo major.

XXVIII.

XXVIII.

Illa viventis conditio, dum ſentitur corpus oneroſum, quando non eſt, pejor eſt, quàm illa, dum ſentitur quando eſt.

XXIX.

Corporis viventis pondus eſt æquivocum: ſimul enim ſtare poſſunt, corpus eſſe ſolito oneroſius, & ſe perſentire leviorem, & verſa vice, corpus ſcilicet eſſe factum ſolito levius, & ſe graviorem perſentire.

XXX.

Si hæc duo ſimul conſpiraverint, alterum quod homo ſe ipſo leviorem ſentiat, alterum quod revera non ſit levior, indicabunt ſtatum ſaluberrimum.

XXXI.

Corpus quod acquirit minus pondus, latitudinis ſuæ ſalubritatis, eſt pejoris conditionis quam illud, quod acquirit majus pondus ſuæ ſalubritatis.

XXXII.

Dum corpus ob animi, vel corporis motum redditur minoris ponderis, ſtatim redditur minoris virtutis: quod

non contingit, ſi reddatur minoris ponderis à ſomno poſt factam concoctionem.

XXXIII.

Si abſque præcedenti violentia pondus fiat minus, & vires cadant, id accidit, quia non remittitur, quantum amittitur.

XXXIV.

Tribus modis tantum animal fit debile, vel dum pondus corporis augetur, nullâ factâ virium reſolutione: vel dum reſolvuntur vires, eodem corporis pondere perſeverante: vel dum vires, & pondus cadunt.

XXXV.

Laſſitudo illa, quæ fit, dum corpus redditur minoris roboris & minoris ponderis, eſt aliis periculoſior: pondus enim eſt roboris ſpecies.

XXXVI.

Pondus corporis indit nobis robur, vel dum trahimus aliquid deorſum, vel dum utimur vectione, vertigine, vel pulſu.

XXXVII.

Senis robur ſæpe à corporis pondere magis

magis, quàm à viribus dependet: vetus animal exigui ponderis poteſt diu vivere, ſed non poteſt eſſe robuſtum.

XXXVIII.

Si à ſomno corpus redeat ad conſuetum pondus abſque omni ſenſu moleſtiæ, bonum; ſignum enim eſt perfectæ concoctionis: ſi vero cum moleſtia, malum.

XXXIX.

Corpus ob externa errata non labitur in morbum, niſi antea aliquod viſcus habeat præparatum: præparatio hæc cognoſcitur ex ſolito majori, ſeu minori pondere, non ſine aliqua præcedenti moleſtia acquiſito.

XL.

Natura, dum in perſpirandi officio eſt impedita, incipit ſtatim in multis deficere.

XLI.

Dum caput dolore gravatur, ſtatim corpus incipit minus perſpirare & ponderoſius reddi.

XLII.

Prima morborum ſemina tutius cognoſcuntur ex alteratione inſolitæ perſpirationis, quam ex læſis officiis.

XLIII.

Si ex ponderatione videris, conſuetum perſpirabile retineri, & in ſudorem vel lotium poſt aliquot dies non faceſcere, inde cognoſces, retentum prænuntiare futuram putredinem.

XLIV.

Si vero ex ponderatione videris ob cauſam violentam perſpirabile plus ſolito evolaſſe; ſcias in locum perſpirabilium violenter evacuatorum, ſtatim confluere cruda, & in meatibus minimis impingi.

XLV.

Quæ impinguntur, ſi fieri poſſint ſecundum omnes partes fluxilia ſeu perſpirabilia, bonum: ſin minus pars continens prius fit dura, coriique ſpecimen referens, & deinde ſcirrhoſa.

XLVI.

Si perſpirabile neque à natura; neque à calore febrili reſolveretur, corpus

pus illicò ad malignam febrem præpararetur.

XLVII.

Febricitantes in pejus æque incidunt, ſi a Medico imperito medicamentis importunè exhibitis illorum perſpiratio divertatur, ac ſi ab erratis ægrotantium.

XLVIII.

Caſſiæ pauxillum non divertit perſpirationem, non lædit vires, ſed ſolum aufert è corpore inutile pondus: aliæ vero medicinæ magis evacuant, & remotiores partes attingunt, & corpus magis leve efficiunt: Cibus tamen, & potus ſubſequentes, implent evacuatos meatus, inde alvus, & veſica exiccantur; & paulò poſt corpus ſæpè ponderoſius redditur.

XLIX.

Quilibet corporis dolor, ſive labor cocti perſpirabilis tranſitum impedit.

L.

Quodvis frigus minimum quidem, quod noctu dormiendo patimur, impedit perſpirationem.

L I.

Una ex frequentioribus cauſis, quæ tempore æſtivo impedit tranſpirationem, eſt crebra in lecto corporis agitatio.

L II.

Tres ſunt internæ cauſæ prohibitæ perſpirationis, occupatio naturæ, diverſio & vires imbecilles.

L III.

Hinc ex ſtaticis patet in die medicinæ, & ab aſſumto cibo trium horarum ſpatio exiguam fieri perſpirationem: in die medicinæ, intenta eſt natura evacuationi ſenſibili, ab aſſumto cibo, primæ concoctioni.

L IV.

In fluxu & vomitu prohibetur perſpiratio, quia divertitur.

L V.

Amictus valde oneroſi, ſunt impedimento perſpirationi, quia vires debilitant.

L VI.

Non qualibet hora corpus eodem modo perſpirat, quia ab aſſumto cibo quinque horis libram circiter perſpirabilis

bilis magna ex parte exhalare ſolet: à quinta ad duodecimam, tres libras circiter, à duodecima ad decimam ſextam (quo tempore occaſio eſt alendi, vel medicandi) vix ſelibram.

LVII.

Qui nutritur, vel medicamentis evacuatur, horis majoris perſpirationis, quales ſunt ut plurimum matutinæ, maxime læditur, quia à cibo, & à medicamento maximè divertitur perſpiratio.

LVIII.

Magis occulta & inſenſibilis perſpiratio nos ſublevat, quam omnes ſenſibiles ſimul unitæ; à ſomno enim ante excretionem ſenſibilium excrementorum, quiſque ſentit ſe leviorem, quia revera factus eſt levior ſolito, tribus libris circiter.

LIX.

Spatio unius noctis ſexdecim unciæ lotii plus minusve: quatuor cunctorum excrementorum per alvum, quadraginta & ultra per occultam perſpirationem evacuari, ut plurimum ſolent.

LX.

Pluribus unica die naturali per inſenſibilem perſpirationem tantum evacuatur, quantum per alvum quindecim dierum curſu.

LXI.

Ut quid noſtratum plurimi in omni ægritudine ſolum per alvum, vel per urinam evacuandum ſibi proponunt; & de inſenſibili perſpiratione vix cogitant?

LXII.

Si magis ſolito noctu perſpirabilis, ſed ſine ſudore, atque omni moleſtia perſuaſum te habeas de optima valetudine.

LXIII.

Tunc quam maximè recedimus à morbo, quando pervenimus ad medium latitudinis ponderis ſalubris, non ob evacuationem ſenſibilem ſpontaneam, vel à Medico factam, vel ob jejunium, ſed ob perſpirationem inſenſibilem, quæ fit à ſomno poſt optimam coctionem.

LXIV.

Quanta conveniat perſpiratio cuilibet, ut conſervetur in ſtatu ſaluberrimo,

rimo, ſic dignoſces. Obſerva manè poſt aliquam pleniorem cœnam illam majorem perſpirationem, quæ in te ipſo duodecim horarum ſpatio fieri poſſit: eſto eſſe quinquaginta uncias: alio mane; ſed poſt jejunium, hac tamen lege, ne in prandio præteriti diei exceſſeris, idem obſerva: ponamus eſſe viginti; hoc præcognito, eligas illam cibi, & aliarum cauſarum non naturalium moderationem, quæ te ad medium inter quinquaginta & viginti quotidie ducere poterit; medium erit triginta quinque unciarum; hoc modo ſaniſſimam & diutiſſimam, ſeu centum annorum vitam duces.

LXV.

Corpora virorum ſana & moderatiſſimo victu utentia, ſingulis menſibus fiunt ſolito ponderoſiora, unius ſcilicet duarumve librarum pondere, & redeunt ad conſuetum pondus circa finem menſis, ad inſtar mulierum, ſed factâ criſi per urinam paulo copioſiorem, vel turbidiorem.

LXVI.

Ante dictam criſin menſtrualem à

ſomno factam, vel gravitas capitis vel corporis laſſitudo perſentitur, & deinde paulo copioſiori urinâ evacuatâ, omnia ſedantur.

LXVII.

Cauſæ externæ, quæ prohibere ſolent perſpirationem, ſunt aër frigidus, cænoſus & humidus: natatio in frigida, cibi craſſi, & viſcidi, intermiſſio exercitii corporis vel animi, & in robuſtis nimia abſtinentia à coitu.

LXVIII.

Frigus externum prohibet perſpirationem in debili quia ejus calor diſſipatur: in robuſto vero auget: calor enim ad imum retrahitur, duplicatur, & deinde natura roboratur, quæ deinde retenti perſpirabilis pondus è veſtigio abſumit, & corpus fit & ſentitur levius.

LXIX.

Stabilior, & diuturnior eſt ſanitas illius corporis, cujus pondus multorum annorum curſu neque augetur, neque minuitur, quàm cujus pondus annuatim variatur.

LXX.

Reditus ad conſuetam gravitatem crudorum ſuccorum additamento eſt malus: coctorum vero eſt ſaluberrimus.

LXXI.

Sanum fieri minoris ponderis ſolito, eâdem ſuppoſitâ vivendi ratione, malum: amiſſum enim quod erat ſalubre, non eſt remiſſum.

LXXII.

Excrementa alvi concocta, ſunt multæ molis, ſed exigui ponderis: ſupernatant ob aërum incluſum, & quæ una vice excernuntur, numquam libra trientem excedunt.

LXXIII.

Si unica die ob aliquod erratum libra perſpirationis retineatur, natura triduo ſolita eſt illud retentum inſenſibiliter expurgare.

LXXIV.

Tunc natura multum inſenſibiliter evacuat, cum per oſcitationes, & artuum extenſiones, retentum perſpirabile excernere conatur.

LXXV.

LXXV.

Perſpirabile habet duas partes, levem ſcil. & ponderoſam.

LXXVI.

Ponderoſa pars adeo affluit, ut ex ipſa generentur animalia, ut cimices, pediculi, & alia id genus.

LXXVII.

A parte perſpirationis ponderoſiore, contagioſæ infectiones una cubantium proveniunt: leve enim evolat: ponderoſum vero adhærens coinquinat.

LXXVIII.

Quibus aliquid perſpirabilis, in vehementiſſimis æſtivis caloribus exhalare prohibetur, calor eſt moleſtus: quibus vero perſpiratio omni ex parte eſt libera, calor non moleſtus.

LXXIX.

Differt majus pondus à minori æque ſalubri, quia majus plus accelerat ſenectutem: eſto aliquem frui valetudine, cum pondere ducentorum pondo æque ac cum ducentis quinque obſervavimus exceſſum illorum quinque magis accelerare ſenectutem.

LXXX.

Caro animata cur vivit & non putreſcit ut mortua? quia quotidie renovatur: Cur pueri diutius, quàm ſenes vivere poſſunt? Quia ſæpius poſſunt renovari, incipientes ab infimo totius latitudinis pondere uſque ad ultimum: ſunt enim plurimorum ſalubrium ponderum capaces. Senes cur neceſſario moriuntur? quia ſolum ultimorum ponderum ſunt capaces: ſed cur ſolum illorum? quia fibræ illorum ſunt duræ, & ut tales amplius non poſſunt renovari; unde mors.

LXXXI.

Qui ægritudine pernicioſa corripiuntur, cur ſanantur? quia multorum ponderum ſalubrium ſunt capaces; à corporibus enim ægritudines triginta libras auferunt, plus minusve, prout corpora magis vel minus repleta ſunt, & prout ægritudo magis vel minus calida & longa exiſtit.

DE

DE AERE ET AQUIS.

SECTIO SECUNDA.

APHORISMUS I.

AEr frigidus, & lavacra frigida, corpora robuſta calefaciunt, eaque auferendo ſuperfluum, reddunt leviora. Debilia refrigerant, eaque vincendo calorem, ponderoſiora efficiunt.

II.

Aer calidus & lavacra actu calida, niſi obſtent cruda, juvant quoque perſpirationem, refrigerant interna viſcera; & corpora efficiunt leviora.

III.

Aer extentus per arterias in profundum corporis penetrans, poteſt reddere corpus levius, & gravius: levius ſi tener is & calidus, gravius, ſi craſſus & humidus ſit.

IV.

Quanta ſit aeris ponderoſitas, colligitur

gitur primo ex majori, vel minori gravitate aluminis fæcum prius exſiccati in ſole, & deinde aeri nocturno expoſiti. Secundo ex eo, quia ſentiamus majus frigus, quam quod obſervetur in inſtrumento temperamentorum. Aeris enim humiditas, ſeu ponderoſitas lima eſt nobis frigiditatis. Tertio ex majori, vel minori incurvatione tabulæ ſubtiliſſimæ præcipuè ex pyro. Quarto ex contractione chordarum teſtudinum, vel ex cannabe.

V.

Quanta ſit aquæ ponderoſitas, facile intelligitur, ſi grave perpendatur in aqua; illa enim eſt levior, & per conſequens ſalubrior, in qua grave magis gravitat. Illa verò in qua minus, eſt ponderoſior & inſalubrior.

VI.

Aqua gravior, & aer cænoſior & ponderoſior, convertunt inviſibilem perſpirationem in ichorem; qui retentus & deinde non reſolutus, magna ex parte in cachexiam faceſſere ſolet.

VII.

In aere frigido ſalubri, prohibetur quo-

que perſpiratio, denſantur meatus, ſed roborantur fibræ & perſpirabilis retenti pondus, nec lædit, nec ſentitur.

VIII.

In cænoſo prohibetur perſpiratio, meatus implentur, ſed non denſantur, fibræ laxantur, non roborantur, & pondus perſpirabilis retenti lædit, & ſentitur.

IX.

Si aeri æſtivo frigus ſuperveniat, illa die, ſuppoſita eâdem bibendi libertate, tertiam partem circiter perſpirationis exire prohibet, quæ niſi fiat ſenſibilis, facile ad putredinem, vel ad cachexiam diſponit.

X.

Prohibita perſpiratio factâ ab improviſa frigiditate magis nocet debilibus, quam à ſenſim prohita.

XI.

Ob aerem frigidum ſupervenientem calori, veſtibus denudatus, minus duabus libris circiter diei curſu perſpirare ſolet, nulla ab ipſo animadverſa moleſtia.

XII.

Aurã jucunda & frigidiuſcula corporibus excalefactis, magis nocet, quàm aeris vel aquæ frigus in exceſſu: illa enim non reddit corpus levius, ſed obſtruit, & laxat, hoc obſtruit & roborát, & inde minus ponderoſa corpora fiunt.

XIII.

Malæ aeris, & aquæ conditiones, quando ad malignam putredinem diſponunt, eorum pondus magna ex parte non animadvertitur; quaſi quod ab eorum corruptela nervi fortiores fiant, perinde ac in phreneticis.

XIV.

Natatio in frigida poſt exercitium violentum eſt jucundiſſima, ſed mortifera: motibus enim oppoſitis nihil perniciosius.

XV.

Quod proditorie diſponit viſcera ad malum, ſæpe nec grave, nec jucundum videtur.

XVI.

Aura jucunda & auſtrina cum exercitio violento, ſæpè mortifera: ab aura

enim adiapneuſtia, ab exercitio acrimonia.

XVII.

Qui quærunt à cæna auram frigidiuſculam, magis quam par ſit perſpirabile partis veſte non indutæ exire prohibetur, nocte vero, vel die poſtero plurimi ſolent pati dolorem capitis gravativum.

XVIII.

Si corpora derepente transferantur ab aere calido in frigidum, læduntur, quia redduntur majoris ponderis quàm par ſit; à frigido in calidum læduntur, fiunt enim minoris roboris.

XIX.

Debiles magis hyeme, robuſti æſtate perſpirabile retentum in urinam convertunt.

XX.

Ventilabrum prohibet perſpirationem, reddit caput ponderoſius, & calidius.

XXI.

Ventus ut cute frigidior, ſemper obſtruit, & ſemper lædit, ſed magis caput, quia magis exponitur.

XXII.

XXII.

Ex anni tempeſtatibus in univerſum ſiccitates aſſiduis imbribus ſalubriores, reddunt enim corpora leviora.

XXIII.

Æſtate temperata corpora ſunt minoris ponderis, quàm hyeme tribus libris circiter.

XXIV.

Æſtate laſſitudo ſentitur, non quia corpus ſit majoris ponderis, ſed quia ſit minoris roboris.

XXV.

In aere calido corpus eſt minoris roboris, tum quia cum perſpiratione exhalat aliquid bonorum ſpirituum, tum quia calor non eſt concentratus.

XXVI.

Per totam cutim digeritur ſemper aliquid à calido, quod ſecum etiam aliquid interni probi humoris aufert.

XXVII.

Æſtate calore vexamur, non primo & per ſe propter aeris caliditatem; quælibet enim corporis pars eſt aere æſtivo calidior: ſed quia in aere æſtivo, non eſt tanta frigiditas, ut naturalis calor

ſufficienter concentretur, quo fit, ut ita diffuſus, minus poſſit perſpirabile ſuâ naturâ calidum inſenſibiliter excernere; quod retentum redditur acre, & eſt cauſa, ut magno vexemur calore.

XXVIII.

Dum corpora in ſummo æſtu ob ſomnum nocturnum, vel diurnum abunde perſpirant, vel ſudant, redduntur leviora, & nullo illa die vexantur calore.

XXIX.

Æſtivo calori, ſuperveniente frigore eodem die libra circiter excrementorum inſenſibilium magna ex parte diſflari prohibetur.

XXX.

Si æſtas fiat ſimilis veri, ut corpora reducantur ad pondus æſtati debitum, excitantur ſudores.

XXXI.

In æſtatis initio, ſi derepente vehemens æſtus ſuperveniat, fiunt laſſitudines, quæ licet poſt aliquot dies æſtus magis urgeat, non perſeverant, quia minuitur corporis perſpirabilis pondus.

XXXII

XXXII.

Eadem virtus minus laborat, cum minori, quàm cum majori corporis pondere.

XXXIII.

Perſpiratio vi aeris, vel aquæ calidæ excitata, nocet, niſi ejus maleficium longè majori beneficio compenſetur.

XXXIV.

Æſtate interdiu: hyeme noctu corpora robuſta magis perſpirant.

XXXV.

Adiapneuſtia, quæ æſtate malignam febrem, hyeme vix minimam alterationem efficere poteſt: corpora enim acriori perſpirabili æſtate referta ſunt, quam hyeme.

XXXVI.

Dormitio æſtiva detecto corpore, vel ſub dio, magna ex parte diſponit ad putredinem, prohibendo perſpirationem.

XXXVII.

Adiapneuſtia non calefacit interna viſcera, niſi perſpirabile fiat acre ob moram, vel à calore extraneo, vel à motu violento.

XXXVIII.

Dum frigus ſupervenit calori æſtivo, nimii coitus noxa vix percipitur; ſi vero aer iterum incaleſcat, detrimentum præteriti erroris non leve ſentitur.

XXXIX.

Coitus non immoderati maleficium, aere frigido concentrante calorem, æquali beneficio compenſari ſolet.

XL.

In noctibus æſtivis corpora ad febrem maxime diſponuntur ob aeris varietatem: ineunte enim nocte aer eſt accenſus: intempeſta vero nocte eſt temperatior: in aurora frigidus, unde ſolitum perſpirabile in correptis ſomno & ſtragulis denudatis cohibetur, & corpora ponderoſiora fiunt, quod noctibus hyemalibus non evenit.

XLI.

Ab æquinoctio autumnali, ad ſolſtitium hyemale, qualibet die minus libra circiter perſpiramus, inde uſque ad æquinoctium vernale incipimus liberius perſpirare.

XLII.

Autumnus inſalubris, tum quia per-

ſpiratio à ſuperveniente frigore prohiberi ſolet, tum quia quod difflari prohibetur, acre, & mordax fit.

XLIII.

Vitantur ægritudines autumnales, ſi corpus autumno non fiat majoris ponderis quam dum erat æſtate.

XLIV.

Pondus ſenſim auctum, ſenſim minuendum.

XLV.

Pondus corporis inſolitum, non vere, ſed autumno auferendum: frigidum enim ſuperveniens pondere magis nocet.

XLVI.

Nulla autumno vexaberis ægritudine, ſi ſuperveniens frigus inveniet te veſtibus rectè munitum, ſi uteris diureticis, & conſervaberis in eodem pondere, ut ante.

XLVII.

Bene munitus veſtibus melius perſpirat, & redditur minoris ponderis.

XLVIII.

Qui morbis ab humorum copia prodeuntibus, hyeme vexari ſunt ſoliti,

purgandi ſunt autumno, & non vere; reducendique ſunt ad pondus, quo fruebantur æſtatis initio.

XLIX.

Dum vero morbi prodeunt à mala qualitate, corpora vere, & non autumno purganda; magis æſtate quam hyeme intenditur qualitatis malitia.

L.

Qui in fine veris præmature ſe veſtibus ſpoliant, & autumno tarde induunt, in febres æſtate, in deſtillationes hyeme facile incidunt.

LI.

Perſpirabile retentum ut acre, febres & eryſipelata: ut copioſum apoſtemata, deſtillationes vel cachexiam facit.

LII.

Externum frigus concentrando calorem, reddit naturam tantò robuſtiorem, quantò ultra ſolitum pondus ferre quoque poſſit duas libras circiter retenti perſpirabilis.

LIII.

Corpora hyemis initio facile ad ſolitum pondus: æſtatis initio magno labore

labore ad æſtivum pondus reducuntur.

LIV.

Sanitas perſeveraret, uſque ad extremam ſenectam inculpata, ſi corpora quatuor anni temporibus æquali pondere ſemper conſervarentur.

LV.

Corpora, quorum pondera anni curſu multum augentur & diminuuntur, valde periclitantur.

LVI.

Quantò major anni ſpatio eſt ponderis varietas, augmentatio, vel diminutio, tantò eſt deterior illius corporis conditio.

LVII.

Ponderis augmentatio fit in principio autumni, diminutio in principio æſtatis.

LVIII.

Corpora, quorum pondus augetur, magis periclitantur, quam quorum pondus minuitur.

DE CIBO AC POTU.

SECTIO TERTIA.

APHORISMUS I.

STomachus cibo refertus, ſi inter dormiendum abſolvat primam coctionem, illius noctis perſpiratio magna ex parte aſcendit ad quadraginta uncias, ſi non abſolvat ad octodecim circiter.

II.

Stomachus omnino vacuus, & jejunus, licet dormiat, non perſpirat ultra 18. uncias circiter.

III.

Tantum perſpirat corpus plenum non concoquens, quantum fere jejunus non habens quod concoquat.

IV.

Cibi multum nutrientes exceptâ carne vervecinâ, à cæna ad prandium non ſolent perſpirare ultra octodecim uncias.

V. Cibi

V.

Cibi copioſi ſed tenuis nutrimenti noctis ſpatio in plurimis ultra quadraginta uncias perſpirare poſſunt.

VI.

Alimenta, quæ corpora conſervant gravia, ſunt copioſa, vel cruda rebellia.

VII.

Quæ conſervant levia, ſunt conſueta & vaporoſa.

VIII.

Caro vervecina facile concoquitur & eſt vaporoſa: perſpirat enim noctis ſpatio trientem libræ magis, quàm cætera, ſolitaque edulia.

IX.

Quæ ex paſta fermentata fiunt eſculenta, non efficiunt corpora ponderoſiora: longe enim facilius perſpirant, quam rapæ.

X.

Vir ſanus occulte diei curſu tantum exhalat, quantum per alvum dimidio menſis, licet quotidie, coctas tamen & conſiſtentes fæces ſimul excernat.

XI.

Stomachus plenus, & vacuus minuunt

per-

perſpirationem: plenus eam divertit per ciborum corruptelam, vacuus eam trahit, ut impleatur.

XII.

Plenus, quando non abſolvit coctionem, ex pondere cognoſcitur: corpus enim tunc minus perſpirat: vacuus vero flatibus impletur.

XIII.

Flatus nil aliud eſt, quam rude quoddam perſpirabile.

XIV.

Robuſtus, ciborum plenitudinem abſumit per inſenſibilem perſpirationem: minus robuſtus per urinam: debilis magna ex parte per chyli corruptelam.

XV.

Dum omittitur cæna, vacuo exiſtente ventriculo, nulloque urgente paroxyſmo, retinetur perſpirabile, & retentum fit acre & inde corpus ad calidas ægritudines præparatur.

XVI.

Jejunium, quod reducit corpora ad minus pondus, ſed corporibus inſolitum, malum.

XVII. Non

XVII.

Non ſolum incoctus cibus, ut quantus, reddit corpus ponderoſius, ſed etiam ut qualis, quatenus ſcilicet perſpirationem impedit.

XVIII.

Dum levior ſemetipſo quis videatur factus, & non ſit, valde bonum: id enim oritur à ſuccis triūm coctionum exacte coctis.

XIX.

Dum tota die præſentitur levitas, & corporis agilitas, præceſſit chyli & ſanguinis coctio, & penitus exhalarunt tertiæ coctionis recrementa.

XX.

Cibus incoctus, quo plenioris eſt nutrimenti, eo eſt deterior, vel quia efficit majus pondus, vel deteriorem corruptelam.

XXI.

Corpus maximè leve fit ex ciborum corruptela: liquida enim excrementa omnia magni ponderis.

XXII.

Uſus carnis ſuillæ, & boletorum malus, tum quia hæc non perſpirant, tum quia

quia non permittunt cætera edulia ſimul ingeſta perſpirare.

XXIII.

Ex uſu carnis ſuillæ, & boletorum triente minus ſolito corpus magna ex parte perſpirat.

XXIV.

Melones adeo pauxillum perſpirant, ut quadrantem circiter auferant perſpirationis conſuetæ.

XXV.

Retenta illorum perſpiratio in urinam, vel ſudorem faceſſere ſolet.

XXVI.

Uvæ & ficus recentes pauxillum perſpirant, & aliquantulum aliorum ciborum perſpirationem impediunt, fortaſſe quia ſenſibiliter evacuantur.

XXVII.

Illud genus edulii optime perſpirat & commode nutrit, cujus pondus in ventre non ſentitur.

XXVIII.

Ciborum plenitudo magis nocet in otioſo, quàm exercitato: viſcera enim illis gravantur quiete, exercitio verò liberantur pondere.

XXIX. Ab

XXIX.

Ab eo cibo corpus optime perſpirat, cujus fæces exeunt conſiſtentes.

XXX.

Minus quam lactuca nutriet caro pulli, ſi de carne ea copia edatur ut in liquidarum fæcum corruptelam exeat.

XXXI.

Ex ponderatione noveris, quando jejunium ſit ſalubre, vel inſalubre: erit ſalubre, ſi aliquid relinquebatur de heſterno edulio perſpirandum, ſin minus, inſalubre.

XXXII.

Dum per Diætam corpus reducitur ad pondus minus ſuo ſalubri minori, quod amittit de robore, eſt irreparabile: quod vero detur minus, & majus ſalubre pondus, ex 64. primi, & ex 40. hujus intelliges.

XXXIII.

Si ſciveris quotidie, quantum cibi tibi conveniat, ſcies diutiſſime virtutem, & vitam conſervare, idque ex eodem aphoriſmo intelliges.

XXXIV.

Naturæ robur non parum abſumitur, dum

dum cæna modo eſt quatuor, modo ſex librarum.

XXXV.

Illa cibi quantitas eſt ſaluberrima, dum à cibo corpus ſuis negotiis, eâdem agilitate vacat, ac ſi eſſet jejunum.

XXXVI.

Magis quoque gravatur ab octo libris cibi ſemel in die comeſtis, quam à decem tribus vicibus una die aſſumtis.

XXXVII.

Illa cibi quantitas eſt unicuique ſaluberrima, quæ ſine moleſtia poteſt à virtute concoctrice vinci, vincitur, ſi quantum ingeratur, tantum abſumatur: hæc enim ex ponderatione dignoſcentur.

XXXVIII.

Illa cibi copia eſt ingerenda, quam natura poteſt coquere, digerere & perſpirare.

XXXIX.

Si natura poſſet digerere centum libras edulii, & excorrigerentur nonaginta novem, animal propterea curſu temporis deſtrueretur.

XL.

Tunc cibi boni ſucci diutiſſimam ſanitatem

nitatem tibi promittent, quando perſpirationis quantitas medium obtinebit locum inter exceſſum & defectum: exceſſus poſt plenam cænam ciborum maximè perſpirabilium, noctis ſpatio magnâ ex parte ſolet eſſe quadraginta unciarum circiter, defectus quatuordecim: ille igitur cibi uſus, qui te ad viginti duas uncias, quæ eſt medietas, transferet, certiſſimam ſanitatem & longævitatem pollicebitur.

XLI.

Celſi ſententia non eſt omnibus tuta, uſu ſcilicet ſex rerum non naturalium modo parcos, modo nimios eſſe debere.

XLII.

Corpora minori moleſtia reducuntur ad conſuetum pondus, ſi aſſumant quatuor ciborum libras in prandio, & quatuor in cæna diſtanti, ut par ſit quam ſex in prandio, duas in cæna.

XLIII.

Se ipſum ſenſim deſtruit, qui ſemel in die comedit, comedat parum, vel multum.

XLIV.

Corpus magis ponderoſum reddetur, quatuor unciis cibi multi nutrimenti, qualis eſt caro porcina, anguillæ & pinguia omnia, quam ſex unciis pauci nutrimenti, ut ſunt piſciculi, pulli, aviculæ, & alia id genus.

XLV.

Cibus pauci nutrimenti ſi difficulter coquatur, id accidet ſolum in prima coctione, multi nutrimenti in omnibus.

XLVI.

Cibus exigui nutrimenti humectat & lenit alvum, cito digeritur, & perſpirationem dormientium & vigilantium facile juvat.

XLVII.

Cibus multi nutrimenti ſtringit alvum, niſi corrumpatur, difficile coquitur, & parum perſpirat.

XLVIII.

Ubi eſt difficultas coctionis, ibi tarditas perſpirationis.

XLIX.

Cibus non ut fluidus debet præmitti, ſed ut melioris ſucci: pylorus enim non eſt in imo, ut in canibus.

L. Tria

L.

Tria mala eveniunt ob ciborum varietatem, nimium comeditur; minus coquitur; & minus perſpiratur.

L I.

Tempus minoris perſpirationis eſt, quando ſtomachus eſt plenus, & præcipue varietate eduliorum.

L II.

Qui evomunt cænam, ſtatim tollunt ſtomachi moleſtiam: ſed ſequenti aurora ſentiunt corpus ponderoſius: vomitus enim divertit perſpirationem trahendo ad intra perſpirabile, quod ut acre, laſſitudinem & calorem, ut copioſum, gravitatem facit.

L III.

Qui comedit magis quam oportet, alitur minus quam oportet.

L IV.

Qui in juventute ſunt victus immoderati, ventriculum plus juſto dilatant, quo fit, ut inpoſterum victu moderato magnâ cum difficultate uti poſſint.

L V.

Qui ad ſtatum, & moderatum victum facile reduci cupit, utatur eduliis pauci nutrimenti, ſic ventriculus cito ſe illo

exonerans, minori ſe accommodabit capacitati.

LVI.

Quantum edendum; noveris, ſi pluribus diebus obſervaveris corpus à ſomno ſine moleſtia ad idem pondus reduci.

LVII.

Si poſt pleniorem cœnam corpus minoris ponderis die ſequenti reddatur, id eveniet vel ob corruptelam, vel quia irritatur natura ad expellendum utile, quod eſt admodum nocivum: corpus enim præparatur ad morbos, dum utilia evacuantur, & cruda detinentur.

LVIII.

Si cæna fuerit octo librarum & edulia in ventriculo corrumpantur, corpus die ſequenti erit minoris ponderis, quàm ſi cœna fuiſſet trium librarum, & cibus non fuiſſet corruptus.

LIX.

Edulia aptiſſima perſpirationi non corrumpuntur, imo poſt nocturnas vigilias hominem conſervant, ſine laſſitudine & gravitate.

LX. Edu-

LX.

Edulia non perſpirantia obſtructiones, corruptelas, laſſitudines, mœſtitias & pondus efficere ſolent.

LXI.

Illa eſt viventis peſſima conditio, dum facta ciborum concoctione corpus perſentitur onerofius ſolito, cum tamen ſit minoris ponderis.

LXII.

Si quis cibi vel potus nimietate utatur, & ſequantur evacuationes ſenſibiles, longè pleniores conſuetis, corpus die ſequenti fit ſolito levius.

LXIII.

Edulia liquida, data molis paritate, ſunt ponderoſiora ſolidis: liquida petunt fundum: ſolida ſupernatant: cyathus vini, ſeu juſculi, eſt majoris ponderis, quàm integer panis.

LXIV.

Si nimius potus à ſomno efficiat oculos lacrymoſos, ſignum eſt corpus non perſpiraſſe, ut par erat.

LXV.

Si poſt multam ſudationem ſudes, vel multum mejas, aut magnum robur, aut magna infirmitas indicatur.

LXVI.

Aquæ potatio inſenſibilem perſpirationem impedit, auget tamen ſenſibilem.

LXVII.

Potatio hiſce ſeculis intemperatis quoque eſt improportionata: cibus enim illorum ſolet eſſe 12. unciarum circiter, potus quadraginta & ultra.

LXVIII.

In homine utente moderato victu, perſpiratio nocturna aliquando aſcendit ad tres libras: in utente pleniſſimo, ſtomacho præexiſtente vacuo, & robuſto, poteſt aſcendere ad quinque libras.

LXIX.

Jejunium corpus ſuo majori pondere inſignitum juvat, mediocri nocet, minori longe magis.

LXX.

Poſt longum jejunium, ſi corpus liberalius nutriatur, perſpiratio redditur plenior ſolito, libram circiter.

LXXI.

Poſt immoderatum exercitium corporis vel animi, ſtatim veſci malum: corpus enim defeſſum ægrè perſpirat.

LXXII.

Si ſobrii & in victu temperati præmaturè moriuntur, amici mirantur novitatem, quia de perſpiratione inſenſibili nihil ſciunt.

LXXIII.

Cibus & potus nimius non ſolum retenti perſpirabilis acrimoniam, ſed etiam partium, præcipuè non principum; pravos affectus diu occultant, qui dum corpora purgantur, vel inediâ tractantur, derepente erumpunt, & in graviſſimos affectus faceſſunt.

LXXIV.

Medicus, qui præeſt rationi victus Principum, ſi neſciat quantum, & quando quotidie perſpirent, illos decipit, & non medetur, & ſi juvet, caſu juvat.

LXXV.

A cibo quatuor horis circiter vix libram plurimi perſpirant; inde ad nonam duas libras, à nona ad decimam ſextam vix libram.

LXXVI.

Tunc erit cibandi tempus, quando corpus reducetur ad illud pondus, ſalubre tamen, quo fruebatur, paulò an-

tequam heſterno die ingeſſiſſet cibum: iſtud ſolus Apollo ſine trutina ſciet.

LXXVII.

Sin vero nocturnæ potationis pondus inſolitum, neque à robore concoctricis, neque à corruptela die ſequenti tollatur, locum habent illa duo carmina:

Si nocturna tibi noceat potatio Vini;
Hoc tu mane bibas iterum, & fuerit Medicina.

LXXVIII.

Si ſalubre corporis pondus à cœna eſt, ducentarum librarum, corpus ob nimium coitum factum minus ſalubre, erit centum nonaginta octo librarum circiter, quia virtus illa languidior impedit, ne duæ alimentorum libræ poſſint ſaltem ſine aliquo angore in pondus ſalubre converti.

LXXIX.

Cibus facilis perſpirationis faciliùs & longè minori angore reſarcit vires coëuntium collapſas, quàm difficilis ſeu multi nutrimenti.

LXXX.

LXXX.

Muſtum aliquantulum turbidum ſi in ventriculo coquatur, non ſolum perſpirat, ſed maximè juvat aliorum eduliorum perſpirationem: hujusmodi virtutis ſunt calida flatulenta.

LXXXI.

Cœpæ, allium, caro vervecina, phaſiani, ſed maxime omnium ſuccus cyrenaicus juvat perſpirationem eduliorum ægrè perſpirabilium.

DE SOMNO ET VIGILIA.

SECTIO QUARTA.

APHORISMUS I.

SOmnus placidus adeò favet perſpirationi, ut ſeptem horis quinquaginta unciæ cocti perſpirabilis in robuſtis ſæpè exhalent.

II.

Dormiens ſeptem horarum ſpatio occultè, ſalubriter & ſine violentia perſpirare ſolet duplo magis, quàm vigilans.

III.

Perſpiratio dormientis, quæ cum multo ſudore fit, non eſt plenior quacunque inſenſibili perſpiratione ſine ſudore.

IV.

A ſomno nocturno corpus ſentitur minoris ponderis, tum ob vires auctas, tum ob exhalationem ſaltem trium librarum circiter excrementorum.

V. Somnus

V.

Somnus inquietus impedire ſolet trientem ſolitæ perſpirationis.

VI.

In ſomno placido perſpiratio aliquando major eſt, data temporis paritate, quam in exercitio violento.

VII.

In ſomno matutino, ſed peractâ primâ coctione, libra perſpirabilium excrementorum horæ ſpatio: non peractâ, nec quadrans exhalare ſolet.

VIII.

Quæ impediunt ſomnum, impediunt quoque perſpirationem cocti perſpirabilis.

IX.

Somni breves fiunt ab acrimonia perſpirabilis retenti: perſpirabile vero ſæpè retinetur, quando natura aliis internis muneribus plus ſolito eſt occupata.

X.

Sitis quoque obliviſcimur, dum occupamur mejendo, vel feces excernendo, vel in aliis muneribus obeundis: natura enim uni rei valde intenta, aliarum ferè obliviſcitur.

XI. Acri-

XI.

Acrimonia perſpirabilis retenti, vel ſæpiſſimè petit caput, turbat ſomnum, & partium ſuperiorum perſpirationem divertit.

XII.

Si quis à ſomno ſentiat brachia dolentia, vel plus ſolito defatigata, ſignificat corpus eſſe majoris ponderis, quàm natura diu ferre poſſit.

XIII.

Qui dormiunt pedibus ac coxis detectis, noctis ſpatio libra perſpirabilis exhalare prohibetur.

XIV.

Perennis in lecto corporis agitatio, magis agitat, quàm velox curſus: in motu enim currentis ſolum muſculi infernarum partium corporis, in jacentis muſculi ferè univerſi corporis moventur.

XV.

Magis prohibetur perſpiratio in dormientibus ab auſtrina aura frigidiuſcula, quàm in vigilantibus ab ingenti frigore.

XVI.

Si ſomnus nocturnus minor ſolito ſit, exha-

exhalatio cocti perſpirabilis imminuitur, crudi verò augetur.

XVII.

A cibo facilis perſpirationis corpora potius debilia, quàm ponderoſa; à cibo verò difficilis & debilia & ponderoſa fiunt.

XVIII.

Perſpiratio à ſomno facta, differt ſpecie ab illa quæ in vigilia: prima eſt coctorum perſpirabilium ſine acrimonia, & cum virium levamine, ſecunda eſt crudorum, acris, violenta, & cum labore.

XIX.

Duplo magis dormiens perſpirat vigilante. Hinc illud famoſum: duæ horæ quietis in vigilante, perinde juvant, ac una ſomni.

XX.

Perſpirationem inſenſibilem curſu ſeptem horarum in dormiente, inveni in multis eſſe quadraginta unciarum circiter, in vigilante viginti.

XXI.

Qui vacuo ventriculo it cubitum, eâ nocte tertiam partem minus more ſolito circiter perſpirat.

XXII. Bi-

XXII.

Bilioſi, qui eunt cubitum ſtomacho omnino vacuo, venter & caput implentur crudis, pulſant tempora, eliquantur carnes, tenſiones vehementes circa brachia & manus oriuntur, excitatur aliquando morſus cordis, vertigines & epilepſiæ, ut accidit Diodoro.

XXIII.

A ſolito majori perſpiratione plenioris cœnæ uſus, ſemper ſomnum longiorem, & jucundiorem pollicetur.

XXIV.

Perſpiratio minor ſolito, prænunciat ſomnum inquietum, & noctem moleſtam.

XXV.

Si à brevi, & implacido ſomno carnes frigidæ inveniuntur, & inde febricula ſuccedat, id in debilibus mortem, in robuſtis morbi longitudinem magnâ ex parte prænuntiat.

XXVI.

Lecti mutatione ſomnus implacidus & perſpiratio minor fit: inſolita enim, licet meliora, corpus & animum lædunt.

XXVII.

Magis ſomniant in lecto inſolito, quàm in conſueto jacentes.

XXVIII.

Qui dormiunt, & non ſomniant, bene perſpirant, & verſa vice.

XXIX.

Somnus à cibo quatuor horis circiter, eſt utilior: natura enim tunc minus eſt occupata prima coctione, meliùs remittit, quod eſt amiſſum, & melius perſpirationi favet.

XXX.

Si à cæna quinque horis ſomno illico excitatum perpenderis, vix mediam libram, ſi octo horis tres libras perſpiraſſe invenies.

XXXI.

Somno ſolito breviore ſemper aliquid perſpirationis prohibetur, quod niſi ſequentibus diebus pleniòre perſpiratione compenſetur, imminet febris periculum.

XXXII.

Retenta aliqua perſpirationis conſuetæ parte, die ſequenti, vel à prandio ſomno rapimur, & horæ ſpatio libram circiter perſpiramus: vel nocte ſequenti

tantò

tantò longior fit ſomnus, quantò magis ſolito expedit perſpirare, vel inſenſibilem criſim, vel in morbum labimur.

XXXIII.

A ſomno oſcitatio, & artuum protenſio, indicant corpus maximè perſpirare, ſicuti dicitur de gallis, ſeſe alis ante cantum percutientibus.

XXXIV.

Oſcitationes & artuum extenſiones, quæ ſtatim à ſomno contingunt, & copia perſpirabilium ad expulſionem optime præparatorum recitantur.

XXXV.

Corpora oſcitatione & pandiculatione horæ dimidiæ ſpatio magis perſpirant, quàm tribus horis alterius temporis.

XXXVI.

Qui ægris dant ſerapia, vel medicamenta horis optimæ perſpirationis, quæ ſolet eſſe à ſomno duarum horarum ſpatio, lædunt: horis vero ſequentibus proſunt.

XXXVII.

In paroxyſmis pandiculationes & oſcitationes, non ſignificant caloris concentra-

centrationem, ſed excretionem acrium, copioſorum, perſpirabilium retentorum.

XXXVIII.

Hora dormitionis meridianæ à cibo corpora aliquando libram, aliquando ſelibram excrementorum occultè perſpirabilium excernere ſolent: libram, ſi aliquid perſpirationis heſternæ diei retentum ſit, ſelibram, ſi nihil.

XXXIX.

Si aliquid heſternæ perſpirationis ſit retentum, & per ſomnum meridianum illud omninò non excernatur, ſtatim à ſomno perſentitur magnum capitis pondus, magnusque dolor gravativus.

XL.

Si quatuor horis à ſomni initio cibus corrumpatur, ſtatim hæc duo mala ſe invicem conſequentia contingunt, prohibita perſpiratio & vigilia.

XLI.

Nulla cauſa ſomnum ſæpiùs interturbat, quàm ciborum corruptela: id efficit quæ eſt inter ſtomachum & cerebrum ſympathia.

XLII.

Somnus hyeme utilior quàm æſtate, non quia ventres ſunt calidiores, vel

ſomni longiſſimi ; ſed quia ante diluculum corpora fiunt actu calidiora, & ut talia maximà perſpirant, æſtate verò frigidiora.

XLIII.

A ſomno diſcurſus puritas, & corporis agilitas, ſignificant, corpus illa nocte ad minus tres libras magnâ ex parte perſpiraſſe.

XLIV.

A ſomno meridiano capitis levitas indicat, nihil perſpirationis heſternæ diei fuiſſe retentum.

XLV.

Somnus internas & externas partes univerſas humectat, quia attenuat perſpirabile, & valde attenuatum per omnia membra illud diſpenſat.

XLVI.

Vigilia movet à centro ad circumferentiam ſanguinem, qui eſt minus præparatus ad perſpirationem, quàm in ſomno correptis.

XLVII.

Somno concentrantur humores, unitur calor influens innato, aufertur ſitis, niſi prædominetur bilis, fit converſio ſanguinis in ſecundas humiditates, & corpora leviora fiunt.

XLVIII.

Somno animales, vigilia vitales, & naturales langueſcunt.

XLIX.

Vigilia animales roborantur, vitales & naturales langueſcunt.

L.

Per ſomnum magis interiora incaleſcunt, ipſaque magis leviora fiunt. Per vigiliam magis exteriora incaleſcunt, ipſaque magis leviora fiunt.

LI.

Per nimium ſomnum interiora & exteriora frigeſcunt, humores impinguntur, redduntur imperſpirabiles & corpora ponderoſiora fiunt.

LII.

Corpora bilioſa per nimium ſomnum valdè læduntur, non quia recrementa tertiæ coctionis fiunt imperſpirabilia, ſed quia fiunt mordaciſſima, feriuntque deinde caput, & alia viſcera.

LIII.

In dormientibus ſtragulis detectis, magis impeditur perſpiratio, quàm in vigilantibus, veſtibus denudatis, cùm ob quietem dormientium, tùm quia calor externarum partium refugit ad intra.

LIV.

Inſolita vigilia reddit corpora primis diebus ponderoſiora & debiliora: ponderoſiora, quia poſt evacuationem excrementorum perſpirabilium relinquitur crudus ſuccus per ſe, & per accidens ponderoſus: debiliora, quia ubi eſt cruditas, ibi non fit converſio & per conſequens virtutes langueſcunt.

LV.

Si ſomnus poſt vigiliam immoderatam fuerit ſeptem horarum, perſpiratio erit major conſueta ad libram circiter.

LVI.

Vigiliæ perſeverantia reddit corpora minus ponderoſa, non ob majorem perſpirationem, vel evacuationem ſenſibilem, ſed quia quanti amittitur pinguedinis & carnis, tantum non remittitur.

LVII.

Horis matutinis corpus eſt & ſentitur minus grave: eſt, quia per ſomnum præcedentem tres libræ excrementorum perſpirabilium exhalarunt: ſentitur, tum quia eſt levius tum quia per coctionem ciborum facile perſpirabilium auctæ ſunt vires.

LVIII.

LVIII.

Corpus vigilia inſolita reddi poteſt majoris ponderis, ſi cibus, quo alitur, ſit perſpirationi ineptus.

LIX.

Tam copioſa eſt corporis exhalatio in dormientibus, ut non ſolum ægri cum ſanis cubantes, ſed ſani inter ſe bonas vel malas diſpoſitiones ſibi-ipſis invicem communicent.

DE EXERCITIO ET QUIETE.

SECTIO QUINTA.

APHORISMUS I.

IN motu violento corpus occultè minus perſpirat, quàm in aurora poſt novem vel decem horas ab aſſumta cæna.

II.

Quod in motu violento per poros evacuatur, eſt ſudor & perſpirabile occultum: ſed ut violentum magna ex parte elevatur ex incoctis ſuccis: raro enim tantum cocti perſpirabilis in corpore colligitur, quantum per violentiam evacuatur.

III.

Sudor ſemper eſt à cauſa violenta, & ut talis, (ſicut Statica experimenta docent) impedit coctorum perſpirabilium occultam excretionem.

IV. Longe

I V.

Longe magis perſpirat corpus in lecto quieſcens, quàm in lecto frequenti & crebra agitatione circumvolutum.

V.

Longo itinere minus defatigantur hilares, & iracundi, quàm timidi & mœrentes: illi enim magis ſalubriter, hi verò minus perſpirant.

V I.

Corpora quæ à nimio exercitio illico cibantur, læduntur: quia ut defeſſa, & cibo gravata minus perſpirant.

V II.

Exercitium poſt ſeptimam uſque ad duodecimam horam ab aſſumpto cibo magis reſolvit inſenſibiliter horæ ſpatio, quam tribus horis alterius temporis.

VIII.

Evacuatio inſenſibilis, quæ fit ab exercitio violento, impedit ne ſucceſſive remittatur, quod amittitur: imo ſi eadem perſeveraverit violentia, corpus reddetur adeò leve, ut in pluribus de futura tabe verendum ſit.

IX.

Exercitio corpora leviora fiunt omnes

enim partes, præcipuè muſculi, & ligamenta, mota ab excrementis purgantur: perſpirabile ad exhalationem præparatur, & ſpiritus tenuiores fiunt.

X.

Motus præparat corpora ad excretionem excrementorum ſenſibilium & inſenſibilium: quies magis ad inſenſibilium.

XI.

Si corpus à cæna in lecto quieverit decem horarum curſu, optimè perſpirabit. Si adhuc diutius quieverit ſtatim incipiet diminui, tum ſenſibilis, tum inſenſibilis excretio.

XII.

Quies longa efficit corpora ægrotantia ponderoſiora: tum quia perſpirabilia excrementa motu ad excretionem præparantur; tum quia quiete cibi & potus ſi inſoliti ſint vel debito copioſiores ut in ægris accidit non digeruntur, & inde omnia mala, & ſæpiſſimè mortes eveniunt.

XIII.

Si diu jacenti dolores pedum ſuperveniant, remedio eſt ambulatio, ſi iter facienti, quies.

XIV.

Duo ſunt exercitia, alterum corporis, & alterum animi: corporis evacuat ſenſibilia excrementa: animi, inſenſibilia magis, & præcipuè cordis & cerebri, ubi ſedet animus.

X V.

Nimia animi quies, magis prohibet perſpirationem, quam corporis.

XVI.

Animi exercitia, quæ maximè faciunt exhalare ſpiritus, ſunt ira, pericharia, timor & mœſtitia.

XVII.

Corpora in lecto quieſcentia vehementi animi motu agitata, ut plurimum magis reſolvuntur, & levioris ponderis fiunt, quam ſi animo placido cum vehementi corporis motu, ſicut fit pilæ ludo, agitarentur.

XVIII.

Exercitio nimio excrementa primæ & ſecundæ coctionis, magna ex parte per totius corporis ambitum diſpenſantur, ideò alvus exſiccatur, corpora tamen fiunt leviora, quia longè major eſt evacuatio inſenſibilis, quam excremen-

torum craſſorum excretio per alvum facta.

XIX.

Exercitium animi & corporis violentum, reddit corpora levioris ponderis, efficit velocem ſenectutem, & mortem præmaturam minatur; citius enim ex Philoſopho moriuntur exercitati, quàm non exercitati.

XX.

Exercitium violentum à corpore, cibo vel crudo ſucco referto, aufert pondus ſenſibilium excrementorum minus ſolito: inſenſibilium ferè nihil.

XXI.

Exercitio corpus minus perſpirat, ſomno magis, & magis lubrica redditur alvus.

XXII.

Frictiones & cucurbitulæ in refertis crudis ſuccis, impediunt perſpirationem.

XXIII.

Tunc exercitium eſt ſaluberrimum, quando poſt factam primam & ſecundam coctionem corpus reducitur bis in die ante cibum ad conſuetum pondus.

XXIV.

XXIV.

Natatio ſtatim poſt exercitium violentum mala: valdè enim impedit perſpirationem.

XXV.

Exercitium violentum, ubi ſpirat ventus, malum.

XXVI.

A vento adiapneuſtia: à motu, acrimonia.

XXVII.

Equitatio reſpicit magis perſpirabile partium corporis ſupra lumbos quàm infra; inter autem equitationes tolutans ſaluberrima, ſicut ſuccuſſans inſaluberrima.

XXVIII.

Vectio in lectica; nec non in cymba corpora minus diſponit ad debitam perſpirationem, quàm deambulatio.

XXIX.

Cymbæ & lecticæ motus, ſi diu duret, ſaluberrimus, tunc ſolum ad debitam perſpirationem mirificè diſponit.

XXX.

Vectio in curru omnium violentiſſima

ma eſt: non enim ſolum perſpirabile incoctum exſpirare facit, ſed etiam ſolidas corporis partes, & maximè renes offendit.

XXXI.

Saltus primo vires ad intra trahit, deinde ad extra cum impetu propellit, & cum violentia coctum ſimul cum incocto expellit.

XXXII.

Diſci exercitium compoſitum ex motu moderato & violento, deambulatione ſcilicet & agitatione brachiorum, perſpirationi conducit.

XXXIII.

Tripudiatio moderata, & ſine ſaltu, proximè ad deambulationis moderatæ laudes accedit: perſpirabile enim coctum moderatè expellit.

DE

DE VENERE.

SECTIO SEXTA.

APHORISMUS I.

NImia abſtinentia à coitu, & nimius uſus impediunt perſpirationem, ſed nimius uſus magis.

II.

Poſt coitum immoderatum, quarta pars ſolitæ perſpirationis in pluribus prohiberi ſolet.

III.

Mala à nimio coitu orta, mediatè à prohibita perſpiratione, immediatè à læſis concoctricibus dependent.

IV.

Cognoſcitur coitum profeciſſe, ſi à ſequenti ſomno nulla ſentiatur laſſitudo, nec ulla corporis mutatio facta ſit in gravitate vel levitate.

V.

Diuturnæ venereorum cogitationes, modo gravius, & modo levius efficiunt corpus:

corpus: gravius, ſi pleno, levius ſi vacuo fiant ſtomacho.

VI.

Poſt nimium coitum cum muliere quam maxime concupitâ, non ſentitur illico laſſitudo: animi enim conſolatio juvat tunc perſpirationem cordis, & auget ejus robur, unde in ipſo quod amittitur, promtius remittitur.

VII.

Propenſi ad coitum, ſi temperent libidinem, illico ſuccedit corporis agilitas, quia tales melius perſpirant.

VIII.

Immoderatus coitus facit perſpirare cruda, quæ deinde carnes frigidas efficiunt.

IX.

Coitum non nocuiſſe, hæc indicant: urina æquè cocta ut ante: corporis agilitas; reſpiratio facilior; & idem ferè corporis pondus perſeverans eâdem tamen ſervatâ eorum quæ ingeruntur quantitate & qualitate.

X.

Præſens vulnus immoderati coitus eſt ſtomachi refrigeratio: futurum, pro-

prohibita perſpiratio, unde facilè fiunt palpitationes in ſuperciliis & artubus, & deinde in membris obtinentibus principatum.

XI.

Coitus in æſtate magis nocet: non quia corpus magis perſpirat, ſed quia coctio, cùm ſit minor, deperditum difficilius reſarcitur.

XII.

In actu venereo multum crudi perſpiratur, & ſi diu duret, cruda transferuntur a centro ad corporis ambitum, fiunt obſtructiones, & inde alvus ſupprimitur.

XIII.

Quanto quis majori coëundi cupiditate conflagrat, tanto ejus uſus immoderatus minus lædit.

XIV.

Coitus immoderati detrimentum præcipuè manifeſtatur poſt ſomnum ſequentem: tunc enim ex Staticis experimentis cognoſcitur perſpirationem eſſe impeditam, & cibum eſſe malè digeſtum, nec non ſtomachum valdè læſum.

XV. Coi-

XV.

Coitus lædere ſolet primam coctionem, primo diminuendo perſpirationis promtitudinem, deinde in crudam qualitatem convertendo cibum.

XVI.

Qui coitu utitur, & ſperma non emittit, minus debilitatur, itidem ſi die ſequenti utatur, & emittat quod die præcedenti fuit præparatum, minus debilitatur.

XVII.

Illi qui coeundo, ſperma ſtudio non emittunt in tumorem teſticulorum facilè incidunt; ſperma enim eſt imperſpirabile.

XVIII.

Coitus immoderatus poſt ſtomachum, lædit magis oculos.

XIX.

Coitus immoderatus lædit viſionem, quia ab oculis ſubducit maximam ſpirituum copiam; inde tunicæ oculorum præduræ & rugoſæ, nec non meatus minus pervii redduntur.

XX.

A diminuta perſpiratione fibræ tuni-

carum

carum oculorum opaciores: inde viſio fit per ſpatia perexigua, qualia ſunt in cancellis: ſpecilla uniunt objecta in cuſpidem, ut diſtinctè per unum ſolum ſpatium videantur.

XXI.

A coitu immoderato diminuitur calor naturalis, à diminuto calore diminuta perſpiratio; à diminuta perſpiratione flatus & palpitatio.

XXII.

Coitus immoderatus poſtulat cibos paucos & boni nutrimenti.

XXIII.

Coitus calefacit jecur & renes, quia excitatus calor minus exhalat: refrigerat verò ſtomachum, cerebrum & cor, quia per meatus patentiores excitatur omninò & propius aliqua ex parte propterea reſolvitur.

XXIV.

Hinc coitus immoderatus in epate bilem, in renibus nephriticum affectum, in ſtomacho crudum ſuccum, in cerebro catharrum, & in corde palpitationem & ſyncopen.

XXV.

Edulia poſt nimium coitum, ſi flatus gignant ut oſtreacea & muſtum, pernicioſa; impediunt enim ne ad conſuetum pondus corpora reducantur.

XXVI.

Macilentis magis nocet coitus, quia magis calefiunt & magis refrigerantur.

XXVII.

Coitus immoderatus illico maxime leve efficit corpus, quamvis deinde perſpirationem prohibeat. Eſt enim vehemens corporis & animi motus: Corporis, quia omnia membra conquaſſantur; Animi, quia reſolvitur quod colligat animum corpori, ſpiritus videlicet vitalis.

XXVIII.

Si poſt coitum ſomnus laborem faciat, ex coitu major facta eſt ablatio, quàm ex ſomno facta ſit vitalis ſpiritus additio.

XXIX.

Poſt nimium coitus uſum ſomnus trahit cruda ad cor, nnde languor, prohibita perſpiratio & ponderis augmentum.

XXX.

XXX.

Senes ex uſu moderati coitus fiunt ponderoſiores & frigidiores, juvenes vero leviores & calidiores.

XXXI.

Coitus in juvenibus animalem, vitalem & naturalem roborat. Animalem per motum expurgat & ſopitam excitat: naturalem per evacuationem ſuperflui, & vitalem per læticiam.

XXXII.

Cibus copioſior ſolito poſt immodederatum coitum interimeret, niſi ſuccederet aliqua ciborum corruptela.

XXXIII.

Dum eſt coëundum parum vel nihil comedendum, dum eſt comedendum parum vel nihil coëundum.

XXXIV.

Si poſt coitus exceſſum nulla perſentiatur laſſitudo, malum: id perinde ac in phreneticis fit ab incenſis ſpiritibus, qui exſiccando brevi ſpatio roborant nervos & tendines, ſed paulò poſt imminuitur ſpirituum generatio & vires de repente cadunt.

DE ANIMI AF-FECTIBUS.

SECTIO SEPTIMA.

APHORISMUS I.

INter affectus animi ira & pericharia corpora efficiunt leviora: timor & mœſtitia graviora: cæteri verò affectus ut ſic participantes operantur.

II.

Mœrore ac timore perſpirat levius: ponderoſius verò relinquitur, læticiâ & ira utrumque.

III.

Hinc timentes & mærentes facilè obſtructiones partium, duritiem & affectus hypochondriacos patiuntur.

IV.

Qui ira vel læticia afficiuntur, nullam in itinere defatigationem perſentiunt: eorum enim corpora facile craſſum perſpirabile exhalant, quod non acci-

accidit dum mœrore vel timore vexantur.

V.

Perſpirabile ponderoſum plus juſto retentum ad mœſtitiam & timorem, leve verò ad lætitiam vel iram diſponit.

VI.

Nihil magis reddit liberam perſpirationem quàm animi conſolatio.

VII.

Mœſtitia & timore facilè membra humore referta dureſcunt.

VIII.

Mœſtitia & timor impediunt perſpirationem craſſorum excrementorum perſpirabilium, & perſpiratio impedita â quacunque cauſſa mœſtitiam & timorem facit.

IX.

Mœſtitia, ſi diu duret, carnes frigidas facit: impedit enim ne perſpirabilium craſſa & frigida portio exhalet.

X.

Hinc febris, quæ poſt longam mœſtitiam ſuboritur, ſudores frigidos, & ut plurimum lethales molitur.

XI.

Acrimonia perſpirabilis retenti, ob mœſtitiam commodè aufertur à pericharia, funduntur enim humores ſuaves, & deinde à corpore pondus & acrimonia tolluntur.

XII.

Ira & ſpes auferunt timorem & lætitia, mœſtitiam, paſſio enim animi non medicinis, ſed alia paſſione contraria ſuperatur: contraria enim ſub eodem genere.

XIII.

Non implicat perſpirabile melancholicorum retentum eſſe frigidum & acre ſeu calidum, tale eſt jecur hydropicorum febricitantium, frigidum videlicet reſpectu caloris naturalis, calidum reſpectu adventitii.

XIV.

Morbi à melancholia & ab aëre cænoſo in hoc conveniunt, quod immediatè oriuntur, â craſſitudine perſpirabilium retentorum: mœſtitia enim intrinſecus impedit ne exeat craſſum, aer cœnoſus extrinſecus.

XV.

Qui eunt cubitum cum mœſtitia, noctu minus perſpirant, atque die ſequenti corpora eorum conſervantur ſolito ponderoſiora.

XVI.

In meditationibus venereis cum mœſticia, excrementorum perſpirabilium portio craſſa retinetur, quæ evolante tenuiore adhuc craſſior & frigidior fit: Hæc ſi colligatur ferè invincibilem inducit frigiditatem in capite, palpitationem curatu difficilem in corde vel aliis membris.

XVII.

Melancholia duplici via ſuperatur, vel libera perſpiratione, vel aliqua continua animi conſolatione.

XVIII.

Si poſt mœſtitiam corpora fiant leviora, quàm poſt lætitiam, id ex neceſſitate fit, vel ob minorem ciborum quantitatem, vel ob eorum qualitatem magis tranſpirabilem.

XIX.

Animi conſolatio quacunque de cauſſa fiat, aperit meatus & largam perſpirationem facit.

XX.

Si poſt iram ſtatim ſequatur animi conſolatio, vel vice verſa corpora data paritate eorum, quæ ingeruntur, die ſequenti fiunt leviora, quàm ſi ſola ira vel lætitia perſeveraret.

XXI.

Sicut magna aliqua voluptas aufertur per exiguam ſpermatis evacuationem, ſic omnes alii immoderati animi affectus per aliquam evacuationem perſpirabilium poſſunt imminui & auferri.

XXII.

Timor & mœſtitia ut ex Staticis colligitur per evacuationem excrementorum craſſorum perſpirabilium, ira & pericharia per tenuium auferuntur.

XXIII.

Si quis ſine cauſſa ſentiat ſe hilarem, id à magis apertâ perſpiratione fit, & ejus corpus ſequenti die minoris ponderis invenitur.

XXIV.

Læticia moderata inſenſibiliter evacuat ſolum ſuperfluum, immoderata ſuperfluum & utile.

XXV.

XXV.

Moderata juvat coctrices facultates: Natura enim non gravata ſuperfluo longe melius ſuorum officiorum munera explet.

XXVI.

Improviſum gaudium magis nocet, quàm præviſum: non enim ſolum movet exhalationem excrementorum tertiæ coctionis, verum etiam ſpirituum vitalium: præviſum verò excrementorum tantum.

XXVII.

Lætitia & ira auferunt è corpore quod ponderat & levitat: mœſtitia & timor ſolum quod levitat: quod ponderat verò, relinquitur.

XXVIII.

Lætitia perſeverans per multos dies ſomnum impedit & vires diſſolvit.

XXIX.

Si quis poſt moderatam lætitiam ſentiat ſe leviorem, id non oritur principaliter à totius evacuatione, ſed à cordis & cerebri, ubi quod evacuatur, eſt mole minimum & virtute maximum.

XXX.

Edulia quæ aperiunt, gaudium: quæ verò impediunt perſpirationem mœſtitiam movent.

XXXI.

Selinum & cætera aperientia, gaudium: legumina, carnes pingues & cætera incraſſantia & ſtatim replentia meatuum cavitates, mœſtitiam inducunt.

XXXII.

Si evacuentur cavitates meatuum & deinde ſtatim repleantur recte dixit Hipp. malas animi paſſiones fieri.

XXXIII.

Quibus prædominatur ira, exercitium immoderatum valdè nocet; citiſſimè enim illorum meatus fiunt cavi, & magno impetu replentur, unde Hipp. in bilioſis, frictiones & paleſtram vituperat.

XXXIV.

In ocioſo corpore & animo meatus non redduntur cavi, nec malæ animi paſſiones fiunt.

XXXV.

Corpus quieſcens magis perſpirat, & mino-

minoris ponderis fit, ſi animo vehementer agitetur, quàm ſi celerrime corpus moveatur, animo permanente ocioſo.

XXXVI.

Mutatio corporis diutiùs alterat animum, quàm ipſum corpus.

XXXVII.

Paſſiones animi verſantur circa internum ſubjectum, quod magis movet, quàm movetur, quippe mole minimum & virtute maximum ad inſtar ſeminis, quodque vario modo diſpoſitum perſpirationis ſcil. gravitatis & levitatis eſt origo.

XXXVIII.

Corpora quæ perſpirant plus ſolito, non propter motum corporis, ſed propter vehementem aliquem motum animi, majori cum difficultate ad ſolitam & ſalubrem perſpirationem reducuntur.

XXXIX.

Magis nocet nimius animi affectus, quàm nimius corporis motus.

XL.

Corpus marceſceret & otio periret ſine animi motu, ſed non vice verſa.

XLI. Mo-

XLI.

Motus vehemens animi, differt à motu vehementi corporis: hic quiete & ſomno; ille nec quiete nec ſomno ceſſat.

XLII.

Qui vehementer ludo lucrari cupiunt, non ludant, quia ſi ſemper vicerint, ob perichariam ducent noctes inſomnes, & tandem coctorum perſpirabilium exhalationem amittent.

XLIII.

Victoria moderata ſalubrior, quàm glorioſa.

XLIV.

Studium in affectuum animi mutatione diutius tolleratur, quàm ſine affectu, vel ſine affectuum mutatione, perſpiratio enim fit ſalubrior & moderatior.

XLV.

Studium absque omni affectu vix horam perſeverat tum unico affectu, vix quatuor horas cum affectuum mutatione ut in ludo alearum accidit, in quo modo gaudium ob lucrum, modo mœſtitiam ob damnum experiuntur, die noctéq; perſeverare poteſt.

XLVI. In

XLVI.

In omni ſtudio perennis triſtitia bonam cordis conſtitutionem evertit, & exceſſus lætitiæ ſomnum impedit, omne enim nimium naturæ inimicum.

XLVII.

Nunc hilares, nunc mœſti, nunc iracundi, nunc timidi, perſpirationem magis ſalutarem habent, quam qui unico, licet bono ſemper gaudeant affectu.

FRANCISCI BACONIS BARONIS DE VERULAMIO,

Vice-Comitis S. Albani,

HISTORIA VITÆ ET MORTIS.

Adjecto in fine Indice

Adcurante
JOH. SIGISMUNDO HENNINGERO,
Med. Doct. Prof. Publ. Ord.

ARGENTORATI
Sumptibus THEODORICI LERSE.
Anno 1712.

VIVENTIBUS
ET
POSTERIS SALUTEM.

CUm Hiſtoriam Vitæ & Mortis, inter Sex Deſignationes Menſtruas, ultimo loco poſuerimus, omnino hoc prævertere viſum eſt, & ſecundam edere, propter eximiam rei utilitatem; In qua, vel minima temporis jactura pro pretioſa haberi debet. Speramus enim, & cupimus futurum, ut id plurimorum bono fiat; atque ut Medici Nobiliores animos nonnihil erigant; neque toti ſint in Curarum ſordibus; neque ſolum propter Neceſſitatem honorentur, ſed fiant demum Omnipotentiæ, & Clementiæ divinæ adminiſtri, in vita Hominum proroganda, & inſtauranda;

da; præſertim cum hoc agatur per vias intutas, & commodas, & civiles, licet intentatas. Etſi enim nos Chriſtiani ad Terram promiſſionis perpetuo aſpiremus, & anhelemus; tamen interim itinerantibus nobis, in hoc Mundi Eremo, etiam Calceos iſtos: & tegmina (Corporis ſcilicet noſtri fragilis) quam minimum atteri, erit ſignum Favoris Divini.

HISTORIA VITÆ ET MORTIS.

Aditus.

DE vita brevi, & Arte longa, vetus eſt cantilena, & querela. Videtur igitur eſſe tanquam ex congruo, ut nos qui pro viribus incumbimus; ad Artes perficiendas, etiam de Vita Hominum producenda, cogitationem ſuſcipiamus, favente & Veritatis, & Vitæ Authore, Etſi enim Vita Mortalium, non aliud ſit, quam Cumulus, & acceſſio Peccatorum, & Ærumnarum; quique ad Æternitatem aſpirant, ijs leve ſit lucrum vitæ; tamen non deſpicienda eſt, etiam nobis Chriſtianis, Operum Charitatis continuatio. Quin etiam Diſcipulus Amatus cæteris ſuperſtes fuit; & complures ex Patribus, præſertim Monachis ſanctis, & Eremitis, longævi fuerunt; ut iſti Benedictioni (toties in Lege veteri repetitæ) minus detractum videatur poſt ævum

Servatoris, quam reliquis Benedictionibus terrenis, Verum ut hoc pro maximo Bono habeatur, proclive eſt. De modis aſſequendi, ardua inquiſitio; eoque magis, quod ſit & opinionibus falſis, & præconijs vanis depravata. Nam & quæ à turba Medicorum, de Humore Radicali, & Calore Naturali dici ſolent, ſunt ſeductoria: & laudes immodicæ Medicinarum Chymicarum, primo inflant Hominum ſpes, deinde deſtituunt.

Atque de Morte, quæ ſequitur ex ſuffocatione, putrefactione, & varijs morbis, non inſtituitur præſens inquiſitio; pertinet enim ad Hiſtoriam Medicinalem: ſed de ea tantum Morte, quæ fit per Reſolutionem, ac Atrophiam ſenilem. Attamen de ultimo paſſu Mortis, atque de ipſa Extinctione vitæ, quæ tot modis, & exterius, & interius, fieri poteſt, (qui tamen habent quaſi Atriolum commune, antequam ad Articulum Mortis ventum ſit) inquirere; affine quiddam præſenti inquiſitioni eſſe cenſemus: ſed illud poſtremo loco ponemus.

Quod reparari poteſt ſenſim, atque primo Integro non deſtructo, id potentia æternum eſt, tanquam Ignis Veſtalis. Cum igitur viderent Medici & Philoſophi, ali prorſus Animalia, eorumque corpora reparari, & refici, neque tamen id diu fieri, ſed paulo poſt ſeneſcere ea, & ad interitum propere deduci; Mortem quæſiverunt in aliquo, quod proprie reparari non poſſit; exiſtimantes Humorem aliquem Radicalem, & Primigenium non reparari in ſolidum, ſed fieri jam usque ab Infantia appoſitionem quandam degenerem, non reparationem juſtam; quæ ſenſim cum Ætate depravetur, & demum Pravum deducat ad Nullum. Hæc cogitârunt imperite ſatis, & leviter.

Omnia enim in Animali, ſub Adoleſcentia, & Juventute, reparantur integre; quin etiam ad tempus Quantitate augentur, Qualitate meliorantur; ut Materia Reparationis quaſi æterna eſſe poſſet, ſi Modus Reparationis non intercideret.

Sed revera hoc fit. Vergente ætate, inæqualis admodum fit Raparatio;

aliæ partes reparantur ſatis feliciter, aliæ ægre, & in pejus; ut ab eo tempore, Corpora humana ſubire incipiant tormentum illud Mezentij, ut viva in amplexu mortuorum immoriantur, atque facile reparabilia propter ægre reparabilia copulata, deficiant. Nam etiam poſt declinationem & decurſum ætatis, Spiritus, Sanguis, Caro, Adeps, facile reparantur; at quæ ſicciores, aut poroſiores ſunt partes, Membranæ & Tunicæ omnes, Nerui, Arteriæ, Venæ, Oſſa, Cartilagines, etiam Viſcera pleraque, denique Organica fere omnia, difficilius reparantur & cum jactura. Illæ autem ipſæ partes, cum ad illas alteras reparabiles partes, actu reparandas, omnino officium ſuum præſtare debeant, activitate ſua ac viribus imminutæ, functiones ſuas amplius exequi non poſſunt. Ex quo fit, ut paulo poſt omnia ruere incipiant, & ipſæ illæ partes, quæ in natura ſua ſunt valde reparabiles, tamen deficientibus organis reparationis, nec ipſæ ſimiliter amplius commode reparentur, ſed minuantur & tandem deficiant. Cauſa autem Periodi ea

eſt,

eſt; quod Spiritus, inſtar Flammæ lenis perpetuo prædatorius, & cum hoc conſpirans Aër externus, qui etiam corpora ſugit & arefacit, tandem officinam Corporis, & Machinas & Organa perdat, & inhabilia reddat ad munus Reparationis. Hæ ſunt veræ viæ Mortis naturalis bene & diligenter animo volvendæ. Etenim qui Naturæ vias non noverit, quomodo is illi occurrere poſſit, eamque vertere?

Itaque duplex debet eſſe Inquiſitio: altera de Conſumptione aut Deprædatione corporis humani; altera de ejusdem Reparatione aut Refectione: eo intuitu, ut altera quantum fieri poſſit inhibeatur, altera confortetur. Atque prior iſtarum pertinet præcipue ad Spiritus & Aërem externum, per quos fit Deprædatio; Secunda ad univerſum proceſſum Alimentationis, per quem fit Reſtitutio. Atque quoad primam Inquiſitionis partem, quæ eſt de Conſumptione; omnino illa cum Corporibus inanimatis, magna ex parte, communis eſt. Etenim quæ Spiritus innatus (qui omnibus Tangibilibus, ſive vivis

ſive mortuis ineſt) & Aër ambiens, operatur ſuper inanimata, eadem & tentat ſuper Animata; licet ſuperadditus Spiritus vitalis, illas operationes partim infringat & compeſcat, partim potenter admodum intendat & augeat. Nam manifeſtiſſimum eſt, Inanimata complura, absque reparatione ad tempus bene longum durare poſſe: At Animata absque Alimento, & Reparatione, ſubito concidunt & extinguuntur, ut & Ignis. Itaque Inquiſitio duplex eſſe debet; primo contemplando Corpus humanum, tanquam Inanimatum, & inalimentatum; deinde tanquam Animatum, & Alimentatum. Verum hæc præfati, ad Topica Inquiſitionis jam pergamus.

TOPI-

TOPICA PARTICULARIA,

Sive

ARTICULI INQUISITIONIS DE VITA ET MORTE.

I.

DE Natura Durabilis, & minus Durabilis, in Corporibus Inanimatis, atque ſimul in Vegetabilibus, inquiſitionem habeto; non copioſam aut legitimam, ſed ſtrictim & per Capita, & tanquam in tranſitu.

2. De Deſiccatione, Arefactione, & Conſumptione Corporum Inanimatorum, & Vegetabilium; & de Modis & Proceſſu per quos fiunt; atque inſuper de Deſiccationis, Arefactionis, & Conſumptionis prohibitione & retardatione, Corporumque in ſuo ſtatu conſervatione; atque rurſus de Corporum, poſtquam ſemel arefieri cœperint, Inteneratione & Emollitione, & Revireſcentia, diligentius inquirito.

Neque

Neque tamen de his ipſis, perfecta aut accurata facienda eſt Inquiſitio, cum ex proprio Titulo Durabilis hæc depromi debeant; cumque non ſint in Inquiſitione præſenti principalia, ſed lumen tantummodo præbeant ad Prolongationem, & Inſtaurationem vitæ in Animalibus. In quibus ipſis, (ut jam dictum eſt) eadem fere uſu veniunt, ſed ſuo modo. Ab Inquiſitione autem circa Inanimata & Vegetabilia, tranſeat Inquiſitio ad Animalia præter Hominem.

3. De Animalium Longævitate & Brevitate vitæ, cum circumſtantiis debitis, quæ ad hujusmodi Ævitates videantur facere, inquirito.

4. Quoniam vero duplex eſt Duratio Corporum, altera in Identitate ſimplici, altera per Reparationem; quarum prima in Inanimatis tantum obtinet, ſecunda in Vegetabilibus, & Animalibus, & perficitur per Alimentationem; ideo de Alimentatione, ejusque vijs, & proceſſu inquirito: neque id ipſum exacte (pertinet enim ad Titulos Aſſimilationis, & Alimentationis) ſed ut reliqua in tranſitu.

Ab

Ab Inquiſitione circa Animalia atque Alimentata, tranſeat illa ad Hominem; cum verò jam deventum ſit ad Subjectum Inquiſitionis principale, debet eſſe in omnibus Inquiſitio magis exacta, & numeris ſuis abſoluta.

5. De Longævitate & Brevitate vitæ in Hominibus, ſecundum Ætates Mundi, Regiones, & Climata, & Loca Nativitatis, & Habitationis, inquirito.

6. De Longævitate & Brevitate vitæ in Hominibus, ſecundum Propagines, & Stirpes ſuas (tanquam eſſet hæreditaria;) atque etiam ſecundum Complexiones, Conſtitutiones, & Habitus Corporis, Staturas, nec non modos & ſpatia grandeſcendi, atque ſecundum Membrorum Facturas, & Compages inquirito.

7. De Longævitate & Brevitate vitæ in Hominibus, ſecundum Tempora Nativitatis, ita inquirito, ut Aſtrologica & Schemata cœli in præſentia omittas; recipito tantum Obſervationes (ſi quæ ſint) plebejas & manifeſtas, de partubus ſeptimo, octavo, nono, & decimo Menſe;

ſe;

ſe; etiam noctu, interdiu, & quo Menſe Anni.

8. De Longævitate & Brevitate vitæ in Hominibus, ſecundum Victum, Diætas, Regimen vitæ, Exercitia, & ſimilia, inquirito; Nam quatenus ad Aërem, in quo vivunt & morantur Homines, de eo in Articulo ſuperiore de Locis Habitationis, inquiri debere intelligimus.

9. De Longævitate & Brevitate vitæ in Hominibus, ſecundum Studi. Genera Vitæ, & Affectus Animæ, & varia Accidentia, inquirito.

10. De Medicinis, quæ putantur vitam prolongare, ſeorſum inquirito.

11. De Signis & Prognoſticis vitæ longæ & brevis, non illis quæ Mortem denotant in propinquo, (id enim ad Hiſtoriam Medicinalem pertinet) ſed de ijs quæ etiam in Sanitate apparent, & obſervantur, inquirito, ſive ſint Phyſiognomonica ſive alia.

Hactenus Inſtituta eſt Inquiſitio de Longævitate & Brevitate vitæ, tanquam Inartificialis, & in confuſo; huic adij-

adijcere viſum eſt Inquiſitionem Artificialem, atque innuentem ad Praxim, per Intentiones. Eæ genere ſunt tres. Diſtributiones autem magis Particulares Intentionum earum proponemus, cum ad ipſam Inquiſitionem ventum erit. Tres illæ Intentiones generales ſunt: Prohibitio Conſumptionis; Perfectio Reparationis; Renovatio Veterationis.

12. De ijs quæ Corpus in Homine ab Arefactione & Conſumptione conſervant & eximunt; aut ſaltem Inclinationem ad eas, remorantur & differunt, inquirito.

13. De ijs quæ pertinent ad univerſum Proceſſum Alimentationis, (unde fit Reparatio in Corpore Hominis) ut ſit proba, & minima cum jactura, inquirito.

14. De ijs quæ purgant inveterata, & reponunt nova, quæque etiam ea, quæ jam arefacta & indurata ſunt, rurſus intenerant & humectant, inquirito.

Quoniam vero difficile eſt, vias ad Mortem noſſe, niſi ipſius Mortis Sedem & Domicilium, (vel Antrum potius) perſcrutatus ſis & inveneris; de hoc faci-

facienda eſt Inquiſitio; neque tamen de omni genere Mortis, ſed tantum de ijs Mortibus, quæ inferuntur per Privationem, & Indigentiam, non per Violentiam; Illæ enim ſunt tantum, quæ ad Atrophiam Senilem ſpectant.

15. De Articulo Mortis & de Atriolis Mortis, quæ ad illam ducant, ab omni parte, (ſi modo id fiat per Indigentiam, & non per violentiam,) inquirito.

Poſtremo, quoniam expedit noſſe Characterem & formam Senectutis; quod fiet optime, ſi differentias omnes, in Statu Corporis & Functionibus, inter Juventutem & Senectutem, diligenter collegeris ut ex ijs perſpicere poſſis, quid ſit illud tandem, quod in tot effectus frondeſcat; etiam hanc Inquiſitionem ne omittito.

De differentijs Status Corporis, & Facultatum in Juventute, atque in Senectute; & ſi quid ſit ejusmodi, quod in Senectute maneat, neque minuatur, diligenter inquirito.

Natu-

Natura Durabilis.
Hiſtoria.
Ad Artic. 1.

METalla in tantum ævum durant, ut tempus durationis ipſorum, Hominum obſervationem fugiat. Etiam quando ſolvuntur, per ætatem in rubiginem ſolvuntur, non per perſpirationem: Aurum autem per neutrum.

2. Argentum vivum, licet humidum ſit & fluidum, atque per ignem facile fiat volatile; tamen (quod novimus) absque igne, per ætatem ſolam, nec conſumitur, nec contrahit rubiginem.

3. Lapides præſertim duriores, & complura alia ex Foſſilibus, longi ſunt ævi; idque licet exponantur in Aërem, multo magis dum conduntur ſub Terra: Attamen nitrum quoddam colligunt lapides, quod illis eſt inſtar rubiginis: Gemmæ autem, & Cryſtalla, Metalla ipſa ævo ſuperant; Attamen clarore ſuo nonnihil, à longa ætate mulctantur.

4. Obſervatum eſt, Lapides ex parte Boreæ, citius temporis edacitate conſumi

ſumi, quam Auſtro expoſitos; idque & in Pyramidibus, & in Templis, & alijs Ædificijs manifeſtum eſſe: Ferrum contra, ad Auſtrum expoſitum, citius Rubiginem contrahere, ad Septentrionem tardius, ut in bacillis illis ferreis, aut cratibus, quæ ad feneſtras apponuntur, liquet. Nec mirum, cum in omni putrefactione (qualis eſt rubigo) Humiditas acceleret diſſolutionem, in arefactione ſimplici, ſiccitas,

5. In Vegetabilibus (loquimur de avulſis nec vegetantibus) Stemmata Arborum duriorum, ſive trunci, atque ligna, & Materies ex ipſis per ſæcula nonnulla durant. Partes autem Stemmatis varie ſe habent; Sunt enim quædam Arbores fiſtuloſæ, ut Sambucus, in quibus pulpa in medio mollior ſit, exterius durior; at in Arboribus ſolidis, qualis eſt Quercus, interius (quod Cor Arboris vocant) durat magis.

6. Folia Plantarum & Flores, etiam Caules; exiguæ ſunt durationis, ſed ſolvuntur in pulverem, ſeſeque incinerant, niſi putrefiant: Radices autem ſunt magis durabiles.

7. Oſſa Animalium diu durant, ut videre eſt in Oſſuarijs, ſcilicet Repoſitorijs Oſſium defunctorum : Cornua etiam valde durant; necnon Dentes, ſicut in Ebore, & Dentibus Equi Marini.

8. Pelles etiam, & Corium valde durant, ut cernere eſt in Pergamenis antiquorum Librorum: quin etiam Papyrus, complura ſæcula tolerat, licet Pergamenæ duratione cedat.

9. Ignem Paſſa diu durant, ut Vitrum, Lateres; etiam Carnes, & Fructus ignem paſſi diutius durant, quam crudi: neque ob id tantum, quod hujusmodi Coctio arceat Putredinem; ſed etiam quod emiſſo humore aqueo, Humor oleoſus diutius ſe ſuſtineat.

10. Aqua omnium Liquorum citiſſime ſorbetur ab Aëre, Oleum contra tardius evaporat; ut cernere eſt, non ſolum in Liquoribus ipſis, verum etiam in Miſtis· Etenim Papyrus Aqua madefacta, atque inde nonnihil diaphaneitatis nacta, paulo poſt albeſcit, & diaphaneitatem ſuam deponit, exhalante ſcilicet vapore Aquæ; At contra, Papyrus oleo tincta, diu diaphaneitatem ſervat,

minimè exhalante oleo : unde qui Chirographa adulterant, Papyrum oleatam autographo imponunt, atque hac induſtria lineas trahere tentant,

11. Gummi omnia valdè diu durant, etiam Cera, & Mel.

12. At Æqualitas, & Inæqualitas eorum, quæ corporibus accedunt, non minus quam res ipſa, ad Durationem aut Diſſolutionem valent. Nam Ligna, Lapides, alia, vel in Aqua, vel in Aëre, perpetuo manentia, plus durant, quam ſi quandoque alluantur, quandoque afflentur. Atque Lapides eruti, & in Ædificijs poſiti, diutius durant, ſi eodem ſitu, & ad easdem Cœli plagas ponantur, quibus jacebant in Mineris : id quod plantis etiam è loco motis, & aliò tranſplantatis, accidit.

Obſervationes majores.

I.

LOco Aſſumpti ponatur, quod certiſſimum eſt; Ineſſe omni Tangibili Spiritum, ſive corpus pnevmaticum, partibus tangibilibus obtectum & inclu-

cluſum ; Atque ex illo Spiritu initium capi omnis diſſolutionis , & conſumptionis ; Itaque earundem Antidotum eſt , detentio Spiritus.

2. Spiritus detinetur duplici modo; Aut per Compreſſionem arctam, tanquam in carcere; aut per Detentionem tanquam ſpontaneam : Atque ea manſio etiam duplici ratione invitatur, videlicet, ſi Spiritus ipſe non ſit mobilis admodum, aut acer; atque ſi inſuper ab Aëre ambiente minus ſollicitetur ad exeundum. Itaque duo ſunt Durabilia; Durum & Oleoſum. Durum conſtringit Spiritum : Oleoſum partim demulcet Spiritum, partim hujusmodi eſt, ut ab Aëre minus ſollicitetur ; Aër enim Aquæ conſubſtantialis , Flamma autem oleo. Atque de Natura Durabilis & minus Durabilis in Inanimatis, hæc inquiſita ſint.

Hiſtoria.

13. Herbæ quæ habentur ex Frigidioribus, annuæ ſunt, & quotannis moriuntur, tam radice, quam caule, ut La-

ctuca, Portulaca, etiam Triticum, & Frumenti omne genus: Sunt tamen etiam ex frigidis, quæ per tres, aut quatuor Annos durant, ut Viola, Fragaria, Pimpinella, Primula veris, Acetoſa; At Borrago & Buglоſſa, cum videantur vivæ tam ſimiles, Morte differunt; Borago enim annua, Bugloſſa anno ſuperſtes.

14. At Herbæ calidæ plurimæ ætatem, & annos ferunt; Hyſopus, Thymus, Satureia, Majorana altera, Meliſſa, Abſynthium, Chamædrys, Salvia, &c. At Fœniculum caule moritur, radice repullulat: Ocymum vero & Majorana (quam vocant) ſuavis, non tam Ætatis, quam Hyemis ſunt impatientes; ſata enim in loco valde munito & tepido, ſuperſtites ſunt. Certe notum eſt, Schema (qualibus in Hortis utuntur ad ornamentum) ex Hyſſopo, quotannis bis tonſum usque ad quadraginta Annos duraſſe.

15 Frutices & Arbores humiliores, ad ſexageſimum annum, aliæ etiam duplo magis vivunt. Vitis ſexagenaria

ria eſſe poteſt & ferax eſt etiam in Senectute. Roſmarinus, feliciter collocatus, etiam ſexageſimum annum complet: At Acanthus & Hedera ultra centeſimum durant. Sed Rubi Ætas non percipitur, quia flectendo caput in terram novas nanciſcitur Radices, ut veterem à nova diſtinguere haud facile ſit.

16. Ex Arboribus grandioribus annoſiſſimæ ſunt Quercus, Ilex, Ornus, Ulmus, Fagus, Caſtanea, Platanus, Ficus Ruminalis, Lotus, Oleaſter, Olea, Palma, Morus: ex his nonnullæ usque ad octingenteſimum annum, etiam earum minus vivaces usque ad ducenteſimum perveniunt.

17. At Arbores Odoratæ & Reſinoſæ, materia ſua ſive ligno, etiam illis, quas diximus, magis durabiles; Ætate paulo minus vivaces; Cupreſſus, Abies, Pinus, Buxus, Juniperus; *At* Cedrus corporis magnitudine adiutus, etiam ſuperiores fere æquat.

18. Fraxinus proventu alacris & volox, Ætatem ad centeſimum annum, aut nonnihil ultra producit; quod etiam

quandoque facit Ferula & Acer, & Sorbus: At Populus & Tilia, & Salix, & (quam appellant) Sycomorus & Juglans, non adeo vivaces ſunt.

19. Malus, Pirus, Prunus, Malus Punica, Malus Medica, & Citria, Meſpilus, Cornus, Ceraſus, ad quinquageſimum aut ſexageſimum annum pervenire poſſunt; præſertim ſi à Muſco, nonnullas ipſarum veſtiente, aliquando purgentur.

20. Generaliter Magnitudo Corporis in Arboribus, cum diuturnitate vitæ, (cæteris paribus) nonnihil habet commune; & ſimiliter durities materiæ: quin & Arbores Glandiferæ & Nuciferæ, Fructiferis & Bacciferis ſunt plerunque vivaciores: atque etiam præcocibus, vel Fructu, vel Folijs, ſerotinæ & tardius frondeſcentes, atque tardius etiam Folia deponentes, Ætate diuturniores ſunt: quin & ſylveſtres cultis; & in eadem ſpecie, quæ acidum Fructum ferunt, illis quæ dulcem.

Obſervatio major.

3. BEne admodum notavit Ariſtoteles, diſcrimen inter Plantas & Animalia,

malia, quoad Alimentationem & Renovationem; quod ſcilicet corpus Animalium ſuis clauſtris circumſeptum manet; atque inſuper poſtquam ad juſtam Magnitudinem pervenerit, Alimento continuatur & conſervatur, ſed nihil novum excreſcit, præter Capillos & Ungues, quæ pro Excrementis habentur; adeo ut neceſſe ſit Succos Animalium citius veteraſcere: *A*t in *A*rboribus, quæ novos ſubinde ramos, nova vimina, novas frondes, novos fructus emittunt, evenit ut & ipſæ, quas diximus, partes novæ ſint, nec Ætatem paſſæ; cum vero, quicquid viride ſit, & adoleſcens, fortius & alacrius Alimentum ad ſe trahat, quam quod inceperit deſiccari; evenit una & ſimul, ut Truncus ipſe, per quem hujuſmodi Alimentum tranſit ad Ramos, uberiore, & lætiore *A*limento in tranſitu irrigetur, perfundatur, & recreetur: Id quod etiam inſigniter patet ex hoc (licet illud non annotaverit Ariſtoteles, qui nec ea ipſa, quæ jam diximus, tam perſpicuè explicavit) quod in Sepibus, Sylvis cæduis, *A*rboribus tonſis, *A*mputatio Ramorum,

aut Surculorum, Caulem ipſum, aut Truncum confortat, illumque efficit longe diuturniorem.

Deſiccatio, Deſiccationis prohibitio; & Deſiccati Interneratio.

Hiſtoria.

Ad Artic. 2.

1. IGnis & Calor intenſus alia deſiccat, alia colliquat;

Limus ut hic dureſcit, & hæc ut Cera liqueſcit; Uno eodemque Igne. ----

Deſiccat Terram & Lapides, & Lignum, & Pannos, & Pelles, & quæcunque non fluunt: Colliquat Metalla & Gummi, & Butyrum, & Sevum, & hujusmodi.

2. Attamen in illis ipſis quæ colliquat Ignis, ſi vehementior fuerit, ea in fine deſiccat; nam & Metalla, ex Igne fortiore, emiſſo Volatili, minuuntur pondere (præter Aurum) & deveniunt magis fragilia; atque Oleoſa illa & pinguia, ab Igne fortiore deveniunt frixa & toſta, & magis ſicca, & cruſtata.

3. *Aër*

3. Aër, præcipue apertus, manifeſto deſiccat, nunquam colliquat: veluti cum viæ & ſuperficies Terræ, Imbribus madefactæ deſiccantur; Lintea lota, quæ ad Aërem exponuntur, ſiccantur; Herbæ & Folia, & Flores, in umbra ſiccantur. At multo magis hoc facit *Aër*, ſi aut Solis radijs illuſtretur (modo non inducat Putredinem) aut moveatur; ut flantibus Ventis, & in *A*reis perflatilibus.

4. Ætas maximè, ſed tamen lentiſimè, deſiccat; ut fit in omnibus Corporibus, quæ Vetuſtate (modo non intercipiantur à Putredine) areſiunt: Ætas autem nihil eſt per ſe, (cum ſit Menſura tantum Temporis, ſed Effectus producitur à Spiritu corporum innato, qui Corporis Humorem exugit & una cum ipſo evolat; & ab *Aë*re circumfuſo, qui multiplicat ſe ſuper Spiritus innatos & Succos Corporis, eosque deprædatur.

5. Frigus omnium maximè proprie exiccat; ſiquidem Deſiccatio non fit niſi per Contractionem; quod eſt opus proprium Frigoris. Quoniam vero nos Homines Calidum potentiſſimum habe-

mus

mus in Igne; Frigidum autem infirmum admodum; nihil aliud ſcilicet quam Hyemis, aut fortaſſe Glaciei, aut Nivis, aut Nitri, ideo Deſiccationes Frigoris ſunt imbecillæ & facile diſſolubiles: videmus tamen deſiccari Faciem Terræ ex Gelu, atque ex Ventis Martijs plus, quam ex Sole; cum idem Ventus, qui Humorem lambit, etiam Frigus incutiat.

6. Fumus Foci deſiccat, ut in Laridis; & Linguis Boum, quæ in Caminis ſuſpenduntur, quin etiam Suffitus ex Olibano, aut Ligno *A*loes, & ſimilibus, deſiccat Cerebrum & Catarrhis medetur.

7. Sal, mora paulo longiore, deſiccat, non tantum in extimis, ſed etiam in profundo; ut fit in Carnibus, aut Piſcibus ſalitis, quæ per diuturnam Salitionem, manifeſto etiam intrinſecus indurantur.

8. Gummi calidiora applicata ad Cutem eam deſiccant & corrugant; quod faciunt etiam *A*quæ nonnullæ conſtringentes.

9. Spiri-

9. Spiritus Vini fortis, in tantum deſiccat inſtar Ignis, ut & Albumen Ovi immiſſum candefaciat & Panem torreat.

10. Pulveres deſiccant inſtar Spongiarum, ſugendo Humidum; ut fit in pulvere, Atramento injecto, poſt ſcriptionem: Etiam Lævor & Unio Corporis (qui non permittit Vaporem humidi ingredi per poros) per accidens deſiccat, quia ipſum Aëri exponit; ut fit in Gemmis & Speculis, & laminis enſium; in quæ ſi ſpires, cernuntur illa primo vapore obducta, ſed paulo poſt evaneſcit ille vapor, ut nubecula. Atque de deſiccatione hæc inquiſita ſint.

11. Granaria in uſu ſunt hodie, ad partes Germaniæ Orientalis, in cellis ſubterraneis, in quibus Triticum & alia grana conſervantur, ſubſtrato & circumpoſito undique ſtramine, ad nonnullam altitudinem, quod Humiditatem cavernæ arceat & ſorbeat: Qua induſtria ſervantur grana etiam ad viceſimum, aut triceſimum annum; neque ſervantur tantum à putredine, ſed (quod ad præſentem inquiſitionem pertinet) in

in tali viriditate, ut panibus conficiendis optime ſufficiant; idemque fuiſſe in uſu in Cappadocia & Thracia, & nonnullis locis Hiſpaniæ, perhibetur.

12. Granaria in faſtigijs ædium, cum feneſtris ad Orientem & Septentrionem commode collocantur; quin etiam conſtituunt quidam duo Solaria, ſuperius & inferius; Superius autem foraminatum eſt, ut granum per foramen (tanquam Arena in Clepſydra) continue deſcendat & ſubinde paleis, poſt aliquot dies, reponatur, ut granum ſit in continuo motu. Notandum autem eſt, etiam hujusmodi res, non tantum putredinem cohibere, verum etiam viriditatem conſervare & deſiccationem retardare; Cujus cauſa eſt ea, quam etiam ſuperius notavimus; quod evolatio humoris aquei, quæ motu & Vento acceleratur, humorem oleoſum in ſuo eſſe conſervat; qui alias in conſortio humoris aquei fuiſſet una evolaturus, Etiam in quibusdam Montibus ubi *A*ër eſt purus, Cadavera ad plures dies manent, non multum defloreſcentia.

13. Fructus, veluti Granata, Citria, Mala, Pira, & hujusmodi; etiam & Flores, ut Roſa, Lilium, in vaſis fictilibus bene obturatis diutius ſervantur; neque tamen non officit Aër ambiens ab extimis, qui etiam per vas inæqualitates ſuas defert & inſinuat; ut in Calore & Frigore manifeſtum eſt: itaque ſi & vaſa diligenter obturentur, atque obturata ſub terram inſuper condantur, optimum erit; neque minus utile eſt, ſi non ſub terra, ſed ſub aquis condantur, modo ſint umbroſæ, ut putei & ciſternæ in domibus; ſed quæ ſub aquis conduntur, melius reponuntur in vaſis vitreis, quam in fictilibus.

14. Generaliter quæ ſub terra & in cellis ſubterraneis, aut in profundo aquarum reponuntur, virorem ſuum diutius tuentur, quam quæ ſupra Terram.

15. Tradunt in conſervatorijs nivium (ſive ſint in montibus, in foveis naturalibus ſive per artem in puteis ad hoc factis) obſervatum fuiſſe, quod aliquando Malum, aut Caſtanea, aut Nux, aut ſimile quippiam inciderit, quæ poſt plures

res Menſes liquefacta nive, aut etiam intra nivem ipſam, inventa ſunt recentia & pulchra, acſi pridie eſſent decerpta.

16. Uvæ apud Ruſticos ſervantur in racemis coopertis intra farinam; quod licet guſtui eas reddat minus gratas, tamen humorem & viriditatem conſervat; etiam omnes Fructus duriores, non tantum in farina, ſed in ſcobe lignorum, etiam inter acervos granorum integrorum, diu ſervantur.

17. Invaluit opinio, corpora intra liquores ſuæ ſpeciei, tanquam Menſtrua ſua, conſervari recentia; ut Uvas in Vino, Olivas in Oleo, &c.

18. Servantur Mala Granata & Cotonea tincta pauliſper in aquam marinam, aut ſalſam & paulo poſt extracta; & in Aëre aperto (modo fuerit in umbra) ſiccata.

19. In Vino, Oleo, aut *A*murca ſuſpenſa diu ſervantur; multo magis in Melle & Spiritu vini; atque etiam omnium maximè (ut quidam tradunt) in *A*rgento Vivo.

20. In-

20. Incruſtatio etiam Fructuum Cera, Pice, Gypſo, Paſta, aut alijs oblinimentis, aut capſulis, diutius eos virides conſervat.

21. Manifeſtum eſt Muſcas & *A*raneas, & Formicas & hujusmodi, caſu in Electro, aut etiam *A*rborum gummis immerſas, & ſepultas, nunquam poſtea marceſcere; licet ſint corpora mollia & tenera.

22. Uvæ ſervantur penſiles; & ſic de alijs Fructibus; duplex eſt enim ejus rei commoditas; una quod absque ulla contuſione, aut compreſſione fiat, qualis contra fit cum ſuper dura collocantur; altera, quod *A*ër undequaque ipſas æqualiter ambit.

23. Notatum eſt, tam Putrefactionem, quam Deſiccationem in Vegetabilibus, non ſimiliter, ex omni parte, incipere; ſed maxime ex ea parte, per quam ſolebant, cum eſſent viva, attrahere *A*limentum; itaque jubent aliqui Pediculos Malorum, aut Fructuum, Cera, aut Pice liquefacta, obducere.

24. Fila candelarum aut lampa-

dùm majora, citius abſumunt ſevum, aut oleum, quam minora: Etiam flamma ex goſſipio citius quam ex ſcirpo, aut ſtramine, aut vimine ligneo, atque in baculis cereorum, citius ex Junipero, aut Abiete, quam ex Fraxino: Etiam omnis flamma mota, & vento agitata, citius abſumit quam tranquilla; itaque intra Cornu minus cito, quam in aperto: Tradunt quoque, lychna in ſepulchris admodum diu durare.

25. Alimenti etiam Natura & præparatio non minus facit ad diuturnitatem lychnorum; quam Natura Flammæ: Nam Cera, Sevo diuturnior eſt; & Sevum paulo madidum, Sevo ſicciore & Cera dura, Cera molliore.

26. Arbores, ſi quotannis circa Radices earum Terram moveris, brevius durant; ſi per Luſtra aut Decennia, diutius; Etiam Germina & Surculos decerpere, facit ad Longævitatem: Item Stercoratio aut Subſtratio cretæ & ſimilium, aut multa Irrigatio, Feracitati confert, Ætatem minuit. Atque de Prohibitione Deſiccationis & Conſumptionis, hæc inquiſita ſint.

Inte-

InteneratioDeſiccati (quæ res eſt præcipua) Experimenta præbet pauca; ideoque nonnulla quæ in Animalibus fiunt, atque etiam in Homine, conjungemus.

27. Vimina Salicis, quibus ad ligandas Arbores utuntur, in Aqua infuſa, fiunt magis flexibilia; Similiter virgarum Ferulæ extremitates in Urceis cum Aqua imponuntur, ne ſicceſcant; quin & Globuli luſorij, licet per Siccitatem rimas collegerint, poſiti in Aqua rurſus implentur & conſolidantur.

28. Ocreæ ex Corio vetuſtate duræ & obſtinatæ, per illinitionem Sevi ad Ignem, molliuntur; etiam Igni ſimplici admotæ; nonnihil: Veſicæ, & Membranæ, poſtquam fuerint induratæ, ab Aqua calefacta admixto Sevo, aut aliquo Pinqui, intenerantur; melius autem, ſi etiam paululum confricentur.

29. Arbores veteres admodum, quæ diu ſteterunt immotæ, fodiendo & aperiendo terram, circa Radices ipſarum, manifeſto tanquam juveneſcunt, novis & teneris Frondibus emiſſis.

30. Boves aratores veteres & laboribus penitus exhauſti, in læta paſcua inducti, carnibus veſtiuntur novis & teneris, & juvenilibus, ut etiam ad guſtum carnem juvencorum referant.

31. Diæta ſtricte conſumens & emacians, ex Guajaco, Pane bis cocto & ſimilibus (quali ad curandum Morbum Gallicum & inveteratos Catarrhos, & Leucophlegmatiam utimur) Homines ad ſummam macilentiam deducit, conſumptis ſuccis corporis; qui poſtquam cœperint inſtaurari & refici, manifeſto cernuntur magis Juveniles & Virides: quin etiam exiſtimamus morbos emaciantes, poſtea bene curatos, compluribus vitam prolongaſſe.

Obſervationes majores.

1. Miris modis homines, more noctuarum, in tenebris notionum ſuarum acute vident, ad Experientiam, tanquam lucem diurnam, nictant & cœcutiunt. Loquuntur de elementari qualitate ſiccitatis; & de deſiccantibus; & de naturalibus periodis corporum, per

per quas corrumpuntur & conſumuntur; ſed interim, nec de initijs, nec de medijs, nec de Extremis deſiccationis & Conſumptionis, aliquid, quod valeat, obſervant.

2. Deſiccatiō & Conſumptio, in proceſſu ſuo, tribus actionibus perficitur; atque originem ducunt Actiones illæ à Spiritu innato corporum, ut dictum eſt.

3. Primo actio eſt, Attenuatio Humidi in Spiritum; ſecunda eſt, Exitus, aut Evolatio Spiritus: tertia eſt, Contractio partium Corporis craſſiorum, ſtatim poſt Spiritum emiſſum: Atque hoc ultimum eſt illa Deſiccatio & Induratio de qua præcipue agimus: priora duo conſumunt tantum.

4. De Attenuatione, res manifeſta eſt; Spiritus enim, qui in omni corpore tangibili includitur, ſui non obliviſcitur; ſed quicquid nanciſcitur in corpore (in quo obſidetur) quod digerere poſſit & conficere, & in ſe vertere, illud plane alterat & ſubigit, & ex eo ſe multiplicat, & novum ſpiritum gene-

 rat.

rat, Hoc ex probatione ea, inſtar omnium, evincitur, quod quæ plurimum ſiccantur, pondere minuuntur, & deveniunt cava, poroſa & ab intus ſonantia: certiſſimum autem eſt, ſpiritum rei præinexiſtentem, ad pondus nihil conferre, ſed illud levare potius; ergo neceſſe eſt, ut ſpiritus præinexiſtens, humidum, & ſuccum corporis; quæ antea ponderaverant, in ſe verterit; quo facto pondus minuitur. Atque hæc eſt prima Actio; ſcilicet attenuationis humoris & converſionis ejus in ſpiritum.

5. Secunda Actio; quæ eſt exitus, ſive evolatio ſpiritus, res etiam manifeſtiſſima eſt. Etenim illa Evolatio, cum fit confertim, etiam ſenſui patet; in vaporibus aſpectui, in odoribus olfactui; verum ſi ſenſim fiat Evolatio, ut fit per Ætatem, tum demum peragitur ſine ſenſu; ſed eadem res eſt: Quin etiam, ubi Corporis Compages, aut ita arcta eſt, aut ita tenax, ut ſpiritus poros, & meatus non inveniat, per quos exeat, tum vero etiam partes ipſas craſſiores corporis, in nixu ſuo exeundi, ante ſe agit,

eas-

easque ultra Corporis ſuperficiem extrudit; ut fit in Rubigine Metallorum & in Carie omnium Pinguium. Atque hæc eſt ſecunda Actio; ſcilicet Exitus & Evolationis Spiritus.

6. Tertia Actio paulo magis obſcura, ſed æque certa eſt. Ea eſt Contractio Partium craſſiorum poſt Spiritum emiſſum. Atque primò videre eſt Corpora poſt Spiritum emiſſum manifeſto arctari & minorem locum complere; ut fit in Nucleis Nucum, qui ſiccati non implent teſtam; & in Trabibus, & Palis Ligni, quæ primo contiguæ ſunt ad invicem; ex Deſiccatione autem hiant; atque ex Globulis luſorijs & ſimilibus, qui per ſiccitatem rimoſi evadunt, cum Partes ſe contrahant & contractæ neceſſario ſpatia inter ſe relinquant: Secundo patet ex Rugis corporum ſiccatorum; nixus enim ſe contrahendi, tantum valet, ut partes contrahendo interim adducat, & ſublevet; Quæ enim in extremitatibus contrahuntur, in medijs ſublevantur; atque hæc cernere eſt in papyris & membranis vetuſtis; atque in Cute Animalium; atque in extimis Ca-

ſei mollioris, quæ omnia vetuſtate corrugantur: Atque tertio ſe oſtendit amplius hæc Contractio in illis, quæ à Calore non tantum corrugantur, verum etiam complicantur & in ſe vertuntur & quaſi rotulantur; ut cernere eſt in membranis & papyris, & folijs ad ignem admotis. Etenim contractio per Ætatem, cum tardior ſit, Rugas fere parit; at contractio per Ignem; quæ feſtina eſt, etiam Complicationes. At in plurimis, ubi non datur Corrugatio, aut Complicatio, fit ſimplex Contractio & Anguſtiatio, & Induratio, & Deſiccatio, ut primo poſitum eſt; Quod ſi eo usque invaleſcat Evolatio Spiritus, & Abſumptio Humidi, ut non relinquatur ſatis Corporis, ad ſe uniendum & contrahendum, tum vero ceſſat contractio ex neceſſitate, & corpus redditur putre & nihil aliud, quam Pulviſculus cohærens, qui levi tactu diſſipatur, & abit in Aërem; ut fit in corporibus cunctis valde abſumptis; & papyro, & linteo, ad ultimum combuſtis; & cadaveribus imbalſamatis poſt plura ſæcula. Atque hæc eſt tertia illa Actio; ſcilicet Contractiones

Par-

partium craſſiorum, poſt ſpiritum emiſſum.

7. Notandum eſt Ignem & Calorem, per accidens tantum deſiccare: proprium enim eorum opus eſt, ut Spiritum & humida attenuent & dilatent; ſequitur autem ex accidente, ut partes reliquæ ſe contrahant; ſive ob alium Motum ſimul; de quo nunc non eſt ſermo.

8. Certum eſt etiam Putrefactionem, non minus quam Arefactionem à Spiritu innato originem ducere, ſed longè alia via incedere nam in Putrefactione, Spiritus non emittitur ſimpliciter, ſed ex parte detentus; mira comminiſcitur; atque etiam partes craſſiores, non tam localiter contrahuntur, quam coëunt ſingulæ ad Homogeniam.

Longævitas & Brevitas Vitæ in Animalibus.

Hiſtoria.

Ad Artic. 3. Connexio.

DE Diuturnitate & Brevitate Vitæ in Animalibus; tenuis eſt Informatio

quæ haberi poteſt, Obſervatio negligens, Traditio fabuloſa: In Cicuribus Vita degener corrumpit; in Sylveſtribus Injuria Cœli intercipit.

Neque quæ Concomitantia videri poſſint, huic Informationi multum auxiliantur (Moles Corporis; Tempus Geſtationis in utero; Numerus Fœtus, Tempus grandeſcendi; alia:) propterea quod complicata ſunt iſta, atque alias concurrunt, alias disjunguntur.

Hominis Ævum cæterorum Animalium omnium ſuperat (quantum Narratione aliqua certa conſtare poteſt) præter admodum paucorum. Atque Concomitantia in eo, ſatis æqualiter ſe habent: Statura & Magnitudo grandis; Geſtatio in Utero novimeſtris; Fœtus ut plurimum unicus, Pubes ad Annum decimum quartum; Grandeſcentia ad vigeſimum.

2. Elephas, fide haud dubia, curriculum Humanæ Vitæ ordinarium tranſcendit: Geſtatio autem in utero decennalis, fabuloſa; Biennalis, aut ſaltem ſupra annuam, certa: At Moles ingens &Tem-

& Tempus grandeſcendi usque ad Annum triceſimum : Dentes robore firmiſſimo : Neque etiam obſervationem Hominum fugit, quod Sanguis Elephanti omnium ſit frigidiſſimus : Ætas autem ducenteſimum annum nonnunquam complevit.

3. Leones vivaces habiti ſunt, quod complures ex ijs reperti ſint edentuli; Signo nonnihil fallaci, cum illud fieri poſſit ex gravitate anhelitus.

4. Urſus magnus dormitor eſt; Animal pigrum & iners, neque tamen vivacitatis notatum : Illud autem ſignum brevis ævi; quod geſtatio ejus in utero ſit feſtina admodum, vix ad quadraginta dies.

5. Vulpi multa ſe bene habere videntur ad longævitatem; optime tecta eſt, carnivora & degis in antris; neque tamen vivacitatis notata : Certe eſt generis canini, quod genus brevioris eſt vitæ.

6. Camelus longævus eſt : Animal macilentum & nervoſum; ita ut quinqua-

quaginta annos ordinario, centum quandoque compleat.

7. Equi vita mediocris, vix quadrageſimum annum attingit, ordinarium autem curriculum, viginti annorum eſt: ſed hanc brevitatem vitæ fortaſſe Homini debet; Deſunt enim jam nobis Equi Solis, qui in paſcuis liberi & læti degebant. Attamen creſcit Equus usque ad ſextum annum & generat in ſenectute. Geſtat enim in utero Equa diutius quam Fœmina & in Gemellis rarior eſt. Aſinus ſimilis fere ævi, ut Equus; Mulus utroque vivacior.

8. Cervorum vita celebratur vulgo ob longitudinem; neque tamen narratione aliqua certa: Neſcio quid de Cervo torquato, cooperta torque ipſa pinguedine carnis, circumferunt. Eo minus credibilis eſt longævitas in Cervo; quod quinto anno perficitur; atque non multo poſt, cornua (quæ annuatim decidunt & renovantur) ſuccedunt magis conjuncta fronte & minus ramoſa.

9. Canis brevis eſt ævi; non extenditur Ætas ultra annum viceſimum; neque ſæpe attingit ad decimum quartum: Animal ex calidiſſimis; atque inæqualiter vivens, cum ut plurimum, aut vehementius moveat, aut dormiat. Etiam Multiparum eſt & novem ſeptimanas geſtat in utero.

10. Bos quoque pro magnitudine & robore, admodum brevis eſt ævi, quaſi ſexdecim annorum; Maresque Fœminis nonnihil vivaciores: Attamen unicum plerunque edit Partum & geſtat in utero circa ſex (novem) Menſes. Animal pigrum & carnoſum, & facile pingueſcens & Herbis ſolis paſtum.

11. At decennalis ætas in Ovibus etiam rara eſt; licet ſit Animal mediocris magnitudinis & optime tectum; atque quod mirum, quod minimum in illis reperiatur Bilis, Capillitium habent omnium criſpiſſimum; neque enim Pilus alicujus Animalis tam tortus eſt, quam Lana. Arietes ante tertium annum non generant, atque habiles ſunt ad generandum, usque ad octavum; Fœmellæ pariunt

riunt quamdiu vivunt. Morboſum Ovis Animal, nec Ætatis ſuæ curriculum fere implet.

12. Caper etiam ſimilis eſt Ævi cum Ove, nec diſpar multum in cæteris; licet ſit Animal magis agile & carne paulo firmiore, eoque debuerit eſſe vivacius, attamen ſalacius eſt multo, eoque brevioris Ævi.

13. Sues ad quindecim annos quandoque vivunt, etiam ad viginti; cumque ſint carne, inter Animalia omnia, humidiſſima, tamen nihil videtur hoc proficere ad longitudinem vitæ: De Apro aut Sue Silveſtri, nihil certi habetur.

14. Felis ætas eſt inter ſextum annum & decimum; agile Animal & ſpiritu acri, cujus ſemen (ut refert Ælianus) fœmellam adurit; unde increbuit opinio; Quod Felis concipit in dolore, & parit cum facilitate: vorax eſt in cibis, quos potius deglutit, quam mandit.

15. Lepores, & Cuniculi vix ad ſeptem annos perveniunt; Animalia Generativa; etiam ſuperfœtantia; In hoc diſpa-

diſparia, quod Cuniculus ſub terra vivit, Lepus in aperto; quodque Leporis carnes atriores ſint.

16. Aves mole corporis, quadrupetibus longe ſunt minores: Puſilla enim res eſt Aquila aut Cignus, præ Bove, aut Equo; item Struthio præ Elephanto.

17. Aves optime tectæ ſunt: Pluma enim tepore & incubitu preſſo ad corpus & Lanam, & Capillitia excedit.

18. Aves, cum plures pariant, eos ſimul in Alvo non geſtant, ſed Ova excludunt per vices: unde liberalius ſufficit Alimentum Fœtui.

19. Aves parum; aut nihil Alimenta mandunt, ut integrum ſæpe reperiantur in gulis ipſarum. Attamen frangunt Fructuum nuces & Nucleum excerpunt. Exiſtimantur autem eſſe Concoctionis fortis & calidæ.

20. Motus Avium, dum volant, mixtus eſt, inter Motum Artuum & geſtationem; Saluberrimum Exercitationis genus.

21. De Avium generatione Ariſtoteles

les bene notavit, (ſed male ad alia Animalia traduxit) minus ſcilicet conferre Semen Maris ad generationem; ſed Activitatem potius indere, quam materiam; unde etiam ova fœcunda, & ſterilia, in plurimis non dignoſcuntur.

22. Aves quaſi omnes, ad magnitudinem ſuam juſtam perveniunt, primo anno, aut paulo poſt: verum eſt, quoad plumas in nonnullis, quoad roſtrum in alijs, annos numerari; ad magnitudinem autem corporis, minime.

23. Aquila pro longæva habetur; anni non numerantur: Etiam in ſignum trahitur longævitatis, quod roſtra renovet, unde juveneſcat; ex quo illud, Aquilæ ſenectus. Attamen res fortaſſe ita ſe habet; ut inſtauratio Aquilæ non mutet roſtrum, ſed contra, mutatio roſtri inſtauret Aquilam: Poſtquam enim roſtrum, aduncitate ſua nimium increverit, paſcit Aquila cum difficultate.

24. Vultures etiam longævi perhibentur, adeo ut vitam fere ad centeſimum annum producant: Milui quoque, atque

atque adeo omnes volucres carnivoræ & rapaces, diuturnioris ſunt ævi. De accipitre autem, quia vitam degit degenerem & ſervilem, ex uſu humano, minus certum fieri poſſit judicium, circa periodum ejus vitæ naturalem. Attamen ex domeſticis, deprehenſus eſt accipiter, aliquando ad annos triginta vixiſſe; ex ſylveſtribus, ad quadraginta.

25. Corvus traditur eſſe ſimiliter longævus, aliquando centenarius; Carnivora avis, neque admodum frequens in volatu; ſed magis ſedentaria & carnibus admodum atris. At cornix, cætera (præterquam magnitudine & voce) ſimilis, paulo minus diu vivit, ſed tamen habetur ex vivacibus.

26. Cignus, pro certo, admodum longævus invenitur & centeſimum annum haud raro ſuperat: Avis optime plumata, ichthyophaga & perpetuo in geſtatione, idque in aquis currentibus.

27. Anſer quoque ex longævis; licet herba & id genus pabulo nutriatur; Maximè autem ſylveſtris; adeo ut pro-

verbium apud Germanos ſit; Magis ſenex quam Anſer Nivalis.

28. Ciconiæ longævæ admodum eſſe deberent, ſi verum eſſet, quod antiquitus notatum fuit; Eas Thebas nunquam acceſſiſſe, quia urbs illa ſæpius capta eſſet · Id ſi caviſſent, aut plusquam unius ſæculi memoriam habebant, aut parentes pullos ſuos hiſtoriam edocebant: verum omnia fabellis plena.

29. Nam de Phœnice tantum accrevit fabulæ, ut obruatur, ſi qua in ea re fuit veritas. Illud autem, quod admirationi erat, eum, magno aliarum Avium comitatu, volantem ſemper viſum; minus mirum: Cùm hoc etiam in Ulula interdiu volante, aut Pſittaco è cavea emiſſo, ubique cernere detur.

30. Pſittacus, pro certo usque ad ſexaginta annos cognitus eſt vivere apud nos, quotquot ſupra habuiſſet, cum huc eſſet tranſvectus. Avis cibi quaſi omnigeni, atque etiam mandens cibos, atque mutans ſubinde roſtrum; Aſpera & ferocula, carnibus atris.

31. Pa-

31. Pavo ad viginti annos vivit; Oculos autem argus non recipit ante trimatum: Tardigrada avis, carnibus vero candidis.

32, Gallus gallinaceus, ſalax, pugnax & brevis ævi: Alacris admodum ales & carnibus etiam albis.

33 Gallus Indicus, aut Turcicus (quem vocant) gallinacei ævum parum ſuperat: Iracundus ales & carnibus valde albis.

34. Palumbes ſunt ex vivacioribus, ut quinquageſimum annum aliquando compleant: Aërius ales, in alto & nidificans & ſedens. Columbæ verò, ac Turtures, vita breves, usque ad annum octavum.

35. At Phaſiani & Perdices etiam decimum ſextum annum implere poſſunt. Aves numeroſi fœtus, carnibus autem paulo obſcurioribus, quam pullorum genus.

36. Fertur de Merula, quod ſit ex avibus minoribus maxime longæva; procax certe avis, & vocalis.

37. Paſſer notatur eſſe ævi breviſſimi; Id quod ad ſalacitatem refertur in maribus: At Carduelis corpore haud major, deprehenſus eſt vivere ad annos viginti.

38. De Struthionibus nihil certi habemus; qui domi nutriuntur, adeo infœlices fuerunt, ut non deprehenſi ſint diu vivere: De ave Ibi conſtat tantum quod ſit longæva, anni non numerantur.

39. Piſcium vita magis incerta eſt, quam terreſtrium, quum ſub aquis degentes minus obſerventur: Non reſpirant ex ipſis plurimi; unde ſpiritus vitalis magis concluſus eſt; Itaque licet refrigerium excipiant per branchias, haud tamen ita continua fit refrigeratio, quam per anhelitum.

40. In aquis cùm degant, à deſiccatione illa & deprædatione, quæ fit per Aërem ambientem, immunes ſunt; Neque tamen dubium eſt, quin aqua ambiens, atque intra poros corporis penetrans & recepta, plus noceat ad vitam quam Aër.

41. San-

41. Sanguinis perhibentur eſſe minus tepidi; Suntque nonnulli ipſorum voraciſſimi, etiam ſpeciei propriæ: Caro autem ipſorum mollior eſt, quam terreſtrium & minus tenax. Attamen pingueſcunt majorem in modum, ut ex Balænis infinita extrahatur quantitas olei.

42. Delphini traduntur vivere annos circa triginta; capto experimento in aliquibus à cauda præciſa; Grandeſcunt autem ad annos decem.

43. Mirum eſt, quod referunt de piſcibus, quod ætate, poſt annos nonnullos, plurimum attenuentur corpore, manente cauda & capite, in magnitudine priore.

44. Deprehenſæ ſunt aliquando in piſcinis Cæſarianis Murænæ, vixiſſe ad annum ſexageſimum. Certe redditæ ſunt longo uſu tam familiares, ut Craſſus orator unam ex illis defleverit.

45. Lucius, ex piſcibus aquæ dulcis, longiſſime vivere reperitur: ad annum quandoque quadrageſimum: Piſcis vorax & carnibus ſiccioribus & firmioribus.

46. At carpio, Abramus, tinca; anguilla & hujuſmodi, non putantur vivere ultra annos decem.

47. Salmones cito grandeſcunt, brevi vivunt; Quod etiam faciunt Trutæ; At Perca tarde creſcit & vivit diutius.

48. Vaſta illa moles balænarum & orcarum, quamdiu ſpiritu regatur, nil certi habemus: Neque etiam de phocis, aut porcis marinis & alijs piſcibus innumeris.

49. Crocodili perhibentur eſſe admodum vivaces, atque grandeſcendi periodum itidem habere inſignem: adeo ut hos ſolos ex Animalibus perpetuo, dum vivunt, grandeſcere opinio ſit. Animal eſt oviparum, vorax & ſævum, & optime tectum contra aquas. At de reliquo teſtaceo genere nihil certi, quod ad vitam ipſorum attinet, reperimus.

Obſervationes majores.

NOrmam aliquam longævitatis & brevitatis vitæ in animalibus, invenire difficile eſt; propter obſervationum negli-

negligentiam, & cauſarum complicationem: Pauca notabimus.

1. Inveniuntur plures ex avibus longævæ, quam ex quadrupedibus; (*ſicut* Aquila, Vultur, Milvus, Pelicanus, Corvus, Cornix, Cignus, Anſer, Ciconia, Grus, Ibis, Pſittacus, Palumbis, &c.) licet intra annum perficiantur & minoris ſint molis Tegumentum certe ipſarum avium, contra intemperies Cœli, optimum eſt: cumque in Aëre libero plerumque degant, ſimiles ſunt habitatoribus fontium puriorum, qui longævi ſunt. Etiam motus ipſarum, qui (ut alibi dictum eſt) mixtus eſt ex geſtatione, atque motu artuum, minus fatigat, aut concutit & magis ſalubris eſt: Neque in utero matrum, compreſſionem, aut penuriam alimenti patiuntur initia volatilium; quia ova per vices excluduntur: Maximè verò omnium, illud in cauſa eſſe arbitramur: Quod fiant aves, magis ex ſubſtantia matris, quam patris; unde ſpiritum nanciſcuntur minus acrem & incenſum.

2. Poni poſſit, Animalia, quæ creantur magis ex ſubſtantia matris, quam

patris, eſſe longæviora, quemadmodum aves, ut dictum eſt: Etiam quæ longiore tempore geſtantur in alvo, plus habere ex ſubſtantia matris, minus è ſemine patris; ac proinde diuturnioris ævi eſſe, adeo ut exiſtimemus etiam inter homines, (quod in aliquibus notavimus) eos qui ſimiliores ſunt matribus, diutius vivere; Nec non liberos ſenum, qui ex uxoribus adoleſcentulis progignuntur, modo fuerint patres ſani & non morbidi.

3. Initia rerum & injuriæ & auxilio maximè ſubijciuntur; Itaque minorem compreſſionem & liberaliorem alimentationem fœtus in utero, ad longævitatem multum conferre par eſt: Id fit, aut cum exeunt fœtus per vices, ut in avibus, aut cum pariuntur unici, ut in animalibus uniparis.

4. At tempus longius geſtationis in utero, tripliciter facit ad longitudinem vitæ. Primo, quod plus habet fœtus ex ſubſtantia matris, ut dictum eſt: Deinde, quod prodit confirmatior: Poſtremo, quod Aëris vim prædatoriam tardius

dius experitur. Quin etiam denotat, periodos ipſius naturæ per majores fieri circulos. Atque licet & boves & oves, qui in utero manent circiter ſex menſes, brevioris ſint ævi, tamen id ex alijs cauſis ortum habet.

5. Comeſtores graminis & herbæ ſimplicis, brevis ſunt ævi; longioris autem animalia carnivora, aut etiam ſeminum & fructuum comeſtores, ſicut aves: Nam etiam corui, qui longævi ſunt, quaſi dimidium pabuli (vulgo loquuntur) ſupra caput petunt; Anſer autem, præter gramen; etiam aliquid invenit ex aquis quod juvet.

6. Integumentum corporis ad longævitatem multum conferre arbitramur: Aëris enim inæqualitates (quæ miris modis corpus labefactant & ſubruunt) propulſat & longius arcet: Id quod in avibus præcipuè viget; At quod oves, licet bene tectæ ſint, parum vivant; id morbis, (qui illud animal obſident) atque ſimplici eſui graminis imputandum eſt.

7. Spirituum ſedes principalis proculdubio eſt in capite; atque licet ad ani-

males ſpiritus tantum, hoc vulgo refe-ratur; tamen illud ipſum ad omnia per-tinet: Neque illud dubium, quod ſpiri-tus maximè corpus lambunt & conſu-munt: adeo ut aut major copia ipſo-rum, aut major incenſio & acrimonia, plurimum vitam abbreviet: Itaque exi-ſtimamus magnam cauſam longævitatis in avibus eſſe, quod pro mole corporis capita habeant tam minuta; adeo ut e-tiam homines, qui valde magnum ha-bent cranium, minus diu vivere exiſti-memus.

8. Geſtationem (ut prius notavimus) omne aliud genus motus, ad longitudi-nem vitæ ſuperare arbitramur; Geſtan-tur autem aves aquatiles, ut cygnus; at-que aves omnes in volatu, ſed cum ar-tuum motu ſubinde contentiore, & pi-ſces, de quorum vitæ longitudine parum certi ſumus.

9. Quæ longiore tempore perficiun-tur (non loquendo de grandeſcentia ſo-la, ſed de alijs gradibus ad maturitatem, ſicut homo primo emittit dentes, dein-de pubem, deinde barbam, &c.) longæ-vio-

viora ſunt ; Indicat enim periodos conſici per majores circulos.

10. Animalia mitiora longæva non ſunt, ut ovis, columba, bilis enim complurium functionum in corpore veluti cos eſt, & ſtimulus.

11. Animalia, quorum carnes ſunt paulo atriores, longioris ſunt vitæ, quam quæ carnibus ſunt candidis ; Indicat enim ſuccum corporis, magis firmum & minus diſſipabilem.

12. In omni corruptibili, quantitas ipſa multum facit ad conſervationem integri : Etenim ignis magnus longiore tempore extinguitur : Aquæ portio parva citius evaporat ; Truncus non tam cito areſcit, quam vimen ; Itaque generaliter (in ſpeciebus dico, non in individuis) quæ mole grandiora ſunt animalia, puſillis ſunt longæviora ; niſi aliqua alia cauſa potens rem impediat.

ALI-

ALIMENTATIO
Et
VIA ALIMENTANDI.

Hiſtoria.

Ad Artic. 4.

1.

ALimentum erga alimentatum debet eſſe naturæ inferioris & ſimplicioris ſubſtántia: Plantæ ex terra & aqua nutriuntur; Animalia ex plantis: Homines ex animalibus: Sunt & animalia carnivora, atque homo ipſe plantas ſumit in partem alimenti; Homo vero & carnivora animalia, ex plantis ſolis ægre nutriuntur, poſſunt fortaſſe ex fructibus & ſeminibus igne coctis, multo uſu nutriri, ſed folijs plantarum, aut herbarum, minime; ut ordo foliatanorum experimento comprobavit.

2. At nimia proximitas, aut conſubſtantialitas alimenti erga alimentatum, non ſuccedit: Etenim animalia, quæ herbis veſcuntur, carnes non tangunt: Etiam ex carnivoris animalibus, pauca car-

carnes propriæ ſpeciei ſapiunt: Homines vero, qui antropophagi fuerunt, ordinario tamen humanis carnibus non veſcebantur; ſed aut ex ultione in inimicos, aut pravis conſuetudinibus in illud deſiderium lapſi ſunt: At arvum, grano ex ipſo proveniente, feliciter non ſeritur; neque in inſitione, ſurculus aut virgultum, in proprium truncum, immitti ſolet.

3. Quo alimentum melius eſt præparatum & paulo propius accedit ad ſubſtantiam alimentati, eo & plantæ feraciores ſunt & animalia habitu ſunt pinguiora; Neque enim virgultum aut ſurculus, in terram immiſſus, tam bene paſcitur, quam ſi idem immittatur in truncum, cum natura ſua bene conſentientem, ubi invenit alimentum digeſtum & præparatum, Neque etiam (ut tradunt) ſemen cepæ aut ſimilium, in terram immiſſum, tam magnam producit plantam, quam ſi ſemen in aliam cepam indatur, inſitione quadam in radicem & ſubterranea: Quin etiam nuper inventum eſt, virgulta arborum ſylveſtrium, veluti ulmi, quercus, fraxini

xini & ſimilium, in truncos inſita, longe majora proferre folia, quam quæ ſine inſitione proveniunt: Etiam homines carnibus crudis, non tam bene paſcuntur, quam ignem paſſis.

4. Animalia per Os nutriuntur; Plantæ per radices; Fœtus animalium in utero per umbilicum; Aves, ad parum temporis, ex vitellis ovorum ſuorum, quorum nonnulla pars, etiam poſtquam excluſæ ſunt, in gulis earum invenitur.

5. Omne alimentum movet maximè à centro ad circumferentiam, ſive ab intra ad extra; Attamen notandum eſt, Arbores & plantas potius per cortices & extrema, quam per Medullas & intima nutriri; Etenim ſi circumcirca decorticatæ fuerint, licet ad ſpacium parvum, non vivunt amplius: Atque ſanguis in venis animalium, non minus carnes ſub illis ſitas nutrit, quam ſupra illas.

6. In omni alimentatione duplex eſt actio, extruſio & attractio; Quarum prima à punctione interiore, altera ab exteriore procedit.

7. Vegetabilia aſſimilant alimenta ſua

ſua ſimpliciter, absque excretione: Etenim gummi & lachrymæ potius exuberantiæ, quam excretiones ſunt: Tuberes autem morbi potius: At animalium ſubſtantia magis ſui ſimilis eſt perceptiva; itaque cum faſtidio conjuncta eſt, & inutilia reijcit, utilia aſſimilat.

8. Mirum eſt de pediculis fructuum; quod omne alimentum, quod tantos quandoque producit fructus, per tam anguſta collula tranſire cogitur; fructus enim nunquam trunco inhæret absque pediculo aliquo.

9. Notandum ſemina animalium nutritionem non excipere, niſi recentia; At ſemina plantarum manent alimentabilia ad longum tempus: Attamen virgulta non germinant, niſi indantur recentia; neque radices ipſæ longius vegetant niſi ſint terra coopertæ.

10. In animalibus gradus ſunt nutrimenti pro ætate: Fœtui in utero ſufficit ſuccus maternus; A nativitate lac; poſtea cibi & potus; atque ſub ſenectute craſſiores ferè cibi & ſapidiores placent.

Man-

Mandatum.

Præcipue omnium ad inquiſitionem præſentem facit, diligenter & attente indagare; utrum non poſſit fieri nutritio ab extra; aut ſaltem non per os: certè balnea ex lacte exhibentur in maraſmis & emaciationibus; neque deſunt ex medicis, qui exiſtimant alimentationem nonnullam fieri poſſe per clyſteria, omnino huic rei incumbendum, ſi enim nutritio fieri poſſit, aut per extra, aut alias quam per ſtomachum, tum verò debilitas concoctionis, quæ ingruit in ſenibus, illis auxilijs compenſari poſſit & tanquam in integrum reſtitui.

Longævitas & brevitas vitæ in Homine.

Hiſtoria.

Ad Artic. 5. 6. 7. 8. 9 *&* 11.

1.

ANte Diluvium, plura centenaria annorum, vixiſſe homines, refert ſacra ſcriptura: Nemo tamen Patrum milleſimum annum complevit. Neque hæc vitæ

vitæ diuturnitas, gratiæ, aut lineæ ſanctæ, attribui poſſit; cum recenſeantur, ante diluvium, Patrum generationes undecim; at filiorum Adami per Cain tantum generationes octo; ut progenies Cain etiam longævior videri poſſit. Ita vero longævitas, immediate poſt diluvium, dimidio corruit; ſed in poſt-natis; Nam Noah qui ante natus erat, majorum ætatem æquavit; & Sem ad ſexcenteſimum annum pervenit. Deinde poſt tres generationes à diluvio, vita hominum, ad quartam quaſi partem ætatis primitivæ, reducta eſt; videlicet, ad annos circiter ducentos.

2. Abraham annos centum ſeptuaginta quinque vixit; Vir magnanimus & cui cuncta cedebant proſpere. Iſaac autem ad annum centeſimum & octogeſimum pervenit; Vir caſtus & vitæ quietioris. At Jacob, poſt multas ærumnas & numeroſam Sobolem, ad annum centeſimum quadrageſimum ſeptimum duravit; Vir patiens & lenis, & aſtutus. Iſmael autem, vir militaris, annos centum triginta ſeptem vixit. At Sarah, (cujus unicæ ex fœminis anni recenſentur,)

tur,) mortua eſt anno ætatis ſuæ centeſimo viceſimo ſeptimo; Mulier decora & magnanima; optima mater & uxor, neque tamen minus libertate, quam obſequio erga maritum, clara. Joſeph etiam, vir prudens & politicus, in adoleſcentia afflictus, poſtea in magna fælicitate ætatem tranſigens, ad annos centum & decem vixit. Levi autem frater ejus, natu major, centeſimum triceſimum ſeptimum annum complevit; Vir contumeliæ impatiens & vindicativus, eandemque fere ætatem attigit filius Levi; itemque nepos ejus, pater Aaronis & Moſis.

3. Moſes centum viginti annos vixit, vir animoſus & tamen mitiſſimus, lingua autem impeditus. Ipſe vero Moſes, in pſalmo ſuo, vitam hominis pronunciavit annorum tantum ſeptuaginta & ſi quis robuſtior fuerit, octaginta eſſe; quæ certe menſura vitæ, usque ad hodiernum diem, maxima ex parte durat. Aaron autem tribus annis ſenior, eodem, cum fratre, anno mortuus eſt; Vir linguâ promptior, moribus facilior & minus conſtans. At Phineas Aaronis

ne-

nepos, (ex gratia fortaſſe extraordinaria,) ad trecenteſimum annum vixiſſe colligitur; ſi modo bellum Iſraelitarum contra tribum Benjamin (in qua expeditione Phineas conſultus eſt) eadem ſerie temporum geſtum ſit, qua res in hiſtoria narratur, vir erat omnium maxime Zelotes. Joshua autem, vir militaris & dux egregius, & perpetuo florens, ad annum centeſimum & decimum vixit. Cui Caleb fuit contemporaneus & videtur fuiſſe æquævus. Ehud autem judex, etiam centenarius ad minimum fuiſſe videtur, cum poſt devictos Moabitas, octoginta annos, ſub ejus regimine terra ſancta quieviſſet; Vir acer & intrepidus, quique pro populo ſe quodammodo devoviſſet.

4. Job poſt inſtaurationem fœlicitatis ſuæ, annos centum & quadraginta vixit, cum ante afflictiones ſuas, eorum annorum fuiſſet, qui filios habuerit ætatis virilis; Vir politicus & eloquens, & evergetes & exemplum patientiæ. Eli ſacerdos vixit annos nonaginta octo; vir corpore obeſus, animo placidus & indulgens in ſuos. Elizæus autem pro-

pheta, videtur mortuus eſſe centenario major: cum reperiatur vixiſſe poſt aſſumptionem Eliæ annos ſexaginta: Tempore vero aſſumptionis, talis fuerit, ut pueri eum tanquam vetulum calvum ſubſannaverint. Vir vehemens & ſeverus & auſteræ vitæ, & contemptor divitiarum. Iſaias etiam propheta videtur eſſe centenarius; nam prophetiæ munus exercuiſſe ſeptuaginta annos reperitur; Annis tum quo cæpiſſet prophetizare, tum, quo mortuus eſſet, incertis. Vir admirabilis eloquentiæ & propheta evangelizans, promiſſis DEI teſtamenti novi (tanquam uter muſto) plenus.

5. Tobias ſenior, annos centum quinquaginta octo; junior centum viginti ſeptem vixerunt. Viri miſericordes & eleemoſynarij. Videntur etiam tempore captivitatis, complures ex Judæis, qui è Babylone reverſi ſunt, longævi fuiſſe; cum utriusque templi, (interjecto annorum ſeptuaginta ſpacio,) dicantur meminiſſe & diſparitatem ipſorum deploraſſe. Poſteà defluxis ſæculis compluribus, tempore Servatoris,

Sime-

Simeon, invenitur nonagenarius: Vir religioſus & ſpei, & expectationis plenus. Et eodem tempore Anna propheteſſa, ultra centenariam vixiſſe manifeſto deprehenditur; cum ſeptem annis nupta fuiſſet, vidua autem per annos octoginta quatuor, quibus addendi ſunt anni virginitatis & qui prophetiam ejus de Servatore inſecuti ſunt. Mulier ſancta & vitam degens in orationibus & jejunijs.

6. Longævitates hominum, qui apud Ethnicos auctores inveniuntur, parum certæ memoria ſunt; tum propter fabulas; in quas hujusmodi narrationes proclives admodum ſunt; tum propter fallaciam in calculationibus annorum. Certè de Ægyptijs, nil magni refertur, in his quæ extant, quoad longævitatem; cum reges ipſorum, qui longiſſime regnarunt, quinquageſimum, aut quinquageſimum quintum annum, non exceſſerint; quod pro nihilo eſt; cum etiam temporibus modernis, hujusmodi ſpatia nonnunquam compleantur. At Arcadum regibus, vitæ longiſſimæ fabuloſe tribuuntur: Regio certe illa mon-

tana & paſtoralis, & victus incorrupti; Attamen cum ſub Pane, tanquam Deo tutelari fuerit, videntur etiam omnia, quæ ad eam pertinent, fuiſſe tanquam panica & vana, & ad fabulas idonea.

7. Numa Romanorum Rex octogenarius fuit; Vir pacificus & ſpeculativus, & religioni addictus. M. Valerius Corvinus centum annos implevit, interjectis, inter primum & ſextum conſulatum; Annis quadraginta ſex: Vir Bello & animis fortiſſimus, ingenio civilis & popularis & fortuna perpetuo florens.

8. Solon Athenienſis, legislator & unus ex ſeptem, ſupra annos octoginta vixit; Vir magnanimus, ſed popularis, & amans patriæ: item eruditus, nec non alienus à volûptatibus & vita teneriore. Epimenides cretenſis centum quinquaginta ſeptem annos vixiſſe traditur; mixta res cum portento, quia quinquaginta ſeptem ipſorum, ſub antro eum delituiſſe ferunt. At dimidio ſæculi poſt, Xenophanes colophonius, annos centum & duos, aut etiam diutius vixit; utpote qui viginti quinque annos natus, patriam reliquit, ſeptuaginta ſeptem totos

tos annos eſt peregrinatus, ac poſtea redijt; ſed quamdiu à reditu vixerit, non conſtat: Vir non magis itineribus, quam mente oberrans; utpote cujus nomen propter opiniones, à xenophane, in xenomanem traductum eſt; Vaſti proculdubio conceptus, & nihil ſpirans niſi infinitum,

9. Anacreon Poëta major octogenario fuit; Homo laſcivus & voluptarius, & bibax. Pindarus Thebanus octogeſimum annum complevit: Poëta ſublimis, cum quadam novitate ingenij & multus in cultu Deorum. Sophocles Athenienſis ſimilem ætatem complevit, Poëta grandiloquus, totus in ſcribendo & familia negligens.

10. Artaxerxes Perſarum rex, annos nonaginta quatuor vixit; Vir hebetioris ingenii, neque curarum magnarum patiens, amans gloriæ, ſed otij magis. Eodem tempore Ageſilaus Rex Spartanus octoginta quatuor annos implevit; Vir moderatus, ut inter reges philoſophus; ſub nihilominus ambitioſus & bellator & tam militia, quam rebus gerendis ſtrenuus.

11. Gorgias Leontinus annos centum & octo vixit; Vir Rhetor & prudentiæ ſuæ oſtentator & qui adoleſcentes mercede accepta ut inſtitueret, multum peregrinator fuit & paulo ante mortem, nihil ſe habere quod ſenectutem incuſaret, dixit. Protagoras abderites nonaginta annos vixit: Iſte ſimiliter rhetor fuit, ſed non tam cyclopædia uſus, quam civiles res & inſtructionem, ad rem tractandam, docere profeſſus; attamen circumcurſator civitatum, æque ac Gorgias. At Iſocrates Athenienſis nonageſimum octavum annum complevit; Rhetor item, ſed vir valde modeſtus & lucem forenſem fugiens, atque domi tantum ſcholam aperiens. Democritus abderites, ad annos centum & novem ætatem produxit; magnus philoſophus & ſi quis alius ex græcis, vere phyſicus; Regionum complurium & multo magis naturæ ipſius perambulator; Sedulus quoque experimentator & (quod Ariſtoteles ei obijcit) ſimilitudinum potius ſectator, quam diſputationum leges ſervans. Diogenes Synopeus, ad nonaginta annos vixit; Vir erga alios liber,

in

in ſe Imperioſus; Victu ſordido & patientia gaudens. Zeno Cittieus, centenarius, duobus tantum demptis annis, fuit; Vir animo excelſo & opinionum contemptor, magni itidem acuminis, neque tamen moleſti, ſed quod animos magis caperet, quam conſtringeret; quale etiam poſtea fuit in Seneca. Plato Athenienſis annum octogeſimum primum implevit; Vir magnanimus, ſed tamen quietis amantior, contemplatione ſublimis & imaginativus, moribus urbanus, & elegans; attamen magis placidus; quam hilaris; & majeſtatem quandam præ ſe ferens. Theophraſtus Ereſius annum octogeſimum quintum complevit; Vir dulcis eloquio, dulcis etiam rerum varietate; quique ex philoſophia ſuavia tantum decerpſerit. Carneades Cyrenæus multis poſtea annis, ad octogeſimum quintum ætatis annum ſimiliter pervenit; Vir eloquentiæ profluentis, quique grata & amœna cognitionis varietate & ſe ipſum & alios delectat. At Ciceronis tempore Orbilius, non philoſophus, aut rhetor, ſed grammaticus, ad centeſimum fere annum vi-

xit; primo miles, deinde ludimagiſter; Vir natura acerbus & lingua, & calamo, & verſus diſcipulos etiam plagoſus.

12. Q. Fabius maximus ſexaginta tribus annis augur fuit; unde conſtat eum octogenario majorem occubuiſſe; licet verum ſit, in auguratu, nobilitatem magis ſpectari ſolitam, quam ætatē; Vir prudens & cunctator & in omnibus vitæ partibus moderatus & cum comitate ſeverus. Maſiniſſa rex numidarum nonageſimum annum ſuperavit & filium genuit, poſt octogeſimum quintum; Vir acer & fortunæ fidens & juventute multas rerum viciſſitudines expertus, decurſis ætatis conſtanter fœlix. At M. Porcius Cato, ultra annum nonageſimum vixit; Vir ferrei prope corporis & animi; linguæ acerbæ & ſimultates amans; Idem agriculturæ deditus, ſibique & familiæ ſuæ medicus.

13. Terentia Ciceronis uxor, ad annum centeſimum tertium vixit; Mulier multis ærumnis conflictata, primo exilio mariti; deinde diſſidio & rurſus calamitate ejus extrema; etiam podagra ſæpius vexata. Luceia annum centenarium

rium haud parum ſuperavit; cum dicatur, centum annis totis, in Scena mimam agens pronunciaſſe; Puellæ fortaſſe primo partes ſuſcipiens, poſtremo anus decrepitæ. At Galeria copiola, mima etiam & ſaltria, pro tirocinio ſuo producta eſt in Scenam, quoto anno ætatis incertum eſt; verum poſt annos nonaginta novem ab ea productione, rurſus reducta eſt in ſcenam non jam pro mima, ſed pro miraculo, in dedicatione theatri à Pompejo magno; neque hic finis, cum etiam in ludis votivis pro ſalute divi Auguſti, iterum monſtrata ſit in ſcena.

14. Fuit & alia mima, ætate paulo inferior, dignitate ſublimior, quæ ad nonageſimum annum ætatem fere produxit, Livia Julia Auguſta, Cæſaris Auguſti uxor, Tiberij mater. Etenim ſi fabula fuit vita Auguſti (Id quod ipſe voluit, cum decumbens amicis præcepiſſet, ut poſtquam expirarit, ſibi plaudite exhiberent) certe & Livia optima mima fuit; quæ cum marito obſequio, cum filio poteſtate quadam & prædominantia tam bene congrueret. Mulier comis &

tamen

tamen matronalis, negotioſa & poteſtatis tenax. At Junia C. Caſſij uxor, M. Bruti ſoror, etiam nonagenaria fuit; cum poſt aciem philippenſem ſexaginta quatuor annos vixiſſet. Mulier magnanima, opibus fœlix, calamitate mariti & proximorum, & longa viduitate mœſta, ſed tamen honorata.

15. Memorabilis eſt annus Domini ſeptuageſimus ſextus, tempore imperatoris Veſpaſiani, quo reperiuntur longævitates tanquam faſti; Eo enim anno peractus eſt cenſus, (cenſus autem de ætatibus auctoritatem & informationem habet fidiſſimam) atque in ea parte Italiæ, quæ jacet inter Apenninum & Padum, inventi ſunt homines, qui annum centeſimum æquarunt & ſuperarunt centum & viginti quatuor; videlicet annorum centum, homines quinquaginta ſeptem, annorum centum & viginti quinque homines duo; annorum centum & triginta quinque aut triginta ſeptem, homines item quatuor; annorum centum & quadraginta, homines tres. Præter hos, ſpeciatim Parma edit quinque, quorum tres centum viginti annos,

nos, duo centum triginta compleverunt; Bruxella unum, annorum centum triginta unius; Faventia unam mulierem, annorum centum triginta duorum; Oppidum quoddam (tunc dictum Vellejacium) in collibus circa Placentiam, decem dedit; quorum ſex annum ætatis centeſimum decimum, quatuor centeſimum viceſimum compleverunt; Ariminum denique unum, centum & quinquaginta annorum nomine M. Aponium.

Monitum.

Ne res in longum procederet, viſum eſt, tam in illis, quos jam recenſuimus nullum adducere octogenario minorem: Appoſuimus autem ſingulis characterem, ſive elogium, verum & perbreve; at ejusmodi, quod judicio noſtro, nonnullam habeat ad longævitatem (quæ moribus, & fortuna non parum regitur) relationem; ſed duplici modo; Aut quod tales longævi eſſe plerunque ſoleant, aut quod tales, licet minus apte diſpoſiti, tamen longævi eſſe aliquando poſſint.

16. Inter Imperatores Romanos, & Græcos, item Francos & Germanos, usque ad noſtram ætatem, qui numerum prope ducentorum Principum compleruut, quatuor tantum inventi ſunt octogenarij; quibus addere liceat imperatores duos primos, Auguſtum & Tiberium, quorum hic ſeptuageſimum octavum, ille ſeptuageſimum ſextum annum implevit, & ad octogeſimum forte pervenire uterque potuiſſet, ſi placuiſſet Liviæ & Cajo. Auguſtus (ut dictum eſt) annos vixit ſeptuaginta ſex; Vir moderatus ingenio; Idem ad res perficiendas vehemens, cætera placidus & ſerenus, cibo & potu ſobrius, venere intemperantior, per omnia fœlix; Quique anno ætatis triceſimo, gravem & periculoſum paſſus eſt morbum, adeo ut ſalus ejus pro deſperata eſſet, quem Antonius Muſa medicus, cum cæteri medici calida medicamenta, tanquam morbo convenientia, adhibuiſſent, contraria ratione frigidis curavit; Quod fortaſſe ei ad diuturnitatem vitæ profuit. Tiberius duos amplius annos vixit; Vir lentis maxillis, (ut Auguſtus ajebat) ſermo-

mone ſcilicet tardus, ſed validus; ſanguinarius,bibax,quique libidinem etiam in diætam transtulit; Attamen valetudinis ſuæ curator probus, ut qui ſolitus eſſet dicere, ſtultum eſſe, qui poſt triginta annorum vitam, medicum conſuleret, aut advocaret. Gordianus ſenior, octoginta annos vixit & tamen violenta morte perijt, poſtquam vix deguſtaſſet imperium; Vir magnanimus & ſplendidus, eruditus & poëta & conſtanti vitæ tenore (ante ipſum obitum) fœlix. Valerianus imperator, ſeptuaginta ſex annos vixit, antequam à Sapore Rege Perſarum captus eſſet; poſt captivitatem autem ſeptem annos vixit, inter contumelias, etiam violenta morte præreptus; Vir mediocris animi, nec ſtrenuus; Exiſtimatione tamen paulo eminentior & evectus, experimento minor. Anaſtaſius cognomine Dicorus, octoginta octo annos vixit; Homo animi ſedati, ſed humilior & ſuperſtitioſus, & timidus. Anicius Juſtinianus, annos octoginta tres vixit; Vir gloriæ appetens, perſona propria ſocors, ducum ſuorum virtute fœlix & celebris; Uxorius

us, neque ſuus, ſed aliorum ductu circumactus. Helena Britanna Conſtantini magni mater, octogenaria fuit; Mulier civilibus rebus minus ſe immiſcens, nec mariti, nec filij imperio ſed tota religioni dedita; Magnanima & ſemper florens. Theodora imperatrix, (quæ Zoës ſoror erat, Monomachi uxoris, ipſa autem poſt obitum ejus ſola regnavit) annos ſupra octoginta vixit; Mulier negotioſa & imperio delectata, fœlix admodum & ex fœlicitate credula.

17. Jam à ſæcularibus, ad principes viros in Eccleſia narrationem convertemus. S. Joannes Apoſtolus Servatoris & diſcipulus amatus, nonaginta tres annos vixit; Vere aquilæ emblemate notatus, nihil ſpirans niſi divinum & tanquam Seraph inter Apoſtolos, propter fervorem charitatis. S. Lucas evangeliſta octoginta quatuor annos complevit; Vir eloquens & peregrinator, S. Pauli comes individuus & Medicus. Simeon Cleophæ, frater Domini dictus, epiſcopus Hieroſolymitanus, annos centum & viginti vixit, licet martyrio præreptus fuerit; Vir animoſus & conſtans, & bonorum

norum operum plenus. Polycarpus apoſtolorum diſcipulus, Smyrnenſis epiſcopus, videtur ad centum annos & amplius ætatem produxiſſe; licet martyrio interceptus: Vir excelſi animi & heroicæ patientiæ & laboribus indefeſſus. Dionyſius Areopagita, Paulo Apoſtolo contemporaneus, ad nonaginta annos vixiſſe videtur; Volucris cœli appellatus, ob theologiam ſublimem; neque minus factis, quam meditationibus inſignis. Aquila & Priſcilla Pauli Apoſtoli primo hoſpites, deinde coadjutores, conjugio fœlici & celebri, ad centum ad minimum annos vixerunt; cum ſub Xiſto primo ſuperſtites fuerint; Nobile par & in omnem charitatem effuſum; quibus inter maximas conſolationes (quales proculdubio primos illos eccleſiæ fundatores ſequebantur,) etiam Illud conjugalis conſortij tanquam magnus cumulus acceſſerat. S. Paulus Eremita, annos centum & tredecim vixit; vixit autem in ſpelunca, victu tam ſimplici & duro, ut eo vitam tolerare ſupra humanas vires videri poſſit; in meditationibus & ſoliloquijs tantummodo æ-

vum tranſigens; qui tamen non illiteratus, aut idiota, ſed eruditus fuit. S. Antonius Cœnobitarum primus inſtitutor, aut (ut alij volunt) reſtitutor, ad centeſimum quintum annum pervenit; Vir devotus & contemplativus, & tamen civilibus rebus utilis; Vitæ genere auſtero & aſpero; attamen in glorioſa quadam ſolitudine degens, nec ſine imperio; cum & Monachos ſuos ſub ſe habuiſſet; atque inſuper à complurıbus & Chriſtianis & philoſophis, veluti vivum aliquod ſimulachrum; non ſine adoratione quadam, viſitatus eſſet. S. Athanaſius mortuus eſt octogenario major; Vir invincibilis conſtantiæ, famæ ſemper imperans, nec fortunæ ſuccumbens; Idem erga potentiores liber, erga populum gratioſus & acceptus; Exercitatus contentionibus, in ijsque & animoſus & ſolers. S. Hieronymus, plurimorum conſenſu, annum nonageſimum ſuperavit; Vir calamo potens & virilis eloquentiæ; varie eruditus & linguis & ſcientijs; Peregrinator item, atque vitæ verſus ſenium auſterioris; ſed in

vita

vita privata ſpiritus gerens altos & late fulgens ex obſcuro.

18. At Papæ Romani numerantur ducenti quadraginta unus; Ex tanto numero quinque ſolummodo octogenarij, aut ſupra reperiuntur; Primitivis autem compluribus, juſta ætas martyrij Prærogativa anticipata eſt. Joannes viceſimus tertius, Papa Romanus, nonageſimum ætatis annum complevit; Gregorius dictus duodecimus, creatus Papa in ſchiſmate & quaſi interrex, nonagenarius obijt. Paulus tertius, ad octoginta & unum annos vixit; Vir ſedati animi & profundi conſilij, idem doctus & aſtrologus, & valetudinem impenſe regens. Paulus quartus octoginta tres annos vixit; Vir natura aſper & ſeverus, altos gerens ſpiritus & imperioſus, ingenio commotior, ſermone eloquens & expeditus. Gregorius decimus tertius, ſimilem ætatem octoginta trium annorum implevit; Vir plane bonus, animo & corpore ſanus, politicus, temperatus, evergetes & eleemoſynarius.

19. Quæ ſequentur, ordine promiſcua, fidei magis dubiæ; Obſervatione

magis jejuna, erunt. Rex Arganthonius, qui regnavit Gadibus in Hiſpania, centum & triginta, aut (ut alij volunt) quadraginta annos vixit; ex quibus octoginta regnavit: De moribus ejus & vitæ genere & tempore quo vixit, ſiletur. Cyniras Cypriorum Rex, in inſula illa tunc habita beata & voluptuaria, centum quinquaginta, aut ſexaginta annos vixiſſe perhibetur. Reges duo Latini in Italia, pater & filius, alter octingentos, alter ſexcentos annos vixiſſe traduntur; verum hoc narratur à Philologis quibusdam, quibus & ipſis (cætera ſatis credulis) fides rei ſuſpecta eſt, imò damnata. Arcadum Reges nonnullos trecentos annos vixiſſe alij tradunt; Regio certè ad vitam longam ſatis idonea; Res fortaſſe fabulis aucta. Narrant Dandonem quendam in Illyrico, absque incomodis ſenectutis, quingentos annos vixiſſe. Apud Epios Ætoliæ videlicet partem, narrant univerſam gentem admodum longævam fuiſſe; ut multi ex his ducentorum anorum inventi ſint; Inter eos præcipuum quendam,

dam, nomine Litorium, virum Giganteæ Staturæ, qui trecentos annos cumulaverat. In Tmoli montis faſtigio (tempſi antiquitus vocato) homines complures, centum quinquaginta annos vixiſſe traditur. Sectam Eſſæorum apud Judæos, ultra centum annos communiter vixiſſe tradunt: Secta autem illa ſimplici admodum diæta utebatur, ad regulam Pythagoræ. Apollonius Tyaneus centum annos exceſſit; aſpectu (ut in tanta ætate) pulcher, vir certe mirificus, apud Ethnicos divinus habitus, apud Chriſtianus Magus; Victu Pythagoricus, magnus peregrinator, magna etiam gloria florens & tanquam pro numine cultus; Attamen ſub finem ætatis, accuſationes & contumelias paſſus, unde nihilominus incolumis quoquo modo evaſit. Attamen ne longævitas ſua diætæ pytagoricæ ſolum tribuatur, ſed etiam è genere ſuo aliquid traxiſſe videatur; Avus ejus etiam centum triginta annos vixit. Q. Metellum ultra centum annos vixiſſe certa res eſt; Atque poſt conſularia imperia fœliciter adminiſtrata, Pontificem maximum, jam ſenem crea-

tum eſſe & ſacra per viginti duos annos tractaſſe; neque ore in votis nuncupandis hæſitante, neque in ſacrificijs faciendis tremula manu gerentem. Appium Cœcum, annoſiſſimum fuiſſe conſtat; annos non numerant, quorum partem majorem, poſtquam luminibus orbatus eſſet, transegit; Neque propterea mollitus, familiam numeroſam, clientelas quam plurimas, quin etiam rempubl. fortiſſimè rexit; Extrema verò ætate lectica in ſenatum delatus, pacem cum Pyrrho vehementiſſime diſſuaſit; cujus principium orationis admodum memorabile & invincibile quoddam robur, & impetum animi ſpirans. Magna, inquit, patientia, (patres conſcripti,) cœcitatem meam, per plures jam annos tuli; at nunc etiam me ſurdum quoque optaverim, cum vos tam deformia conſilia agitare audiam, M. Perpenna vixit annos nonaginta octo; omnibus quos Conſul ſententiam in ſenatu rogaverat, (hoc eſt, omnibus ſenatoribus ſui anni,) ſuperſtes fuit: etiam omnibus, quos paulo poſt cenſor in ſenatum legerat, ſeptem

ptem tantum exceptis. Hieronymus Rex Siciliæ temporibus belli punici ſecundi, ad centeſimum fere annum vixit; Vir & regimine & moribus moderatus; Numinum cultor & amicitiæ conſervator religioſus; Beneficus & conſtanter fortunatus. Statilia ex nobili familia, Claudij tempore, vixit annos nonaginta novem. Clodia Ofilij filia centum & quindecim. Xenophylus, antiquus Philoſophus è ſecta Pythagoræ, centum & ſex annos vixit, ſana & vivida ſenectute & magna apud vulgum doctrinæ fama. Inſulani Corcyræi habebantur olim vivaces, ſed hodie communi aliorum ſorte vivunt. Hippocrates Cous medicus inſignis, centum & quatuor annos vixit; Artemque ſuam tam longa vita comprobavit & honeſtavit; Vir cum prudentia quadam doctus; in experientia & obſervatione multus; non verba, aut methodos captans, ſed nervos tantum ſcientiæ ſeparans & proponens. Demonax philoſophus, (non ſolum profeſſione, ſed moribus) tempore Adriani, ad centenarium fere annum vixit; Vir magni animi, atque animi vi-

ctor, idque vere ſine affectatione & in maximo humanarum rerum contemptu, civilis & urbanus. Is cum amici de ſepultura ipſius, verba inijcerent, Deſinite, inquit, de ſepultura curare; Cadaver enim fœtor ſepeliet; atque illi; Placet ergo avibus, aut canibus exponi? Ille rurſus, cum, inquit, vivus hominibus prodeſſe pro viribus contenderim, quæ invidia eſt, ſi mortuus etiam animalibus aliquid præbeam? Populus Indiæ, Pandoræ appellati, admodum longævi; etiam usque ad annum ducenteſimum; addunt rem magis miram; Scilicet cum pueri fere candido capillo fuerint, ſenectute ante canitiem eos nigreſcere ſolitos: Id tamen ubique vulgare eſt, ut pueris capillitio candidiore, virili ætate, pili mutentur in obſcurius. Etiam Seres indorum populus, cum vino ſuo ex palmis, longævi habiti ſunt, usque ad annum centeſimum triceſimum, Euphranor grammaticus conſenuit in ſchola & docebat literas, ultra annum centeſimum. Ovidius ſenior, Poëtæ pater, nonaginta annos vixit; Diverſus à moribus

bus filij, utpote qui muſas contempſit & poëticam filio diſſvaſit. Aſinius Pollio Auguſti familiaris, centum annos ſuperavit; Vir ingentis luxus, eloquens, literarum cultor, attamen vehemens, ſuperbus, crudelis & tanquam ſibi natus. Invaluit opinio, de Seneca, quod admodum annoſus fuerit, usque ad annum centeſimum decimum quartum. Quod verum eſſe non poteſt, cum tantum abſit, ut ſenex decrepitus ad Neronis tirocinium admotus ſit, ut contra rebus gerendis ſtrenuè ſuffecerit; quin etiam paulo ante, medio tempore Claudij, exularit, ob adulteria aliquarum principum fœminarum, quod in talem ætatem non competit. Joannes de Temporibus, ex omnibus poſterioribus ſæculis, traditione quadam & opinione vulgari, usque ad miraculum, vel potius usque ad fabulam, longævus perhibetur, annorum ſupra trecentos; Natione fuit Francus, militavit autem ſub Carolo magno. Gartius Aretinus Petrarchæ proavus, ad centum & quatuor annos pervenit, proſpera ſemper uſus valetudine, atque in extremis vires labantes

ſentiens potius quam morbum; quæ vera eſt reſolutio per ſenium. Ex Venetis reperiuntur haud pauci longævi, etiam gradu eminentiori; Franciſcus Donatus Dux; Thomas Contarenus procurator S. Marci; Franciſcus Molinus item procurator S. Marci; Alij. At maxime memorabile eſt illud de Cornaro Veneto, qui corpore, ſub initio valetudinario, cœpit primum metiri cibum & potum, ad certum pondus, in curam ſanitatis: Ea cura tranſijt uſu in diætam & ex diæta in magnam longævitatem, usque ad annum centeſimum & ultra, integris ſenſibus & conſtanti valetudine. Guilielmus Poſtellus, noſtra ætate, Gallus, ad centeſimum & prope viceſimum annum vixit; etiam ſummitatibus barbæ in labro ſuperiore nonnihil nigreſcentibus, neque prorſus canis; Vir capite motus & non integræ omnino phantaſiæ, magnus peregrinator & mathematicus, & hæretica pravitate nonnihil aſperſus.

20, Apud nos in Anglia, arbitror non exiſtere villulam, paulo populoſiorem,

rem, in qua non reperiatur aliquis vir, aut mulier ex octogenarijs: Etiam ante paucos annos in agro herefordienſi inter ludos florales, inſtituta erat chorea & ſaltatio ex viris octo, quorum ætas ſimul computata, octingentos annos complebat; cum quod alteris eorum ad centenarium deeſſet, alteris aliquibus ſupereſſet.

21. In hoſpitali Bethleem, ad ſuburbia Londini, quod in ſuſtentationem & cuſtodiam phreneticorum inſtitutum eſt, inveniuntur de tempore in tempus, multi ex mente captis, fuiſſe longævi.

22. Ætates, de quibus fabulantur, nympharum & dæmonum aëreorum, qui corpore mortales eſſent, ſed admodum longævi; (id quod & antiqua & inter quosdam recenti ſuperſtitione & credulitate, receptum eſt;) pro fabulis & ſomnijs habemus; præſertim cum ſit res, nec cum philoſophia, nec cum religione bene conſentiens. Atque de hiſtoria longævitatis in homine, per individua, aut individuis proxima, hæc inquiſita ſint. Jam ad obſervationes per capita tranſibimus.

23. De-

23. Decurſus ſæculorum & ſucceſſio propaginis, nihil videntur omnino demere de diuturnitate vitæ; quippe curriculum humanæ ætatis videmus, usque à tempore Moſis ad noſtra, circa octogeſimum annum ſtetiſſe; neque ſenſim & paulatim (ut quis crederet) declinaſſe. Sunt certe tempora, in ſingulis regionibus, quibus homines diutius, aut brevius degunt, Diutius plerumque cum tempora fuerint barbara & ſimplicioris victus & exercitationi corporis magis dedita; Brevius, cum magis civilia & plus luxuriæ & otij: Verum iſta tranſeunt per vices, propago ipſa nihil facit. Neque dubium eſt, quin idem fiat in animalibus cæteris, ſiquidem nec boves, nec equi, aut oves & ſimilia, ævo, ultimis his ſæculis, minuuntur, itaque præcipitatio ætatis facta eſt per diluvium; & fieri fortaſſe poteſt, per ſimiles majores caſus (ut loquuntur) veluti inundationes particulares, combuſtiones per longas ſiccitates, terræ motus & ſimilia. Quin etiam videtur, ſimilis eſſe ratio in magnitudine corporum, ſive ſtatura; quæ nec ipſa per ſucceſſionem propaginis defluit;

fluit: licet Virgilius (communem opinionem ſecutus) divinaſſet poſteros futuros præſentibus minores: unde ait de campis Emathijs & Emonenſibus ſubarandis:

> Grandiaque effoſſis mirabitur Oſſa
> ſepulchris.

Etenim cum conſtet, fuiſſe quondam homines ſtaturis giganteis, (quales & in Sicilia & alibi, in vetuſtis ſepulchris & cavernis, pro certo reperti ſunt,) tamen jam per tria fere millenaria annorum, ad quæ producitur memoria ſatis certa, in iisdem locis, nil tale continuatur; licet etiam hæc res, per mores & conſuetudines civiles, vices quasdam patiatur, quemadmodum & illa altera. Atque hæc magis notanda, quia inſedit animis hominum penitus opinio, quod ſit perpetuus defluxus per ætatem, tum quoad diuturnitatem vitæ, tum quoad magnitudinem & robur corporis; Omniaque labi & ruere in deterius.

24. Regionibus frigidioribus & hyperboreis, diutius homines vivunt plerumque, quam calidioribus; Quod neceſſe eſt fieri, cum & cutis ſit magis aſtricta;

cta; & ſucci corporis minus diſſipabiles; & ſpiritus ipſi minus acres ad conſumendum & magis fabriles ad reparandum; & aër (ut poce modice calefactus, à radiis ſolis) minus prædatorius; At ſub linea æquinoctiali, ubi ſol tranſit & duplex fit hyems & æſtas, ſitque etiam major æqualitas inter ſpatia dierum & noctium, (ſi cætera non impediant) etiam bene diu vivunt; ut in Peruvia & Taprobana.

25. Inſulani mediterraneis ut plurimum ſunt longæviores: Neque enim tam diu vivunt in Ruſſia, quàm in Orcadibus; neque tam diu in Africa ejuſdem paralleli, quam in Canarijs & Terceris; Japonenſes etiam Chinenſibus (licet hi longævitatis appetentes ſint usque ad inſaniam) ſunt vivaciores; nec mirum, cum aura maris & in regionibus frigidioribus foveat & in calidioribus refrigeret.

26. Loca excelſa potius edunt longæva, quam depreſſa: præſertim ſi non ſint juga montium, ſed terræ altæ, quatenus ad ſitum eorum generalem; qualis fuit Arcadia in Græcia & Ætoliæ pars, ubi longævi admodum fuerunt: At de

mon-

montibus ipſis eadem foret ratio, propter aërem videlicet puriorem & limpidiorem, niſi hoc labefactaretur per accidens; interventu ſcilicet vaporum ex vallibus eo aſcendentium & ibi acquieſcentium. Itaque in montibus nivalibus, non reperitur aliqua inſignis vitæ longitudo; non in Alpibus, non in pyrenæis, non in apennino; ſed medij colles, aut etiam valles, dant homines longæviores; At in montium jugis protenſis verſus Æthiopiam & Abyſſinos, ubi propter arenas ſubjectas, parum aut nihil incumbit in montes vaporis, diutiſſime vivunt, etiam ad hodiernum diem; Annum non raro centeſimum & quinquageſimum implentes.

27. Paludes & tractus earum, præſertim exporrecti in plano, nativis propitij, advenis maligni, quoad vitæ prorogationem, aut decurtationem; Quodque mirum videri poſſit, paludes aqua ſalſa, per vices inundatæ, minus ſalubres, quam quæ aqua dulci.

28. Regiones particulares, quæ notatæ ſunt longævos produxiſſe, ſunt Arcadia, Ætolia, India cis Gangem, Breſilia,

lia, Taprobana, Britannia, Hybernia, cum inſulis Orcadibus & Hebridibus; nam de Æthiopia, quod ab aliquo ex antiquis refertur, quod longævi fuerint, res vana eſt.

29. Occulta eſt res, ſalubritas, præſertim perfectior, aëris; & potius experimento, quam diſcurſu & conjectura, elicitur. Capi poſſit experimentum ex vellere lanæ, per expoſitionem in aërem cum mora aliqua dierum, minus aucto pondere: Aliud ex fruſto carnis, diutius manente non putrefacto; Aliud ex vitro calendari minori ſpatio reciprocante: De his & ſimilibus, amplius inquiratur.

30. Aëris non tantum bonitas, aut puritas, verum etiam æqualitas quoad longævitatem ſpectatur: Collium & vallium varietas aſpectui & ſenſui grata, longævitati ſuſpecta; At planities modice ſicca, nec tamen nimis ſterili, aut arenoſa, nec prorſus ſine arboribus & umbra, diuturnitati vitæ magis commoda.

31. Inæqualitas aëris, (ut jam dictum eſt) in loco manſionis, mala; verum

muta-

mutatio aëris in peregrinatione, poſtquam quis aſſueverit, bona; Unde & magni peregrinatores longævi fuere: ſimiliter etiam longævi, qui in Tuguriolis ſuis, eodem loco, perpetuo vitam degerunt: Aër enim aſſuetus, minus conſumit, at mutatus magis alit & reparat.

32. Ut ſeries & numerus ſucceſſionum, ad diuturnitatem, aut brevitatem vitæ, nihil eſt (ut jam diximus;) ita conditio immediata parentum, tam ex parte patris, quam matris, proculdubio multum poteſt. Alij ſiquidem generantur ex ſenibus; alij ex adoleſcentulis, alij ex viris ætate juſtiore; Item alij à patribus, cum ſani fuerint & bene diſpoſiti, alij à morbidis & languidis; Item alij à repletis & ebrijs, alij poſt ſomnum & horis matutinis; Item alij poſt longam intermiſſionem veneris; alij poſt venerem repetitam: Item alij flagrante amore Patrum, (ut fit plerumque in ſpurijs) alij deferveſcente, ut in conjugijs diuturnis. Eadem etiam ex parte matris ſpectantur: Quibus addi debent conditio matris, dum geſtat uterum, quali ſanitate, quali diæta? Et

tempus geſtationis, ad decimum menſem, aut celerius? Hæc ad normam reducere, quatenus ad longævitatem difficile eſt; Atque eo difficilius, quod fortaſſe quæ optima quis putaret, in contrarium cedent: Etenim alacritas illa in generatione, quæ liberos corpore robuſtos & agiles producit, ad longævitatem minus utilis erit, propter acrimoniam & incenſionem ſpirituum.

Diximus antea, plus habere ex materno ſanguine, conferre ad longævitatem; Etiam Mediocria ſimili ratione optima eſſe putamus, amorem potius conjugalem, quam Meretricium; Horas generationis matutinas; Statum corporis non nimis alacrem, aut turgidum & ſimilia. Illud etiam benè obſervari debet, quod habitus parentum robuſtior, ipſis magis eſt propitius, quam fætui; Præcipue in matre: Itaque ſatis imperite Plato exiſtimavit, Claudicare virtutem generationum, quod mulieres ſimilibus cum viris exercitijs tam animi, quam corporis, non utantur; Illud contra ſe habet: Diſtantia enim virtutis inter marem & fœminam, maxime utilis

eſt

eſt fœtui: Atque fœminæ teneriores magis præbitoriæ ſunt ad alendum fœtum, quod etiam in nutricibus tenet. Neque enim Spartanæ mulieres, quæ ante annum viceſimum ſecundum, aut (ut alij dicunt) quintum, nubere non ſolebant, (ideoque Andromanæ vocabantur) generoſiorem, aut longæviorem Sobolem ediderunt, quam Romanæ, aut Athenienſes, aut Thebanæ, apud quas, anni duodecim, aut quatuordecim nubiles erant. Atque ſi in Spartanis aliquid fuerit egregium, id magis victus Parſimoniæ debebatur, quam nuptijs mulierum ſerotinis. Illud vero experientia docet, eſſe quasdam ſtirpes ad tempus longævas, ut longævitas ſit, quemadmodum morbi, res hæreditaria, in aliquibus periodis.

33. Candidiores genis, cute & Capillis, minus vivaces; Subnigri aut rufi, aut lentiginoſi magis, etiam rubor nimius in juventute, longævitatem minus promittit, quam Pallor. Cutis durior longævitatis ſignum, potius quam mollior; neque tamen hoc intelligitur de Cute Spiſſiori (quam vocant Anſerinam)

quæ eſt tanquam ſpongioſa; ſed de dura ſimul & compacta; Quin & frons majoribus rugis ſulcata, melius ſignum, quam nitida & explicata.

34. Pili in capite aſperiores & magis ſetoſi, oſtendunt vitam longiorem, quam molles & delicati; Criſpi vero eandem prænunciant; ſi ſint ſimul aſperi; contra ſi ſint molles & ſplendentes. Item ſi ſit criſpatio potius denſa, quam per largiores cincinnos.

35. Citius aut ſerius calveſcere, res eſt quaſi indifferens; cum calvaſtri plurimi longævi fuerint; Etiam cito caneſcere, (utcunque videatur canicies præcurſor ingruentis ſenectutis) res fallax eſt; cum haud pauci præpropere caneſcentes, diu poſtea vixerint; Quin etiam præmatura canicies, absque ulla calvitie, ſignum eſt longævitatis; Contra ſi concomitetur calvities.

36. Piloſitas partium ſuperiorum ſignum vitæ minus longæ; atque pectore hirſuti & quaſi jubati, minus vivaces: at inferiorum piloſitas, ut femorum, tibiarum, ſignum longæ vitæ.

37. Pro-

37. Proceritas ſtaturæ (niſi fuerit enormis) compage commoda & ſine gracilitate, præſertim ſi concomitetur corporis agilitas, ſignum longæ vitæ; At contra, homines brevioris ſtaturæ magis vivaces, ſi fuerint minus agiles & motu tardiores.

38. In corporis analogia; Qui corpore aliquanto breviores ſunt, tibijs longioribus, longæviores ſunt, quam qui corpore magis demiſſo, tibijs autem brevioribus: Item, qui inferioribus partibus, largiores ſunt & ſuperioribus contractiores, (ſtructura corporis, quaſi ſurgente in acutum) longæviores, quam qui humeros lati, deorſum ſunt tanquam attenuati.

39. Macies cum affectibus ſedatis, tranquillis & facilibus; Pinguior autem habitus cum cholera, vehementia & pertinacia, diuturnitatem vitæ ſignificant: Obeſitas autem in juventute, breviorem vitam præmonſtrat, in ſenectute res eſt magis indifferens.

40. Diu & ſenſim grandeſcere, ſignum vitæ longæ; ſi ad ſtaturam ma-

gnam, magnum ſignum; ſin ad minorem, ſignum tamen; At contra velociciter grandeſcere ad ſtaturam magnam, ſignum malum eſt; ſin ad ſtaturam brevem, minus malum.

41. Carnes firmiores & corpus muſculoſum & nervoſum & nates minus tumentes, (quantum ſedendo tantum ſufficiant) & venæ paulo eminentiores, longævitatem denotant; contraria brevitatem vitæ.

42. Caput, pro analogia corporis, minutius; Collum mediocre, non oblongum, aut gracile, aut tumidum, aut tanquam humeris impactum, Nares patulæ, quacunque forma Naſi: Os largius, auris cartilaginea, non carnoſa; Dentes robuſti & contigui, non exiles, aut rari, longævitatem prænunciant; Et multo magis, ſi dentes aliqui novi, provectiore ætate proveniant,

43. Pectus latius, ſed non elevatum, quin potius adductius: Humerique aliquantulum gibbi & (ut loquuntur) fornicati: Venter planus, nec prominens: Manus largior & palma minus lineis exarata:

arata: Pes brevior & rotundior, femora minus carnoſa; Suræ non cadentes, ſed ſe altius ſuſtentantes, ſigna longævitatis.

44. Oculi paulo grandiores, atque Iris ipſorum cum quodam virore; Senſus omnes non nimis acuti: Pulſus juventute tardior, ſub ætatem vergentem paulo incitatior; Detentio Anhelitus facilior & in plura momenta; Alvus juventute ſiccior, vergente ætate humidior, ſigna etiam longævitatis.

45. De temporibus nativitatis, nihil obſervatum eſt, quoad longævitatem memoratu dignum, præter Aſtrologica, quæ in Topicis relegavimus. Partus Octimeſtris, non ſolum pro non vivaci, verum etiam pro non vitali habetur. Etiam Partus hyemales habentur pro longævioribus.

46. Victus ſive diæta Pythagorica, aut Monaſtica, ſecundum regulas ſtrictiores, aut ad amuſſim æqualis, (qualis fuit illa Cornari) videtur potenter facere ad vitæ longitudinem. At contra ex ijs, qui libere & communi more vivunt,

longæviores reperti ſunt ſæpenumero Edaces & Epulones, denique qui liberaliore menſa uſi ſunt.

Media diæta, quæ habetur pro temperata, laudatur & ad ſanitatem confert, ad vitam longævam parum poteſt; Etenim, diæta illa ſtrictior, ſpiritus progignit paucos & lentos, unde minus conſumit, at illa plenior, alimentum præbet copioſum, unde magis reparat; Media neutrum præſtat; ubi enim extrema nociva ſunt, medium optimum, verum ubi extrema juvativa, medium nihil fere eſt. Diætæ autem illi ſtrictiori, convenit etiam vigilia, ne ſpiritus pauci, multo ſomno opprimantur.

Exercitatio item modica, ne exolvantur; Veneris abſtinentia, ne exhauriantur: At diætæ uberiori convenit contra ſomnus largior, exercitatio frequentior, uſus veneris tempeſtivus, Balnea & unguenta (qualia fuerunt in uſu) delicijs potius, quam vitæ producendæ, accomodata fuerunt; Verum de his omnibus, cum ad inquiſitionem ſecundùm intentiones ventum erit, accuratius dicemus.

Illud

Illud interim Celſi medici, non ſolum docti, verum etiam prudentis, non contemnendum eſt; Qui varietatem & alternationem diætæ jubet, ſed cum inclinatione in partem benigniorem: Scilicet, ut quis vigilijs quandoque ſe aſſueſcat, alias ſomno indulgeat, ſed ſomno ſæpius; Itidem, interdum epuletur, ſed epuletur ſæpius; Interdum animi contentionibus ſtrenuè incumbat, interdum remiſſionibus utatur, ſed remiſſionibus ſæpius. Illud certè minimè dubium eſt, quin diæta bene inſtituta, partes ad prolongandam vitam, potiores teneat; neque conveni unquam aliquem valde longævum, qui interrogatus de victu ſuo, non obſervaſſet aliquid peculiare; Alij alia. Equidem memini quendam ſenem centenario majorem, qui productus eſt teſtis, de antiqua quadam præſcriptione; Is cum, finito teſtimonio, à Judice familiariter interrogaretur, quid agens tam diu vixiſſet; reſpondit (præter expectatum & cum riſu audientium) edendo, antequam eſurirem & potando, antequam ſitirem. Sed de his, (ut dictum eſt) poſtea.

47. Vita Religioſa & in ſacris, videtur ad longævitatem facere; Sunt in hoc genere vitæ otium, admiratio & contemplatio rerum divinarum; Gaudia non ſenſualia; Spes nobiles, metus ſalubres; Mœrores dulces; denique renovationes continuæ per obſervantias, pœnitentias & expiationes; quæ omnia ad diuturnitatem vitæ potenter faciunt. Quibus ſi accedat diæta illa Auſtera, quæ maſſam corporis induret, ſpiritus humiliet, nil mirum ſi ſequatur longævitas inſignis; qualis fuit Pauli Eremitæ, Simeonis Stilitæ Anachoretæ Columnaris & complurium aliorum Monachorum ex Eremo & Anachoretarum.

48. Huic proxima eſt vita in literis, Philoſophorum, Rhetorum & Grammaticorum; Degitur hic quoque in otio & in ijs cogitationibus, quæ cum ad negotia vitæ nihil pertineant, non mordent, ſed varietate & impertinentia, delectant; Vivunt etiam ad arbitrium ſuum, in quibus maxime placeat, horas & tempus terentes; Atque in conſortio plerumque adoleſcentium, quod paulo lætius eſt. In Philoſophijs autem magna eſt diſcrepan-

pantia, quoad longævitatem, Inter Sectas etenim Philoſophiæ, quæ nonnihil habent ex ſuperſtitione & contemplationibus ſublimibus, optimæ, ut Pythagorica, Platonica: Etiam quæ mundi perambulationem & rerum naturalium varietatem complectebantur & cogitationes habebant diſcinctas & altas & magnanimas, (de Infinito & de Aſtris & de Virtutibus Heroicis & hujusmodi) ad longævitatem bonæ; quales fuerunt Democriti, Philolai, Xenophanis, Aſtrologorum & Stoicorum: Etiam quæ nihil habebant ſpeculationis profundioris; ſed ex ſenſu communi & opinionibus vulgatis, absque inquiſitione acriori, in omnem partem placide diſputabant, ſimiliter bonæ; quales fuerunt Carneadis, & Academicorum; item Rhetorum & Grammaticorum: At contra Philoſophiæ in ſubtilitatum moleſtijs verſantes & pronunciativæ & ſingula ad principiorum trutinam examinantes & torquentes, denique ſpinoſiores & anguſtiores, malæ; quales fuerunt, plerumque Peripateticorum & Scholaſticorum.

49. Vita Ruſticana item ad longævitatem idonea, frequens eſt ſub dio & aëre libero; non ſocors, ſed in motu; Dapibus plerumque recentibus & inemptis; ſine curis & invidia.

50. De vita Militari, in juventute, etiam bonam habemus opinionem; Certe complures Bellatores egregij longævi fuerunt; Coruinus, Camillus, Xenophon, Ageſilaus & alij tam Priſci, quam Moderni; Prodeſt certe longævitati, ſi à juventute & ad ætatem provectam, omnia creſcant in benignius, ut juventus laborioſa, dulcedinem quandam ſenectuti largiatur: Exiſtimamus etiam affectus militares, ad contentionis ſtudium & ſpem victoriæ erectos, talem infundere calorem ſpiritibus, quæ longævitati proſit.

MEDICINÆ
Ad
LONGÆVITATEM.

Ad Artic. 10. Connexio.

MEdicina quæ habetur, intuetur fere tantum conſervationem ſanitatis & Cura-

Curationem morborum; de ijs autem, quæ propriè ſpectant ad longævitatem, parva eſt mentio, & tanquam obiter.

Proponemus tamen ea medicamenta, quæ in hoc genere notantur, cordialia ſcilicet quæ vocantur. Etenim quæ ſumpta in curationibus, cor & (quod verius eſt) ſpiritus muniunt & roborant contra venena & morbos, translata cum judicio & delectu in diætam, etiam ad vitam producendam, aliqua ex parte, prodeſſe poſſe, conſentaneum eſt. Id faciemus non promiſcue ea cumulantes, (ut moris eſt) ſed excerpentes optima.

1. Aurum triplici forma exhibetur; Aut in auro (quod appellant) potabili; aut in vino extinctionis auri; aut in auro in ſubſtantia, qualia ſunt, aurum foliatum & limatura auri. Quod ad aurum potabile attinet, cœpit dari in morbis deſperatis, aut gravioribus, pro egregio cordiali, atque ſucceſſu non contemnendo. Verum exiſtimamus ſpiritus ſalis, per quos fit diſſolutio, virtutem illam, quæ reperitur, largiri potius, quam ipſum aurum, quod tamen ſedu-

lo

lo celatur: Quod ſi aperiri poſſit aurum abſque aquis corroſivis, aut per corroſivas modo abſit qualitas venenata bene poſtea ablutas, rem non inutilem fore arbitramur.

2. Margaritæ ſumuntur aut in pulvere levigato, aut in Malagmate quodam ſive diſſolutione, per ſuccum limonum impenſe acerborum & recentium; atq; dantur aliquando in confectionibus aromaticis, aliquando in liquore. Margarita procul dubio affinitatem habet cum Concha, cui adhæret; & poſſit eſſe ſimilis fere qualitatis cum teſtis Cancrorum fluviatilium.

3. Inter gemmas Cryſtallinas habentur pro cordialibus præcipue duæ; Smaragdus & Hyacinthus; quæ dantur ſub ijsdem formis, quibus Margaritæ, excepto quod diſſolutiones earum (quod ſcimus) non ſint in uſu. Verum nobis magis ſuſpectæ ſunt gemmæ illæ vitreæ, ob aſperitatem.

Monitum.

De his, quæ memoravimus, quatenus

nus & quomodo juvamentum præbeant, poſtea dicetur.

4. Lapis Bezoar probatæ eſt virtutis; quod ſpiritus recreet & lenem ſudorem provocet. Cornu autem Monocerotis, de exiſtimatione ſua decidit; ita tamen ut gradum ſervet, cum cornu cerui & oſſe de corde cerui & ebore & ſimilibus.

5. Ambra Griſea ex optimis eſt, ad ſpiritus demulcendos & confortandos. Sequuntur nomina tantum ſimplicium, cum virtutes ipſarum ſatis ſint cognitæ.

Calida.

Crocus.
Folium Indum.
Lignum Aloes.
Cortex Citri.
Meliſſa.
Ocymum.
Caryophillata.
Flores Arantiorum.
Roſmarinus.
Menta.
Betonica.
Carduus Benedictus.

Fri-

Frigida.

Nitrum.
Roſa.
Viola.
Fragaria.
Fraga.
Succus Limonum dulcium.
Succus Aurantiorum dulcium.
Succus Pomorum Fragrantium.
Borago.
Bugloſſa.
Pimpinella.
Santalum.
Camphora.

Monitum.

Cum de ijs jam ſermo ſit, quæ in diætam transferri poſſint; Aquæ illæ ardentiores, atque olea chymica, (quæ, ut ait quidam ex nugatoribus, ſunt ſub planeta Martis, & habent vim furioſam & deſtructivam) quin etiam Aromata ipſa Acria & Mordacia, reijcienda ſunt; & videndum, quomodo componi poſſint aquæ & liquores ex præcedentibus, non phlegmaticæ illæ ſtillaticiæ; neque rurſus ardentes ex ſpiritu vini, ſed magis tem-

temperatæ & nihilominus vivæ & vaporem benignum ſpirantes.

6. Hæſitamus de frequenti ſanguinis miſſione, utrum ad longævitatem conferat; & potius in ea ſumus opinione, quod hoc faciat, ſi in habitum verſa fuerit & cætera ſint accommodata; Etenim ſuccum corporis veterem emittit & novum inducit.

7. Arbitramur etiam morbos quosdam emaciantes, bene curatos, ad longævitatem prodeſſe; Succos enim novos præbent veteribus conſumptis; atque (ut ait ille) convaleſcere eſt juveneſcere; Itaque inducendi ſunt tanquam morbi quidam artificiales, id quod fit per diætas ſtrictas & emaciantes, de quibus poſtea dicemus.

INTENTIONES.

Ad Artic. 12. 13. *&* 14.

Connexio,

POſtquam autem inquiſitionem abſolverimus ſecundum ſubjecta, videlicet corporum inanimatorum, vegatabilium,

lium, animalium, hominis, propius accedemus & inquiſitionem per intentiones ordinabimus veras & proprias, (ut omnino arbitramur) quæque ſint tanquam Semitæ vitæ mortalis. Neque enim in hac parte quicquam, quod valeat, hactenus inquiſitum eſt; ſed plane fuerunt hominum contemplationes, quaſi ſimplices & non proficientes. Nam cum audiamus ex una parte homines, de confortando calore naturali, atque humore radicali; atque de cibis, qui generant ſanguinem laudabilem, quique ſit nec Torridus, nec Phlegmaticus; atque de refocillatione & recreatione ſpirituum, verba facientes; exiſtimamus ſane, homines non malos eſſe; qui hæc loquuntur: Sed nihil horum potenter facit ad finem. Cum vero ex altera parte, audiamus ſermones inferre de medicicinis ex auro, (quia ſcilicet aurum corruptioni eſt minimè obnoxium) & de gemmis, ad recreandos ſpiritus, propter proprietates occultas & clarorem ſuum; Quodque, ſi poſſint detineri & excipi in vaſis balſama & quintæ eſſentiæ animalium, ſuperbam faceret ſpem immor-

mortalitatis; Quodque carnes ſerpentum & cervorum, conſenſu quodam valeant ad renovationem vitæ, quia alter mutat ſpolia, alter cornua; (debuerant autem carnes aquilarum adjungere, quia aquila mutat roſtrum;) Quodque quidam, cum unguentum ſub terra defoſſum reperiſſet, eoque ſe a capite ad pedes usque unxiſſet, (exceptis plantis pedum) ex hujusmodi unctione trecentos annos vixiſſet absque morbo, (præter tumores plantarum pedum) atque de Arteſio, qui cum ſpiritum ſuum labaſcere ſenſiſſet, ſpiritum adoleſcentis cujusdam Robuſti ad ſe traxiſſet, eumque inde exanimaſſet; ſed ipſe complures annos ex alieno illo ſpiritu vixiſſet; Et de horis fortunatis, ſecundum ſchemata cœli: in quibus medicinæ ad vitam producendam, colligi & componi debent; Atque de ſigillis planetarum, per quæ virtutes cœlitus ad prolongationem vitæ haurire & deducere poſſimus; & hujusmodi fabuloſis & ſuperſtitioſis; prorſus miramur homines ita mente captos, ut ijs hujusmodi res imponi poſſint. Denique ſubit humani generis miſeratio,

 quod

quod tam duro fato obſideatur, inter res inutiles & ineptas: noſtras autem intentiones & rem ipſam premere & procul eſſe à commentis vanis & credulis, confidimus; & tales, ut rebus, quæ illis intentionibus ſatisfaciant, à poſteris quamplurima, intentionibus autem ipſis non multum, addi poſſe exiſtimemus.

Sunt tamen pauca, ſed magni prorſus momenti, quorum homines præmonitos eſſe volumus.

Primo, nos in hac ſententia ſumus, ut exiſtimemus officia vitæ, eſſe vita ipſa potiora. Itaque, ſi quid ſit ejusmodi, quod intentionibus noſtris, magis exacte reſpondere poſſit, ita tamen ut officia & munia vitæ, omnino impediat, quicquid hujus generis ſit, reijcimus: Levem fortaſſe aliquam mentionem hujuſmodi rerum facimus, ſed minime illis inſiſtimus. Neque enim de vita aliqua, in ſpeluncis, ubi radij & tempeſtates cœli non penetrent, inſtar antri Epimenidis; Aut de perpetuis balneis, ex liquoribus præparatis; Aut de ſuperpellicijs & ceratis ita applicandis, ut corpus perpetuo

petuo ſit tanquam in capſula; Aut de pigmentis ſpiſſis, more barbarorum nonnullorum; Aut de ordinatione victus & diætæ accurata, quæ ſolum hoc videatur agere & nihil aliud curare, quam ut quis vivat; (qualis fuit Herodici apud antiquos & Cornari Veneti noſtro ſæculo, ſed majore cum moderatione;) Aut de hujusmodi portentis, faſtidijs & incommodis, ſermonem aliquem ſerium & diligentem inſtituimus; Sed ea afferimus remedia & præcepta, ex quibus officia vitæ non deſerantur, aut nimias excipiant moras & moleſtas.

Secundo, ex altera parte, hominibus denunciamus, ut nugari deſinant; nec exiſtiment tantum opus, quantum eſt naturæ potentem curſum remorari & retrovertere, poſſe hauſtu aliquo matutino, aut uſu alicujus pretioſæ medicinæ, ad exitum perduci; ſed ut pro certo habeant, neceſſe eſſe ut hujusmodi opus ſit plane res operoſa & quæ ex compluribus remedijs, atque eorum inter ſe connexione idonea, conſtet; Neque enim quisquam ita ſtupidus eſſe debet, ut credat id quod nunquam eſt factum, fieri

poſſe, niſi per modos etiam nunquam tentatos.

Tertio diſertè profitemur, nonnulla ex ijs, quæ proponemus, experimento nobis non eſſe probata, (neque enim hoc patitur noſtrum genus vitæ) ſed tantum ſumma (ut arbitramur) ratione, ex principijs noſtris & præſuppoſitis, (quorum alia inſerimus, alia mente ſervamus) eſſe derivata; & tanquam ex Rupe, aut Minera ipſius naturæ, exciſa & effoſſa. Neque tamen curam omiſimus, eamque providentem & ſedulam, quin (quandoquidem de corpore humano agatur, quod, ut ait ſcriptura, eſt ſupra veſtimentum) ea proponamus remedia, quæ ſint tuta ſaltem, ſi forte non fuerint fructuoſa.

Quartò, illud homines ritè & animadvertere & diſtinguere volumus; Non eadem ſemper, quæ ad vitam ſanam, ad vitam longam conferre. Sunt enim nonnulla, quæ ad ſpirituum alacritatem & functionum robur & vigorem proſunt, quæ tamen de ſumma vitæ detrahunt. Sunt & alia, quæ ad prolongationem vitæ plurimum juvant, ſed tamen

men non ſunt absque periculo valetudinis; niſi per accommodata quædam huic rei occurratur; de quibus tamen (prout res poſtulat) cautiones & monita exhibere non prætermittemus.

Poſtremo, viſum eſt nobis varia remedia, ſecundum ſingulas intentiones, proponere; Delectum vero remediorum, atque ordinem ipſorum, in medio relinquere. Etenim ex ipſis, quæ conſtitutionibus corporum diverſis, quæ generibus vitæ variis, quæ ætatibus ſingulis maximè conveniant, quæque alia poſt alia ſumenda ſint & quomodo praxis univerſa harum rerum ſit inſtruenda & regenda, exacte perſcribere & nimis longum foret, neque idoneum eſt quod publicetur.

Intentiones in Topicis propoſuimus tres. Prohibitionem conſumptionis; perfectionem reparationis; & renovationem veterationis. Verum, cum quæ dicentur, nihil minus ſint, quam verba, intentiones illas tres ad decem operationes deducemus.

1. Prima eſt operatio ſuper ſpiritus, ut revireſcant.

2. Secunda operatio eſt, ſuper excluſionem aëris.

3. Tertia operatio eſt, ſuper ſanguinem & calorem ſanguificantem.

4. Quarta operatio eſt, ſuper ſuccos corporis.

5. Quinta operatio eſt, ſuper viſcera ad extruſionem alimenti.

6. Sexta operatio eſt, ſuper partes exteriores, ad attractionem alimenti.

7. Septima operatio eſt, ſuper alimentum ipſum, ad inſinuationem ejusdem.

8. Octava operatio eſt, ſuper actum ultimum aſſimilationis.

9. Nona operatio eſt, ſuper intenerationem partium, poſtquam cœperint deſiccari.

10. Decima operatio eſt, ſuper expurgationem ſucci veteris & ſubſtitutionem ſucci novi.

Harum operationum primæ quatuor per-

pertinent ad intentionem primam; Quatuor proximæ, ad intentionem ſecundam; Duæ ultimæ, ad intentionem tertiam.

Cum vero hæc pars de intentionibus, ad praxin innuat, ſub hiſtoriæ nomine, non ſolum experimenta & obſervationes, ſed etiam conſilia, remedia, cauſarum explicationes, aſſumpta & quæcunque huc ſpectant, immiſcebimus.

OPERATIO SUPER ſpiritus, ut maneant juveniles & revireſcant.

I.

Hiſtoria.

1. SPiritus omnium, quæ in corpore fiunt, Fabri ſunt atque opifices. Id & conſenſu & ex infinitis inſtantijs patet.

2. Si quis poſſet efficere, ut in corpore ſenili rurſus indantur ſpiritus, quales ſunt in juvene; Rotam hanc magnam, Rotas reliquas minores circum-

agere & naturæ curſum retrogradum fieri poſſe, conſentaneum eſt.

3. In omni conſumptione, ſive per ignem, ſive per ætatem, quo plus ſpiritus rei, ſive calor deprædatur humorem, eo brevior eſt duratio rei. Id ubique occurrit & patet.

4. Spiritus in tali temperamento & gradu activitatis ponendi ſunt, ut ſuccos corporis (ut ait ille) non bibant & ſorbeant, ſed pitiſſent.

5. Duo ſunt genera flammarum; una acris & impotens, quæ tenuiora evolare facit, in duriora parum poteſt; ut flamma ex ſtramine, vel ramentis ligni; Altera fortis & conſtans, quæ etiam inſurgit in dura & obſtinata, qualis eſt lignorum grandiorum & ſimilium.

6. Flammæ acriores & tamen minus Robuſtæ, corpora deſiccant & reddunt effœta & exucta; at fortiores corpora intenerant, & liquant.

7. Etiam ex medicinis diſſipantibus, nonnullæ in tumoribus, tenuia tantum emittunt, ideoque indurant; nonnullæ potenter diſcutiunt, ideoque emolliunt.

8. Etiam

8. Etiam in purgantibus & abſtergentibus, quædam magis fluida raptim aſportant, quædam magis contumacia & viſcoſa trahunt.

9. Spiritus tali calore indui & armari debent, ut potius ament dura & obſtinata convellere & ſubruere; quam tenuia & præparata emittere & aſportare: Eo enim modo fit corpus viride & ſolidum.

10. Spiritus ita ſubigendi & componendi ſunt, ut fiant ſubſtantia denſi, non rari; Calore pertinaces, non acres; Copia, quanta ſufficit ad munia vitæ, non redundantes, aut turgidi; Motu ſedati, non ſubſultorij & inæquales.

11. Super ſpiritus plurimum operari & poſſe vapores, ex ſomno & ebrietate & paſſionibus melancholicis & lætificantibus & recreatione ſpirituum per odores in deliquijs & languoribus, patet.

12. Spiritus quatuor modis condenſantur. Aut fugando, aut refrigerando; Aut demulcendo; Aut Sedando: Atque primum de condenſatione per fugam videndum.

13. Quic-

13. Quicquid fugat undequaque, cogit corpus in centrum ſuum, atque ideo condenſat.

14. Ad condenſationem ſpirituum per fugam, longe potentiſſimum & efficaciſſimum, eſt opium; & deinde opiata atque generaliter ſoporifera.

15. Efficacia opij ad condenſationem ſpirituum admodum inſignis eſt; cum tria fortaſſe grana ejus, ſpiritus paulo poſt ita coagulent, ut non redeant, ſed extinguantur & reddantur immobiles.

16. Opium & ſimilia non fugant ſpiritus propter frigus ſuum; (Habent enim partes manifeſto calidas.) Sed è converſo refrigerant, propter fugam ſpirituum.

17. Fuga ſpirituum ex opio & opiatis, optime cernitur, in illis exterius applicatis; quia ſubinde ſpiritus ſtatim ſe ſubducunt, nec amplius accedere volunt, ſed mortificatur pars, & vergit ad gangrænam.

18. Opiata in magnis doloribus, veluti calculi, aut in abſciſſione membro-

rum

rum, dolores mitigant; maxime per fugam ſpirituum.

19. Opiata ſortiuntur bonum effectum ex mala cauſa, fuga enim ſpirituum mala; Condenſatio autem eorum à fuga, bona.

20. Græci multum poſuerunt & ad ſanitatem & ad prolongationem vitæ, in opiatis: Arabes vero adhuc magis: in tantum ut medicinæ ſuæ grandiores, (quas Deorum manus vocant) pro Baſi ſua & ingrediente principali habeant opium; reliquis admiſtis ad ejus noxias qualitates retundendas, & corrigendas; quales ſunt theriaca, mithridatium & cætera.

21. Quicquid in cura morborum peſtilentialium & malignorum fœliciter exhibetur, ut ſpiritus ſiſtantur & frænentur, ne turbent & tumultuentur; id optime transfertur ad prolongationem vitæ; cum idem faciat ad utrumque; Condenſatio videlicet ſpirituum. Id autem præſtant ante omnia opiata.

22. Turcæ opium experiuntur, etiam in bona quantitate, innoxium & confor-

tati-

tativum; adeo ut etiam ante prælia, ad fortitudinem illud ſumant; Nobis vero niſi in parva quantitate & cum bonis correctivis, lethale eſt.

23. Opium & opiata, manifeſto deprehenduntur excitare venerem; quod teſtatur vim ipſorum ad roborandos ſpiritus.

24. Aqua ſtillatitia ex Sylveſtri Papavere, ad crapulam, febres & varios morbos fœliciter adhibetur; quæ proculdubio eſt temperatum genus opiati: Neque de varietate uſus ejus miretur quiſpiam; Id enim opiatis familiare; quia ſpiritus roboratus & denſatus, inſurgit in quemcumque morbum.

25. Turcæ habent etiam in uſu herbæ genus, quam vocant caphe, quam deſiccatam pulverizant & in aqua calida propinant; quam dicunt haud parvum præſtare illis vigorem & in animis & in ingenijs: Quæ tamen largius ſumpta, mentem movet & turbat; unde manifeſtum eſt eam eſſe ſimilis naturæ cum opiatis.

26. Celebratur in univerſo Oriente Radix quædam vocata Betel, quam Indi,

di & reliqui in ore habere & mandere conſueverunt; atque ex ea manſione mire recreantur & ad labores tolerandos & ad languores diſcutiendos & ad coitum fortificandum; videtur autem eſſe ex Narcoticis, quia magnopere denigrat dentes.

27. Incepit noſtro ſæculo in immenſum creſcere uſus Tobacco; atque afficit homines occulta quadam delectatione, ut qui illi ſemel aſſueti ſint, difficile poſtea abſtineant; Et facit proculdubio ad corpus allevandum & tollendas laſſitudines: Atque vulgo virtus ejus refertur, eo quod aperiat meatus & eliciat humores: Attamen, rectius referri poteſt ad condenſationem ſpirituum; cum ſit Hyoſcyami quoddam genus & caput manifeſto turbet, quemadmodum opiata.

28. Sunt aliquando humores generati in corpore, qui & ipſi ſunt tanquam opiati; ut fit in aliquibus melancholicis, quibus ſi quis corripiatur, admodum fit longævus.

29. Opiata (quæ etiam Narcotica vocantur & ſtupefactiva) ſimplicia ſunt,

opi-

opium ipſum, quod eſt ſuccus papaveris; Papaver utrumque & in herba & in ſemine; Hyoſcyamus; Mandragora; Cicuta; Tobacco; Solanum.

30. Opiata compoſita ſunt, Theriaca, Mithridatium, Triferæ, Laudanum Paracelſi, Diacodium, Diaſcordium, Philonium, Pilulæ de Cynogloſſa.

31. Ex his, quæ dicta ſunt, poſſent deduci quædam deſignationes, ſive conſilia ad prolongationem vitæ, ſecundum hanc intentionem, ſcilicet condenſationis ſpirituum per opiata.

32. Sit itaque quotannis à juventute adulta, diæta quædam opiata: uſurpetur ſub finẽ Maij; quia ſpiritus ætate maxime ſolvuntur & attenuantur & minor inſtat metus ab humoribus frigidis: ſit vero opiatum aliquod Magiſtrale, debilius quam ea, quæ in uſu ſunt & quoad minorem quantitatem opij & quoad parciorem mixturam impenſe calidorum: Sumatur mane inter ſomnos; Victus ſit ſimplicior & parcior, absque vino, aut aromatibus, aut vaporoſis: Sumatur autem medicina alternis tantum diebus & continuetur diæta, ad quatuordecim

decim dies. Hæc deſignatio judicio noſtro intentioni haud perperam ſatisfacit.

33. Poſſit etiam eſſe acceptio opiatorum, non tantum per os, ſed etiam per fumos; Sed talis eſſe debet; ut non moveat nimis facultatem expulſivam, aut eliciat humores; ſed tantum brevi mora operetur ſuper ſpiritus intra cerebrum; Itaque ſuffumigatio matutina, per os & nares excepta, cum Tobacco, admiſto ligno Aloes & folijs ſiccis Roris-marini & parum Myrrhæ, utilis foret.

34. In opiatis magnis, qualia ſunt Theriaca, Mithridatium & cætera (præſertim in juventute) non malum foret, potius aquas ipſorum ſtillatitias ſumere, quam corpora ipſorum; Etenim vapor in diſtillando ſurgit; Calor medicamenti fere ſubſidet: Aquæ autem ſtillatitiæ, plerumque in virtutibus, quæ per vapores fiunt, bonæ; in cæteris, enerves.

35. Sunt medicamenta, quæ gradum habent quendam debilem & occultum & propterea tutum, ad virtutem opiatam; Ea immittunt vaporem lentum & copioſum, ſed non malignum, quemadmodum opiata faciunt: Itaque ſpiritus

non fugant, ſed congregant tamen & nonnihil inſpiſſant.

36. Medicamenta in ordine ad opiata ſunt ante omnia Crocus, atque ejus flores; deinde folium Indum; Ambra griſea, Coriandri ſemen præparatum; Amomum & Pſeudamomum; Lignum Rhodium; Aqua florum Arantiorum & multo magis infuſio florum eorundem recentium in oleo Amygdalino; Nux Muſcata foraminata & in Aqua Roſacea macerata.

37. Ut opiata parce admodum & certis temporibus (ut dictum eſt) ita hæc ſecundaria, familiariter & in victu quotidiano, ſumi poſſunt; & multum conferent ad prolongationem vitæ. Certe Pharmacopæus quidam Calecutiæ, ex uſu Ambræ, ad centum ſexaginta annos vixiſſe perhibetur; Atque nobiles in Barbaria, ex ejusdem uſu, longæui reperiuntur, cum plebs brevioris ſit ævi; Et apud majores noſtros, qui nobis fuerunt vivaciores, Crocus magno in uſu fuit, in placentis, juſculis, &c. Atque de primo modo condenſationis ſpirituum, per opiata & ſubordinata, hæc inquiſita ſint.

38. Jam

38. Jam vero de ſecundo modo condenſationis ſpirituum per frigus, inquiremus; Proprium enim opus frigoris eſt denſatio; atque perficitur absque malignitate aliqua, aut qualitate inimica: ideoque tutior eſt operatio, quam per opiata; licet paulo minus potens, ſi per vices tantum, quemadmodum opiata, uſurparetur: At rurſus, quia familiariter & in victu quotidiano moderate adhiberi poteſt, etiam longe potentior ad prolongationem vitæ eſt, quam per opiata.

39. Refrigeratio ſpirituum, fit tribus modis; Aut per reſpirationem; Aut per vapores; Aut per alimenta: Prima optima eſt, ſed fere extra noſtram poteſtatem; Secunda etiam potens & tamen præſto eſt; Tertia debilis & per circuitus.

40. Aër limpidus & purus & nihil habens fuliginis, antequam recipiatur in pulmones & minus obnoxius radijs ſolis, ſpiritus optime denſat. Talis invenitur aut in jugis montium ſiccis, aut in campeſtribus perflatilibus & tamen umbroſis.

41. Quoad refrigerationem & denſationem ſpirituum per vapores, radicem hujus operationis ponimus in nitro, veluti creatura ad hoc propria & electa; his uſi & perſuaſi indicijs.

42. Nitrum eſt tanquam aroma frigidum: Idque indicat ſenſus ipſe. Mordet enim & tentat linguam & palatum frigore, ut aromata calore; Atque inter ea quæ novimus, unicum eſt & ſolum, quod hoc præſtet.

43. Frigida fere omnia, (quæ ſunt proprie frigida, non per accidens, ut opium;) habent ſpiritum exilem & paucum; Contra ſpirituoſa ſunt omnia fere calida. Solum invenitur nitrum in natura vegetabili, quod ſpiritu abundet & tamen ſit frigidum. Nam Caphura quæ eſt ſpirituoſa & tamen edit actiones frigidi, refrigerat per accidens tantum; nempe tenuitate ſua, abſque acrimonia, juvando perſpirationem in inflammationibus.

44. In Congelatione & conglaciatione liquorum, quæ nuper cœpit eſſe in uſu, per nivem & glaciem ad exteriora vaſis appoſita, immiſcetur illis nitrum; at-

atque proculdubio excitat & roborat congelationem; Verum eſt, etiam uſurpari ad hoc ſalem nigrum communem, qui potius activitatem indit frigori nivali, quam per ſe infrigidat; Sed, ut accepi, in regionibus calidioribus, ubi nix non cadit, fit conglaciatio à nitro ſolo; Sed hoc mihi compertum non eſt.

45. Pulvis Pyrius, qui præcipuè conſtat ex nitro, perhibetur epotus conducere ad fortitudinem & uſurpari à nautis ſæpe numero & militibus ante prælia; quemadmodum à Turcis Opium.

46. Datur fœliciter nitrum in cauſonibus & febribus peſtilentialibus, ad leniendos & frænandos ardores earum pernicioſos.

47. Manifeſtiſſimum eſt nitrum in pulvere pyrio magnopere exhorrere flammam; unde fit admirabilis illa ventoſitas & exufflatio.

48. Nitrum deprehenditur eſſe veluti ſpiritus terræ: Etenim certiſſimum eſt, quamcunque terram licet puram, neque nitroſis admixtam, ita accumulatam & tectam, ut immunis ſit à radijs ſo-

lis, neque emittat aliquod vegetabile, colligere etiam ſatis copiosè nitrum; unde liquet ſpiritum nitri, non tantum ſpiritui animalium, verum etiam ſpiritui vegetabilium eſſe inferiorem.

49. Animalia quæ potant ex aqua nitroſa, manifeſto pingueſcunt, quod ſignum eſt frigidi in nitro.

50. Impinguatio ſoli maxime fit à nitroſis: omnis enim ſtercoratio eſt nitroſa; Atque hoc ſignum eſt ſpiritus in nitro.

51. Ex his patet ſpiritus humanos per ſpiritum nitri poſſe infrigidari & denſari; & fieri magis crudos & minus acres; Quemadmodum igitur vina fortia & aromata & ſimilia, ſpiritus incendunt & vitam abbreviant, ita & nitrum è converſo illos componit & comprimit & facit ad longævitatem.

52. Uſus autem nitri poteſt eſſe in cibo inter ſalem, ad decimam partem ſalis; in juſculis matutinis, ad grana à tribus ad decem, etiam in potu; ſed qualitercunque uſurpatum cum modo, ad longævitatem ſumme prodeſt.

53. Quem-

53. Quemadmodum opium præcipuas partes tenet in condenſatione ſpirituum per fugam; atque habet ſimul ſua ſubordinata, minus potentia, ſed magis tuta, quæ & majori quantitate & frequentiori uſu ſumi poſſunt, de quibus ſuperius diximus, ita ſimiliter & nitrum, quod condenſat ſpiritus per frigus & quandam (ut moderni loquuntur) Freſcuram; habet quoque & ipſum ſua ſubordinata.

54. Subordinata ad nitrum ſunt; omnia quæ exhibent odorem nonnihil terreum, qualis eſt odor terræ puræ & bonæ, recenter effoſæ & verſatæ; In his præcipua ſunt Borago, Bugloſſa, Hippo- bugloſſa, Pimpinella, Fragaria & Fraga ipſa, Frambeſia, Fructus Cucumeris crudus, Poma cruda fragrantia, Folia & Gemmæ vitis, etiam viola.

55. Proxima ſunt, ea quæ habent quendam virorem odoris, ſed paulo magis vergentem ad calidum, neque omnino expertem virtutis illius refrigerij; Qualia ſunt Meliſſa, Citrum viride, Arantium viride, Aqua Roſacea ſtillaticia;

Pira aſſa fragrantia; etiam Roſa Pallida, Rubea & Muſcatella,

56. Illud notandum eſt, ſubordinata ad nitrum plerunque plus ad intentionem conferre Cruda, quam ignem paſſa; quia ſpiritus ille refrigerij, ab igne diſſipatur; Itaque bene ſumuntur infuſa in potu, aut Cruda.

57. Quemadmodum condenſatio ſpiritus per ſubordinata ad opium, fit aliquatenus per odores; ſimiliter & illa, quæ fit per ſubordinata ad nitrum; Itaque odor terræ recentis & puræ, ſpiritus optime compeſcit, ſive aratrum ſequendo, ſive fodiendo, ſive herbas inutiles evellendo: etiam folia in ſylvis & ſepibus, vergente autumno, decidentia, bonum refrigerium præſtant ſpiritibus; Et maxime omnium, fragaria moriens. Etiam odor violæ, aut florum parietariæ, aut Fabarum, aut Rubi ſuavis & Madreſelve, exceptus dum creſcunt, ſimilis eſt naturæ.

58. Quin & novimus virum nobilem longævum, qui ſtatim à ſomno, glebam terræ recentis, ſub nares apponi quo-

quotidie fecit, ut ejus odorem exciperet.

59. Dubium non eſt, quin refrigeratio & attemperatio ſanguinis, per frigida, qualia ſunt endivia, Cichorea, hepatica, portulaca, &c. per conſequens infrigidet quoque ſpiritus; ſed hoc fit per circuitum; At vapores operantur immediate.

Atque de condenſatione ſpirituum per frigus, jam inquiſitum eſt; Tertiam diximus eſſe condenſationem, per id quod vocamus, demulcere ſpiritus; Quartam, per ſedationem alacritatis & motus nimij ipſorum.

60. Demulcent ſpiritus, quæcunque illis ſunt grata, atque amica, neque tamen provocant eos nimium ad exterius; ſed contra faciunt, ut ſpiritus quaſi ſeipſis contenti, ſe fruantur & recipiant ſe in centrum ſuum.

61. De his, ſi repetas ea, quæ ſuperius poſita ſunt, tanquam ſubordinata & ad opium & ad nitrum, nihil eſt opus alia inquiſitione.

62. Quod vero ad ſedationem impetus ſpirituum attinet, de ea mox dice-

mus, cum de motu ipſorum inquiremus: Nunc igitur poſtquam de denſatione ſpirituum dixerimus, (quæ pertinet ad ſubſtantiam ipſorum,) veniendum ad modum caloris in ipſis

63. Calor ſpirituum, ut diximus ejus generis eſſe debet, ut ſit Robuſtus, non acris; & amet obſtinata ſubruere potius, quam attenuata aſportare.

64. Cavendum ab aromatibus, vino & potu forti; ut uſus ipſorum ſit valde temperatus & abſtinentia interpolatus: Etiam à Satureia, origano, pulegio & omnibus, quæ ad palatum acria ſunt & incenſiva. Illa enim præſtant ſpiritibus calorem non Fabrilem, ſed Prædatorium.

65. Robuſtum præbent calorem præcipue Enula; Allium, Carduus benedictus, Naſturtium adoleſcens, Chamedrys, Angelica, Zedoaria, Verbena; Valeriana, Myrrha, Coſtum, Sambuci flores, Myrrhis. Horum uſus cum delectu & judicio, alias in condimentis, alias in medicamentis, huic rationi ſatisfaciet.

66. Be-

66. Bene etiam cedit, quod opiata magna huic quoque operationi egregie ſerviunt: eo videlicet quod exhibent calorem talem per compoſitionem, qualis in ſimplicibus optatur, ſed vix habetur: Etenim recipiendo calida illa intenſiſſima (qualia ſunt Euphorbium, Pyrethrum, Staphys- agria, Dracontium, Anacardia, Caſtoreum, Ariſtolochia, Opopanax, Ammoniacum, Galbanum & ſimilia; quæ intus per ſe ſumi non poſſunt) ad retundendam vim narcoticam opij, conſtituunt demum talem complexionem medicamenti, qualem jam requirimus, quod optime perſpicitur in hoc, quod theriaca & mithridacium & reliqua, non ſunt acria; nec mordent linguam; ſed tantum ſunt paululum amara & odoris potentis & produnt demum caliditatem ſuam in Stomacho & operationibus ſequentibus.

67. Etiam incitamenta venerea continentiam laceſſentia, quantumvis crebra, modo ſæpius repreſſa quam admiſſa calorem ſpirituum minus infringunt quàm excitant, ut nonnulli ex affectibus eum quoque robuſtiorem faciunt, de qui-

quibus poſtea dicetur. Atque de calore ſpirituum, analogo ad prolongationem vitæ, jam inquiſitum eſt.

68. De copia ſpirituum, ut non ſint exuberantes & ebullientes, ſed potius parci & intra modum, (cum flamma parva non tantum prædetur, quantum magna,) brevis inquiſitio eſt.

69. Videtur ab experientia comprobari, quod diæta tenuis & fere Pythagorica, vel ex regulis ſeverioribus vitæ Monaſticæ, vel ex inſtitutis Eremitarum, quæ neceſſitatem & inopiam habebant pro regula, vitam reddat longævam.

70. Huc pertinent potus aquæ, ſtratum durum, aër frigidus, victus tenuis, (ſcilicet ex oleribus, fructibus, atque carnibus & piſcibus, conditis & ſalitis, potius quam recentibus & calidis) induſium cilicij, crebra jejunia, crebræ vigiliæ, raræ voluptates ſenſuales & hujusmodi: Omnia enim iſta minuunt ſpiritus, eoſque redigunt ad quantitatem eam, quæ tantummodo vitæ munijs ſufficiat; unde minor fit deprædatio.

71. Quod ſi diæta fuerit hujusmodi rigo-

rigoribus & mortificationibus paulo benignior, ſed tamen ſemper æqualis & ſibi conſtans eandem opem præſtant; Etenim etiam in flammis videmus, flammam nonnihil majorem, (modo fuerit conſtans & tranquilla) minus abſumere ex fomite ſuo, quam flamma minor agitata & per vices intenſior & remiſſior: id quod plane demonſtravit regimen & diæta Cornari Veneti, qui bibit & edit tot annos ad juſtum pondus; unde centeſimum annum viribus & ſenſibus validus ſuperavit.

72. Etiam videndum eſt, ne corpus, quod plenius nutritur, neque per hujusmodi (quales diximus) diætas emaciatur, veneris uſum tempeſtivum omittat; ne ſpiritus nimis turgeant & corpus emolliant & deſtruant, Itaque de copia ſpiritus moderata & quaſi frugali, jam inquiſitum eſt.

73. Sequitur inquiſitio de frænatione motus ſpiritus; Motus enim manifeſto eum attenuat & incendit; Illa frænatio fit tribus modis: Per ſomnum, per evitationem laboris vehementis, aut exercitij

ni-

nimij, denique omnis laſſitudinis; & per cohibitionem affectuum moleſtorum. Ac primo de ſomno.

74. Fabula habet, Epimenidem in antro plures annos dormiviſſe, neque alimento eguiſſe, cum ſpiritus inter dormiendum minus depaſcat.

75. Experientia docet, animalia quædam, (qualia ſunt Sorices & Veſpertiliones) in quibusdam locis occluſis, per integram hyemem dormire; adeo ſomnus deprædationem vitalem compeſcit; Quod etiam facere putantur Apes & Fuci, licet quandoque à melle deſtituti: Itidem papiliones & muſcæ.

76. Somnus poſt prandium, aſcendentibus in caput vaporibus non ingratis, (utpote primis roribus ciborum) ſpiritibus prodeſt, ſed ad alia omnia, quæ ad ſanitatem pertinent, gravis eſt & noxius.

Attamen in extrema ſenectute eadem eſt ratio cibi & ſomni; quia frequens eſſe debet, & refectio & dormitio, ſed brevis & puſilla: quinetiam ad ultimam metam ſenectutis, mera quies & perpe-

tuus

tuus quaſi decubitus prodeſt, præſertim temporibus hyemalibus.

77. Verum ut ſomnus moderatus ad prolongationem vitæ facit, ita multo magis, ſi ſit Placidus & non turbidus.

78. Somnum placidum conciliant viola, lactuca, (præſertim cocta) ſyrupus è roſis ſiccis, crocus, meliſſa, poma in introitu lecti, offa panis ex vino maluatico, præſertim infuſa prius roſa muſcatella: Itaque utile foret, conficere aliquam pilulam, vel aliquem hauſtum parvum, ex hujusmodi rebus, eoque uti familiariter. Etiam ea quæ os ventriculi bene claudunt, ut ſemen coriandri præparatum, cotonea & pyra fragrantia aſſata, ſomnum inducunt placidum; ante omnia, juvenili ætate & maxime ijs, qui habent ventriculum ſatis fortem, prodeſt hauſtus bonus aquæ puræ, crudæ, in introitu lecti.

Mandatum de Ecſtaſi voluntaria, ſive procurata, atque de cogitationibus defixis & profundis, (modo ſint absque moleſtia) nihil habeo comperti; faciunt proculdubio ad intentionem & denſant

ſpi-

ſpiritus, etiam potentius quam ſomnus: cum ſenſus æque, aut magis ſopiant, & ſuſpendant: De illis inquiratur ulterius. Atque de ſomno hactenus.

79. Quatenus ad motum & exercitia; Laſſitudo nocet, atque motus & exercitatio, quæ eſt nimis celeris & velox, quales ſunt curſus, pila, gladiatoria & ſimilia: Et rurſus cum impetus extenditur ad ultimas vires & nixus, quales ſunt, ſaltus, lucta & ſimilia. Certum enim eſt, ſpiritus in anguſtijs poſitos, vel per pernicitatem motus, vel per ultimos nixus, fieri poſtea magis acres & prædatorios ex altera parte, exercitia, quæ ſatis fortem cient motum, ſed non nimis celerem, aut ad ultimas vires (quales ſunt ſaltatio, ſagittatio, equitatio, luſus globorum & ſimilia) nihil officiunt, ſed proſunt potius.

Veniendum jam ad affectus & paſſiones animi & videndum, qui ex ipſis, ad longævitatem ſint noxij, qui utiles.

80. Gaudia magna attenuant & diffundunt ſpiritus & vitam abbreviant: Læti-

Lætitia familiaris roborat ſpiritus, evocando eos, nec tamen exolvendo.

81. Impreſſiones gaudiorum ſenſuales, malæ; Ruminationes gaudiorum in memoria, aut prehenſiones eorum ex ſpe, vel phantaſia, bonæ.

82. Magis confortat ſpiritus gaudium preſſum & parce communicatum, quam gaudium effuſum & publicatum.

83. Mœror & triſtitia ſi metu vacet, & non nimium angat, vitam potius prolongat: Spiritus enim contrahit & eſt condenſationis genus.

84. Metus graviores vitam abbreviant: licet enim & mœror & metus, ſpiritum uterque anguſtiet; tamen in mœrore eſt ſimplex contractio; at in metu, propter curas de remedio & ſpes intermiſtas, fit æſtus & vexatio ſpirituum.

85. Ira compreſſa eſt etiam vexationis genus & ſpiritum corporis ſuccos carpere facit; At ſibi permiſſa & foras prodiens, juvat; tanquam medicamenta illa, qua robuſtum inducunt calorem.

86. Invidia peſſima eſt & carpit ſpiritus, atque illi rurſus corpus; eo magis, quod fere perpetua eſt, nec agit (ut dicitur) feſtos dies.

87. Miſericordia ex malo alieno, quod in nos ipſos cadere non poſſe videtur, bona; quæ verò ſimilitudine quadam poteſt reflecti in miſerantem, mala, quia excitat metum.

88. Pudor levis minime officit, cum ſpiritus paululum contrahat & ſubinde effundat; adeo ut verecundi diu (ut plurimum) vivant: At pudor ex ignominia magna & diu affligens, ſpiritus contrahit, usque ad ſuffocationem & eſt perniciosus.

89. Amor, ſi non fuerit infœlix & nimis ſaucians, ex genere gaudij eſt; & easdem ſubit leges, quas de gaudio poſuimus.

90. Spes omnium affectuum utiliſſima eſt & ad prolongationem vitæ plurimum facit; ſi non nimium ſæpe intercidat, ſed phantaſiam boni intuitu paſcat; Itaque qui finem aliquem, tanquam metam vitæ figunt & proponunt; & per-

& perpetuo & ſenſim, in voto ſuo proficiunt, vivaces ut plurimum ſunt; Adeo ut, cum ad cultum ſpei ſuæ venerint, nec habeant quod amplius ſperent, fere animis concidant, nec diu ſuperſtites ſint; ut ſpes, videatur tanquam gaudium foliatum, quod in immenſum extenditur, ſicut aurum.

91. Admiratio & levis contemplatio, ad vitam prolongandam maxime faciunt; Detinent enim ſpiritus in rebus quæ placent, nec eos turbare, aut inquiete & moroſe agere ſinunt: Unde omnes contemplatores rerum naturalium, qui tot & tanta habebant, quæ mirarentur, (ut Democritus, Plato, Parmenides, Apollonius) longævi fuerunt. Etiam Rhetores, qui res deguſtabant tantum & potius orationis lumen, quam rerum obſcuritatem ſectabantur, fuerunt itidem longævi; ut Gorgias, Protagoras, Iſocrates, Seneca; Atque certe quemadmodum ſenes plerunque garruli & loquaces ſunt; ita & loquaces ſæpiſſime ſeneſcunt: Indicat enim levem contemplationem & quæ ſpiritum non magnopere ſtringat, aut vexet: At inquiſitio

ſubtilis & acuta & acris, vitam abbreviat; Spiritum enim laſſat & carpit.

Atque de motu ſpirituum per animi affectus hæc inquiſita ſint; ſubjungemus autem quasdam alias obſervationes generales circa ſpiritus, præter ſuperiores, quæ non cadunt in diſtributionem præcedentem.

92. Præcipuæ curæ eſſe debet, ut ſpiritus non exolvantur ſæpius; Solutionem enim præcedit extenuatio; neque ſpiritus ſemel extenuatus, ita facile ſe recipit & denſatur: Exolutio autem fit per nimios labores, nimis vehementes affectus animi; nimios ſudores, nimias evacuationes, Balnea tepida, & intemperatum aut intempeſtivum uſum veneris; Etiam nimias curas & ſolicitudines & expectationes anxias; Denique per morbos malignos, & dolores & cruciatus corporis graves: quæ omnia, quantum fieri poteſt, (ut etiam medici vulgares monent) evitanda ſunt.

93. Spiritus & conſuetis delectantur & novis, Mirum autem in modum facit ad conſervandum vigorem ſpiritu-um,

tum, ut nec conſuetis utamur ad ſatietatem, nec novis, ante appetitum vividum & ſtrenuum. Itaque & conſuetudines abrumpendæ ſunt judicio quodam & cura, antequam perveniant ad faſtidium; & appetitus ad nova; ad tempus cohibendus; donec fiat fortior & alacrior. Atque inſuper, vita, quoad fieri poteſt, ita inſtituenda, ut multas & varias habeat redintegrationes, neque perpetuo in ijsdem verſando ſpiritus torpeant: Licet enim non male dictum ſit à Seneca, ſtultus ſemper incipit vivere, tamen illa ſtultitia, ut & aliæ quamplurimæ, longævitati prodeſt.

94. Circa ſpiritus obſervandum eſt, (etſi contrarium fieri conſueverit) ut, quando percipiant homines ſpiritus ſuos eſſe in ſtatu bono & placido & ſano, (id quod ex tranquillitate animi & lætitia datur perſpici) eos foveant, nec mutent; Sin in ſtatu inquieto & maligno, (id quod ex triſtitia, pigritia, atque alia indiſpoſitione animi apparebit) eos ſubinde obruant, alterent. Continentur autem ſpiritus in eodem ſtatu, per cohibitionem affectuum, temperamentum

diætæ, abſtinentiam à venere, moderationem à labore, otium mediocre; Alterant autem & obruunt ſpiritus, contraria iſtis; ſcilicet affectus vehementes, Epulæ profuſæ, venus immoderata, labores ardui, ſtudia intenſa & negotia. Atqui conſueverunt homines, cum læti ſunt & ſibi maxime placent, tum epulas, venerem, labores, contentiones, negotia, maxime ſequi & affectare. Quod ſi quis longitudini vitæ conſulere velit, contrario modo (quod mirum dictu) ſe gerere debet; Spiritus enim bonos fovere & continuare, male diſpoſitos exhaurire & mutare, oportet.

95. Non inepte ait Ficinus, ſenes debere ad confortationem ſpirituum ſuorum, acta pueritiæ ſuæ & adoleſcentiæ ſæpe recordari & ruminare. Certe recreatio eſt ſenibus ſingulis, tanquam peculiaris, recordatio talis. Itaque dulce eſt hominibus ſocietatem habere eorum, qui olim una educati fuerant & loca ipſa educationis ſuæ inviſere. Veſpaſianus autem huic rei tantum tribuebat, ut cum eſſet Imperator, nullo modo animum inducere potuiſſet, ut ædes pater-

nas,

nas, licet humiles, mutaret; ne aliquid deperiret conſuetudini oculorum & memoriæ pueritiæ ſuæ: Quinetiam in Scypho quodam aviæ ſuæ ligneo, cum labro argenteo, diebus feſtis potabat.

96. Illud ante omnia ſpiritibus gratum eſt; ut fiat progreſſus continuo in benignius. Itaque eo modo eſt inſtituenda juventus & ætas virilis, ut ſenectuti nova ſolatia relinquantur; quorum præcipuum ſit otium moderatum. Itaque ſibi ipſi manus inferunt ſenes honorati, qui in otium non ſecedunt: Cujus rei inſigne reperitur exemplum in Caſſiodoro; qui tanta apud Reges Italiæ Gothos auctoritate pollebat, ut inſtar animæ eſſet erga eorum negotia, poſtea autem fere octogenarius in monaſterium ſe recepit, ubi non ante centeſimum demum annum vitam clauſit. At huic rei duæ cautiones adhibendæ ſunt: Una ut non expectent, donec corpus omnino confectum ſit & morbidum: etenim in hujuſmodi corporibus omnis mutatio, licet in benignius, mortem accelerat: Altera, ut otio plane inerti ſe minime dedant, ſed habeant aliquid quod cogi-

tationes & animum ipſorum placide detinere poſſit; In quo genere, præcipua oblectamenta ſunt literæ, deinde ſtudia ædificandi & plantandi.

97. Poſtremo eadem actio, contentio, labor libenter ſuſceptus & cum bona voluntate, ſpiritus recreat; Cum averſatione autem & ingratijs, ſpiritus carpit & ſternit: Itaque ad longævitatem confert, ſi quis arte talem vitam inſtituat, quæ libera ſit & ad arbitrium ſuum traducatur; aut tale obſequium animo ſuo conciliaverit, ut quicquid à fortuna imponatur, eum potius ducat, quam trahat.

98. Neque illud omittendum ad regimen affectuum; ut præcipua cura adhibeatur oris ventriculi; Maxime ne ſit relaxatum nimis, quia plus dominatur illa pars ſuper affectus, præſertim quotidianos, quam aut cor, aut cerebrum; Exceptis tantummodo ijs, quæ fiunt per potentes vapores, ut in ebrietate & melancholia.

99. De operatione ſuper ſpiritus, ut juveniles maneant & revireſcant, hæc inqui-

quiſita ſunt: Quod eo diligentius præſtitimus, quod de his operationibus, potiori ex parte, magnum eſt apud medicos & alios auctores, ſilentium: maxime autem, quia operatio ſuper ſpiritus, eorumque recrudeſcentiam, ad prolongationem vitæ, eſt via maxime proclivis & compendiaria; Propter duplex ſcilicet compendium; Alterum, quod ſpiritus compendio operetur ſuper corpus; Alterum, quod vapores & affectus compendio operentur ſuper ſpiritus; Adeo ut hæc finem petant, quaſi in linea recta; cætera magis per circuitum.

OPERATIO SUPER Excluſionem Aëris.

II.

Hiſtoria.

1. EXcluſio aëris ambientis; ad diuturnitatem vitæ dupliciter innuit. Primo, quod maxime omnium poſt ſpiritum innatum, aër extrinſecus (utcunque ſpiritum humanum quaſi animet & ad ſanitatem plurimum conferat) ſuccos

corporis deprædatur & deſiccationem corporis accelerat; Itaque excluſio aëris, ad longitudinem vitæ confert.

2. Alter effectus, qui ſequitur excluſionem aëris, ſubtilior multo eſt, & profundior; Scilicet quod corpus occluſum, & non perſpirans, ſpiritum incluſum detinet & in duriora corporis vertit, unde ſpiritus ea emollit & intenerat.

3. Hujus rei explicata eſt ratio in deſiccatione inanimatorum; Atque eſt axioma quaſi infallibile, quod ſpiritus emiſſus corpora deſiccat; Detentus colliquat & intenerat: Atque illud inſuper ſimul aſſumendum, quod calor omnis proprie attenuat & humectat & per accidens tantum contrahit & deſiccat.

4. Vita in antris & ſpeluncis, ubi aër non recipit radios ſolis, poſſit facere ad longævitatem; Aër enim per ſe ad prædationem corporis non multum poteſt, niſi calore excitatus. Certe ſi quis memoriam rerum recolat, ex pluribus reliquijs & monumentis conſtare videtur, fuiſſe hominum magnitudines & ſtaturas longe ijs quæ poſtea fuerunt, grandio-

diores; ut in Sicilia & aliis nonnullis locis. Iſtiusmodi autem homines, in ſpeluncis, plerunque ætatem degebant: Atqui diuturnitas ætatis & amplitudo membrorum, habent nonnihil commune. Etiam antrum Epimenidis inter fabulas ambulat. Suſpicor etiam, vitam anachoretarum columnarium, ſimile quippiam fuiſſe vitæ in antris; quippe ubi radij ſolis parum penetrabant, neque aër magnas mutationes, aut inæqualitates recipere poterat. Illud certum, utrunque Simeonem Stylitam & Danielem & Sabam, atque alios anachoretas columnares, admodum longævos fuiſſe. Etiam anachoretæ moderni, intra muros aut columnas ſepti & clauſi, longævi ſæpius reperiuntur.

5. Proxima vitæ in antris, eſt vita in montibus. Quemadmodum enim in antra, calores ſolis non penetrant; ita in faſtigijs montium; reflexione deſtituti, parum poſſunt. Accipiendum autem hoc eſt de montibus, ubi aër limpidus eſt & purus; ſcilicet ubi propter ariditates vallium, nebulæ & vapores non aſcendunt; Quod fit in montibus, qui Barbariam

riam cingunt; ubi etiam hodie vivunt, ſæpenumero ad annos centum & quinquaginta, ut jam antea notatum eſt.

6. Atque hujusmodi aër, antrorum, aut montium, ex ſua natura propria, parum aut nihil deprædatur: At aër, qualis eſt noſter, cum ſit propter calores ſolis prædatorius, quantum fieri poteſt, à corpore eſt excludendus.

7. Aër vero prohibetur & excluditur, duobus modis: Primo, ſi claudantur meatus; ſecundo, ſi oppleantur.

8. Ad clauſuram meatuum faciunt, ipſius aëris frigiditas; Nuditas cutis, ex qua illa induratur; Lavatio in frigida; Aſtringentia cuti applicata, qualia ſunt, maſtyx, myrrha, myrtus.

9. Multo magis huic operationi ſatisfiet per balnea, ſed raro uſurpata, (præſertim temporibus æſtivis) quæ conſtent ex aquis mineralibus aſtringentibus, quæ tuto exhiberi poſſunt, quales ſunt calybeatæ & vitriolatæ; Hæ enim cutem potenter contrahunt.

10. Quod ad oppletionem attinet, pigmenta & hujusmodi ſpiſſamenta, unctuo-

ctuoſa, atque (quod commodiſſime in uſu poteſt eſſe) oleum & pingiua, non minus corporis ſubſtantiam conſervant, quam pigmenta in oleo & vernix ligna.

11. Britones antiqui, corpus glaſto pingebant & fuerunt admodum longævi; Quemadmodum & Picti, qui inde etiam nomen traxiſſe à nonnullis putantur.

12. Hodie ſe pingunt Braſilienſes & Virginienſes, qui ſunt (præſertim illi priores) admodum longævi; adeo ut quinque abhinc annis, patres Galli nonnullos convenerint, qui ædificationem Fernambuci, annis abhinc centum & viginti, ipſi tunc virilis ætatis, meminiſſent.

13. Joannes de Temporibus, qui dicitur ad trecenteſimum annum ætatem produxiſſe, interrogatus quomodo ſe conſervaſſet; reſpondiſſe fertur, extrà, oleo; intus, melle.

14. Hyberni, præſertim Sylveſtres, etiam adhuc ſunt valde vivaces; Certè ajunt paucis abhinc annis, Comitiſſam Deſmondiæ vixiſſe ad annum centeſimum

mum quadrageſimum & ter per vices dentijſſe. Hybernis autem mos eſt, ſe nudos ante focum butyro ſalſo & veteri, fricare & quaſi condire.

15. Ijdem Hyberni in uſu habuerunt, lintea & induſia crocata; Quod licet ad arcendam putrefactionem introductum fuerat, tamen (utcunque) ad vitæ longitudinem utile fuiſſe exiſtimamus: Nam crocus, ex omnibus quæ novimus, ad cutem & confortationem carnis, eſt res optima; cum & notabiliter aſtringat & habeat inſuper oleoſitatem & calorem ſubtilem ſine ulla acrimonia. Equidem memini quendam Anglum, ut vectigalia ſupprimeret, Croci Saccum, cum transfretaret, circa ſtomachum portaſſe, ut lateret; Eumque, cum antea ex mari graviſſime ægrotare ſolitus eſſet, optime tunc valuiſſe, nec Nauſeam ullam ſenſiſſe.

16. Hippocrates jubet veſtes ad cutem hyeme puras portare, æſtate ſordidas & oleo imbutas; Hujus ratio videtur, quod per æſtatem, ſpiritus exhalant maxime; Itaque pori cutis opplendi ſunt.

17. An-

17. Ante omnia igitur uſum olei, vel olivarum, vel amygdalini dulcis ad cutem ab extra ungendam, ad longævitatem conducere exiſtimamus; Eaque unctio debet fieri ſingulis auroris, cum exitur è lecto, cum oleo in quo admiſceatur parum ſalis nigri & croci. Unctio, autem levis debet eſſe, ex lana aut ſpongia molliori, neque quæ ſtillet ſuper corpus, ſed cutem tantum intingat & inficiat.

18. Certum eſt liquores in majori quantitate, etiam oleoſos, haurire nonnihil ex corpore, ſed contra parva quantitate imbibi à corpore: Itaque levis aſperſio facienda eſt, ut diximus; Aut plane induſium ipſum oleo liniendum eſt.

19. Obijci vero forte poſſit, iſtam unctionem ex oleo, quam laudamus, (licet apud nos in uſu nunquam fuerit, atque apud Italos in deſuetudinem abierit) olim quidem apud Græcos & Romanos familiarem fuiſſe & diætæ partem; neque tamen ijs ſæculis homines magis fuiſſe longævos. Sed reſpondetur rectiſſime; Oleum in uſu fuiſſe tantum poſt balnea, niſi forte inter Athletas; Balnea autem

ex

ex calido, operationi noſtræ tanto contraria ſunt, quanto unctiones congruæ, cum alterum meatus aperiat, alterum obſtruat. Itaque balneum absque unctione ſequenti, peſſimum; Unctio absque balneo optima. Etiam ad delicias potius adhibebatur iſta unctio, atque (ſi in optimam partem accipias) ad ſanitatem; ſed nullo modo in ordine ad vitam longævam; Itaque ſimul adhibebantur unguenta pretioſa, quæ ad delicias grata, ad noſtram intentionem noxia ſunt, ob calorem; Ut bene dixiſſe videatur Virgilius:

Nec caſia liquidi corrumpitur uſus olivi.

20. Inunctio ex oleo & hyeme confert ad ſanitatem, per excluſionem frigoris, & æſtate, ad detinendos ſpiritus & prohibendam exolutionem eorum & arcendam vim aëris, quæ tunc maxime eſt prædatoria.

21. Cum inunctio ex oleo, operatio ſit ad vitam longam fere potentiſſima; viſum eſt addere cautiones, ne periclitetur valetudo; Eæ quatuor ſunt, ſecundum

dum quatuor incommoda, quæ exinde ſequi poſſint.

22. Primum incommodum eſt,quod reprimendo ſudores, morbos inducere poſſit,ex humoribus illis excrementitijs: Huic remedium adhibendum eſt ex purgationibus & clyſterijs, ut evacuationi debite conſulatur; Certum enim eſt, evacuationem per ſudores, ſanitati plerunque conferre; Longitudini vitæ officere. Purgativa autem moderata in humores agunt, non in ſpiritus, quod facit ſudor.

23. Secundum incommodum eſt, quod corpus calefacere poſſit & ſubinde inflammare; Spiritus enim occluſus, nec perſpirans, ferventior eſt: Huic incommodo occurritur, ſi diæta ut plurimum, vergat ad Frigidum & ſumantur propria quædam ad refrigerandum per vices; de quibus mox in operatione ſuper ſanguinem inquiremus.

24. Tertium eſt, quod caput gravare poſſit;Omnis enim oppletio extrinſecus, repercutit vapores & eos mittit verſus caput: Huic incommodo omnino occurrit, per cathartica, præſertim clyſte-

ria; Et claudendo os ventriculi fortiter cum ſtipticis; Et pectendo & fricando caput, etiam cum lixivijs idoneis, ut aliquid exhalet; Et non omittendo exercitationem bonam & qualem convenit, ut etiam per cutem nonnihil perſpiret.

25. Quartum incommodum ſubtilius eſt malum; videlicet, quod ſpiritus detentus per clauſuram pororum, videatur poſſe ſeipſum nimis multiplicare; quia cum parum evolet & continuo ſpiritus novus generetur, nimium increſcit ſpiritus & ſic corpus etiam plus prædari poſſit. Verum hoc non prorſus ita ſe habet; Nam ſpiritus omnis concluſus hebes fit, quandoquidem ventiletur motu ſpiritus, ut & flamma; ideoque minus activus eſt & minus ſui generans; Calore certe auctus, (ut & flamma;) ſed motu piger: ſed & huic incommodo remedium adhiberi poſſit, à frigidis, oleo quandoque admiſtis, qualia ſunt, roſa & myrtus; nam calidis omnino abſtinendum, ut dictum eſt de caſia.

26. Neque inutilis eſt applicatio, ad corpus, veſtium, quæ & ipſæ in ſe habent aliquid unctuoſi, ſive oleoſi, non aquo-

aquoſi, illæ enim exhaurient corpus minus, quales ſunt ex lana, potius quam ex lino: Certe manifeſtum eſt in ſpiritibus odorum, quod ſi ponas pulveres odoratos inter lintea, multo citius virtutem perdunt, quam inter lanea, itaque lintea tactu & mundicie jucunda; ſed ad noſtram operationem ſuſpecta.

27. Hyberni Sylveſtres, cum incipiunt ægrotare nihil prius faciunt quam ut lintea è ſtratis tollant & in laneis pannis ſe convolvant.

28. Referunt nonnulli, ſe magno ſanitatis ſuæ commodo, laneis carmoſinis proxime ad cutem, ſub induſijs ſuis, uſos fuiſſe, tam ad Bracas quam ad corporalia,

29. Eſt & illud obſervandum, aërem, corpori aſſuetum, minus illud deprædari, quam novum & ſubinde mutatum: Itaque pauperes, qui in tugurijs ſuis, intra proprios lares perpetuo vivunt, nec ſedes mutant, ſunt plerunque longæviores, veruntamen quoad alias operationes, mutationem aëris, (præſertim ſpiritibus non omnino inertibus) utilem eſſe iudicamus; Mediocritas autem adhiben-

benda foret, quæ utrinque ſatisfaciat; Illud fiet, ſi quatuor temporibus anni, fiet per ſtata tempora mutatio loci ad ſedes idoneas, neque ſint corpora; aut in peregrinatione nimia, aut in ſtatione. Atque de operatione per excluſionem aëris & de evitanda vi ejus prædatoria, hæc dicta ſint.

OPERATIO SUPER ſanguinem & calorem ſanguificantem

III.

Hiſtoria.

1. OPerationes duæ ſequentes ſunt operationibus duabus præcedentibus tanquam Antiſtrophæ; atque ijs reſpondent, quemadmodum paſſiva activis; Præcedentes enim duæ, id agunt, ut ſpiritus & aër actionibus ſuis ſint minus deprædantes; Hæ vero, ut ſanguis & ſuccus corporis, ſint minus deprædabiles Quoniam vero ſanguis eſt irrigatio ſuccorum & membrorum & præparatio ad ea; Operationem ſuper ſanguinem

nem primo loco collocamus. Circa hanc operationem proponemus conſilia numero pauca, ſed vj valde efficacia. Ea tria ſunt.

2. Primo dubium non eſt, quin ſi ſanguis ſit aliquanto frigidior, minus futurus ſit diſſipabilis: Quoniam vero, quæ per os ſumuntur frigida, cum reliquis intentionibus haud paucis, male conveniunt; ideo optimum foret alia invenire, quæ non ſunt cum iſtiusmodi incommodis complicata. Ea duo ſunt.

3. Alterum hujusmodi eſt; Adducantur in uſum idque maxime in juventute, clyſteria nihil omnino purgantia, aut abſtergentia, ſed ſolum̃odo refrigerantia & nonnihil aperientia; Probata ſunt quæ fiunt ex ſuccis lactucæ, portulacæ, hepaticæ, etiam ſedi majoris & mucilaginis ſeminis pſillij, cum decoctione aliqua temperata aperiente, admiſto aliquanto camphoræ: Verum vergente ætate, omittatur ſedum majus & portulaca & ſubſtituantur ſucci Boraginis & endiviæ, aut ſimilium: Atque retineantur clyſteria hujusmodi, quantum

 fieri

fieri poteſt, ad horam ſcilicet, aut amplius.

4. Alterum eſt ejusmodi, in uſu ſint, præſertim æſtate, balnea aquæ dulcis & modice admodum tepidæ, prorſus absque emollientibus, malua, mercuriali, lacte & ſimilibus, adhibeatur potius ſerum lactis recens in nonnulla quantitate & roſa.

5. Verum, quod caput rei eſt & novum, illud præcipimus; Ut ante balneationem, inungatur corpus cum oleo, cum ſpiſſamentis, ut qualitas refrigerij excipiatur, aqua magis arceatur: Neque tamen meatus corporis nimium occludantur; Etenim cum frigus exterius corpus fortiter occludit, tantum abeſt, ut promoveat infrigidationem; ut etiam eam prohibeat & irritet calorem.

6. Similis eſt uſus veſicarum, cum decoctionibus & ſuccis refrigerantibus, applicatis circa inferiorem regionem corporis videlicet ſub coſtas, usque ad pubem; Nam & hoc eſt genus, balneationis, ubi corpus liquoris, ut plurimum excluditur; Refrigerium tantum excipitur.

7. Re-

7. Reſtat tertium conſilium, quod non ad ſanguinis qualitatem, ſed ad ſubſtantiam ejus pertinet; ut reddatur magis firma & minus diſſipabilis;& in quam calor ſpiritus minus agere poſſit.

8. Atque de uſu limaturæ auri, aut auri foliati, aut pulveris margaritarum, gemmarum & coralli & ſimilium hodie nihil credimus, niſi quatenus præſenti operationi ſatisfaciant: Certe, cum Arabes & Græci & moderni, ijs rebus tantas virtutes tribuerint, non omnino nihil videatur eſſe in iſtis, quæ tot homines experti obſervarunt. Itaque miſſis phantaſticis circa illas opinionibus plane arbitramur, ſi univerſæ ſubſtantiæ ſanguinis aliquid inſinuari poſſit per minima, in quod ſpiritus & calor parum, aut nihil agere poſſint omnino id non tantum putrefactioni ſed etiam arefactioni obſtiturum: & ad vitam prolongandam fore efficaciſſimum: In hoc tamen plures adhibendæ ſunt cautiones: Primo, ut fiat admodum exacta comminutio: Secundo, ut hujusmodi dura & ſolida, ſint omnis malignæ qualitatis expertia, ne cum in venis diſpergantur & lateant, ali-

quid nocumenti inferant: Tertio, ut nunquam ſumantur cum cibis, nec ita excipiantur, ut diu hæreant, ne generent periculoſas obſtructiones circa meſenterium: Quarto, ut rarus ſit eorum uſus, ne coëant & cumulentur in venis.

9. Itaque modus excipiendi ſit ſtomacho jejuno, in vino albo, cui admiſtum ſit parum olei amygdalini & fiat corporis exercitatio ſuper hauſtum eorum.

10. Simplicia autem, quæ operationi huic ſatisfaciant, poſſint eſſe loco omnium aurum, margaritæ & corallus, metalla enim omnia, præter aurum, non ſunt absque maligna qualitate, in volatili ipſorum; Neque etiam tam exquiſite comminuuntur, quam aurum foliatum; Gemmæ autem translucidæ & tanquam vitreæ; minus nobis placent (ut & antea diximus) propter ſuſpicionem corroſionis.

11. At noſtro judicio & tutior & efficacior foret uſus lignorum, in infuſionibus & decoctionibus; ſatis enim in ijs poſſit eſſe ad firmitudinem ſanguinis; Neque tamen ſimile periculum eſt ab obſtru-

obſtructione; præcipue autem, quia poſſunt ſumi in cibo & potu; unde facilius ingreſſum reperient in venas, nec deponentur in fæcibus.

12. Ligna ad hoc idonea ſunt, ſantalum; Quercus; & vitis: Ligna enim calidiora, aut aliqua ex parte reſinoſa, reijcimus; Poſſint tamen adijci caules ſiccæ & lignoſæ roris marini; cum frutex ſit roſmarinus & ætatem multarum arborum æquet; Etiam Hederæ caules ſiccæ & lignoſæ, ſed ea quantitate, ut ſaporem non reddant ingratum.

13. Sumantur vero ligna aut in juſculis decocta, aut infuſa in muſtum, aut cerevíſiam antequam ſedeat: In juſculis autem (ut fit in guajaco & ſimilibus) ſemper infundantur diu, antequam decoquantur, ut firmior pars ligni & non tantum ea, quæ leviter hæret; eliciatur: Fraxinus autem, licet ad pocula adhibeatur, nobis ſuſpecta eſt. Atque de operatione ſuper ſanguinem hæc inquiſita ſint.

OPERATIO SUPER Succos Corporis.

IV.

Hiſtoria.

1. DUo ſunt corporum genera, (ut in inquiſitione de inanimatis jam dictum eſt) quæ difficilius conſumuntur dura & pinguia; ut cernitur in metallis & lapidibus; atque in oleo & cera.

2. Operandum itaque eſt, ut ſuccus corporis ſit ſub-durus; atque etiam ut ſit ſub-pinguis; aut ſubroſcidus.

3. Quatenus ad duritiem, ea efficitur tribus modis. Natura alimenti firma; Frigore condenſante cutem & carnes; & exercitatione ſuccos fermentante & compingente, ne ſint molles & ſpumoſi.

4. Quatenus ad naturam alimenti, talis eſſe debet, ut ſit minus diſſipabilis; qualia ſunt caro Bovina, caro Suilla, caro Cervina, etiam caro Caprearum. Hœdorum, Cygnorum & Anſerum & Palumbium Sylveſtrium, (præſertim ſi hujusmodi carnes fuerint modicæ ſalitæ) Piſces

Piſces itidem ſaliti & ſicci; Etiam caſeus ſubvetus & hujusmodi.

5. Quoad Panem autem, avenatus, aut etiam paululum piſatus, aut ſecalicius, aut hordeaceus, ſolidior eſt, quam ex frumento; Atque etiam in pane frumentaceo Solidior, qui paulo plus habet ex furfure, quam qui purioris eſt pollinis.

6. Orcades, qui piſcibus veſcuntur ſalitis, atque generaliter Ichthyophagi, longævi ſunt.

7. Monachi & Eremitæ, qui parce & ſicco alimento paſcebantur, fuerunt ut plurimnm longævi.

8. Etiam aqua pura in potu frequenter uſurpata, reddit ſuccos corporis minus ſpumoſos; Cui, ſi propter ſpiritus hebetudinem, (qui proculdubio in aqua eſt parum penetrativus) admiſceatur aliquid nitri; utile eſſe exiſtimamus. Atque de firmitudine alimenti hactenus.

9. Quatenus ad condenſationem cutis & carnium per frigus; Vivaciores fere ſunt, qui ſub dio vivunt, quam qui ſub

ſub tecto; Atque qui in regionibus frigidis, quam qui in calidis.

10. Veſtes nimiæ, ſive in lectis, ſive portatæ, corpus ſolvunt.

11. Lavatio corporis in frigida, bona ad longitudinem vitæ; uſus balneorum tepidorum, malus: De balneis autem, ex aquis aſtringentibus mineralibus, ſuperius dictum eſt.

12. Quatenus ad exercitationem; Vita ocioſa manifeſto reddit carnes molles & diſſipabiles: exercitatio autem Robuſta, (modo abſint nimij ſudores, aut laſſitudines) duras & compactas: Etiam exercitatio intra aquas frigidas, qualis eſt natatio, valde bona; Atque generaliter exercitatio ſub dio, melior quam ſub tecto.

13. De Fricationibus (quod eſt exercitationis genus) tamen, quia alimenta magis evocant, quam indurant, poſtea ſuo loco inquiremus.

14. Jam vero, cum de duritie ſuccorum dictum ſit, veniendum ad oleoſitatem ſive roſcidationem ipſorum; quæ perfectior & potentior eſt intentio, quam induratio; quia non habet incommodum,

dum, neque malum complicatum: Omnia enim, quæ ad duritiem ſuccorum pertinent, ejusmodi ſunt, ut cum alimenti abſumptionem prohibeant, etiam ejusdem reparationem impediant; unde fit ut diuturnitati vitæ, eadem & proſint & obſint; Atque ad roſcidationem ſuccorum pertinent, ex utraque parte juvant; cum reddunt alimentum & minus diſſipabile & magis reparabile.

15. Cum vero dicimus, quod ſuccus corporis debeat fieri roſcidus & pinguis; Notandum eſt, hoc nos non intelligere de pinguedine, aut adipe manifeſto, ſed de rore perfuſo & (ſi placet) radicali, in ipſa corporis ſubſtantia.

16. Neque rurſus exiſtimet quiſpiam, oleum, aut pinguia ciborum, aut medullas, ſimilia ſibi generare, atque intentioni noſtræ ſatisfacere; Neque enim quæ perfecta ſemel ſunt, retro aguntur; ſed talia debent eſſe alimenta, quæ poſt digeſtionem & maturationem, tum demum oleoſitatem in ſuccis ingenerent.

17. Neque rurſus exiſtimet quiſpiam, oleum & pingue coacervatum & ſimplex, difficilis eſſe diſſipationis; in miſtio-

ſtione autem non eandem retinere naturæ; Etenim quemadmodum oleum per ſe multo ſerius conſumitur, quam aqua, ita etiam in papyro; aut ſudario, diutius hæret & tardius deſiccatur; ut prius notavimus.

18. Ad irrorationem corporis melius faciunt cibi aſſati, aut furno cocti, quam Elixi: Atque omnis præparatio ciborum, cum aqua, incommoda eſt; Quinetiam & oleum, copioſius elici videmus ex corporibus ſiccis, quam ex humidis.

19, Generaliter ad irrorationem corporis, prodeſt multus uſus dulcium. Sacchari, mellis, amygdalarum dulcium, pinearum, piſtaciorum, dactylorum, uvarum paſſarum, uvarum corinthi, ficuum & hujusmodi: Contra, omnia acida & nimium acria, ſunt generationi ſucci roſcidi oppoſita.

20. Neque Manichæis, eorumque diætæ favere exiſtimabimur, ſi ſemina quæque & nucleos & radices, in cibis, aut eorum condimentis frequentia eſſe debere dicamus; quandoquidem omnis panis (panis autem ciborum firmamentum

tum eſt) aut ex ſeminibus eſt, aut ex radicibus.

21. Ante omnia vero ad irrorationem corporis maxime facit natura potus, qui ciborum vehiculum eſt: Itaque uſu ſint, potus illi, qui absque omni acrimonia, aut acedine, ſubtiles tamen ſint, quales ſunt vina, (ut ait anus apud Plautum) vetuſtate edentula & cerevíſia ejusdem generis.

22. Hydromel (ut arbitramur) non foret malum, ſi fuerit forte & vetus; Attamen quoniam omne mel habet aliquid acutum, (ut patet ex acerrima illa aqua, quam chymici ex eo extrahunt, quæ etiam metalla ſolvit) melius foret, ſi fieret ſimilis potio ex ſaccharo, non infuſo leviter, ſed ita incorporato, quemadmodum mel ſolet eſſe in hydromelite & quæ habeat vetuſtatem anni, aut ſex menſium; unde aqua cruditatem deponat & ſaccharum ſubtilitatem acquirat.

23. Atque vetuſtas vini, aut potus, hoc habet; quod ſubtilitatem generat in partibus liquoris; acrimoniam in ſpiritibus; quorum primum utile, ſecundum noxium, itaque ad hanc complicationem

eno-

enodandam, mittatur in dolium, priuſquam reſederit nonnihil vinum à muſto, caro ſuilla, aut cervina, bene cocta, ut habeant ſpiritus vini, quod ruminent & mandant, atque inde mordacitatem ſuam deponant.

24. Similiter, ſi recipiat cerviſia, non ſolum grana tritici, hordei, avenarum, piſarum, &c. ſed etiam partem (puta tertiam) ex radicibus, aut pulpis pinguibus, (qualia ſunt radices Potado, medullæ atriplicis, radices bardanæ, aut aliæ radices dulces & eſculentæ) utiliorem fore potum ad longævitatem exiſtimamus, quam cereviſiam ex granis tantum.

25. Etiam quæ in partibus ſuis valde tenuia ſunt & nihilominus nulla prorſus acrimonia, aut mordacitate, utilia ſunt in condimentis ciborum; Qualem virtutem ineſſe deprehendimus in paucis quibusdam ex floribus; Floribus ſcilicet Hederæ, qui in aceto infuſi etiam guſtui placent; Floribus calendulæ, qui in uſu ſunt in brodijs; & floribus betonicæ. Atque de operatione ſuper ſuccos corporis hæc inquiſita ſunt.

OPE-

OPERATIO SUPER Viſcera ad Extruſionem alimenti.

V.

Hiſtoria.

1. QUæ viſcera illa principalia (quæ concoctionis fontes ſunt) ſtomachum, hepar, cor, cerebrum, ad functiones ſuas probe exercendas confortant, (unde alimenta in partes diſtribuuntur, ſpiritus ſparguntur, atque inde reparatio corporis totius tranſigitur) à medicis atque eorum deſcriptis & conſilijs, petenda ſunt.

2. De ſplene, felle, renibus, meſenterio, ilijs & pulmonibus, non loquimur; Sunt enim membra miniſtrantia principalibus; Atque cum de ſanitate tractatur, in conſiderationem vel præcipuam quandoque veniunt; quia patiuntur ſingula ſuos morbos, qui niſi curentur, etiam in viſcera principalia incurrunt: Quatenus vero ad prolongationem vitæ & reparationem per alimenta & retardationem atrophiæ ſenilis, ſi concoctiones

& principalia illa viſcera bene ſe habeant, cætera maxima ex parte ad votum ſequentur.

3. Atque ex medicorum libris, qui de quatuor membrorum principalium confortatione & commodis, ſermones faciunt, decerpenda ſunt ea unicuique, quæ pro ratione ſtatus corporis proprij, in diætam & regimen vitæ transferri poterunt: Etenim ſanitas medicinis temporalibus plerunque indiget; at diuturnitas vitæ ex victus ratione & conſtanti medicinarum juvantium ſerie, ſperanda eſt: Nos vero pauca, eaque ſelecta & optima proponemus.

4. Stomachum (qui ut ajunt, eſt paterfamilias & cujus robur ad reliquas concoctiones eſt fundamentale) ita munire decet & confirmare, ut ſit absque intemperie calidus; deinde aſtrictus, non laxus, etiam mundus, non humorum faſtidijs oppreſſus; Et nihilominus (cum ex ſe ipſo, potius quam ex venis nutriatur) minime prorſus inanis, aut jejunus; poſtremo in appetitu ſervandus eſt; quia appetitus digeſtionem acuit.

5. Miramur quomodo illud calidum bibe-

bibere, (quod apud antiquos in uſu fuit) in deſuetudinem abierit, novimus certe medicum admodum celebrem, qui in prandio & cœna, juſculum etiam præcalidum avide ingerere ſolebat & paulo poſt optare ut regeſtum eſſet; Neque enim mihi juſculo opus eſt, (inquit) ſed calido tantum.

6. Omnino utile arbitramur, primam potionem, ſive vini, ſive cereviſiæ, ſive potus alterius, cui quis inſuevit, in cœna ſemper calidam exhiberi.

7. Vinum extinctionis auri, utile arbitramur ſemel in menſa: Non quod aurum, aliquid virtutis ad hoc largiri credamus, ſed quia extinctionem omnem metallicam, in aliquo liquore, adſtrictionem petentem indere novimus: aurum autem deligimus, quia præter illam (quam optamus) adſtrictionem, nil aliud metallicæ impreſſionis poſt ſe relinquit,

8. Offas panis in vino, media menſa, utiliores, quam ipſum vinum eſſe judicamus; præſertim ſi vino cui offa intingatur, ros- marinus & cortex citri, fuerint infuſſa; idque cum ſaccharo, ut tardius labatur.

9. Uſum cotoneorum, ad ſtomachi robur utilem eſſe certum eſt: Melius tamen adhiberi judicamus in ſuccis depuratis, cum ſaccharo, (quos myvas vocant) quam in carnibus ipſorum, quia ſtomachum nimis gravant: illæ vero myvæ poſt menſam, ſimplices, at ante menſam, cum aceto, utiliſſime ſumuntur.

10. Utilia ſtomacho ſunt præ cæteris ſimplicibus ros-marinus, enula, maſtiche, abſynthium, ſalvia, mentha.

11. Pilulas ex aloe & maſtiche & croco, temporibus hyemalibus, ante prandium ſumptas, probamus, ita tamen ut aloe non tantum ſucco roſarum multis vicibus abluta ſit, ſed etiam in aceto, (in quo diſſolutum fuerit tragacanthum) & poſtea in oleo amygdalino dulci & recenti, ad aliquot horas macerata ſit, antequam formetur in pilulas.

12. Vinum aut cereviſia infuſionis abſynthii, cum modico enulæ & ſantali citrini, recte per vices adhibetur; atque hoc hyeme potius.

13. At æſtate, hauſtus ex vino albo, cum aqua fragariæ diluto, in quo vino, pulveres exquiſiti perlarum & teſtarum can-

cro-

crorum fluviatilium & (quod mirum fortaſſe videatur) parum cretæ fuerint infuſa, ſtomachum optime recreat & roborat.

14. At generaliter, omnis hauſtus matutinus (quales frequenter in uſu ſunt) refrigerantium, ſuccorum, decoctionum, ſeri lactis, hordeatorum & ſimilium fugiendus eſt, nihilque prorſus immittendum ſtomacho jejuno, quod ſit frigidum purum: Melius exhibebuntur res hujusmodi, (ſi neceſſitas poſtulet) vel hora quinta poſt prandium, vel hora una poſt leve jentaculum.

15. Jejunia frequentia mala ſunt ad longævitatem; quinetiam ſitis quæcunque evitanda & ſervandus ſtomachus ſatis mundus, ſed perpetuo quaſi humidus.

16. Oleum olivarum recens & bonum, in quo mithridatii nonnihil diſſolutum fuerit, ipunctum ſpinæ dorſi, ex adverſo oris ſtomachi, ſtomachum mirum in modum confortat.

17. Sacculus ex floccis carmoſinis, infuſis in vinum auſterum; in quod infuſa fuerint myrtus & cortices citri & pa-

rum croci, ſuper ſtomachum perpetuo geſtari poteſt. Atque de ſtomachum confortantibus hactenus; cum etiam haud pauca ex his, quæ alijs operationibus inſerviunt, ad hoc etiam juvent.

18. Jecori, ſi à torrefactione, ſive deſiccatione, atque ab obſtructione, immune ſervetur, nil ultra opus eſt: Etenim exolutio illa, quæ aquoſitates generat, morbus prorſus eſt; At reliqua duo etiam ſenectus obrepens inducit.

19. Huc pertinent, vel maxime ea, quæ in operatione ſuper ſanguinem, deſcripta ſunt; Ijs adijcimus pauca admodum, ſed electa.

20. Præcipue in uſu ſit, vinum granatorum dulcium; aut ſi illud haberi non poſſit, ſuccus ipſorum recens expreſſus; mane ſumendus, cum aliquanto ſacchari, & immiſſo in vitrum (in quod fit expreſſio) modico corticis citri recentis & caryophyllis tribus, aut quatuor integris: Hócque uſurpetur à februario ad finem aprilis.

21. In uſum adducatur, ante alias omnes herbas, naſturtium, ſed tamen pubeſcens, non vetus: uſurpetur ſive crudum,

dum, ſive in juſculis, ſive in potu, & poſt hanc cochlearia.

22. Aloe, quocunque modo abluta, aut correcta, hepati noxia; Itaque nunquam familiariter ſumenda eſt. Rhabarbarum contra vitale hepati; modo tres adhibeantur cautiones: Primo, ut ſumatur ante cibum, ne deſiccet nimis, aut veſtigium ſtypticitatis relinquat: Secundo, ut maceretur ad horam unam, aut duas, in oleo amygdalino recenti, cum aqua roſacea, antequam alias infundatur, aut detur in ſubſtantia: Tertio, ut vicibus alternis ſumatur, alias ſimplex, alias cum tartaro, aut parum ſalis nigri, ne leniora tantum aſportet & reddat maſſam humorum magis obſtinatam.

23. Vinum, aut decoctum aliquod chalybeatum, ter aut quater in anno ſumi probo, ad obſtructiones potentiores ſolvendas; ita tamen ut ſemper præcedat hauſtus duorum, aut trium cochlearium olei amygdalini, dulcis & recentis & ſequatur motus corporis, præſertim brachiorum & hypochondriorum.

24. Liquores dulcorati, idque cum pinguedine quadam, ad arcendam are-

factionem & ſalſedinem & torrefactionem & denique ſenilitatem jecoris, præcipue & plurimum poſſunt; præſertim ſi per vetuſtatem bene incorporentur, tales fiant ex fructibus & radicibus dulcibus; Scilicet vina & potus ex uvis paſſis recentibus, jujubis, carycis, dactylis, paſtinacis, bulbis ſive potadis & hujusmodi, cum admiſtione lycoritiæ quandoque; Etiam potus, ex granis indicis, (quæ Mayz vocant) cum mixtura dulcium, plurimum confert. Notandum eſt autem, intentionem præſervationis jecoris in mollitie quadam & pinguedine, longe potentiorem eſſe illa altera, quæ pertinet ad apertionem jecoris, quæ potius innuit ad ſanitatem, quam ad diuturnitatem vitæ; niſi quod obſtructio ea, quæ inducit torrefactionem æque malitioſa eſt, ac aliæ arefactiones.

25. Radices cichoreæ, ſpinachiæ, ſetæ, à medullis purgatas, atque ad teneritudinem coctas in aqua, cum tertia parte vini albi, pro condimentis familiaribus cum oleo & aceto, laudo: Etiam gemmas, ſive caules aſparagi, pulpas artiplicis & radices bardanæ, debitis modis

dis elixas & conditas ; & juſcula (tempore veris) ex folijs pubeſcentibus vitium & herba viridi tritici. Atque de jecore muniendo hactenus.

26. Cor juvamentum ſuſcipit maxime, atque nocumentum ex aëre, quem ſpiramus ; ex vaporibus, atque ex affectibus : Atque complura ex ijs, quæ de ſpiritibus, ſupra dicta ſunt, huc transferri poſſunt ; Indigeſta autem moles cordialium apud medicos, ad intentionem noſtram parum valet : Attamen, quæ venenorum malignitati occurrere deprehenduutur, ea demum ad muniendas cordis vires, ſano cum judicio adhiberi poſſunt, præſertim ſi ſint ex eo genere, quod non tam propriam veneni naturam frangat, quam cor & ſpiritus in venenum inſurgere faciat. Atque de cordialibus conſule tabulam ſuperius poſitam.

27. Aëris bonitas in locis, experientia potius dignoſcitur, quam ſignis. Optimum judicamus aërem ſpirare in locis æquis & planis, atque ex omni parte perflatilibus ; Si fuerit terra ſicca, neque tamen prorſus arida, aut arenoſa ; Quæque emittat ſerpillum & amaraci genus

M 5 & hinc

& hinc inde caules mentæ campeſtris; Quæque ſit non prorſus raſa, ſed arboribus nonnullis (ad umbram) ſparſim conſita; Atque ubi roſa rubi ſpiret aliquid muſcatellum & aromaticum: Flumina ſi adſint, nocere potius arbitramur, niſi fuerint exigua admodum & limpida, & glareoſa.

28. Aërem matutinum certum eſt veſpertino eſſe magis vitalem, licet ad delicias alter magis ametur.

29. Aërem à vento agitatum paulo leniore, aëre cœli ſereni fœliciorem eſſe arbitramur: Optimus autem eſt Zephyrus matutinus & boreas poſt-meridianus.

30. Odores ad confortationem cordis præcipue utiles ſunt; Neque tamen, ac ſi odor bonus, eſſet aëris boni prærogativa. Certum enim eſt, quemadmodum inveniuntur aëres prorſus peſtilentes, qui non tantum fœtent, quantum alij minus noxij; ſimiliter inveniri è contra aëres ſaluberrimos & ſpiritibus amiciſſimos, qui aut prorſus ſint inodori, aut ad ſenſum minus grati & fragrantes. Atque omnino, ubi degitur in aëre bono, odores

dores per vices tantum repeti debent: Odor enim continuus (licet optimus) ſpiritus nonnihil onerat.

31. Laudamus ante omnes alios, (ut etiam ſuperius innuimus) odores ex plantis vegetantibus & non avulſis, in aëre aperto exceptis; quales ſunt ex violis, floribus caryophilli (tam majoris quam minoris) floribus fabarum, floribus tiliæ, floribus ſive pulviſculo vitium, floribus madre- ſelve, floribus parietariæ luteæ; Roſa muſcatella (nam cæteræ roſæ germinantes parce emittunt odores) fragaria (præſertim moriente) rubo ſuavi, (præcipue ineunte vere,) mentha campeſtri; lavendula florente, atque in regionibus calidioribus, malo arantio, citrio; Myrto, lauro: Itaque ambulatio, aut ſeſſio inter hujusmodi auras, in uſu eſſe debet.

32. Ad cordis juvamentum odores refrigerantes calidioribus anteponimus: Suffitus itaque matutinus, aut ſub calores meridiei optimus fuerit, ex æquis portionibus aceti, aquæ roſaceæ & vini generoſi, ſuper laminam ferri quaſi candentem fuſorum.

33. Ne-

33. Neque vero matri telluri libari nos quis exiſtimet, ſi præcipiamus inter fodiendum, aut terram vertendam, vinum generoſum ſuper- infundi.

34. Aquam è floribus arantiorum bonam, cum modica parte aquæ roſaceæ & vini fragrantis, etiam per nares attrahi, aut per ſyringam errhini more immitti, (ſed rarius) bonum eſt.

35. At maſticatio (quamvis non habeamus Betel) & detentio in ore eorum quæ ſpiritus fovent, (licet aſſidua) utilis admodum eſt. Fiant itaque grana, aut puſilli paſtilli ex ambra & muſco & ligno aloes & ligno rhodio & radice iridis & roſa; atque formentur illa grana, aut paſtilli, per aquam roſaceam, quæ per paululum balſami Indi tranſierit.

36. Vapores vero, qui ex rebus intro ſumptis, cor muniunt & fovent, hæc tria habere debent; ut ſint amici, clari & refrigerantes. Caliditas enim vaporum, mala; Atque ipſum vinum, quod putatur habere vaporem ſolummodo calefacientem, non expers eſt prorſus qualitatis opiatæ. Claros autem vapores

res vocamus eos, qui plus habent ex vapore, quam ex exhalatione, neque ſunt omnino fumei, aut fuliginoſi, aut unctuoſi, ſed humidi & æquales.

37. Inter turbam inutilem cordialium, pauca ad diætam in uſu eſſe debent; Loco omnium ambragriſea & crocus & granum kermes, ex calidioribus; Atque radices bugloſſi & boraginis, atque mala citria & limones dulces & poma fragrantia, ex frigidioribus, etiam eo (quo diximus) modo & aurum & margaritæ, non tantum intra venas, ſed etiam in tranſitu & circa præcordia aliquid poſſunt; per refrigerium ſcilicet, absque aliqua noxia qualitate,

38. De lapide bezoar, ob multas probationes, virtuti ejus fidem non prorſus derogamus; Sed omnino modus ejus ſumptionis talis eſſe debet, ut facillime virtus ejus communicetur ſpiritibus. Itaque nec in juſculis, nec in ſyrupis, nec in aqua roſacea, aut hujusmodi, uſum ejus probamus; ſed tantum in vino, aut aqua cinamomi, aut hujusmodi deſtillato, ſed tenui, non calido aut forti.

39. De

39. De affectibus jam ſuperius inquiſitum eſt; Illud tantum adijcimus, omne deſiderium, magnum & conſtans & (ut loquuntur) heroicum, cordis virtutes roborare & ampliare. Atque de corde hactenus.

40. Ad cerebrum quod attinet (ubi cathedra & univerſitas ſpirituum animalium reſidet) quæ ſuperius inquiſita ſunt, de opio & nitro & ſubordinatis ad ipſa & de conciliatione ſomni placidi, etiam huc aliquatenus ſpectant. Illud quoque certum, cerebrum tanquam in tutela ſtomachi eſſe; ideoque quæ ſtomachum confortant & muniunt, cerebrum per conſenſum juvant, atque huc ſimiliter transferri debent. Adijciemus pauca, tria externa, internum unum.

41. Balneationem pedum omnino in uſu eſſe volumus, ad minus, ſemel in ſeptimana, balneúmque fieri ex lixivio, cum ſale nigro & ſalvia, camomilla, fœniculo, ſamſuco & coſto, cum folijs angelicæ viridis.

42. Suffitum laudamus etiam quotidianum, mane, ex roremarino arido, ramu-

ramulis lauri ſiccis & ligno aloes; nam gummi ſuavia caput gravant.

43. Cavendum prorſus ne capiti per exterius admoveantur calida; qualia ſunt aromata non excepta nuce muſcata: Etenim calida illa ad plantas pedum præcipitamus, ibique ſolum applicari volumus. Unctionem vero capitis levem ex oleo, cum roſa & myrto & pauco ſalis & croci, laudamus.

44. Memores eorum, quæ de opiatis & nitro & ſimilibus, ante propoſuerimus, quæ ſpiritus tantopere denſant, non exiſtimamus abs re fore, ſi ſemel diebus quatuordecim, accipiantur in brodio matutino, grana tria, vel quatuor caſtorij, cum modico ſeminis angelicæ & calami aromatici; quæ & ipſa cerebrum roborant & in denſitate ſubſtantiæ ſpirituum, quæ ad longævitatem tam neceſſaria eſt, Motus vivacitatem & vigorem excitant.

45. In confortativis quatuor viſcerum principalium ea propoſuimus, quæ & propria ſunt, atque electa, atque in diætam & regimen vitæ transferri tuto & commode poſſunt, varietas enim medicamentorum, ignorantiæ filia eſt; neque mul-

multa fercula (quod ajunt) tam multos morbos fecere, quam multa medicamenta paucas curas. Atque de operatione ſuper viſcera principalia, ad extruſionem alimenti, hæc inquiſita ſunt.

OPERATIO SUPER partes exteriores ad attractionem alimenti.

VI.

Hiſtoria.

1. Licet concoctio bona per partes interiores facta, primas partes ad probam alimentationem teneat; tamen concurrere etiam debent actiones partium exteriorum; ut ſicut facultas interior alimentum emittit & extrudit; ita facultas partium exteriorum idem arripiat, & attrahat; Quoque imbecillior fuerit facultas concoctionis, eo magis opus eſt auxilio concurrente facultatis attractivæ.

2. Attractio valida partium exteriorum, excitatur præcipue per motum corporis, per quem partes calefactæ & con-

confortatæ, alimentum ad ſe alacrius vocant & attrahunt.

3. Illud vero maxime cavendum & prohibendum; Ne idem motus & calor, qui ad membra novum ſuccum evocat, membrum ſimul eo ſucco, quo antea perfuſum erat, nimium exolvat.

4. Fricationes huic intentioni optime ſubſerviunt, factæ præcipue mane; ſed hoc perpetuo comitetur, ut poſt fricationem, fiat levis inunctio cum oleo, ne attritio partium exteriorum, eas per perſpirationem reddat effœtas.

5. Proxima eſt exercitatio, per quam partes ipſæ ſe confricant & concutiunt; modo ſit moderata & quæ (ut ſuperius notatum eſt) nec ſit celeris, nec ad ultimas vires, nec ad laſſitudinem; Verum in hac ipſa, atque fricatione, eadem eſt ratio & cautio; Ne corpus nimium perſpiret; Itaque exercitatio melior eſt ſub dio quam ſub tecto & hyeme quam æſtate; Atque inſuper, exercitatio inunctione non tantum claudi debet, ut fricatio; ſed etiam in exercitationibus vehementioribus; adhibenda eſt unctio & in principio & ſub finem, more athletarum.

6. Ad exercitationem, ut quam minimum aut ſpiritus, aut ſuccos exolvat, utile eſt, ut uſurpetur ſtomacho non prorſus jejuno. Itaque ut exercitatio, nec ſtomacho repleto (quod plurimum intereſt ſanitatis) nec jejuno, (quod non minus intereſt longitudinis vitæ) uſurpetur, in uſum adduci debet jentaculum mane, non ex medicamentis, aut hauſtibus matutinis, aut uvis paſſis, aut ficubus, aut hujusmodi; ſed plane ex cibo & potu; at levi admodum & modica quantitate.

7. Exercitationes ad irrigationem membrorum, debent eſſe membris omnibus quaſi æquales; non ut (quemadmodum ait Socrates) tibiæ moveant, brachia quieſcant, nec è contra; ſed ut partes univerſæ ex motu participent; Atque omnino ad vitam prodeſt, ut corpus nunquam diu in eadem poſitura permaneat; ſed ſingulis ſemi- horis, ad minus, poſituram mutet, præterquam in ſomno.

8. Quæ ad mortificationem uſurpantur, ad vivificationem traduci poſſunt; Nam & induſia ſetoſa & flagella-

tio-

tiones & omnis exteriorum vexatio, vim eorum attractivam roborat.

9. Urticationem commendat Cardanus, etiam ad melancholiam; verum de hac parum nobis compertum eſt; Et ſuſpecta nobis eſt illa, ne propter venenatam nonnullam qualitatem urticæ, ſerpigines uſu frequenti inducat & mala cutis. Atque de operatione ſuper partes exteriores, ad attractionem alimenti, hæc inquiſita ſunt.

OPERATIO SUPER alimentum ipſum ad inſinuationem ejuſdem.

VII.

Hiſtoria.

1. Reprehenſio vulgaris de multis ferculis, cenſorem potius decet, quam medicum; aut, utcunque conſtantiæ ſanitatis utilis eſſe poteſt, ad longitudinem vitæ noxia eſt, propterea quod miſtura alimentorum varia & aliquantum heterogenea, exitum reperit in venis & ſuccos, melius & alacrius, quam

ſimplex & homogenea digerit; Cum inſuper ad appetitum excitandum, (qui acies eſt digeſtionis) plurimum poſſit. Itaque & menſam variam & mutationes ſubinde ciborum pro temporibus anni, aut alias, probamus.

2. Etiam illud de ſimplicitate ciborum absque condimentis, ſimplicitas judicii eſt; cum condimenta bona & bene electa, ſint præparationes ciborum ſaluberrimæ, atque tum ad ſanitatem, tum ad vitam conferant.

3. Videndum eſt, ut cum cibis durioribus, conjungantur potus fortiores & condimenta quæ penetrent & incidant; Cum cibis contra facilioribus, potus tenues & condimenta pinguia.

4. Cum paulo ante monuerimus, ut prima potio in cœna excipiatur calida; nunc addimus, quod ad præparationem ſtomachi, etiam ſemihora ante cibum, bonus hauſtus potus (cui quisque maxime inſuevit) calidus uſurpetur; ſed parum aromatizatus ad gratiam saporis.

5 Præ-

5. Præparatio ciborum & panis & potuum, ſi bene & in ordine ad intentionem inſtituatur, magni eſt prorſus momenti; licet ſit res mechanica & ſapiat culinam & cellam; cum tamen longe præſtet fabellis de auro & gemmis & hujusmodi.

6. Humectatio ſuccorum corporis per præparationem alimentorum humidam, puerilis res eſt; Ad fervores mor. borum nonnihil facit; Ad alimentationem vero roſcidam, omnino contraria eſt; itaque elixatio ciborum longe inferior eſt, ad intentionem noſtram, aſſatione & coctione in furno & ſimilibus.

7. Aſſatio debet fieri igne vivido & celerius perfici; non igne lento & nimia mora.

8. Carnes omnes ſolidiores in uſu eſſe debent non prorſus recentes, ſed nonnihil ſalis expertæ, ex ſale ipſo autem in menſa, eo minus ſumi debet, aut nihil omnino. Sal enim alimento incorporatus magis valet ad diſtributionem, quam per ſe ſumptus.

9. Debent in uſum adduci macerationes & infuſiones carnium variæ & bo-

næ, in liquoribus idoneis, ante aſſationes; quemadmodum quandóque in uſu ſunt ſimilia, ante coctiones in furno & in murijs aliquorum piſcium.

10. At pulſationes & tanquam verberationes carnium, antequam coquantur, haud parvam rem præſtant: Certe in confeſſio eſt & perdices & phaſianos, in aucupio; & damas & cervos in venatione occiſos, (niſi fuerit ea fuga longior) gratiores eſſe etiam ad guſtum. Piſces autem nonnulli flagellati & verberati, evadunt meliores. Etiam pira duriora & auſtera, atque alij nonnulli fructus, compreſſione dulceſcunt. Bonum eſſet in uſum adduci, carnium duriorum nonnullam pulſationem & contuſionem, antequam ignem patiantur; Idque ex optimis præparationibus erit.

11. Panis modice fermentatus & valde parum ſalitus, optimus eſt; quique etiam in furno ferventi ſatis, nec admodum elanguido, coctus eſt.

12: Potus præparatio ad vitam longam ſimplici fere præcepto conſtat: Atque de aquæ potoribus nihil attinet dice-

re;

re; Poteſt hujusmodi diæta (ut alibi diximus) vitam aliquamdiu remorari, ſed nunquam majorem in modum prolongare: At in aliis potibus ſpirituoſis, qualia ſunt vinum, cereviſia, hydromel & hujusmodi; id tanquam ſumma ſummarum affectari & obſervari debet; ut partes liquoris ſint ſubtiliſſimæ & ſpiritus leniſſimus: Hoc vetuſtate ſimplici difficile erit efficere, quæ gignit partes paulo ſubtiliores, ſpiritus vero multo acriores: Itaque de infuſione in doliis ſubſtantiæ alicujus pinguis, quæ ſpirituum acrimoniam compeſcat jam antea præceptum eſt: Eſt & alius modus absque infuſione, aut mixtura; Is eſt, ut liquor potus continuo agitetur, ſive per vecturam in mari, ſive per vecturam in carris, ſive ſuſpendendo utres ex funibus, eosque quotidie agitando, aut alijs hujusmodi modis: Certum enim eſt, motum illum localem, partes ſubtilizare, ac ſpiritus in partibus interim ita fermentare, ut acedini (quod putrefactionis genus eſt) non vacent.

13. Vergente autem ſenectute, etiam talis præparatio ciborum inſtituenda eſt,

quæ ſit tanquam in media via ad chylum. Atque de diſtillationibus ciborum, meræ nugæ ſunt; Etenim portio nutritiva, vel optima, non aſcendit in vaporem.

14: Incorporatio cibi & potus, antequam concurrant in ſtomacho, gradus eſt ad chylum; Itaque ſumantur vel pulli, vel perdices & phaſiani & ſimilia & coquantur in aqua, cum pauco ſalis; deinde mutentur & ſiccentur; poſtea ſive in muſto, ſive in cereviſia ferveſcente infundantur, cum pauco ſacchari.

15. Etiam expreſſiones ciborum & conciſiones minutæ, bene conditæ, ſenibus utiles ſunt; eo magis quod officio dentium in manducatione (quod præparationis præcipuum genus eſt,) fere deſtituantur.

16. Atque de juvamentis ejus defectus. (Dentium ſcilicet roboris, ad cibum molendum) tria ſunt quæ conferre poſſint. Primum, ut alii dentes renaſcantur; Id quod difficile omnino eſſe videtur, nec poſſe perfici absque inſtauratione corporis intima & potenti. Secundum eſt ut mandibulæ per aſtringen-

tia

tia debita ita firmentur, ut officio dentium, aliqua ex parte, ſufficere poſſint; quod non male cedere poſſe videtur. Tertium ut cibus ſit ita præparatus, ut iſta maſticatione non egeat; quod promptum eſt & expeditum.

17. Subit etiam cogitatio de quantitate cibi & potus; Eam in exceſſu nonnullo, quandoque ad irrigationem corporis, utilem eſſe: Itaque & epulæ profuſæ & perpotationes, non omnino inhibendæ ſunt. Atque de operatione ſuper alimenta & eorundem præparationem, hæc inquiſita ſunt.

OPERATIO SUPER actum ultimum aſſimilationis.

VIII.

CONNEXIO.

De actu ultimo aſſimilationis, (quem operationes tres proximæ præcedentes intuentur) brevis & ſimplex erit

præceptio; Résque magis explicatione indiget, quam præceptione aliqua varia.

COMMENTATIO.

I.

CErtum eſt corpora omnia aſſimilandi, quæ in contiguo ſunt, deſiderio nonnullo induci: Id faciunt generoſe & alacriter tenuia & pnevmatica; veluti flamma; Spiritus; aër: At contra quæ molem habent craſſam & tangibilem debiliter admodum; eo quod deſiderium illud aſſimilandi, à fortiori deſiderio quietis & ſe movendi, ligetur.

2. Certum eſt itidem, deſiderium illud aſſimilandi, in mole corporea, ligatum ut diximus & inutile redditum, à calore aut ſpititu in proximo: liberari nonnihil & excitari, ut tum demum actuetur; Quæ unica eſt cauſa, cur inanimata non aſſimilent, animata aſſimilent.

3. Certum & hoc quoque eſt; quo durior ſit corporis conſiſtentia, eo illud indigere majore calore ad ſtimulum aſſimila-

milationis ; Quod in ſenibus, male omnino cedit; quia partes ſunt obſtinatiores, calor imbecillior. Itaque aut obſtinatio partium mollienda, aut calor intendendus ; Atque de malaciſſatione membrorum poſtea dicemus, cum jam ante etiam plura, quæ ad duritiem hujusmodi prohibendam & præveniendam pertinent, propoſuerimus. De calore autem intendendo, jam ſimplici præcepto utemur, ſi prius etiam alterum axioma aſſumpſerimus.

4. Actus aſſimilationis (qui à calore, ut diximus, circumfuſo excitatur,) eſt modus admodum accuratus & ſubtilis & in minimis. Omnes autem hujusmodi motus, tum demum ſunt in vigore, cum omnis localis motus ceſſat, qui eum obturbet, Etenim motus ſeparationis in homogenea, qui in lacte eſt, ut flos ſupernatet, ſerum ſubſidat, nunquam fiet, ſi lac leniter agitetur: Neque putrefactio ulla in aqua, aut miſtis procedet, ſi illa continuo localiter moveantur. Ex his itaque, quæ aſſumpta ſunt, hoc jam ad inquiſitionem præſentem concludemus.

5. Actus

5. Actus ipſe aſſimilationis perficitur præcipue in ſomno & quiete, præſertim verſus auroram, facta jam diſtributione; Non habemus igitur aliud, quod ad præcipiendum occurrit, niſi ut homines dormiant in calido; Atque inſuper, ut verſus auroram ſumatur aliqua inunctio, vel induſium intinctum, excitans moderate calorem, atque poſt illud ſumptum redintegretur ſomnus. Atque de actu ultimo aſſimilationis, hæc inquiſita ſunt.

OPERATIO SUPER Intenerationem ejus quod arefieri cœpit, ſive malaciſſatio corporis.

IX.

CONNEXIO.

DE interneratione per interius, quæ per multas ambages & circuitus fit, tam alimentationis, quam detentionis ſpiritus, ideoque ſenſim perficitur) ſuperius inquiſitum eſt; De ea autem, quæ fit per exterius & quaſi ſubito, ſive de corpore malaciſſando, jam videndum eſt.

Hiſto-

Hiſtoria.

1.

IN fabula de reſtitutione Peliæ in juventutem, Medea cum id ſe moliri fingeret, eam propoſuit rationem rei conficiendæ, ut corpus ſenis in fruſta concideretur; deinde in lebete cum medicamentis quibusdam decoqueretur. Coctio fortaſſe aliqua ad hoc requiretur, conciſione in fruſta ſcilicet non eſt opus.

2. Attamen etiam conciſio in fruſta adhibenda aliquatenus videtur, non ferro, ſed judicio; Cum enim viſcerum & partium ſit conſiſtentia multum diverſa, neceſſe eſt ut inteneratio ipſorum, non ijsdem modis abſolvatur, ſed ut inſtituatur cura ſingulorum, præter ea quæ pertinent ad intenerationem totius maſſæ corporis, de qua tamen primum.

3. Huic operationi, per balnea, unctiones & ſimilia (ſi modo ſit ejus rei aliqua poteſtas) ſatisfieri veriſimile eſt; Circa quæ obſervanda ſunt ea, quæ ſequuntur.

4. Non

4. Non nimis indulgendum eſt ſpei, quod hæc res confici poſſet, propter ea quæ fieri cernimus in imbibitionibus & macerationibus inanimatorum per quas illa intenerantur; Cujus aliqua exempla ſuperius adduximus: Facilior enim eſt operatio hujusmodi ſuper inanimata, quia attrahunt & ſugunt liquores; At in corpore animalis difficilior, quia motus in ijs fertur potius ad circumferentiam.

5. Ideo balnea, quæ in uſu ſunt, emollientia, parum proſunt, ſed obſunt potius, quia extrahunt magis, quam imprimunt; & ſolvunt compagem corporis potius quam conſolidant.

6. Balnea & unctiones, quæ operationi præſenti (corporis ſcilicet bene & ſolide malaciſſandi) inſervire poſſint, tres debent habere proprietates.

7. Prima & præcipua eſt, ut conſtent ex ijs, quæ tota ſubſtantia ſimilia ſunt corpori & carni humanis, quæque ſint tanquam alma & nutricantia per exterius.

8. Secunda eſt, ut habeant admiſta ea, quæ ſubtilitate nonnulla imprimant, ut

ut vim nutritivam eorum, quibus admiſcentur, inſinuent & inculcent.

9. Tertia, ut recipiant nonnullam mixturam, (licet reliquis longe minorem) eorum, quæ ſunt aſtringentia; Non auſtera, aut acerba, ſed unctuoſa & confortantia, ut dum reliqua duo operentur, interim prohibeatur (quantum fieri poteſt) exhalatio è corpore, quæ virtutem malaciſſantium perdat; ſed potius ut per aſtrictionem cutis & clauſuram meatuum, motus ad intra promoveatur & juvetur.

10. Conſubſtantiale maxime corpori humano, eſt ſanguis tepidus, vel ex homine vel ex alijs animalibus: At Ficini illud commentum ad inſtaurationem virium in ſenibus, de exuctione ſanguinis humani, ex brachio adoleſcentis ſani, leve admodum eſt: Etenim, quod per interius nutrit, nullo modo debet eſſe æquale, aut plane homogeneum corpori, quod nutritur; ſed aliquatenus inferius & ſubordinatum; ut ſubigi poſſit; At in exterius applicatis, quanto ſubſtantia eſt ſimilior, tanto conſenſus melior.

11. Ab

11. Ab antiquo receptum eſt, balneum ex ſanguine infantium ſanare lepram & carnes jam corruptas reſtituere; adeo ut hoc ipſum fuerit Regibus quibusdam invidia apud plebem.

12. Proditum eſt Heraclitum hydrope laborantem, ſe in ventre calido bovis, nuper occiſi, immerſiſſe.

13. In uſu eſt ſanguis tepidus catulorum felis, ad eryſipelata & inſtaurandas carnes & cutem.

14. Brachium, aut membrum aliquod abſciſſum, aut ex quo ſanguis alias nimium profluit, utiliter inſeritur in ventrem alicujus animalis nuper diſſectum; nam potenter operatur ad ſiſtendum ſanguinem: Sanguine membri abſciſſi, ſanguinem recentem animalis, per conſenſum ſorbente & ad ſe vehementer trahente; Unde & ipſe ſiſtitur & refluit.

15. Multum in uſu eſt, in morbis extremis & quaſi deſperatis, ut columbæ ſciſſæ, aliæ poſt alias mutatæ, ad plantas pedum ægroti apponantur; unde ſequitur interdum auxilium mirabile; Id vulgo imputatur, quaſi maligna morbi traherent;

herent; Sed utcunque, caput petit iſta medicatio, & ſpiritus animales confortat.

16. Verum Balnea iſta, & unctiones ſanguinolentæ, nobis videntur ſordidæ & odioſæ; videndum de aliis, quæ minus fortaſſe habent faſtidii, neque tamen minus juvamenti.

17. Poſt ſanguinem igitur recentem, ſimilia ſubſtantiæ corporis humani, ſunt alimentoſa; carnes pinguiores, Bovinæ, ſuillæ, cervinæ; oſtrea inter piſces; lac, butyrum; vitella ovorum; pollen tritici, vinum dulce, aut ſaccharatum, aut mulſum.

18. Quæ admiſceri debent ad impreſſionem, ſunt, loco omnium. Sales, præſertim Niger; Etiam vinum (cum ſpiritu turgeat) imprimit, & utile eſt vehiculum.

19. Aſtringentia ejus generis, quæ deſcripſimus, unctuoſa ſcilicet, & confortantia ſunt, crocus, maſtiche, & myrrha, & baccæ myrti.

20. Ex his, pro noſtro judicio, optime fiet Balneum, quale deſideramus. Medici & poſteri meliora reperient.

21. Longe autem potentior fiet operatio, ſi, Balneum quale propoſuimus, (quod caput rei eſſe arbitramur) comitetur quadruplex operationis ſeries, ſive ordo.

22. Primo, ut Balneum præcedat fricatio corporis, & inunctio ex oleo, cum aliquo ſpiſſamento; ut virtus & calor humectans Balnei potius ſubintret corpus, quam aquea pars liquoris. Deinde, ſequatur Balneum ipſum, ad horas forte duas. A Balneo autem emplaſtretur corpus ex maſtiche, myrrha, tragacantho, diapalma, croco, ut cohibeatur (quantum fieri poteſt) perſpiratio, donec malacum paulatim vertatur in ſolidum; idque per viginti quatuor horas, vel amplius. Poſtremo, amota emplaſtratione, fiat unctio cum oleo, addito ſale, & croco; Et renovetur Balneum poſt quatriduum, cum emplaſtratione, & unctione (ut prius,) & continuetur hujusmodi malaciſſatio per menſem unum.

23. Etiam durante tempore malaciſſationis, utile judicamus, & proprium, & ſecundum intentionem noſtram,

ſtram, ut corpus bene nutriatur, & ab aëre frigido abſtineatur, & nil niſi calidum bibatur.

24. Hoc vero, (ut initio in genere monuimus) eſt ex iis, quæ nobis experimento probata non ſunt, ſed deſcriptæ tandummodo ex collimatione ad finem. Etenim meta poſita, aliis lampada tradimus.

25. Neque negligenda ſunt fomenta ex corporibus vivis. Ficinus ait (neque id per jocum) Davidem contubernio puellæ, alias ſalubriter, ſed nimis ſero uſum fuiſſe; Debuerat autem addere, quod puellam illam, more virginum Perſiæ, oportuiſſet inungi myrrha, & ſimilibus, non ad delicias, ſed ad augendam virtutem fomenti, ex corpore vivo.

26. Barbaroſſa ætate extrema, ex conſilio Medici Judæi, puerulos continue ſtomacho, & Iliis applicabat ad fomenta: Etiam ſenes nonnulli, caniculas (Animalia ſcilicet inter calidiſſima) ſtomacho noctu applicare conſueverunt.

27. De hominibus quibusdam naſonibus, (qui irriſionis pertæſi, naſorum tuberes, & quaſi ſurculos amputarunt, atque in brachiorum ulnas, inciſione nonulla adapertis, ad tempus inſuerunt, atque inde naſos magis decentes efformarunt) increbuit relatio quaſi certa: idque in multis nominibus ea ſi vera ſit, conſenſum carnis ad carnem, præſertim vivarum, plane teſtatur.

28. De inteneratione particulari viſcerum principalium, ſtomachi, pulmonum, jecoris, cordis, cerebri, ſpinalis medullæ, renum, fellis, iliorum, venarum, arteriarum, nervorum, cartilaginum, oſſium, nimis longa foret inquiſitio, & præſcriptio; Cum jam non praxim inſtruamus, ſed indicationes ad praxim.

OPE-

OPERATIO SUPER expurgatione ſucci veteris, & reſtitutionem ſucci novi, ſive renovationem per vices.

X.

Hiſtoria.

Licet, quæ hic ponemus, ſuperius fere præoccupata ſint, tamen quia iſta operatio eſt ex principalibus, retractabimus ea paulo fuſius.

1. Certum eſt, boves aratores, atque laboribus exhauſtos, in paſcua nova & læta admiſſos, carnes recipere teneras, & juveniles: Idque Eſu, & Palato comprobari; ut manifeſtum ſit carnium intenerationem non eſſe difficilem: verum & carnis intenerationem ſæpius repetitam, etiam ad oſſa, & membranas, & ſimilia pervenire poſſe, veriſimile eſt.

2. Certum eſt, diætas, quæ in uſu ſunt, ex Guaiaco præcipue, atque ex Sarſa-parilla, & China, & Saſſafras,

præſertim continuatas, & ſecundum regulas rigidiores, univerſum corporis ſuccum, primo attenuare, deinde conſumere, atque ſorbere; Quod manifeſtiſſimum eſt, quia Morbum Gallicum usque ad gummoſitates provectum, quique intimos corporis ſuccos occupaverit, & depravaverit, ex illis diætis poſſe curari probatum eſt: Atque inſuper quia æque manifeſtum eſt, per hujusmodi diætas homines factos macilentos, pallidos, & quaſi cadaveroſos, paulo poſt impinguari, colorari, & manifeſto renovari. Quamobrem hujusmodi diætas, vergente ætate, ſemel biennio, ad intentionem noſtram utiles eſſe, omnino exiſtimamus, tanquam exuvias, & ſpolia ſerpentum.

3. Fidenter dicimus, (neque vero quis rogo nos inter Hæreticos cathatos reponat) purgationes repetitas, atque factas familiares, longe magis ad diuturnitatem vitæ facere, quam exercitia & ſudores. Id autem fieri neceſſe eſt, ſi teneatur, quod poſitum eſt; Unctiones corporis, & meatuum ab extra oppletiones; & aëris excluſiones, &

& ſpiritus in maſſa corporis detentiones, plurimum conducere ad vitam longævam. Etenim certiſſimum eſt, per ſudores, & perſpirationes exteriores, non ſolum humores, & vapores excrementitios, exhalari, & abſumi; ſed una etiam ſuccos, & ſpiritus bonos, qui non tam facile reparantur: In purgationibus autem (niſi fuerint admodum immoderatæ) non item, cum ſuper humores præcipue operentur. Purgationes autem, ad hanc intentionem, optimæ ſunt, quæ paulo ante cibum ſumuntur, quia deſiccant minus; Ideoque debent eſſe ex iis catharticis, quæ ventriculum minime turbant.

INtentiones operationum, quas propoſuimus, (ut arbitramur,) veriſſimæ ſunt; Remedia intentionibus fida. Neque credibile eo dictu (licet haud pauca ex ipſis velut plebeia videri poſſint) quanta cum cura, & delectu, ea à nobis examinata fuerint; ut ſint (ſalva ſemper intentione) & tuta, & efficacia. Rem ipſam, experimentum & comprobabit & promovebit. Talia au-

autem in omnibus rebus ſunt opera conſilii cujusque prudentioris; quæ ſunt effectu admiranda, ordine quoque egregia, modis faciendi tanquam vulgaria.

ATRIOLA MORTIS.

Ad Artic. 15.

CONNEXIO.

DE Atriolis Mortis jam inquirendum; id eſt, de iis, quæ accidant morientibus in Articulo Mortis, & paulo ante, & poſt: Ut cum multis viis perveniatur ad mortem, intelligi poſſit in quæ communia illæ deſinant; Præcipue in mortibus, quæ inferuntur per indigentiam naturæ potius, quam per violentiam; tametſi etiam aliquid ex his, propter rerum Connexionem, inſpergendum ſit.

Hiſtoria.

1. SPiritus vivus videtur indigere, ut ſubſiſtat, motu commodo; Refrigerio temperato; & alimento idoneo. Flamma vero duobus ex his tantum indigere

digere videtur; Motu nimirum, & alimento; propterea quod flamma ſimplex ſit ſubſtantia, ſpiritus compoſita; ita ut ſi tranſeat paulo propius in naturam flammeam, ſed perdat.

2. Etiam flamma, majore flamma & potentiore reſolvitur & necatur, ut bene notavit Ariſtoteles; multo magis ſpiritus.

3. Flamma, ſi comprimatur nimium, extinguitur; ut cernere eſt in candela, ſuperimpoſito vitro: Etenim aër per calorem dilatatus contrudit flammam, eamque minuit, & extinguit: Neque in caminis concipitur flamma, ſi materies, absque ſpatio interjecto, compingatur.

4. Etiam ignita compreſſione extinguuntur; veluti ſi carbonem ignitum ferro, aut pede, fortiter comprimas, extinguitur ſtatim ignis.

5. At ut ad ſpiritum veniamus; Si ſanguis aut phlegma irruat in ventriculos cerebri, fit mors ſubito; cum ſpiritus non habeat ubi ſe moveat.

6. Contuſio etiam capitis vehemens

inducit ſubitam mortem, ſpiritibus in ventriculis cerebri anguſtatis.

7. Opium, & alia narcotica fortiora, coagulant ſpiritum, eumque privant motu.

8. Vapor venenatus, ſpiritui totaliter odioſus, infert mortem ſubitam, ut in venenis mortiferis, quæ operantur per malignitatem (ut loquuntur) ſpecificam: Incutit enim faſtidium ſpiritui, ut amplius movere, aut rei tam inimicæ occurrere nolit.

9. Etiam extrema ebrietas, aut crapula, quandoque inferunt mortem ſubitam; cum ſpiritus non tam denſitate, aut malignitate vaporis, (ut in opio, & venenis malignis) quam ipſa copia obruatur.

10. Extremus mœror, & metus, præſertim ſubitus, (ut fit in nuncio malo, & improviſo) quandoque dant ſubitam mortem.

11. At non ſolum nimia compreſſio, ſed etiam dilatatio ſpiritus, mortifera.

12. Gaudia ingentia & repentina complures exanimarunt.

13. In

13. In magnis evacuationibus, quales fiunt in ſecandis hydropicis, exeuntibus confertim aquis; multo magis in ingentibus, & repentinis profluviis ſanguinis, ſequitur ſæpius mors ſubita; Idque per meram fugam vacui in corpore, omnibus affatim moventibus ad ſpatia implenda, quæ exinaniuntur; atque inter alia ſpiritu ipſo: Non quoad profluvia ſanguinis tardiora, res ſpectat ad indigentiam alimenti, non ad refuſionem ſpiritus: Atque de motu ſpiritus, in tantum vel compreſſo, vel effuſo ut mortem inferat, hæc inquiſita ſunt.

14. Veniendum ad indigentiam refrigerii. Cohibitio reſpirationis mortem infert ſubitam, ut in omni ſuffocatione aut ſtrangulatione. Neque tamen videtur res referri debere, tam ad impedimentum motus, quam ad impedimentum refrigerii; quia aër nimis calidus, licet libere attractus, non minus ſuffocat, quam ſi inhibeatur reſpiratio. Ut fit in iis, qui ſuffocati aliquando ſunt ex carbonibus incenſis, aut lithanthracibus, aut parietibus recenter dealbatis,

in

in cubiculis clauſis, igne etiam accenſo: Quod genus mortis traditur fuiſſe Imperatoris Joviniani. Aut etiam ex Balneis ſiccis ſuper-calefactis, quod uſurpatum fuit in Nece Fauſtæ, Conſtantini Magni uxoris.

15. Valde puſillum eſt tempus, quo natura anhelitum repetit, atque expelli fuliginem aëris in pulmones attracti, & recentem intro-recipi deſiderat; vix certe ad tertiam partem minutæ.

16. Rurſus pulſus arteriarum, & motus cordis, ſyſtoles & diaſtoles, triplo velocior quam reſpiratio; adeo ut ſi fieri poſſet, ut ille (motus in corde,) abſque inhibita reſpiratione ſiſti poſſet, ſequeretur mors etiam celerius, quam ex ſtrangulatione.

17. Uſus tamen & conſuetudo, in hac naturali actione reſpirationis nonnihil valet; ut in urinatoribus Deliis, & piſcatoribus perlarum, qui perpetuo uſu, decuplum temporis ad minimum, retinere anhelitum poſſunt, plusquam pro ratione aliorum hominum.

18. Sunt ex animalibus, etiam ex iis, quæ pulmones habent, alia quæ ad bre-

brevius anhelitum cohibere poſſunt; prout majore ſcilicet, aut minore indigent refrigerio.

19. Piſces minore indigent refrigerio, quam animalia terreſtria; Indigent tamen, atque refrigerantur per branchias: Atque quemadmodum terreſtria aërem nimis fervidum, aut occluſum non ferunt; ita & piſces, in aqua glacie totaliter, & diutius cooperta, ſuffocantur.

20. Si ſpiritus inſultum patiatur ab alio calore, proprio longe vehementiore, diſſipatur, & perditur. Si enim proprium calorem non ſuſtineat absque refrigerio, multo minus alienum intenſiorem tolerare poteſt; Id cernitur in febribus ardentibus, ubi calor humorum putrefactorum, calorem nativum ſuperat, usque ad extinctionem, ſive diſſipationem.

21. Somni quoque indigentia, & uſus, refertur ad refrigerium. Motus enim, ſpiritum attenuat & rarefacit, & calorem ejus acuit, & intendit. Somnus contra motum, & diſcurſum ejus ſedat, & compeſcit. Etſi enim ſomnus actio-

actiones partium, & (ſpirituum mortualium,) & omnem motum ad circumferentiam corporis, roboret, & promoveat; tamen motum proprium ſpiritus vivi, magna ex parte conſopit, & tranquillat. At ſomnus regulariter, ſemel intra 24. horas, naturæ humanæ debetur, idque ad 6. aut 5. horas ad minimum; Licet ſint etiam in hac parte quandoque naturæ miracula, ut refertur de Mœcenate, quod longo tempore ante obitum non dormiſſet. Atque de indigentia refrigerii, ad ſpiritum conſervandum, hæc inquiſita ſint.

22. Quod vero ad tertiam indigentiam attinet (alimenti ſcilicet) videtur illa ad partes potius, quam ad ſpiritum vivum ſubſiſtere in identitate, non per ſucceſſionem, aut renovationem. Atque quoad animam rationalem in homine, certo certius eſt, eam nec ex traduce eſſe, nec reparari, nec interire: Loquuntur de ſpiritu naturali animalium, atque etiam vegetabilium, qui ab illa altera eſſentialiter, & formaliter differt; Ex horum enim confuſione metempſychoſis illa, & innumera tam Ethnicorum,

rum, quam Hæreticorum commenta emanarunt.

23. Renovatio per alimentum, in corpore humano, regulariter ſingulis diebus requiritur. Triduanum autem jejunium ſanis vix toleratur: Uſus tamen & conſuetudo, etiam in hac parte, haud parum valet: At morbo languentibus inedia minus gravis eſt. Etiam ſomnus alimentationi nonnihil parat, quemadmodum contra exercitatio eam efflagitat magis. Inventi etiam ſunt (ſed raro) aliqui, qui quodam naturæ miraculo, ſine cibo & potu, ad tempus non mediocre vixerunt.

24. Corpora mortua, ſi non intercipiantur à putredine, diutius ſine notabili abſumptione ſubſiſtunt: At corpora viva non multum ultra triduum (ut dictum eſt) niſi reparentur per alimentationem; Id quod indicat, citam illam abſumptionem eſſe opus ſpiritus vivi, qui aut ſe reparat, aut partes ponit in neceſſitate ſe reparandi, aut utrunque; quam rem etiam illud aſtruit, (quod paulo ante notatum eſt) nempe, quod poſſint animalia ſine alimento paulo diutius

utius durare, ſi dormiant. At ſomnus omnino nil aliud eſt, quam receptio ſpiritus vivi in ſe.

25. Copioſa nimis & continua effluxio ſanguinis, qualis aliquando fit ab hæmorrhoidibus; interdum à vomitu ſanguineo, venis interioribus reſeratis aut fractis; interdum ex vulneribus, mortem infert feſtinam: Cum ſanguis venarum, ſanguini arteriarum miniſtret, ſanguis arteriarum, ſpiritui.

26. Haud parum eſt quantum cibi & potus, quo homo bis in die paſtus, intra corpus recipit; Longe plus, quam aut per ſellam, aut per urinam, aut per ſudores egerit. Nil mirum (inquis) cum reliquum in ſuccos, & ſubſtantiam corporis mutetur. Recte: Sed cogita pauliſper, quod ea acceſſio fit bis in die, neque tamen corpus exundat; Similiter, licet ſpiritus reparetur, tamen quanto ſuo non enormiter excreſcit.

27. Nil attinet adeſſe alimentum in gradu remoto, ſed ejus generis, & ita præparatum, & miniſtratum, ut ſpiritus in illud agere poſſit. Neque enim bacu-

baculus cerei ſufficiet ad flammam continuandam, niſi adſit cera; Neque homines herbis ſolis paſci poſſunt: Atque inde fit atrophia ſenilis, quod licet adſit caro & ſanguis, tamen ſpiritus eſt factus tam paucus & rarus, & ſucci & ſanguis tam effœti & obſtinati, ut non teneat proportio ad alimentandum.

28. Subducamus calculos indigentiæ, ſecundum curſum naturæ ordinarium & conſuetum. Explicatione motus ſui, in ventriculis cerebri, & nervis, indiget ſpiritus perpetuo; Motu cordis, tertia parte momenti; Reſpiratione, ſingulis momentis; Somno & alimento, intra triduum; Potentia ad alimentandum quaſi poſt octoginta annos. Atque ſi alicui ex his indigentiis non ſuccurratur, ſequitur mors. Atque tria plane eſſe videntur atriola mortis; Deſtitutio ſpiritus in motu ſuo; in refrigerio; in alimento.

29. Duo ſunt magni præcurſores mortis; Alter à capite, alter à corde miſſus: Convulſio, & extremus labor pulſus; nam etiam ſingultus ille lethalis, eſt convulſionis genus, labor autem

pulſus lethalis, habet velocitatem inſignem, quandoquidem cor ſub ipſa morte ita trepidet, ut ſyſtole, & diaſtole fere confundantur; Habet etiam conjunctam debilitatem & humilitatem, & ſæpius intermiſſionem magnam labaſcente motu cordis, nec fortiter aut conſtanter inſurgere valente.

30. Præcedunt etiam mortem in propinquo ſumma inquietudo & jactatio; Motus manuum tanquam floccos colligendo; Nixus præhenſionis & tentionis fortis; Dentes etiam fortiter comprimere; Glutire vocem; Tremor labii inferioris; Pallor oris; Memoria confuſa; Sermonis privatio; Sudores frigidi; Corporis elongatio; Sublatio albuginis oculorum; Faciei totius alteratio, (naſo acuto, oculis concavis, genis labantibus;) Linguæ contractio & convolutio; Frigus extremitatum; In aliquibus emiſſio ſanguinis, aut ſpermatis; Clamor acutus; Anhelitus creber; Inferioris maxillæ lapſus, & ſimilia.

31. Mortem ſequuntur, ſenſus omnis & motus, tam cordis & arteriarum,

rum, quam nervorum & artuum, privatio; Impotentia corporis ſe ſuſtentandi erectum. Rigor nervorum & partium; Depoſitio omnis caloris; Paulo poſt putrefactio & fœtor.

32. Anguillæ, ſerpentes, & inſecta diu moventur ſingulis partibus, poſt conciſionem; ut etiam ruſtici putent, partes ſingulas ad ſe rurſus uniendum expedire. Etiam aves capitibus avulſis ad tempus ſubſultant: quin & corda animalium avulſa diu palpitant. Equidem meminimus ipſi vidiſſe hominis cor, qui eviſceratus erat, (Supplicii genere apud nos verſus proditores recepto,) quod in ignem de more injectum, ſaltabat in altum, primo ad ſequipedem, & deinde gradatim ad minus; durante ſpatio (ut meminimus) ſeptem aut octo minutarum. Etiam vetus & fide digna traditio eſt, de bove ſub eviſcerationem mugiente. At magis certa de homine, qui eo ſupplicii genere (quod diximus) eviſceratus, poſtquam cor avulſum penitus eſſet, & in carnificis manu, tria aut quatuor verba precum, auditus eſt proferre; Quod idcirco ma-

gis credibile eſſe diximus, quam illud de ſacrificio, quia ſolent amici hujusmodi reorum, mercedem dare carnifici, ut officium ſuum perniciſſime expediat, quo illi celerius à doloribus liberentur: In ſacrificiis vero non videmus cauſſam, cur ſimilis præſtetur à ſacerdote diligentia.

33. Ad reſuſcitandum eos, qui deliquia animi, aut catalepſes ſubitas patiuntur, (quorum haud pauci, absque ope, etiam expiraturi fuiſſent,) hæc ſunt in uſu. Exhibitio aquarum ex vino deſtillatarum, (quas aquas vocamus calidas, & cordiales:) Inflexio corporis in pronum; Obturatio fortis oris & narium; Flexio digitorum cum tortura quadam, evulſio pilorum barbæ aut capitis; Frictio partium, præſertim faciei & extremorum; Subita inſperſio aquæ frigidæ in faciem; Strepitus acuti & ſubiti; Appoſitio ad nares aquæ roſaceæ, cum aceto, in languoribus; Incenſio plumarum, pannorum, in ſuffocatione uteri; At maxime ſartago fervefacta utilis eſt apoplecticis; Etiam

fotus

ſotus arctus corporum vivorum aliquibus profuit.

34. Complura fuerunt exempla hominum tanquam mortuorum, aut expoſitorum è lecto, aut delatorum ad funus, quin etiam nonnullorum in terra conditorum, qui nihilominus revixerunt; Id quod in iis, qui conditi ſunt, repertum eſt, terra aliquanto poſt aperta, per obtuſionem & vulnerationem capitis, ex jactatione & nixu cadaveris intra feretrum. Cujus exemplum recentiſſimum, & maxime memorabile fuit, Joannis Scoti, ſubtilis illius & Scholaſtici, qui à ſervo, cum ſepultus eſſet abſente, (quique, ut videtur hujusmodi catalepſium ejus ſymptomata noverat) aliquando poſt effoſſus, in tali ſtatu repertus eſt. Et ſimile quiddam accidit, noſtra ætate, in perſona Hiſtrionis, ſepulti Cantebrigiæ. Memini me accepiſſe de Generoſo quodam, qui ludibundus, ex curioſitate, deſiderabat ſcire, qualia paterentur in patibulo ſuſpenſi; ſeſeque ſuſpendit, ſuper ſcabellum ſe allevans, & deinde ſe demittens; putans etiam penes ſe futurum,

ut ſcabellum, pro arbitrio ſuo, recuperaret; Id quod facere non potuit; ſed tamen ab amico præſente adjutus eſt; Ille interrogatus, quid paſſus eſſet? retulit ſe dolorem non ſenſiſſe; ſed primo obverſatam ſibi fuiſſe circa oculos ſpeciem ignis, & incendii; deinde extremæ nigredinis ſive tenebrarum; poſtremo coloris cujusdam cærulei pallidioris, ſive thalaſſini; qualis etiam conſpicitur ſæpe animo linquentibus. Audivi etiam de Medico adhuc vivente, qui hominem, qui ſe ſuſpenderat, atque per horam dimidiam ſuſpenſus manſerat, in vitam, Fricationibus & Balneis calidis, reduxerat; Quique etiam profiteri ſoleat, ſe non dubitare, quin ſuſpenſum quemcunque ad tempus prædictum revocare poſſet, modo cervices ei, per impetum primæ demiſſionis, non fuerint effractæ.

Diſcri-

Diſcrimina Juventutis & Senectutis.

Ad Artic. 16.

1. SCala humani corporis talis eſt: Concipi; Vivificari in utero; Naſci; Mamilla; Depulſio à mamilla; Uſus cibi & potus, ab initio, qualis infantibus convenit; Dentire primo, circa annum ſecundum; Incipere gradiri; Incipere loqui; Dentire ſecundo, circa annum ſeptimum; Pubeſcere, circa annum duodecimum, aut decimum quartum; Potentem eſſe ad generandum, & fluxus menſtruorum; Pili circa tibias & axillas; Barbeſcere; atque huc usque, & quandoque ulterius, grandeſcere; Deinde roboris artuum ſtatus & ultimitas, etiam agilitatis; Caneſcere & calueſcere; Ceſſatio menſtrui, & potentiæ generationis; Vergere ad decrepitum, & animal tripes; Mori. Interim animus quoque ſuas habet periodos, ſed per annos non poſſunt deſcribi. Ut memoriam labilem, & ſimilia, de quibus poſtea.

 2. Di-

2. Diſcrimina juventutis & ſenectutis hæc ſunt. Cutis juveni lævis & explicata; Seni arida, & rugoſa, præſertim circa frontem & oculos: Carnes juveni teneræ, & molles; Seni duriores: Robur juveni & agilitas; Seni diminutio virium & motuum tarditas: Juveni coctionum validitas; Seni debilitas; Juveni viſcera mollia & ſucculenta; Seni ſalſa & retorrida: Juveni corpus erectius; Seni inclinatio in curvum: Juveni conſtantia artuum; Seni debilitas & tremor: Juveni humores bilioſi & ſanguis fervidior; Seni humores phlegmatici & melancholici, & ſanguis frigidior: Juveni Venus in promptu; Seni tardior: Juveni ſucci corporis magis roſcidi; Seni magis crudi & aquei: Juveni ſpiritus multus & turgeſcens; Seni paucus, & jejunus: Juveni ſpiritus denſus & viridis; Seni acris & rarus: Juveni ſenſus vivaces & integri; Seni hebetiores & deficientes: Juveni dentes robuſti & integri; Seni debiles attriti & decidui; Juveni pili colorati; Seni, cujuſcunque fuerint coloris, cani: Juveni coma; Seni calvities

vities: Juveni pulſus grandior, & indicatior; Seni obſcurior & tardior: Juveni morbi magis acuti & curabiles; Seni magis chronici, & curatu difficiles: Juveni vulnera citius coaleſcentia; Seni tardius: Juveni genæ florentes colore; Seni aut pallidæ aut rubicundæ, atque ſanguine ſpiſſo: Juveni minor moleſtia ex catarrhis; Seni major: Neque ſcimus in quæ proficiant ſenes, (quoad corpus) niſi quandoque in obeſitatem; Cujus cauſſa præſto eſt; quia corpora Senum, nec bene perſpirant, nec bene aſſimilant; Pinguedo autem, nihil aliud eſt, quam exuberantia alimenti, ultra id quod excernitur, aut perfecte aſſimilatur.

Etiam in quibusdam ſenibus in edacitatem proficitur, propter acidos humores, licet ſenes digerant minus. Ac univerſa, quæ jam diximus, Medici quaſi feriantes, referent ad caloris naturalis, & humoris radicalis diminutionem, quæ res nihili ſunt ad uſum; Illud certum, ſiccitatem in decurſu ætatis, frigiditatem præcedere; Atque corpora cum ſint in ſtatu, & acme ca-

loris, ad ſiccitatem declinare, frigiditatem autem poſtea ſequi.

3. Jam vero etiam de affectibus animi videndum. Equidem memini, cum adoleſcens eſſem Pictavii in Gallia, me conſueviſſe familiariter cum Gallo quodam, juvene ingenioſiſſimo, ſed paululum loquaci, qui poſtea in Virum Eminentiſſimum evaſit; Ille in mores ſenum invehere ſolitus eſt, atque dicere; ſi daretur conſpici animos ſenum, quemadmodum cernuntur corpora, non minores apparituras in iiſdem deformitates: Quinetiam ingenio ſuo indulgens, contendebat vitia animorum in ſenibus, vitiis corporum eſſe quodammodo conſentientia, & paralella. Pro ariditate cutis, ſubſtituebat impudentiam: Pro duritie viſcerum, immiſericordiam: Pro lippitudine oculorum, oculum malum, & invidiam: Pro immerſione oculorum & curvatione corporis verſus terram, atheiſmum, (Neque enim cœlum, inquit, reſpiciunt, ut prius;) Pro tremore membrorum, vacillationem decretorum & fluxam inconſtantiam: Pro inflexione digi-

digitorum, tanquam ad prehenſionem, rapacitatem & avaritiam: Pro labaſcentia genuum, timiditatem: Pro rugis calliditatem & obliquitatem: & alia quæ non occurrunt. Sed ut ſerii ſimus; Juveni adeſt pudor & verecundia; Seni paululum obduruit: Juveni benignitas & miſericordia; Seni occalluit: Juveni æmulatio laudabilis; Seni invidia maligna: Juveni inclinatio ad Religionem & Devotionem, ob fervorem & inexperientiam mali; Seni deferveſcentia in pietate, ob charitatis teporem, & diutinam converſationem inter mala, necnon ob credendi difficultatem: Juveni valde velle; Seni moderatio: Juveni levitas quædam, & mobilitas; Seni gravitas major & conſtantia: Juveni liberalitas & beneficentia, & philanthropia; Seni avaritia, & ſibi ſapere & conſulere: Juveni confidentia & bene ſperare; Seni diffidentia & plurima habere pro ſuſpectis: Juveni facilitas & obſequium; Seni moroſitas & faſtidium: Juveni ſinceritas & animus apertus; Seni cautio & animus tectus: Juveni magna appe-

appetere; Seni neceſſaria curare: Juveni præſentibus rebus favere; Seni anteacta potiora habere: Juveni ſuperiores revereri; Seni cenſura in illos uti: & complura alia, quæ ad mores potius pertinent, quam ad inquiſitionem præſentem: Attamen, quemadmodum in corpore, ita in animo in nonnulla proficiunt Senes, niſi fuerint admodum emeriti; Nempe, ut cum ad excogitandum minus ſint prompti, judicio tamen valeant; & tutiora, & ſaniora, quam ſpecioſora malint: Etiam, in garrulitatem proficiunt & oſtentationem; Fructum enim ſermonis petunt, cum rebus minus valeant; ut non abſurde Tithonum in cicadam verſum fuiſſe, Poëtæ fingant.

CANO-

CANONES MOBILES de duratione Vitæ, & Forma Mortis.

CANON I.

NOn fit conſumptio, niſi quod deperditum ſit de corpore, transmigret in corpus aliud.

EXPLICATIO.

NUllus eſt rerum interitus: Itaque quod abſumitur, aut evolat in aërem, aut recipitur in corpus aliquod adjacens: Quare videmus araneam, aut muſcam, aut formicam, in electro, monumento plus quam regio, ſepultas, æternizari; cum tamen ſint res teneræ, & diſſipabiles. Verum non adeſt aër, in quem aliquid evolet; atque ſubſtantia electri eſt tam heterogenea, ut nihil ex illis recipiat. Simile etiam fore arbitramur, miſſo ligno, aut radice, aut ejusmodi, in argentum vivum. At cera, & mel, & gummi, habent ſimilem operationem, ſed ex parte tantum.

CA-

CANON II.

INeſt omni tangibili ſpiritus, corpore craſſiore obtectus & obſeſſus; Atque ex eo Originem habet conſumptio & diſſolutio.

EXPLICATIO.

NUllum corpus nobis notum, hic in ſuperiore parte terræ, ſpiritu vacat; ſive per attenuationem, & concoctionem caloris cœleſtium, ſive alias. Neque enim cava rerum tangibilium vacuum recipiunt; ſed aut aërem, aut ſpiritum proprium. Spiritus autem ille (de quo loquimur) non eſt virtus aliqua, aut energia, aut entelechia, aut nugæ; ſed plane corpus tenue, inviſibile; attamen locatum, dimenſum, reale: Neque rurſus ſpiritus ille aër eſt, quemadmodum nec ſuccus uvæ eſt aqua, ſed corpus tenue, cognatum aëri, at multum ab eo diverſum: Partes autem rei craſſiores (cum ſint naturæ pigræ, nec admodum mobilis) per periodos longas duraturæ forent: ſed ſpiritus ille eſt, qui turbat & illas fodicat, & ſubruit, atque humidum corporis, & quicquid

quid digerere poteſt, in novum ſpiritum deprædatur; deinde tam ſpiritus corporis præ-inexiſtens, quam noviter factus, ſimul ſenſim evolant. Id optime oſtenditur, in diminutione ponderis corporum arefactorum per perſpirationem. Neque enim quicquid emittitur, erat ſpiritus, quando ponderaverat, neque non ſpiritus, quando evolaverat.

CANON III.

SPiritus emiſſus deſiccat; Detentus, & moliens intus, aut colliquat; aut putrefacit; aut vivificat.

EXPLICATIO.

QUatuor ſunt proceſſus ſpiritus; Ad arefactionem; ad colliquationem; ad putrefactionem; ad generationem corporum. Arefactio non eſt opus proprium ſpiritus, ſed partium craſſiorum poſt emiſſum: tum enim illæ ſe contrahunt, partim per fugam vacui, partim per unionem homogeneorum: Ut liquet omnibus, que arefiunt per ætatem; Et in ſiccioribus corporibus, quæ

quæ deſiccantur per ignem, ut lateribus, carbonibus, panibus. Colliquatio eſt merum opus ſpirituum; Neque fit niſi calore excitentur, tum enim ſpiritus ſe dilatantes, neque tamen exeuntes, ſe inſinuant, & perfundunt inter partes craſſiores, easque ipſas reddunt molles & fuſiles; ut in metallis, & cera; Etenim metalla & alia tenacia, apta ſunt ad cohibendum ſpiritum, ne excitatus evolet. Putrefactio eſt opus mixtum, ſpiritus & partium craſſiorum: Etenim ſpiritu (qui partes rei continebat, & frænabat) partim emiſſo, partim langueſcente, omnia ſolvuntur, & redeunt in heterogenias ſuas, ſive (ſi placet) elementa ſua; Quod ſpiritus inerat rei, congregatur ad ſe; (unde putrefacta incipiunt eſſe gravis odoris:) Oleoſa ad ſe; (unde putrefacta habent nonnihil lævoris & unctuoſitatis:) Aquea itidem ad ſe; Fæces ad ſe; (unde fit confuſio illa in putrefactis.) At generatio, ſive vivificatio, eſt opus itidem mixtum ſpiritus, & partium craſſiorum; ſed longe alio modo: Spiritus enim totaliter deti-

detinetur, ſed tumet, & movetur localiter; Partes autem craſſiores non ſolvuntur, ſed ſequuntur motum ſpiritus, atque ab eo difflantur & extruduntur in varias figuras, unde fit illa generatio & organizatio: Itaque ſemper fit vivificatio in materia tenaci & lenta; atque etiam ſequaci & molli; ut ſimul & ſpiritus fiat detentio; atetiam ceſſio lenis partium, prout eas effingit ſpiritus; Atque hoc cernitur in materia, omnium tam vegetabilium, quam animalium; ſive generentur ex putrefactione, ſive ex ſpermate; In his enim omnibus, manifeſtiſſime cernitur eſſe materia difficilis ad abrumpendum, facilis ad cedendum.

CANON IV.

IN omnibus animatis duo ſunt genera; Spiritus mortuales, quales inſunt inanimatis; & ſuper-additus ſpiritus vitalis.

EXPLICATIO.

JAm ante dictum eſt, ad longævitatem procurandam, debere conſide-

rari corpus humanum, primo, ut inanimatum & inalimentatum; Secundo, ut animatum & alimentatum: Nam prior conſideratio dat leges de conſumtione; Secunda de reparatione. Itaque noſſe debemus, ineſſe humanis carnibus, oſſibus, membranis, organis, denique partibus ſingulis, dum vivunt, in ſubſtantia earum perfuſos tales ſpiritus, quales inſunt in hujusmodi rebus, carne, oſſe, membrana & cæteris, ſeparatis & mortuis; quales etiam manent in cadavere: At ſpiritus vitalis, tametſi eos regat & quendam habeat cum illis conſenſum, longe alius eſt ab ipſis integratis, & per ſe conſtans. Sunt autem duo diſcrimina præcipua, inter ſpiritus mortuales & ſpiritus vitales; Alterum, quod ſpiritus mortuales, minime ſibi continuentur, ſed ſint tanquam abſciſſi & circundati corpore craſſiore, quod eos intercipit; quemadmodum aër permixtus eſt in nive, aut ſpuma. At ſpiritus vitalis omnis ſibi continuatur, per quosdam canales, per quos permeat, nec totaliter intercipitur. Atque hic ſpiritus, etiam du-

plex

plex eſt; Alter ramoſus tantum, permeans per parvos ductus, & tanquam lineas: alter habet etiam cellam, ut non tantum ſibi continuetur, ſed etiam congregetur in ſpatio aliquo cavo, bene magna quantitate, pro analogia corporis; atque in illa cella eſt fons rivulorum, qui inde diducantur. Ea cella præcipue eſt in ventriculis cerebri, qui in animalibus magis ignobilibus anguſti ſunt; ut videantur ſpiritus per univerſum corpus fuſi, potius quam cellulati, ut cernere eſt, in ſerpentibus, anguillis, muſcis, quorum ſingulæ portiones abſciſſæ moventur diu: Etiam aves diutius capitibus avulſis ſubſultant; quoniam parva habent capita, & parvas cellas: At animalia nobiliora, Ventriculos eos habent ampliores; & maxime omnium homo. Alterum diſcrimen inter ſpiritus eſt; quod ſpiritus vitalis nonnullam habeat incenſionem, atque ſit tanquam aura compoſita ex flamma & aëre; quemadmodum ſucci animalium habent & oleum & aquam. At illa incenſio, peculiares præbet motus & facultates; Etenim & fumus in-

flammabilis, etiam ante flammam conceptam, calidus eſt, tenuis, mobilis, & tamen alia res eſt, poſtquam facta ſit flamma; At incenſio ſpirituum vitalium, multis partibus lævior eſt, quam molliſſima flamma ex ſpiritu vini, aut alia; Atque inſuper mixta eſt ex magna parte, cum ſubſtantia aërea; ut ſit & flammea & aërea, naturæ myſterium.

CANON V.

Actiones naturales ſunt propriæ partium ſingularum, ſed ſpiritus vitalis eas excitat & acuit.

EXPLICATIO.

Actiones ſive functiones, quæ ſunt in ſingulis membris, naturam ipſorum membrorum ſequuntur: (Attractio, retentio, digeſtio, aſſimilatio, ſeparatio, excretio, perſpiratio, etiam ſenſus ipſe;) pro proprietate organorum ſingulorum, (ſtomachi, jecoris, cordis, ſplenis, fellis, cerebri, oculi, auris & cæterorum.) Neque tamen ulla, ex ipſis actionibus, unquam actuata foret, niſi ex vigore, & præ-

præſentia ſpiritus vitalis & caloris ejus; Quemadmodum nec ferrum aliud ferrum attracturum foret, niſi excitaretur à magnete; Neque ovum unquam fœcundum foret, niſi ſubſtantia fœmellæ actuata fuiſſet ab initu maris.

CANON VI.

SPiritus mortuales aëri proxime conſubſtantiales ſunt; Spiritus vitales magis accedunt ad ſubſtantiam flammæ.

EXPLICATIO.

EXplicatio canonis quarti præcedentis, eſt etiam declaratio canonis præſentis; Verum inſuper hinc fit, ut quæcunque ſint pinguia & oleoſa, diu maneant in eſſe ſuo; Neque enim aër illa multum vellicat, neque illa etiam ipſa cum aëre conjungi multum deſiderant. Illud autem prorſus vanum eſt, quod flamma ſit aër accenſus, cum flamma & aër, non minus heterogenea ſint, quam oleum & aqua. Quod vero dicitur in canone, quod ſpiritus vitales magis accedant ad ſubſtantiam flam-

flammæ; Illud intelligendum eſt, quod magis hoc faciant, quam ſpiritus mortuales; non quod magis ſint flammei, quam aërii.

CANON VII.

SPiritus deſideria duo ſunt; Unum ſe multiplicandi; Alterum exeundi & ſe congregandi cum ſuis connaturalibus.

EXPLICATIO.

INtelligitur canon de ſpiritibus mortualibus; Etenim quoad deſiderium ſecundum, ſpiritus vitalis exitum è corpore ſuo maxime exhorret: neque enim invenit connaturalia hic in proximo. Ruit forte in occurſum rei deſiderabilis, ad extima corporis ſui; ſed egreſſum, ut dictum eſt, fugit: Verum de ſpiritibus mortualibus, utrunque deſiderium tenet. Quod ad primum enim attinet, omnis ſpiritus inter craſſiora locatus, non fœliciter habitat; Itaque cum ſimile ſui non inveniat: eo magis ſimile ſui creat & facit, in tali ſolitudine poſitus; & ſtrenue laborat,

borat, ut ſe multiplicet & volatile craſſiorum deprædetur,ut augeatur ſuo quanto. Quod vero ad ſecundum, deſiderium evolandi, & ſe in aërem recipiendi; Certum eſt omnia tenuia, (quæ ſemper ſunt mobilia) ad ſui ſimilia in proximo libenter ferri; ut bulla aquæ fertur ad bullam, flamma ad flammam: At multo magis hoc fit, in evolatione ſpiritus in aërem ambientem; quia non fertur ad particulam ſui ſimilem; ſed etiam tanquam ad globum connaturalium ſuorum. At illud interim notandum; quod exitus & evolatio ſpiritus in aërem, eſt duplicata actio; partim ex appetitu ſpiritus, partim ex appetitu aëris; Aër enim communis tanquam res indigens eſt, atque omnia avide arripit, ſpiritus, odores, radios, ſonos, & alia.

CANON VIII.

SPiritus detentus, ſi alium ſpiritum gignendi copiam non habeat, etiam craſſiora intenerat.

EXPLICATIO.

GEneratio novi ſpiritus non fit niſi ſuper ea, quæ ſunt in gradu ad ſpiritum propiore: qualia ſunt humida. Itaque ſi partes craſſiores (inter quas verſatur ſpiritus) ſint in gradu remotiore, licet ſpiritus eas conficere non poſſit, tamen (quod poteſt) eas labefactat & emollit & fundit; ut cum quantum ſuum augere non poſſit, tamen habitet laxius & inter ea degat, quæ ſint magis amica: Iſte autem aphoriſmus, ad finem noſtrum admodum utilis eſt; quia innuit ad inteneratìonem partium obſtinatarum, per detenſionem ſpiritus.

CANON IX.

INteneratio partium duriorum bene procedit, cum ſpiritus nec evolet, nec generet.

EXPLICATIO.

ISte canon ſolvit nodum & difficultatem in operatione intenerandi, per detentionem ſpiritus: Si enim ſpiritus non

non emiſſus deprædetur omnia intus, nil ſit lucri ad intenerationem partium, in eſſe ſuo; ſed potius ſolvuntur illæ, & corrumpuntur. Itaque una cum detentione refrigerari debent ſpiritus & ſtringi, ne ſint nimis activi.

CANON X.

CAlor ſpiritus, ad viriditatem corporis, debet eſſe robuſtus, non acris.

CANON X.

ETiam iſte canon pertinet ad ſolvendum nodum ſupradictum, ſed longe latius patet; Deſcribit enim, qualis debeat eſſe temperamenti calor in corpore ad longævitatem; Hoc vero utile eſt, ſive ſpiritus detineantur, ſive non; Utcunque enim talis debet eſſe calor ſpirituum, ut vertat ſe potius in dura, quam deprædetur mollia; Alterum enim deſiccat, alterum intenerat. Quin etiam, eadem res valet ad alimentationem bene perficiendam; talis enim calor optime excitat facultatem aſſimilandi, atque una optime præparat ma-

teriam ad aſſimilandum. Proprietates autem hujusmodi caloris, tales eſſe debent; Primò, ut tardus ſit, nec ſubito calefaciat: Secundo, ut non ſit admodum intenſus, ſed mediocris. Tertio, ut ſit æqualis non incompoſitus, ſcilicet ſe intendens & remittens. Quarto, ut ſi inveniat calor iſte, quod rei reſiſtat, non facile ſuffocetur, aut langueat. Subtilis admodum hæc operatio; ſed cum ſit ex utiliſſimis, non deſerenda eſt. Nos vero in remediis, (quæ ad indendum ſpiritibus calorem robuſtum, ſive eum, quem vocamus fabrilem, non prædatorium, propoſuimus) huic rei aliqua ex parte ſatisfecimus.

CANON XI.

SPirituum denſatio in ſubſtantia ſua, valet ad longævitatem.

EXPLICATIO.

SUbordinatus eſt canon ad præcedentem; Etenim ſpiritus denſior ſuſcipit omnes illas quatuor caloris proprietates, quas diximus. Modi autem denſatio-

ſationis, in prima ex decem operationibus habentur.

CANON XII.

SPiritus in magna copia & magis feſtinat ad exitum, & magis deprædatur, quam in exigua.

EXPLICATIO.

CLarus eſt per ſe canon iſte, cum quantum ipſum regulariter augeat virtutem; Atque cernere eſt in flammis, quod quanto fuerint majores, tanto & erumpant fortius & abſumant celerius. Itaque nimia copia, aut turgeſcentia ſpiritus, prorſus nocet longævitati: Neque amplior eſt optanda copia ſpirituum, quam quæ muniis vitæ, & bonæ reparationis miniſterio ſufficiat.

CANON XIII.

SPiritus æqualiter perfuſus, minus feſtinat ad exitum, & minus deprædatur, quam impariter locatus.

EXPLICATIO.

NOn ſolum copia ſpirituum ſecundum totum, durationi rerum obeſt, ſed etiam eadem copia, minus refracta, ſimiliter obeſt. Itaque quo magis fuerit ſpiritus comminutus, & per minima inſinuatus, eo deprædatur minus. Diſſolutio enim incipit à parte, ubi ſpiritus eſt laxior; Itaque & exercitatio, & fricationes, longævitati multum conferunt: Agitatio enim optime comminuit & commiſcet res per minima.

CANON XIV.

MOtus ſpirituum inordinatus & ſubſultorius magis properat ad exitum, & magis deprædatur, quam conſtans & æqualis.

EXPLICATIO.

IN inanimatis tenet iſte canon certo; Inæqualitas enim diſſolutionis mater; In animatis vero, (quia non ſolum ſpectatur conſumptio, ſed reparatio; Reparatio autem procedit per rerum appeti-

petitiis: Appetitus rurſus acuitur per varietatem) non tenet rigide; eousque tamen recipiendus eſt, ut varietas iſta potius ſit alternatio, quam confuſio & tanquam conſtans in inconſtantia.

CANON XV.

SPiritus in corpore compagis ſolidæ, detinetur licet invitus.

EXPLICATIO.

OMnia ſolutionem continuitatis ſuæ exhorrent; attamen pro modo denſitatis, aut tenuitatis ſuæ. Etenim, quo corpora ſunt magis tenuia, eo in minores & anguſtiores meatus ſe compelli patiuntur: Itaque aqua ſubintrabit meatum, quem non ſubintrabit puluis; Aër etiam, quem non ſubintrabit aqua; Quin flamma & ſpiritus, quem non ſubintrabit aër. Veruntamen eſt hujuſce rei aliquis terminus; Neque enim ſpiritus in tantum deſiderio exeundi laborat, ut patiatur ſe diſcontinuari nimis, & in nimis arctos poros, aut meatus agi; Itaque ſi ſpiritus corpore

pore duro, aut etiam unctuoſo & tenaci, (quod non dividitur) circumdetur, plane conſtringitur & tanquam incarceratur,& appetitum exeundi poſthabet; Quare videmus metalla & lapides longo ævo egere, ut exeat ſpiritus; niſi aut ſpiritus igne excitetur, aut partes craſſiores aquis corrodentibus, fortibus disjungantur. Similis eſt ratio tenacium, qualia ſunt gummi, niſi quod leniore calore ſolvantur. Itaque ſucci corporis duri, cutis conſtricta & ſimilia, (quæ procurantur ab alimentorum ſiccitate & exercitatione, & aëris frigore) utilia ſunt ad longævitatem; quia clauſtra circundat ſpiritui arcta, ne exeat.

CANON XVI.

IN oleoſis & pinguibus detinetur ſpiritus libenter, licet non ſint tenacia.

EXPLICATIO.

SPiritus, ſi nec à corporis circundati antipathia irritetur, nec à corporis nimia ſimilitudine paſcatur, nec à corpore

pore externo ſollicitetur, aut provocetur, non tumultuatur multum ad exeundum: Quæ omnia oleoſis deſunt; Nam nec tam ſpiritui infeſta ſunt, quam dura; nec tam propinqua, quam aquea; nec cum aëre ambiente bene conſentiunt.

CANON XVII.

EVolatio cita humoris aquei, conſervat diutius oleoſum in eſſe ſuo.

EXPLICATIO.

DIximus aquea, utpote aëri conſubſtantialia, citius evolare, oleoſa tardius, ut cum aëre minus conſentientia: At cum humidum utrunque pleriſque corporibus inſit, evenit ut aqueum, veluti prodat oleoſum: Nam illud ſenſim exiens, hoc etiam aſportat. Itaque nil magis juvat ad corporum conſervationem, quam ſiccatio lenis, quæ humorem aqueum expirare faciat, nec oleoſum ſolicitet, tum enim oleoſum fruitur natura ſua; Neque hoc ſpectat ad inhibendam putredinem, (licet etiam & illud ſequatur) ſed ad conſervandam viri-

viriditatem. Hinc fit ut fricationes molles, & exercitationes moderatæ, ad perſpirationem potius quam ad ſudorem, longævitati plurimum conferant.

CANON XVIII.

AEr excluſus confert ad longævitatem, ſi aliis incommodis caveas.

EXPLICATIO.

DIximus paulo ante, evolationem ſpiritus eſſe actionem duplicatam, ex appetitu ſpiritus & aëris. Quare ſi altera tollatur, haud parum proficitur; Id quod ex inunctionibus præcipue expectari debet, attamen hoc ſequuntur varia incommoda; quibus quomodo ſubveniatur, in operatione ſecunda ex decem, annotavimus.

CANON XIX.

SPiritus juveniles ſenili corpori inditi, naturam compendio retrovertere poſſint.

EX-

EXPLICATIO.

NAtura ſpirituum eſt quaſi rota ſuprema, quæ alias rotas in corpore humano circumagit. Itaque illa in intentione longævitatis, prima poni debet. Huc accedit, quod facilior & magis expedita via patet ad alterandos ſpiritus, quam ad alia. Etenim duplex eſt operatio ſuper ſpiritus; Altera per alimenta quæ eſt tarda, & tanquam per circuitum; Altera (& illa gemina) quæ eſt ſubita & ſpiritus recta petit. Nempe per vapores; Aut per affectus.

CANON XX.

SUcci corporis ſubduri & roſcidi, faciunt ad longævitatem.

EXPLICATIO.

RAtio perſpicua eſt, cum antea poſuerimus dura & oleoſa, ſive roſcida, ægrius diſſipari. Illud tamen intereſt (ſicut etiam in operatione decima notavimus) quod ſuccus ſubdurus minus diſſipabilis eſt, ſed eſt ſimul minus

nus reparabilis. Itaque cum incommodo conjunctum eſt. Neque poſſit propterea aliquod magnale per hoc præſtari; At ſuccus roſcidus utrique rei ſatisfacit; Itaque diligentius huic incumbendum.

CANON XXI.

QUicquid tenuitate penetrat, neque tamen acrimonia rodit, gignit ſuccos roſcidos.

EXPLICATIO.

CAnon iſte magis difficilis eſt practica, quam intellectu: Manifeſtum eſt enim, quicquid bene penetrat, ſed tamen cum ſtimulo aut dente, (qualia ſunt omnia acria & acida,) relinquere, ubicunque tranſit, veſtigium nonnullum ſiccitatis & divulſionis, ut ſuccos induret, partes convellat; At contra, quæ penetrant mera tenuitate, tanquam furtim & inſinuative, abſque violentia, irrorare & irrigare in tranſitu. De his in operationibus quarta & ſeptima, haud pauca deſcripſimus.

CA-

CANON XXII.

ASſimilatio optime fit ceſſante omni motu locali.

EXPLICATIO.

HUnc canonem, in commentatione ad operationem octavam, ſatis explicavimus.

CANON XXIII.

ALimentatio per exterius, aut ſaltem non per ſtomachum, longævitati utiliſſima, ſi fieri poſſit.

EXPLICATIO.

VIdemus omnia, quæ per nutritionem peraguntur, fieri per longas ambages; quæ vero per amplexus ſimilium, (ut fit in infuſionibus) non longam requirere moram: Itaque utiliſſima foret alimentatio per exterius, atque eo magis, quod deciduæ ſint facultates concoctionum ſub ſenectute. Quamobrem ſi poſſint eſſe nutritiones aliæ auxiliares, per balneationes, un-

ctiones, aut etiam per clyſteria, conjuncta poſſint proficere, quæ ſingula minus valeant.

CANON XXIV.

UBi concoctio debilis eſt ad extruſionem alimenti, ibi exteriora confortari debent ad evocationem alimenti.

EXPLICATIO.

NOn eſt hoc, quod in iſto Canone proponitur, eadem res cum præcedente; Aliud enim eſt, ſi alimentum exterius intro trahatur, aliud ſi alimentum interius extra trahatur; At in hoc concurrunt, quod debilitati concoctionum interiorum, alia via ſubveniant.

CANON XXV.

OMnis ſubita renovatio corporis fit, aut per ſpiritus; aut per malaciſſationes.

EXPLICATIO.

DUo ſunt in corpore, ſpiritus & partes; Ad utrumque, longa via perveni-

venitur per nutritionem; At viæ breves ad ſpiritus per vapores & affectus; & ad partes per malaciſſationes. Illud autem paulo attentius notandum, quod nullo modo confundimus alimentationem per exterius, cum malaciſſatione; neque enim intentio eſt malaciſſationis, ut nutriat partes; ſed tantum ut eas reddat magis idoneas ad nutriendum.

CANON XXVI.

MAlaciſſatio fit, per conſubſtantialia, imprimentia & occludentia.

EXPLICATIO.

MAnifeſta ratio eſt; quod conſubſtantialia proprie malaciſſent; Imprimentia deducant; Occludentia retineant & perſpirationem, quæ eſt motus malaciſſationi oppoſitus, cohibeant. Itaque (ut in operatione nona deſcripſimus) malaciſſatio ſimul bene fieri non poteſt, ſed per ſeriem & ordinem. Primum, excludendo liquorem, per ſpiſſamenta: quia extranea & craſſa infuſio non bene coagmentet corpus; ſubtile

debet eſſe, & ex vaporis genere, quod intrat. Secundò, intenerando, per conſenſum conſubſtantialium: Corpora enim ad tactum eorum, quæ valde conſentiunt & aperiunt, poros laxant. Tertio, imprimentia vehicula ſunt, & nonnihil conſubſtantialia inculcant; & mixtura leniter aſtringentium, perſpirationem interim paululum cohibet. At ſequitur quarto loco magna illa aſtrictio; & clauſura per emplaſtrationem;& poſtea gradatim per inunctionem; donec malacum vertatur in ſolidum, ut ſuo loco diximus.

CANON XXVII.

CRebra renovatio reparabilium irrigat etiam minus reparabilia.

EXPLICATIO.

DIximus in aditu ipſo hiſtoriæ hujus, eam eſſe viam mortis, quod magis reparabilia, in conſortio minus repareparabilium intereant; ut totis viribus, in reparatione hujusmodi partium minus reparabilium, ſit exudandum; Itaque admoniti Ariſtotelis obſervatione

ne de plantis, quod ſcilicet, novitas ramorum truncum ipſum in tranſitu reficiat; ſimilem rationem fore arbitrati ſumus, ſi ſæpe reparentur carnes & ſanguis in corpore humano; ut inde ipſa oſſa & membranæ, & reliqua, quæ natura minus ſunt reparabilia, partim per tranſitum alacrem ſuccorum, partim per veſtitum illum novum carnium & ſanguinis recentiorum, irrigentur & renoventur.

CANON XXVIII.

Refrigeratio, quæ non tranſit per ſtomachum, utilis ad longævitatem.

EXPLICATIO.

Ratio præſto eſt, quia cum refrigeratio non temperata, ſed potens (præſertim ſanguinis) ad vitam longam ſit præcipue neceſſaria; omnino hoc non fieri poſſit per intus, quantum opus eſt, absque deſtructione ſtomachi & viſcerum.

CANON XXIX.

COmplicatio illa, quod tam conſumptio, quam reparatio, ſint caloris opera, maximum eſt obſtaculum ad longævitatem.

EXPLICATIO.

DEſtruuntur fere omnia magna opera à naturis complicatis; cum quod alia ratione juvet, alia noceat; Atque hic librato judicio & ſagaci practica opus eſt: id nos, quantum res permittit, & in præſentia occurrit, fecimus; Separando calores benignos à nocivis; & ea, quæ ad utrumque faciunt.

CANON XXX.

CUratio morborum temporariis eget medicinis; at longævitas vitæ expectanda eſt à diætis.

EXPLICATIO.

QUæ ex accidente ſuperveniunt, ſublatis cauſis deſinunt; At rurſus natura continuus, inſtar fluvii labentis, etiam

etiam continua indiget remigatione, aut velificatione in adverſum: Itaque operandum eſt, regulariter per diætas. Diætæ autem genere duplices ſunt; Diætæ ſtatæ, quæ certis temporibus; & diæta familiaris, quæ in victu quotidiano uſurpari debet: Potentiores autem ſunt, diætæ ſtatæ; id eſt, ſeries remediorum ad tempus: Etenim quæ tanta virtute pollent, ut naturam retrovertere valeant, fortiora ſunt plerumque & magis ſubito alterantia, quam quæ familiariter in uſum recipi tuto poſſint. Atque in remediis noſtris intentionalibus, tres tantum diætas ſtatas reperias: Diætam opiatam; Diætam malaciſſantem; & diætam emaciantem, & renovantem. At inter ea, quæ ad diætam familiarem, & victum quotidianum præſcripta à nobis ſunt, efficaciſſima ſunt hæc, quæ etiam validitatem diætarum ſtatarum, ferè æquant: Nitrum & ſubordinata ad nitrum; Regimen affectuum & ſtudiorum genus; Refrigeria, quæ non tranſeunt per ſtomachum; Potus roſcidantes; Perſperſio ſanguinis cum materia firmiore, ut

 mar-

margaritis, lignis; Inunctiones debitæ, ad cohibendum aërem & detentionem ſpirituum; Calefactoria per exterius, tempore aſſimilationis poſt ſomnum; Cautio de iis, quæ incendunt ſpiritum, induntque ei calorem acrem, ut de vinis & aromatibus; & uſus moderatus; & tempeſtivus eorum, quæ indunt ſpiritibus calorem robuſtum, ut croci, naſturtii, allii, enulæ, opiatorum compoſitorum.

CANON XXXI.

SPiritus vivus interitum patitur immediate, cum deſtituitur aut motu; aut refrigerio; aut alimento.

EXPLICATIO.

SUnt hæc ſcilicet illa tria, quæ ſuperius vocavimus atriola mortis; Suntque paſſiones ſpiritus propriæ & immediatæ. Etenim organa omnia partium principalium ſerviunt, ut hæc tria officia præſtentur: & rurſus, omnis deſtructio organorum, quæ eſt lethifera, eo rem deducit, ut unum, aut plura

ex

ex his tribus deficiant. Itaque alia omnia ſunt diverſæ viæ ad mortem; ſed hæc deſinunt. Fabrica autem partium, organum ſpiritus eſt, quemadmodum & ille, animæ rationalis; quæ incorporea eſt & divina.

CANON XXXII.

FLamma ſubſtantia momentanea eſt: Aër fixa; Spiritus vivi in animalibus, media eſt ratio.

EXPLICATIO.

RES eſt hæc & altioris indagationis & longioris, quam ad inquiſitionem præſentem. Sciendum interim flammam continenter generari & extingui; ut per ſucceſſionem tantum continuetur. Aër autem corpus fixum eſt, nec ſolvitur; licet enim aër ex humido aqueo novum aërem gignat; tamen vetus aër nihilominus manet; unde fit ſuper-oneratio illa aëris; de quo diximus in titulo de ventis. At ſpiritus, utriusque naturæ particeps eſt, & flammeæ, & aëreæ; quemadmodum

&

& fomites ejus, ſunt oleum, quod eſt homogeneum flammæ; & aër, qui eſt homogeneus aquæ. Spiritus enim non nutritur ex oleoſo ſimplici, neque ex aqueo ſimplici, ſed ex utroque: atque licet nec aër cum flamma, nec oleum cum aqua bene componantur, tamen ſatis conveniunt in miſto. Etiam, ſpiritus habet ex aëre faciles ſuas & delicatas impreſſiones & receptiones; A flamma autem, nobiles ſuos & potentes motus, & activitates. Similiter etiam duratio ſpiritus res compoſita eſt, nec tam momentanea, quam flammæ nec tamen tam fixa, quam aëris; Atque eo magis non ſequitur rationes flammæ, quod flamma etiam ipſa extinguitur per accidens; nempe à contrariis, & deſtruentibus circumfuſis; quam cauſam & neceſſitatem non habet pariter ſpiritus. Reparatur autem ſpiritus & ſanguine vivido & florido arteriarum exilium, quæ inſinuantur in cerebrum; Sed fit reparatio iſta ſuo modo, de quo nunc eſt ſermo.

FINIS.

INDEX IN HISTORIAM VITÆ & MORTIS.

A.

AAron. 66
Abraham. 65
Accipiter. ætas. 49
Admiratio. 147
Ægyptior. longævitas. 69
Aër. ambientis excluſio. 153. ſ. conditiones ad ſalubritatem. 96. ſ. ad ſpiritus. 131. inæqualitates. 57. eſt prædatorius. 9. ſiccat. 27. boni ſigna. 185
Ætas ſiccat. quid? 27
Ageſilaus Rex. 71
Alimentatio corporum. 60. ſeqq. alimenti attractio ad partes exteriores. 192. ſ. alimenti inſinuatio. 195
Aloë præparatio, 180. an Hepatica. 183
Alvus. 103
Ambra gryſea. 111. 130. 189
Amor. 146

Amputatio membri. 208
Anacreon Poëta. 71
Anglorum longævitas. 91
Anguilla. 54
Anhelitus. 103
Anaſtaſius Imp. 79
Animalium & plantarum diff. rat. alimentationis. 24
Animi pathemata, 144. ſ. Anna Propheciſſa. 69
Anſer. ætas. 49
S. Antonius. 82
Antropophagi. 61
Antra. 154
Aphrodiſiaca. 139
Apollonius Tyaneus. 85
Appius cæcus. 86
Aquis ſubmerſa diu ſervantur. 31. aquæ deſtillatæ. 112. aqua inteneret deſiccata. 35. aquæ potus. 171. aquæ potores. 198
Aquila. ætas. 48
Aquila & Priſcilla. 81
Arborum durabilitas. 24. cultura. 34. 35
Arcadum Regum longævitas. 69. 84
Arefactio. 239
Arganthonius Rex. 84
Ar-

Argentum vivum. 17. 32
Aromata. 138
Artaxerxes Rex. 71
Aſinius Pollio. 89
Aſſatio. 197
Aſſimilationis actus. 201
Athanaſius 82
Atrophia ſenilis. 225
Attenuatio. 37
Auguſtus Imp. 78
Aves. 47. 55
Aurum. 17. 109. 114. 167
Auſtralis Ventus. 18

B.

Balæna. 54
Balnea. 160. 166. 172. 206
Betel radix. 126
Bezoar lapis. 111. 189
Bilis uſus. 59
Boreas. 18
Boum ætas. 45. impinguatio. 36, 213

C.

Caleb. 67
Calendulæ flores. 176
Calidum Nativum. 6

Calidus potus. 179
Calor ſiccat. 41
Calorem robuſt. quod præbeat. 138
Calor ſpirituum. 249
Calvities. 100
Camelus. 43
Camphora. 132
Canis. 45. ſtomacho applicati. 211
Caper. 46
Carduelis. 52
Caries. 39
Carneades Cyrenæus. 73
Carnes firmæ. 102
Carnium præparatio. 197
Carnivora animalia. 57. 60
Carpio. 54
Caſtoreum. 191
Catalepſis remed. 228
Catarrhus. ſuffitus. 28
Cato. 74
Cedrus. 23
Cerebrum roborantia. 190
Cereviſia. 176
Cervus. ætas. 44. caro. 115
Chalybeata vina. 183
Chymica medicamenta. 6
Ciborum præparatio. 197

Ciconia ætas. 50
Clyſterum uſus. 165
Colliquatio. 240
Columbæ. 51
Confortativa viſcerum. 191
Conſuetudo. 149
Conſumtio quibus actionibus perficiatur. 37
Contemplatio. 147
Contractio ſ. corrugatio corporum. 39
Corallia. 168
Cordialia medicamenta. 109. ſ. 185
Cornix. 49
Cornua durabilitas. 19
Corvinus, Valerius. 70
Corvus. 49
Cotonea. 32
Cranium magnum. 57
Crete. 181
Crocodilus. 54
Crocus. 158
Cuniculus. ætas. 46
Cutis. 99
Cydonia. 180. 32
Cygnus. 49
Cyniras Rex. 84

D.

DElphinus. ætas. 53
Democritus Abderites. 72
Demonax. phil. 87
Demulcentia ſpiritus. 137
Dentes. durabilitas. 19. 102. 200
Deſiccatio ejus hiſtoria. 26. ſeqq. it. ejus prohibitio. it. deſiccati inteneratio. quibus actionibus perficiatur. 37
Deſiderium. 190
Deſtillatio ciborum. 200
Diæta ad longævitatem. 103. ſ. diæta minus diſſipabilis. 170. ſudorifera. 213. tenuis. 36. 140. 265
Diluvio ætatis præcipitatio facta. 92
ante diluv. longæ vitas. 65
Diogenes. 72
Dionyſius Areopagita. 81
Dulcia uſus. 174. 184
Durabilitas corporum. 12. 17

E.

EEcſtaſis. 143
Ehud. 67
Elephas. ævum. 43
Eli. 67
Eli tæg. 67

Epi-

Epimenides. 70
Equus. ætas. 44
Errhina. 188
Eſaias. 68
Eſſæ ovum longævitas. 85
Exercitatio. 172. 193. ſ.
Exhalatio corporum. 38
Exolutio ſpirituum. 148

F.

FAbius Cunctator. 74
Felis. ætas. 46
Ferculorum copia. 195
Ferrum. rubigo. 18
Flagellationes. 195
Flamma. 34. quibus indiget. 217
Fomentatio ex corporibus vivis. 211
Fraxinus. 169. 23
Fricationes. 172. 193. 256
Frigus. effectus. 27. inde ſpirituum condenſatio. 131. ſ. frigidioribus regionibus diutius vivunt. 93
Fructus, flores, quomodo ſerventur. 31. ſqq.
Fumus ſiccat. 28

G.

GAleria mima. 75
Gallus gallinaceus. 51
indicus. 51
Gartius Aretinus. 89
Gaudium. 144
Gemmarum durabilitas, 17. vires. 114. it. 168
Gordianus Senior. 79
Gorgias Leontinus. 72
Granaria. 29. ſ.
Granata mala, quamdiu ſerventur. 36
vinum granatorum. 182
Grandiora animalia longæviora. 59
Graviditatis tempus. 56
Gregorius XII. & XIII. Papa. 83
Guilielmus Poſtellus. 90
Gummi calidiora ſiccant. 28

H.

HÆmorrhagia 224
Hedene flores. 176
Helena Imperatrix. 80
Hepatica medicamenta. 182
Herbarum durabilitas. 21
Hedera. 23
S. Hieronymus. 82. Rex Siciliæ. 87

Hippocrates. 87
Hominis ævum. 42
Humectatio deſiccati. 35
Humeri. 102
Humidum radicale. 6
Hyacinthus. 110
Hyberni cur longævi. 158
Hydromel. 175
Hyſopus. 22

I.

JAcob. 65
Ibis avis. 52
Ichthyophagi. 171
Jejunia. 181
Ignis liquat & ſiccat. 26. 41
Ilex. 23
Indorum longævitas. 88
Incruſtatio fructuum. 33
Inedia. 223
Inſecta in electro. 33
Inſitio arborum. 61
Integumenta corporis. 57
Inteneratio deſiccati. 35
Invidia. 146
Job. 67
Johannes Apoſtolus. 80
- - - XXIII. Papa. 83

- - de Temporibus. 89
Joſeph. 66
Joſuah. 67
Ira. 145
Iſaac. 65
Iſchæmum ſanguis. 208
Iſocrates. 72
Junia Caſſii uxor. 76
Juſtinianus. 79
Juventutis & ſenectutis diſcrimina. 231

L.

Lapidum durabilitas. 17
Lectus. 163
Leones vivaces. 43
Lepus. ætas. 46
Levi. 66
Lignorum durabilitas. 18. uſus Medicus. 168. ſ.
Lintea. 163
Literatorum diæta. 106. ſ.
Livia Auguſti uxor. 75
Longæ vitas donum Dei. 1. in animalibus. 41. ſ. it. 54. ſ. in homine 64. ſeqq. juxta regiones & loca. 93. ſ. Longævi qui magis vel minus. 99. ſ. Medicinæ. 108. intentiones ad longævitatem acquirendam. 115.

Lucas

Lucas Evang. 80
Luceja mima. 74
Lucius piſcis. 53
Lypothymia remed. 228

M.

MAcies. 108
Majorana. 22
Malaciſſatio corporis. 204. ſ.
Manus. 102
Margaritæ. uſus Medicus. 110. 167. ſ
Maſiniſſa Rex. 74
Maſticatio. 201
Maſticatoria. 188
Medicinæ ad longævitatem. 108. ſ.
Medicamentorum copia. 172
Mel. 157
Menila. 51
Metallorum durabilitas. 17
Q. Metellus. 85
Metus. 145
Militaris vita. 108
Milvus. ætas. 48
Miſericordia. 146
Mithridatium. 129
Mœror. 145
Montana loca. 94. vita. 155.

Mors

Mors quotupliciter fiat. 6. Mortis viæ. 9.
Mortis atriola. 216. ſeqq.
mortuis forma. 237. pro mortuis e-
lati. 229
Moſes. 66
Motus. 193
Motus & quies. 144
Muræna. 53

N.

NArcotica medicamenta. 127
Naſi formatio. 212
Naſturtium. 182
Natatio. 172
Nativa longævitas. 97
Nauſea marina. 158
Nitrum. uſus. 132. ſ.
Nitro ſubordinata. 135
Nive corpora diu poſſunt ſervari. 32
Numa Rex. 70
Nutritio per ætates. 7. animalium. 62.
plantarum. 62. nutrimenti gradus.
pro ætate. 63. nutritio per extra. 64
Nux Moſchata. 130

O.

OBeſitas. 101
Oculi. 103

Odores.

Odores. 136. cordi utiles. 186
Offa panis in vino. 179
Olea deſtillata. 112
Oleum intenerat. 35
inunctio. 157. 159
Opium. 124. ſ. opiata medicamenta. 127. ſ.
Opiatis affinia. 130
Opiata magna. 139
Ortilius plagoſus. 73
Orca. 54
Oſſium durabilitas. 19
Otium moderatum. 151
Ovidii Pater. 88
Ovis. ætas. 45

P.

PAlpitationes poſt mortem. 227
Paludoſa loca. 95
Palumbes. 51
Panis. 174. præparatio. 197
Papæ Romani. ætas. 83
Papaver rhœas. 7. 126.
Partus tempus. 103
Paſſer. 52
Paulus Eremita. 81
III. & IV. Papa. 83
Pavo. 51
Pectus. 102

Pelliculi fructuum. 63
Pediluvia. 190
Peliæ juventus. 205
Perdix. 51
Perpenna. 86
Phaſianus. 51
Phineas. 66
Phoca. 54
Phœnix. 50
Pili. 100
Pilulæ ſtomachicæ. 180
Pindarus. 71
Pinguefactio à Otro. 134
Piſcium ætas. 52
Plato Athenienſis. 73
Polycarpus. 81
Poros cutis conſtringentia. 156
Potus. 175
matutinus. 18
præparatio. 198
ſpirituoſi. 199
ante cœnam. 196
Priſcilla. 81
Protagoras. 72
Pſittacus. 50
Pudor. 146
Pulſus. 103. 220

Pulveres ſiccant. 29
Pulvis pyrius. 133
Purgantia. 161
Purgationes repetitæ. 214
Putrefactio unde. 41
Pythagoricus victus. 85

Q.

QUercus.

R.

REligioſorum diæta. 106
Renovatio ſucci novi. 213
Reſpiratio. 219
Rhabarbarum. Hepaticum. 183
Roſcidatio ſuccorum. 173
Roſmarinus. 23.169
Rubigo. 39
Rubus. 23
Rugæ. 40
Ruſticana vita. 108

S.

SAl ſiccat. 28
in cibis. 197
Salix. 24
Salmo 54
Sanguis. & de calore ſanguificante. 164. ſ.

San-

Sanguis. 207 balneum. 208. Elephanti. 43
Santalum. 169
Sara. 65
Semen maris. 48
Seneca. 89
Senes acta pueritiæ ruminent. 150
Senectutis & juventutis diſcrimina 231
Seres. longævitas. 88
Serpentum caro. 115
Sevum intenerat. 35
Sicca pondere minuuntur. 38
Simeon. 69
Cleophæ. 80
Sitis. 181
Smaragdus 110
Solon Athenienſis 70
Somnus. 142. 221
nutrit. 204
Somnum conciliantia. 143
Sophocles. 71
Sorbus. 24
Spes. 146
Spiritus noſtri ſunt prædatorii. 38. Spiritus ineſt omni tangibili. 7. Spiritus ineſt omni corpori. 238. & de Spiritibus. 240. ſeqq.
Spiri-

Spiritus animales. 57
Spiritus ut maneant juveniles. 121.ſeqq.
Spirituum frœnatio. 141
Spiritus vivus quibus indiget. 216
Spiritus vini. 29
Statura hominum non decrevit. 93
procera & brevis. 101
Stomachus. 178
Stomachica. 179, ſq.
Struthio. 52
Succi corporis, quales eſſe debent. 170.ſ.
Succinum in eo inſecta. 33
Sudor. 161.215
Suffitus. 187.190
Suffocatio. 219
Sus. ætas. 46
Suſpenſi. 229

T.

TAbacum. 127. 129
Terentia. Cic. uxor. 74
Terræ odor. 135
Theodora Imperatrix. 80
Theophraſtus Ereſius. 73
Theriaca. 129
Tiberius Imperator. 78
Tilia. 24
Tinca. 54

Tobias. 68
Transplantatio. 20
Triſtitia. 145
Truta. 54
Turtures. 51

V.

VAlerianus. Imp. 79
Vegetabilium durabilitas. 21. ſ.
Vegetabilium & animalium differentia, quoad alimentationem. 24. ſ.
Vegetatio plantarum. 63
Venæ ſectio. uſus. 113
Veneris uſus. 141
Venetorum longævitas. 90
Venter. 102
Ventriculi cura. 152
Ventus. effectus. 28
Veſtimenta. 158. 172
Victus ratio. 103
Vina. 175
Vinum extinctionis auri. 179
medicatum. 180
Viſcera ad alimenti extruſionem. 177
Vitæ humanæ ſcala. 231
Vitæ duratio. 237. ſ.
Vitis. 22
Unctiones. 206

corporis. 157
Unicornu. 111
Urinatores. 220
Urſus. ætas. 43
Urticationes. 195
Uvæ quom. diu ſerventur. 32. ſ.
Vultur. ætas. 48
Vulpes. ætas. 43

X.

XEnophanes. 70
Xenophylus. 78

Z.

ZEno. 73

FINIS.

DE
TUENDA BONA VALETUDINE LIBELLUS EOBANI HESSI,
ET
COENA, BAPTISTÆ FIERÆ MANTUANI.

Adcurante
JOH. SIGISMUNDO HENNINGERO,
Med. Doct. Prof. Publ. Ord.

ARGENTORATI
Sumptibus THEODORICI LERSE.
Anno 1712.

PRÆFATIO.

MUſa repertoris medicarum filia rerum,
Te duce conanti ſcribere pauca, fave.
Pauca canam cantata priùs, ſed Apolline nullo;
Et labor hic aliquo nomine noſter erit.
Nanque hic, ſi qua leges adjuncta prioribus, idem
Nos ea de tenebris exeruiſſe ſcias.
Nam quæ fœda ſitu jacuere, & merſa profunda
Barbarie, verſu lucidiora fluent.
Adde, quod & numeros facile eſt meminiſſe, nec ullis
Dotibus ingenii gratia major ineſt.
Quisquis ad hæc igitur veri præludia vultum
Demittes, oculo fac patiente legas.

Nec vitio vertas, quia ſit rude carmen, & omni
Exculti careat dexteritate ſtyli.
Scripſimus iſta rudes, cui nunc aſſueſcimus, artis,
Et ſunt præcipiti carmina facta mora.
Tu quoque Sturtiadum decus & nova fama Georgi,
Hujus præcipuus carminis autor eras.
Cogere namque tibi ceu prima elementa jubebas,
Cujus nunc titulos, & decus artis habes.
Has igitur tibi primitias ignobilis agri,
Parvaq; de ſterili munera rure damus.
Accipe ferque libens inopis mediocria muſæ,
Sæpe etiam divis vilia dona placent.
Tunc ubi me ſtudiis major melioribus uſus
Induet, his parvis ſplendidiora dabo.
Nunc ne longa breves æquent primordia ludos,
Hinc meus in cœpto pulvere curret equus.

PARS

PARS PRIMA.

RERUM NATURALIUM BREVIS digeſtio, ab Elementis & humoribus.

DE CONSTITUTIONE Hominis.

PRincipio quicunque voles animoque valere,
Corporis & ſana conditione frui:
Cognoſcenda tui tibi ſunt primordia primùm
Corporis, & qui nam ſit ſtatus inde tibi.
Cognita quæ certæ poſſint monſtrare ſalutis,
Ne malè conveniens ingrediaris iter.
Hæc tibi, ſed brevibus, depingam ſingula formis,
Polliciti non ſunt pondera plena mei.

DE ELEMENTIS.

QUatuor ut conſtant Elementis corpora noſtra,
Quæ ſunt (ut perhibent) aër, aqua, ignis, humus.

DE HUMORIBUS.

HUmores ſic inde trahunt à quolibet unum,
Quos tamen in verſu vix ceciniſſe queas.
Terra Melancholicis, aqua confertur pituitæ:
Aër Sanguineis, ignea vis choleræ.
Sicut enim ſicca eſt natura & frigida terræ,
Vis elementaris friget & humet aqua.
Sicut & humorum calido com̃iſcuit aër,
Siccus ut eſt ignis, vimq; caloris habet,
Sic vis humorum reſpondet quælibet uni,
Ordine ſi repetas, quo mihi dicta vides.
Vena tumet, rubet & ridet, laſcivit & audet,
Cui nimius pleno corpore ſanguis ineſt.
Nil ſapit, os humet, faſtidit, ſomniat undas,
Humida cui nimio phlegmate membra madent.
Tinnit ab aure, ſitit, furit, ardet, ſomniat ignes,
Cui nimius choleræ corpora ſanguis agit.

Anxius

Anxius & niger eſt, timet omnia triſtia, dormit,
Mole ſua bilis quem nimis atra premit.

QUALITATES HUMORUM AD horas Anni, & ſigna zodiaci.

QUatuor humores hos anni quatuor horis
Confer,& obliquæ ſigna timenda rotæ.
Æſtati choleram dabimus, tria ſigna ſequentur
Ignea, nempe aries, tenſa ſagitta, leo.
Autumni nigra bilis erit, tria ſigna ſequentur
Terrea,bos,vector,candida virgo,caper.
Vere tumet ſanguis, ſed & hunc tria ſigna ſequentur
Aërea, ut gemini,lanx vaga,fuſor aquæ.
Phlegma æquabit hyems, per aquatica ſigna notandum,
Hæc ſunt, retrogradus, trux nepa, piſcis iners.
Nunc age limitibus concluſum quatuor orbem
Aſpice,& ætatum quamlibet inde nota.
Sanguine Sol oriens pueriles vendicat artus,
Firma dies choleram,læta juventa tibi.

Phlegmatis occaſus plenam facit eſſe ſenectam,
Bile nigra Boreæ: ſed plaga decrepitos.
Ver velut infantes nativo germine paſcit,
Quos placido ſpectans ſidere Phœbus amat.
Ætatem juvenum notat æſtas, Martis in illa
Exultant vires, & furor arma movet.
Maturos autumne ſenes, quos frigida luna
Inſtabili varios lumine ſemper agit.
Decrepitos hyemis natura æquabit inertes,
Quos vorat immiti falcifer ore ſenex.

DE MEMBRIS, VIRTUTIBUS, Actionibus & Spiritibus.

QUatuor hinc etiam noſtræ inſtrumenta ſalutis
Servare arcana religione decet.
Pectoris in fontem ſanguis tenuiſſimus intrat,
Nobilis aſſurgens ſpiritus inde venit.
Viribus inde vigens toti vitalibus artus,
Dicitur hic reliquis purior eſſe vapor.
At cerebro velut ætherea dominantur in arce
Eſſe-

Effectus, virtus quos animalis habet.
Hepatis & ſtomachi vis naturalis ab oris
Effluit, omnigeni ſanguinis iſta domus.
Ergo ſpiritui ſanguis deſervit, at ille
Senſibus, hi famulos ceu rationis agunt.
Quisquis amas igitur ſtudiorum intendere curis,
Hæc tanta in promptu commoda ſemper habe.
Qualis enim ſenſus de ſanguine ſpiritibusque,
Talibus ingenium viribus eſſe ſolet.
Cuſtodire potes medicas hæc firma per artes,
Si frugi vitam vivere forte velis.
Hæc tibi Palladio quicunque ex pulvere laudem
Quæris, habe, ſed nos utraque turba manet.

PARS SECUNDA.

PRÆCEPTA GENERALIA DE SAnitate tuenda, ſive de uſu rerum ad vitam neceſſariarum.

ERgo age quisquis eris, ſive iſta ſequenda putabis,

Seu minus,& forſan ſplendidiora petis.
Hic quoque ne dubita, pars eſt tibi juſta ſalutis,
Parva etiam magnum plurima pondus habent. (tas.
Sit tibi præcipuè ſimplex & recta volun-
Velle animi ſana conditione frui.
Quod ſi nõ valeas, fruſtra ſervare laboras
Corpora, quæ medicæ munere mentis egent.
Omnia curarum fomenta relinque, nec ullis
Pectus habe preſſum ſollicitudinibus.
Anxia mens non ipſa ſibi non rebus agendis (trahunt.
Conſtat, ab hac vitium corpora ſæpe
Hinc variæ peſtes, morborum hinc mille figuræ, (cem.
Crede animum noſtri corporis eſſe du-
Sæpe graves iſta veniunt ex arce labores,
Sicut ab aëreis peſtilis aura plagis.
Quære igitur, ſed honeſta, tuis ſolatia curis, (bunt.
Quæ tibi nec ſomni, nec loca ſola da-
Utere convivis non triſtibus, utere amicis,
Quos nugæ & riſus,& joca ſalſa juvant.

Quem

Quem non blanda juvant varii modulamina cantus,
Huic jecur & renes, ægraque corda ſtupent.
Nam nihil humanas tanta dulcedine mentes
Afficit, ac melicæ nobile vocis opus.
Tange lyram digitis, animi dolor omnis abibit,
Dulciſonum reficit triſtia corda melos.
Ira animis letale malum, procul abſit, ab illa
Mors ſæpe ingeniis corporibusq; venit.
Turbat enim, cæcaque animos caligine verſat,
Et ſenſus tota cum ratione rapit.
Sicut enim tactæ ferro candente lacunæ,
Sic motu calidi ſanguinis ira fremit.
Hinc ſubitis fractos accendit febribus artus,
Sæpius his etiam deteriora facit.
Hinc flavam ratione omni prævertere bilem
Convenit, & cauſis non ſtatuiſſe locum.
Quid referam nimio gliſcentia gaudia motu?
Quid referam nimio pectora fracta metu?
Cæte-

Cætera quid referam, quæ mentes plurima noſtras
Evertunt, miſeris noxia corporibus?

DE EBRIETATE.

QUod ſi vis conſtare animo, ſtudia, atque labores
Corporis obſerva cum ratione tui.
Immodici ſenſus perturbat copia Bacchi,
Inde quis enumeret, quot mala proveniant?
Corporis exhaurit ſuccos, animique vigorem
Opprimit, ingenium ſtrangulat atque (necat.
Sed prius in ſicca gaudebit piſcis arena,
Bacche oblite modi quàm tua damna canam.
Ergo modum præſcribe Deo tam grande nocenti,
Cùm venit accepta conditione, juvat.

DE EXERCITIIS.

MAnè relucentes caput erecturus in auras,
Et caput & corpus leniter omne frica.
Tum porrò manibus puro de fonte lavatis,

Os,

Os, oculos, dentes, purior unda lavet.
Tum comato vagos, ſed eburno pectine, crines,
Hæc cerebro res eſt non medicina levis.
Dum licet, ante cibum ſtomacho ſine pondere corpus
Omne bis exerce, ſed modicè & leviter.

DE TEMPORE.

PRandia non adeas, niſi amor te cogat edendi,
Et vacuum ſtomachum noveris eſſe (cibo.
Pejus enim nihil eſt humano in corpore, quàm ſi
Miſtio diſcordans fiat uterque cibus.
Vina ſitim, comedenda famem ſpectare decebit,
Invito ſtomacho qualiacunque nocent.

DE MODO, SIVE QUOTIES SIT aſſumendus cibus.

BIs tibi quoque die cibus eſt ſumendus, at ille
Sit bene conditus, ſit levis, & modicus.
Mœſta procul fugiant longæ faſtidia menſæ:
Sic pota ut ſitias, ſic ede ut eſurias.

DE

DE EXERCITIIS ANIMI.

NEc properè à menſa ſtudiis intenderis unquam,
Sed tribus,aut horis quatuor inde vaca.

DE SOMNO MERIDIANO.

QUod ſi fortè tibi quiddam dormire neceſſe eſt,
Altera poſt epulas fluxerit hora vide.

DE QUIETE.

OCia perturbant ſtomachum, juvat actio, ni ſit
Nondum concocto turbidus ille cibo.

DE GENERIBUS EXERCITIOrum corporis.

UTiliter vegetant vocalis verbera linguæ,
Arma, pilæ, ſaltus, teſſera,curſus, equi.
Qui benè concoxit, multo ſatis ille labori eſt:
Qui malé, præſcripta ſe ratione gerat.

DE CRAPULA.

UT peccat, ſtomachum qui mole gravavit iniqua,
Sic plerumq; nimis continuiſſe nocet.

DE

DE BALNEIS.

LOtus ubi exieris thermas, fuge frigora: pranſus
Stare potes, modicè, ſi libet, ire potes:
Stantis enim cibus in ſtomacho conſedit, euntis
Eſt eadem ratio, ſi pede tardus eat.

DE EXCREMENTIS.

MEiere profuerit, quoties veſica laborat:
Fœce gravis venter nec cohibendus erit.
Nec flatum retine, niſi noxia cogat honeſtas,
Hic eſt, natura præſide, turpe nihil.
Edicto vetuit, crepitus ructusque teneri
Claudius, ô Medici principis imperium.

DE PRANDIO ET COENA.

ESſe magis frugi cœnam, quam ſumptibus auctam,
Lauta quidem, ſed non fercula multa velim.

DE VIGILIIS, SIVE NOCTURNIS lucubrationibus.

A Cœna vigilans unam ne exceſſeris horam,
Ne cerebro noceat nox vigilata tuo.

DE

DE SOMNO.

Quando cubitum eundum, quandoque ſurgendum.

OCciduo cum ſole cubilia ſtrata ſubintra, (redi.
Tu quoque de plumis, hoc redeunte,
Sic etenim ratio naturæ ſuadet, & illas
Condidit ingeniis corporibusque vices.
Tempora nam ſomno nocturna, diurna labori (ſequi.
Cùm daret, hæc voluit nos data juſſa

QUAMDIU DORMIENDUM?

SEd quia tardat hyems Phœbum, quia tempore meſſis
Exorta citius luce colorat humum:
Ipſa parens rerum tibi tres & quatuor horas (runt.
Deputat, hæc juſtæ tempora noctis e-

QUOMODO CUBANDUM.

DOrmiture latus dextrum preme, manè ſiniſtrum,
Ingeſtum ratio concoquit iſta cibum.

DE VENERE.

QUæritis an Veneri liceat parere vocanti? (modus.
Hic quoque erit certus (ſicut ubique)
Mul-

Multa Venus vires exhaurit, ſpiritibusq;
Noxia, conſumit corpora mille modis.
Rara levat, corpusque juvat Venus. Optima vita eſt,
Quæ neque caſta nimis, nec nimis eſt petulans.
At tu, cui ſtudii flores, fructusq; petuntur,
Si poſſis Venerem ſpernere, ſanus eris.
Namque nec Aonidum Venus improba ludit in hortis,
Nec turpes flam̃as Muſa pudica probat.
Ipſa gubernatrix ſtudiorum caſta Minerva eſt,
Artibus ingenuis eſt inimica Venus.

QUID AGENDUM BENE valentibus.

JAm ne cuncta putes parvo voluiſſe libello
Claudere, quæ nemo dinumerare queat:
Accipe conſilium, quo non eſt verius ullum,
Atque ita naturam dicere crede tibi.
Sanus es, & nullis confectus corpora morbis
Et tuus es, nec te juſſa aliena trahunt.

Nullius obſtrictus Medicorum legibus eſto,
Deformet corpus nullus alipta tuum.
Quin potius varium vitæ ſectare tenoré,
Teque tibi ſimilem ne patiare diu.
Nunc urbana potes tractare negocia, ſæpe
Rura graves caſus non habitura petes.
Mille voluptatum ſpecies tibi rura miniſtrant,
Non aliquo poteris ſanior eſſe loco.
Nunc timidum longa captabis arundine piſcem,
Nunc udo aëreum vimine fallis avem.
Nunc errare greges pecudum ſpectabis ab alto (ſubis.
Vertice, nunc ſylvas, frigidaque antra
Nusquam commodius, quàm vivere rure beato,
Illa poteſt ipſos vita decere Deos.
Felices quos rura juvant, quibus illa voluptas (do.
Contigit, hoc optem vivere poſſe mo-
Hac ego vel Crœſos vita mutare ducétos,
Hac aſini nolim ditia ſceptra Midæ.
Sæpe hic profuerit placidæ indulſiſſe quieti,
Sæpius, ut ſanis, præſtat agenda dari.

Per-

Perdit enim validas vecors ignavia vires:
Confirmat modicus reſtituitque labor.
Illa ſenectutem citiùs, quàm debuit, adfert,
Hic ævi florem donat adeſſe diu.
Interdum thermas, interdum frigida inibis
Balnea, ſæpe unges corpora, ſæpe minus.
Sæpe cibis tutò poteris vulgaribus uti·
Sæpe frequens, alio tempore ſolus eris.
Nonnunquam plus quàm decuit ſumpſiſſe ciborum,
Nunc potes audacem non habuiſſe gulam.
Utilius multum, qui concoquit omnia, ſumit,
Nulla quidem ſanis regula certa datur.
Hæc poterunt ſervare alacres, & corpore firmi,
Jus libertatis nullius æger habet.
Sanus es, auxilium noli conſumere morbi,
Ut ſi fortè cadas, tu medeare tibi.
Nam citò deſtituunt conſumptæ corpora vires,
Reſtituunt validæ quàmlibet ægra ſibi.

TERTIA PARS.

DE FACULTATIBUS ALIMENTorum.

SIMPLICIUM CIBORUM FACULtates aliquot.

NUnc tibi, quæ ratio, quæ ſit natura ciborum, (net.
Verſibus imparibus noſter Apollo ca-
Non tamen omnigenum (quis enim queat?) iſta futura (mus.
Præmetium meſſi carmina pauca da-
Sicut edax ignis præpinguem lampada paſcit, (bet.
Donec ſtuppa calens, quo foveatur, ha-
Poſtquam deinde ſequax flammam defecerit humor,
Ipſa perexiguo tempore tota perit.
Sic calor in noſtro bibit humida corpore, donec
Naturæ faciles ſint alimenta cibi.
Quæ ſi deficiant rimantem cuncta calorem, (ſequi.
Certum eſt hoc animam depereunte
Namque ubi jam, quod agat, non invenit, efflat in auras,

Mate-

Materia vires deſtituente ſuas.
Illa igitur ratio eſt, quæ corpora noſtra foveri
Præcipit, & vires ſuſtinuiſſe cibo.
Nam quia diſſolvunt calor, & qui circuit aër,
In loca, qui ſubeant, eſt opus eſſe cibos.
Qui quia ſunt varii, nec ab una lege petendi,
Refert accipias, quosque, quibusque modis.
Utque hinc incipiam, quosdam quæſiſſe videmus,
Quæ caro plus vegetet corpora, quæque minus.
Bruta feris video prælata domeſtica, quorum
Plus alimentorum carnibus eſſe putant.
Illa tamen durant, & fortia corpora reddunt,
Hæc ut ſana magis conſtituantur, agunt.

DE CARNIBUS QUADRUPEDUM Animalium.

DE SUILLA ET HOEDINA.

QUis neget? utque negat nemo, ſic prima ſuillis

Carnibus,& merita gloria laude datur.
Erepti pavidis lactentes matribus hœdi,
Et multis nuper nata capella placet.
Attamen eſt ratio palmam tribuiſſe ſuillis, (ferunt.
Quòd ſimiles hominum carnibus eſſe
Quod verum docuit rerum experientia doctrix,
Quæ potior cauſis omnibus eſſe poteſt.
Sæpe humana aliquos in viſcera caſus adegit, (fames.
Atque homines juſſit mandere dira
Ne quid inexpertum Medicina relinqueret, olim
Membratim vivos execuiſſe ferunt.
Atque ita divinum paucorum crimine munus,
Facta (nefas dictu) carnificina fuit.
Quæ velut è ſpacio res me tulit,ergo ſuillæ (erat.
Vis naturæ hominum proxima carnis

De Ovina, Hircina, Caprina.

LAnigerarum ovium ſucco peccante redundat
Hircus olens, itidem capraque crimen habet.

De

De Bubula & Vaccina.

DE bove ſemper edat, qui-bilem deſpicit atram,
Quò ſenior bos eſt, hoc caro pejor erit.
Viſcera ſi quis edit vetulæ prærancida vaccæ,
Implicitus duris febribus eſſe volet.

De Leporina.

ME Lepus hyberno caulem depaſtus in horto,
Quantumvis bilis terreat atra, capit.

De Caniculina.

ME tener è cæcis data præda cuniculus antris,
Me tenerum quicquid luſtra domusque ferunt.

De Sciurina.

Me tenere hæc inter, certum licet ipſa Sciuro
Ridiculo nomen lingua Latina neget.

De Cervina.

CConcoctu nimium dura eſt cervina, ſed illam
Conditam calidis ſumere ſæpe licet.

De Vitulina.

LAudatur vitulina magis, ſed ab ubere matris (minor.
Rapta modò, eſt veteri gratia nempe

Regula Generalis.

SUmmatim, nova ſunt ſemper meliora vetuſtis, (qui.
Et ſtomacho poſſunt commodiore co-
Sic maribus caſtrata, præibunt pinguia ſiccis (movet.
Quadrupedum, nec nos cætera turba

De reliquis Quadrupedibus, quæ non ubique locorum in uſu ſunt.

VIdi ego in Arctois impexum Tartaron oris,
Immanes avidis dentibus eſſe feras.
Vidi & equina fero laniare cadavera morſu, (bum.
Crudaque Sauromatis fruſta fuiſſe ci-
Quas ego non Alces immania monſtra comedi?
Quos ego non uros, ſemiferasq; boves?
Dii melius tali vitam, quàm degere cultu,
Qui nihil humani, nomina præter, habet. (mur:
Nos cœlo meliore ſati, meliora ſeque-
Corporis atq; animi quo tueamur opes.

Quæ

Quæ quibus adfuerint, non illis aurea deerit
Copia, nec regnum divitis omne Midæ.
Tam bene ſi valeas animoque & corpore, vinces,
Quæ bona cunque homini maximus orbis habet.
Hoc poteris medicas pulchrè tenuiſſe per artes,
Si modò non ſordent hæc elementa tibi.

DE PARTIBUS ANIMALIUM.

ERgo ubi carne famem pulſurus es, hoc quoque cura,
Quid faciant ſtomacho ſingula membra tuo.

De auribus & roſtris.

AUribus & roſtris, quæ ſunt in quoque animali,
Et caro durior eſt, & minus apta coqui.

De lingua.

LIngua parum nutrit, quia laxa & ſanguine caſſa eſt,
Sive ſit illa avium, ſive ſit illa boum.

De Mammis, glandibus & renibus.

MAmmarum de glande ferunt præſtare ſuillas,
Exangues renes non citò poſſe coqui.

De Cerebro.

SÆpe avidis cerebellorum pituita moleſta eſt,
Aptè cocta tamen convenienter alunt.

De Medulla.

SPinarum ſimilis cerebro ſolet eſſe medulla,
Dulcia guſtanti, plus tamen illa ſapit.

DE VISCERIBUS.

Corde, Jecore, Liene.

COr, jecur atque lien, ſucci ſunt nulla ferentis
Commoda, ſed nigra corpora bile gravant.

De Pulmone.

COncoctu facilis pulmo eſt, & laxior illis,
Sed nimio utentes phlegmate tardat (ali.

De Inteſtinis.

INteſtina quoque humorem craſſum omnia gignunt
Incondita magis, pulverulenta minus.

Cætera præſtabunt Medici, majora profeſſi,
Noſter in exiguo pulvere ſudat equus.

DE AVIBUS.

Aves.

PLumigerarum avium ratio eſt diverſa, quod illa
Digeſtu faciles, corpora pejus alunt.

Perdix, Columbi, Phaſiani.

EX his præcipuè Perdix, tenerique Columbi,
Et quæ de Scythico Phaſide nomen (habet.

Gallinæ.

GAllinæque hominum manibus data pabula paſtæ,
Conjugio pingues Galle propheta tuo.

Attagen.

ET quas priſca ſuis celebravis Ionia menſis,
Ignotæ noſtras (ut reor) inter aves.

Parvæ Aviculæ.

FIrmius in parvis alimentum creditur, ut quas
Allectas paſtu retia parva trahunt.

Merulæ,

Merula, Fringilla, Paſſer, Alauda.

VOcales merulæ, fringillaque frigore gaudens,
Et paſſer petulans, & galeata caput.
Sed tamen à noſtris patinis procul improbe paſſer.
Eſſe velis, plus te dulcis alauda placet.

Luſcinia.

VOce ſua melius vernabit Daulias ales,
Poſſit ut ingratæ quàm cibus eſſe gulæ.

Epops.

STercoreos edat ille Epopes, diraſque Celenos,
Qui tantum poſſit non metuiſſe nefas.

Turdus.

Inter aves Turdus qui dixit, gloria prima
Quercubus Epyri verior ille fuit. (eſt,
Plus tamen hanc commendat hyems æſtate volucrem,
Tunc loca juniperis namque referta colunt. (dit,
Gratior autumni præpingues copia red-
Tunc

Tunc humiles colles, & loca plana colũt.

Pavo.

QUid moror in parvis? menſarum gloria Pavo,
Plus lauti & nitidi, quàm bonitatis habet.
Intulit hunc primus cœnis Hortenſius audax.
Addubites lingua doctior, anne gula.

Anſer.

SÆpe meas oneret menſas fluviatilis anſer,
Dum diffarcta gravet corpora pinguis adeps.
Corpora multum implet, ſed adhæret inutilis humor
Et ſtomacho inſidens vix bene digeritur.

Alæ avium.

TU tamen implumes ſapienter adederis alas,
Rectius his editur partibus omnis avis.

Anas.

PArvum diſtat anas, cervice & pectore præſtans,
Dixerit ergo aliquis, cætera redde coco.

Cico-

Ciconia, Grus.

MUnda valebat edi roſtratior omnibus ales,
Sed Palamedeæ prævaluiſtis aves.

Cygnus.

QUi primus docuit Phœbæos mandere Cygnos,
In Phœbum & Muſas impius ille fuit.
Sed tamen hos eadem ratio eſt imponere menſis,
Quæ reliquis raró parcit aquatilibus.

Regula.

OMnes namq; fere ſunt deterioris eduli,
Quæ volucrum fluvios, pigraq; ſtagna colunt.

DE FRUCTIBUS ARBORUM.

NUnc quid ab arboribus proſit noceatve legenti,
Parte aliqua tantùm, ſed breviore, canam.
Nec mea glandiferas quercus nondum orbis adulti
Muſa canet, verùm temporis hujus opes.
Præcipuè autumni prægnantes divitis hortos,
Copia quem cornu tota fluente beat.

De Ficis & Uvis.

ERgo tot inter opes regnantis fructibus anni,
Prima

Prima locum meritò ficus&uva tenent.
Utraque nam ſuccis implet melioribus, & nil (bent.
Quæ noceant vitii damna ferentis ha-

De Moris.

ALba prius, nunc rubra tuo de ſangui. ne Thysbe, (nus.
Humida ſunt multum frigida mora mi-
Ante cibos guſtata alios, ſunt mollia ventri, (ferant.
Et ſtomacho, quamvis parva alimenta

De Ceraſis.

NOxia ſunt ſtomacho Ceraſi prædulcia poma, (vant.
Ingerat hæc eadem ſi quis acerba, ju-
Illa movent, hæc aſtringunt communiter alvum,
Vis uvas eadem rubraque mora tenet.

De pini nucleis.

UT juvat utilibus ventrem nux pinea ſuccis,
Sic ægrè vires exuit ipſa ſuas.

De Perſicis.

PErſica quisquis edes, cœnæ ſint prima videto,

Ne

Nè noceant alio non citò pulſa cibo.

De Malis & Piris.

DUlcia mala calent reliquis magis, & citò ventrem (eſt.
Reſtituunt: acidis frigidus humor in-
At ſtomachum firmant, alvumque auſtera cohercent, (don.
Præcipuè arboribus que legit alta Cy-
Quæ pira non levius matura, & grandia proſunt, (nit.
Sed plus corporibus roboris inde ve-

De Malis punicis, Meſpilis & Sorbis.

PUnica non implent adeò, ſed frigore lædunt, (vora.
Meſpila, ut aſtringant, ſorbaque laxè

De Juglandibus & Avellanis.

JUglandes prodeſſe ferunt, nec paſcere multum,
Paſcere avellanas plus, valuiſſe minus.

De mygdalis.

DIves amydalino menſam ſine lacte caveto; (opem.
Pauperibus medicam non tulit ullus

De

De Prunis.

BArbara loginquis quæ miſit pruna Damaſcus, (lent.
Ante cibos alvum ſumpta movere ſo-

De Glandibus & Caſtaneis.

SI quem ſacra tui victus Dodona juvabunt,
Setigeri ſtomachum vellet habere ſuis.
Caſtaneas molles patulæ ſub tegmine fagi, (lim.
Ipſe ego præ duris glandibus eſſe ve-

DE LEGUMINIBUS.

SUnt etiam vario diverſa legumina paſtu,
E quibus audaci legimus iſta manu.

De Lentibus.

LAxior exiguas lentes potes eſſe, ſed illis
Ater in exiguo corpore ſuccus ineſt.

De Fabis & Piſis.

SÆpe fabæ leni ſufflarunt corpora flatu,
Piſa minus, bilem ſed peperêre nigram.

De Cicere.

AT tibi quæ clarum peperêre legumina nomen,
Nomine ſunt Cicero nunc quoque grata tuo.
Exhauſtis reparant genitalia ſemina membris,
Nec Venerem vires deſeruiſſe ſinunt.
Quin etiam lapidem veſicæ ſæpe minutim
Duriter hærentem diſſecuiſſe ſolent.

De Lupinis.

REptilibus Cynicûm veſcatur turba Lupinis,
Immundos decuit ſordida pera canes.

De fœno græco.

SÆpe aliquem memini de fœno dicere græco,
Ante cibum ſumptum calfacit & ſolvit.

DE OLERIBUS.

PLura nec hic opus eſt, nec vulgi poſtulat uſus
Ergo etiam hic olerum nomina pauca canam.

De

De Lactuca.

HOrtorum Lactuca decus, quia friget & humet,
Sæpe leves ſomnos conciliare ſolet.
Atque ut corporibus reliqua omnia vincit alendis,
Sic vivi ſuccus ſanguinis inde venit.

De Beta.

CRuda eſt beta, nocet, coctam ſumpſiſſe juvabit:
Sumpta frequens ſtomachum vellicat, atque jecur.

De Braſſica.

BRaſſica ventris onus bis cocta comeſtaque ſiſtet,
Sed ſemel & modicè cocta, reſolvit idem.
Profuit hanc ſucco conſpergere pinguis olivæ,
Lac auget, multum ſanguinis eſſe facit.

Blitum.

IGnavum ſine honore blitum, ſine viribus, eſtur
Hoc ſola, ventrem quod bene dejiciat.

Eruca.

HErba ſalax Eruca, deæ gratiſſima amorum,
Sæpe velim noſtras condiat illa dapes.
Illa levi flamma frigentes calfacit artus,
Illa levat feſſi tædia longa thori.

Satyrion & Urtica.

MIſcueris dictam Satyrorum à moribus herbam,
Urticæque levi ſemina trita manu.
Hei mihi ne caſtas ſpectatum vade puellas,
Iſte furor nulla diſſimulatur ope.

Naſturtium.

HInc nigra quæ gelidis gaudent naſturtia rivis,
Offendunt ſtomachum, ſed Venerem ſtimulant.

Intybus, Malva.

RAra cibos ineunt cum dulcibus intyba malvis,
Rectè utrunque tamen, ſi libet, eſſe potes.

Atriplex.

FRigidus attriplicum choleræ vim diſcutit humor
Co-

Coctarum, crudis virus ineſſe puta.

DE RADICIBUS.

NUnc age quæ ſolis valeant radicibus herbæ,
Uſibus humanis commeminiſſe juvet.

De Rapis.

COmmoda multivoris præbent alimenta colonis,
Ruſtica projectis eruta rapa comis.
Nam quia naturæ calidæ vim temperat humor,
Inflat, alit, Veneris dulcia bella movet.

De Bulbis.

LOnga breves ſtomachi pellunt faſtidia bulbi,
Jamq; olim Veneri mortua membra (novant.
Humores gravido viſcoſos pectore ducunt,
Corpora bis cocti plus aluiſſe ſolent.
Adde garum ſuccumque oleæ, magis omnia præſtant,
Sed tamen & flatus, torminaque effi- (ciunt.

De Paſtinaca.

SUnt etiam calidi menſis ſua munera Dauci,
At vitio, cocti non ſatis, eſſe ſolent.

De Allio.

ALlia ſi quantas habeant graveolentia vires, (juvet.
Quæris, habe paucis, quæ meminiſſe
Hoc hortenſe genus Græci σκοροδῶνα vocarunt, (bat.
Hoc ceu Theriacam ruſtica turba pro-
Namque venenatis melius vix ulla medentur
Pharmaca, ſerpentes illius arcet odor.
Morſu letifero quem læſit araneolꝰ mus,
Hoc bibat, hoc etiam dira aconita fugat. (meſtum,
Præterea coctumve cibo, crudumve co-
Calfacit, & ſtomachos humiditate levat. (dum,
Eſt tamen ex multis aliis neſcire puden-
Quod nihil hoc Veneri gratius eſſe ſolet. (ſumpti
Verum oculis ſtomachoq; nocet,ſi copia
Multa ſit, & ſicca conficit ora ſiti.

De Cepis.

VIlia mordaces quamvis ſint prandia cepæ, (ſolent.
Crudæ tamen ſtomachum diſſoluiſſe
Plura malis coctæ (crudas nocet eſſe) medentur,
Eſſe tamen noli, qui memor eſſe voles.

De Porro.

OFficiũt oculis capitati ſegmina porri,
Interiora gravi viſcera mole premunt. (multu,
Hinc vario ſurgunt inſomnia plena tu-
At Venerem, ſicut talia cuncta, movent.

De *Raphano.*

PRæteriturus eram Raphani bona, qualibus ajunt
Radices inter nomen habere bonas.
Ille replet vacuam ventoſis flatibus alvũ,
Ante cibos noli ſumere, crimen habet.
Attamen & laudem, ſenſus quia reddit acutos, (bent.
Et ſunt ante cibum, qui magis eſſe pro-
Fabula narratur, ſacros ab Apolline Delphos
Omnibus hunc aliis præpoſuiſſe cibis.

Ex auro ut Raphanum ſacrarent, pondere betam
Argenti, plumbum rapa fuiſſe ferunt.

De *tuberibus & fungis.*

SI quis amat vernæ redolentia tubera terræ,
Virtutis medicæ norit habere nihil.

De *Boletis.*

LAuta decent nitidæ boleti fercula cœnæ,
Sed niſi percoctis virus ineſſe puta.
Nam neque deſipuit, qui qualem Claudius edit,
Boletum (lepido carmine dixit) edas.
Cui pituita placet, vel inani frigida ſucco
Pectora, fungorum millia multa voret.

DE FRUCTIBUS FUGACIBUS.

De *Cucurbita.*

HUmida frigoribus cognata cucurbita, parvo
Quòd vires faciat pondere, corpus alit.

De *Peponibus.*

PUtridis hæc eadem peponum ſunt omnia ſuccis,
Sed lapidem trudunt, membraque bile gravant.

De *Cucumere.*

HIs minus humectat cucumis frigetque, ſed idem
Et ſucco malus eſt, & malè digeritur.

DE FRUMENTACEIS.

FRumentis quoque non eadem natura, nec idem (nam.
Eſt ſapor, ex illis pauca, ſed apta ca-

De *Chondro*, *Ptiſana.*

NObile viſcoſi genus eſt, nec inutile Chondri,
Grana ſed ut ptiſanæ vilia coctus erit.

De *Alica.*

DUlci quisquis amas alicam confundere mulſo,
Aſſimilem Chondro noveris eſſe cibum.

De *Tritico*.

PAbula triticeæ frugis malè cruda coquuntur, (bet.
Robur ab artocopo condita majus ha-

De *Siligine & ſimila*.

GRatior ê molli ſolet eſſe ſiligine panis,
Mox ſimilæ dotes noſtra culina probat.

De *furfuribus*.

SErvitiis aptas præſtabũt furfura cœnas,
His eſt per ventrem janua laxa ſatis.

De *Hordeo*.

HOrdea deſiccant bene fricta, ſed humida coctis
Vis erit, exiguum roboris inde venit.

De *Polenta*.

BAlnea viſurus madidas æſtate polentas
Ne ſitias, ſiccis faucibus antè vora.
Cætera vel nobis incognita ſunt, vel eisdem
Viribus, & brevibus non referenda modis.

DE PISCIBUS.

SEmper edat fatuos, monachorum prandia, piſces.
Cui placet elumbis regula Pythagoræ,
Non quia piſcitium ratione probaverit ulla,
Sed quia dixit ali carnibus eſſe nefas.
Et tamen hinc, quod edam, fuerit, ne fortè recuſem,
Quo mea præcipuè luxurioſa gula eſt.

De *Eſoce & Lupo.*

NAmque nec Eſocis teneri pectuſcula ſpernam
Mollia, nec ſapidi ſquamea terga lupi.

De *Anguilla.*

ME juvet anguillæ potius bona fruſtula toſtæ (bovis.
Mandere, quàm vetulæ viſcera cruda
Præterea facilis non ſunt mala prandia mulli,
Et precium cancer, ſi piper adſit, habet.

De *Murena.*

NEc tantùm è Siculo petitur murena profundo,

Omne,

Omne, quod eſt uſquam, flumina noſtra ferunt.

De *differentiis piſcium.*

PRæfertur quod ſaxa colit genus omnibus unum,
Nam mala limoſi plura habuere lacus.
Præſtiterint etiam capti è fluvialibus undis
Ignavis, quales unda paluſtris habet.
Qualescunque tamen pingues fuge, pingue venenum eſt,
Omnibus & pravus piſcibus humor ineſt.
Phlegmatico turbant tenues humore medullas.
Sanguinis inde aliquid quis putet eſſe boni?

SUMPTA EX ANIMALIBUS.

De *Ovis.*

VEſceris, ſed adhuc à matre calentibus ovis,
Optima Gallinæ, Phaſiadisque ferunt.
At quæ Tarpæi cuſtos Jovis excubat anſer,
Quæque parit, non ſunt optima, claudus anas.

Ova cocta.

UTque magis vires augere trementia poſſunt,
Sic melius ſtomacho ſorpta venire ſolent. (cœnis,
Fricta meis nolim contingere plurima
Ni ſolvant acri miſta Falerna garo.

DE CASEO.

CAſeolos niſi lactantes & ab ubere preſſos,
Ne crebrò cõmedas,conſuluiſſe velim.
Inde putri mordax veſicæ pondus adhæſit, (nit.
Gutta nec inde boni ſanguinis ulla ve-

DE LACTE.

LActe ferunt Nomadum gentes vixiſſe ferino,
Et mulgere truces ſæpeCynocephalos.
Paſcitur emulctis horrens nive Sarmata bubus, (videt.
Quosque viros propior Parrhaſis urſa
Hinc ſua littorei miſerunt dona Suedi,
Hinc vera fluentes Anglia caſeolos.
Hinc quàm lata patet nivei Germania lactis
Munera,præcipuè Saxonis ora probat.

Qui-

Quique ſuis alacres habitant in montibus Heſſi,
Et clauſi æternis rupibus Helvetii.
Quid Phryſios referam? quid Veſtphala rura? quid omnes
Aſſuetos placito munere lactis ali?
Corpora præcipuè cùm robore firmet alatque,
Et citò condiſcat ſanguinis eſſe loco.
Hinc nivei craſſique æqualiter optima virtus,
Cætera me brevitas dicere juſſa vetat.

DE VINIS.

PRæteriturus eram, quod præteriiſſe nocebat,
In partes ſiquidem Bacche vocandus eras.
Corpore nam quicunque voles animoq; valere,
Scire operæ pretium eſt, quid queat iſte deus.
Omne merum vires in corpora præſtat & auget,
Idq; magis, ſi ſit craſſius atque rubens.
Dulce nocet ſtomacho, quamvis alimenta miniſtret,
Conſulit huic melius, quisquis acerba bibit.
At minus hoc nutrit, multò minus alba, ſed omni

Plus

Plus fulvum vino commoditatis habet.
Et ſiccum calidumque magis vetus omni recenti eſt,
Difficiles etiam ſolvere muſta ſolent.
Omnia reſtituunt cognatum vina colorẽ,
Et citò pars melior ſanguinis inde venit. (omnes,
Nam penetrat parteſq; cibum partitur in
Membraq; reſtituit, quæ tenuata jacent.
Languentis pellit ſtomachi faſtidia & auget
Eſuriem, reficit quos pituita gravat.
Bile per urinas vacuat, redditq; calorem,
Exhilarat mentes, robora firma facit.
Talia vina quidem, modicè data, cōmoda præſtant,
Immodicè noli ſumere, ſumpta nocent.
Utque frequens nocet ebrietas, ſi rara juvabit, (rum.
Et ſumptum prodeſt evomuiſſe me-
Invitant ſtomachum raræ bona pocula menſæ, (vant.
Plus nimio corpus multiplicata gra-
Quòd ſi nec fueris abſtemius, & nec aſotus, (feres.
Crede mihi, punctum quodlibet inde
Nec mihi Clitorio quiſquam de fonte loquatur, Copia

Copia dum largum fundat amica merum.

DE CEREVISIA.

QUi docuit craſſo Cererem confundere ſucco,
Huic iratus erat Bacchus & ipſa Ceres.
Nam Peluſiaci qui laudat pocula Zythi.
Illi nec cerebrum, nec caput eſſe poteſt.
Renibus & nervis cerebroque hic noxius humor,
Sæpe etiam lepræ ſemina fœda jacit.

CONCLUSIO.

PLura quidem potui, ſed me ceu littore abactum
Longius, immenſi terruit unda freti.
Hæc quoque quàm metuo, ne me juveniliter auſum
Plus nimio vivis invida fama ferat.
Sed tibi Sturdiadum clariſſima fama Georgi,
Omni parendum conditione fuit.
Nam quia juſta tuo poteras mandare poëtæ,
Te duce, quæ poterat pondera ferre, tulit.

COENA BAPTISTÆ FIERÆ MANTUANI,

DE HERBARUM VIRTUTIBUS & ea medicæ artis parte, quæ in victus ratione conſiſtit.

Raphaëli Reario.

SI cui delicias, jocosque noſtros
Fas ſit ſepoſitis dicare curis,
Sævi dum fugiant leonis ignes,
Qualescunque habeas velim Raphaël.
Tu ſolus medicos meos labores
Nutris, tu miſeræ rati ſecundo
Aſpiras, pelago furente, portu,
Duro tempore nec ſinis perire,
Unus Jupiter, unicusque Apollo &
Nobis, ſeria ſint tua & jocoſa.

Ad librum, ne exeat livore & perfidia Medicorum.

Livoris rabidos liber notaſti
Latratus, medicæ malasque mentes
Turbæ, & perfidiam æmulantis artis,

Vulgi credulitas inanioris
Jam deprenſa tibi eſt, & ocioſi
Rumoris ſolidæ & ſacræ invidentis
Virtuti, aſſidui graveſque morſus,
Feſtinate nimis: tamen tabernas
Odiſti patrias, lareſque noſtros,
Audentique paras iter volatu.
Audere hoc nocuum eſt, liber, morare,
Dum muſis nimium miſelle credis,
Majeſtati ſacri chori ſuperbus
Quod Phœbi auſpiciis, ope & medela
Paſcamur nimium putas, ſed amplum eſt.
Jejunus poteris ſubinde noſſe,
Contentus medico, & ſatur quieſce
Noſtro nomine, quid lacer fameſcens,
Neglectusque feret miſer poëta?
Certè nomen habet, ſed ignis, ara,
Huic nec victima, nec dapes poëtæ,
Et totis querulus ſitit diebus.
Divinæ hoc meritum eſt, honosq; menti?
Ingrata, impia ſecula & prophana!
Vivamus medici, liber morare.
Quod verſus coëant tui, & medelæ,
Quod Phœbum medicus, ſacerque vates
Autorem celebrent, piumque patrem,
Junctis laudibus, educata turba,
Non novit rapidus furor malignæ

Ple-

Plebis, peſſimus improbusque livor
Cultis pernicies, malumque virus,
Et mors ingeniis. Liber morare.
Obdurat, monitus, præcesque noſtræ
Nil proſunt: celer exit hinc, inæquo
Delumbique pede. Exeat ſecundis
Auſis, Aonidon faventi cœtu.
Sit laus ſumma tibi ſuperne Phœbe:
Mordebit tenuem meum libellum
Rumor perfidus: Hic tamen ſuperſtes
Vivet, poſteritas meis Medelis
Arridens, medico, tuoque vati
Optabit reduces dies negatos,
Infelix morere, & perito livor.

PRIMA COMMENDATIO ab ipſis elementis.

1 *Elementa.* Στοιχεῖα.

Arida Terra, gelu torpet, calet humidus Aër, (Aqua,
Si gelida eſt, deceat, ſi minus humet
Torrida ab igne, minus ſunt cætera ſicca, miniſtrans (ces.
Omnibus hæc varias non ſine Sole vi-
Dii, bene ſit vobis, ſemper mutata novantur, (novas.
Ut perimant formas dentq; elementa

2. *Ficus.* Σῦκα.

Igne tepet modico, primoque eſt tempore ficus
Mollior, urenti mox ſitit igne magis.
Candida purpureis nigriſque eſt gratior, omni
Pinguior hæc fructu eſt, uberiuſque fovet.
Si nova ſit, nocua eſt ſtomacho, & deſcenſibus apta
Effluet, ardenti ni ſociata nuci eſt.
At ſiccata aperit, ſordeſque potentius effert,
Nec minus iſta mali ſanguinis eſſe ſolet.
Frigida membra calent Ficu, præcordia lenit
Et caput, hanc primam menſa liberq; ferant.

3. *Mala.* Μῆλα.

Plurima ſunt minimique madentia mala caloris,
Dulcia ſed ſtomacho comodiora meo.
Corda juvant flammis agitata, at noxia ventri
Turgebunt, nervis & nocuiſſe volent.
His caveas, mala ſunt, diraſque moventia febres,
Forma placet nitidi corticis, eſca nocet.

4. *Per-*

4. *Perſica.* Περσικὰ μῆλα.

Rore ſumus pluvio mox putreſcentia, ventri (mur.
Fida caleſcenti, ſi modò prima da-
Mollia laxamus ventres, ſiccata tenemus,
Nos timuit Perſis, ſed tibi grata ſumus.

5. *Poma Armeniaca.* ἀρμενιακά.

Poma eadem dices quæ Perſica, ſi tamen amplum
His corpus nobis aurea forma datur.

6. *Pruna.* κοκκύμηλα.

Pruna, licet vario decorata colore niteſcant,
Frigent, & pluri craſſa liquore fluunt.
Solvunt, corda fovent, ardentia pruna repoſcunt
Prandia, ſunt Syrii nobiliora ſoli.

7. *Pyra.* ἄπια.

Brumalis ſitibunda cibi, durantia ventrē
Sunt pyra, ventoſum non edat illa lat9.
Cor tamen hæc colat, & fungi cui cura maligni, (nocent.
Nec pipere & mulſo, melléve cocta

8. *Ceraſia.* Κεράσια.

Jam dedit è Ponte nobis tria poma Lucullus,

Vix tepida & curſus dulcia ſunt ſubiti.
Dulcacida ignito ſitiunt aptiſſima ventri,
Condit aduſta vorax Acria ſole coquus.
His alvus fluida arcetur, famis improbus ardor
Creſcit, adempta ſitis, quàm gula docta coquo?

9. *Cydonia.* Κυδώνια Μῆλα.

Sicca levis brumæ quod poma cydonia melle
Cocta juvent ſtomachum, menſa ſecunda rogat.
Frenant vina, tument, fluxus remorata, lacertis
Sunt nocua, & nimio curſibus apta cibo.

10. *Olivæ.* Κολυμβάδες. ἐλαῖαι.

Torpeſcens olea exacuit, ſed avara palatum
Vix alet, arentem mollior alvus amat.
Igne levi (niſi ſalſa) tepens, imitata Smaragdos
Fœniculo atq; acido rore refecta ſapit.

11. *Sorba.* ὖα. *Arbuta.* Μεμαίκυλα. *Meſpila.* Μέσπιλα.

Arbuta, Sorba, tenet fluidos & Meſpila ventres,
Parvo ſicceſcunt hæc tria poma gelu.

Hæc

Hæc fugias nitido dum cortice poma rubeſcunt,
Vix ſimul eveniunt, & decor & bonitas.

12. *Avellana.* Λεπ]οκάρυον.

Primus Abellınam Campano à nomine cultor
Dixerat, aridula eſt ſed minus illa tepet.
Inviſa eſt capiti & ſtomacho, tardiſſima lapſu,
Intumet, umbroſis naſcitur in corylis.

13. *Amygdala.* Αμύγδαλα.

Fervet, & emollit, ſi dulcis amygdala, amara eſt
Aſperior, menſas neſciat iſta tuas.
Iliacum dulcis, tabemq; à pectore delet,
Quam bene diſtat? alit dulcis, amara necat.

14. *Nux.* Κάρυον. Βασιλικὸν.

Mille nuces poteras dixiſſe, ſed unica juglans
Nux dicta eſt, linguæ jam nocitura tuæ.
Siccior areſcit, ſtomachum & caput improba vexat,
Mirum ſi nocuæ ſit bene juncta viæ?

15. *Piſtacium.* Πιςάκιον.

Igne nuces ſuperat, renes juvat, & jecur humens (amat.
Piſtacium, hoc ſtomachi cœna ſenilis

16. *Pinea.* ςρόβιλ☉.

Ebullit nimiumq; ſitit, pulmonibus imis
Debita, vix coquitur Pinea, ſed bene alit.
Inteſtina fovet, nervis, ridigoque lapillo
Subvenit, & Veneri grata, fugit Cybelen.

17. *Caſtaneæ,* κάςανα.

Quæ tibi grata licet poſito molleſcat echino
Sicca eſt, & nimio Caſtanea igne calet.
In caput & ventres inflata aſperrima ſævit,
Ni ſpolia apportet mellis arundinei.

18. *Zizypha* ζίτζιφα, ζίζυφα, καὶ ζίνζιφα *Actuario, Nicolao Myrepſico, & Simeoni Sethi, officinis Jujubæ.*

Magna placent, tuſſim ſedant, ſtomachumque laceſſunt,
Humenti frigent zyzipha temperie.

19. *Mala punica.* ῥοιαὶ.

Dulcia ſunt madidi roris, ſicci acria poma Punica,

Punica, pulmoni hæc ſunt mala, at illa
bona.
Cuncta nocent ſtomacho, ferventes acria
flammas (tur.
Extingunt, cunctis menſa ſecunda da-
Sæpe remoi beſcit dulci ſi veſcitur æger,
Utraque cùm diſtent, meiere cur fa-
ciunt?

10. *Corna.* Κράνεια.

Corna nocent ſtomacho bruma mala gra-
ta rigenti,
Si tuus illa voret venter, avarus erit.

21. *Mora.* Συκάμινα. Μόρα.

Acribus eſt gelidus, ferveſcens dulcibus
humor,
Dulcia mox putrent Mora vorata tibi.
Acria ſi ventres choleram ſubigentia du-
rant,
Veſicæ effluxus plenior inde tibi eſt.

22. *Uva.* ϛαφυλὴ.

Dulcis & apricis delecta in collibus uva,
Terreus huic cortex, fervidus humor
ineſt.
Excipe de nigris, quæ ſit tibi gratior, al-
bam,
Néve inflet, ſoles ſit remorata duos.

Bacche quid hoc majus potuiſti hoc munere? nutrit
Hæc bene, veſicæ ſed male ſana nocet.

23. *Uva paſſa..* σαφὶς.

Paſſa jecur, ſtomachumque juvat, mihi prima Corinthi eſt,
Ilia cum tepido grata liquore levat.

23. *Uva immatura* ὄμφαξ.

Quid miſeræ amplecti charam mihi profuit ulmum,
Tam ſubitæ mortis cùm meus extet amor?
O felix labruſca tuis ſervata racemis,
Quàm minor eſt multo ſors mea ſorte tua?
Non caleo, dulcisque mihi non inſitus (humor
Digna fovere fui pectora, nunc noceo.
Adſtringo, ingluviem repeto, ſum noxia bili,
Malueram Baccho debitus eſſe ſopor.

25. *Labruſca.* ἄμπελος ἀγρία. *& Pruna ſylveſtria.* ἀγριοκοκκίμηλα.

Labruſca in cultæ decus arboris, acria pruna
Nata ſub umbroſa ſole tepente Rubo.
Frigida ſunt, vomitumque tenent, fluxusque retardant,

Gratia

Gratia quanta Jovi; nil ſine dote facit.

16. *Bacca lauri.* δαφνίς.

Laurea docta caput muccoſaque pecto-
ra, lumbos,
Et jecoris clauſas radere Bacca vias.
Dira movet vomitus, & ruſticitate reten-
ta,
Præ nimia fœtum perdit amaritie.
Menſtrua ſubducit, lapidemque epota
reſolvit,
Quod mirum eſt? uſſit ſi prius, uſta
modo eſt.

27. *Bacca juniperi.* ἀρκευθίς.

Gratia juniperi baccis ſitientibus ingens,
Pulmonem ſtomachumque igne te-
pente juvant.
Semanimem revocant matricem, bacca
dolores,
Juniperus flammis uſta, venena fugat.

28. *Conus Cupreſſi.* σφαιρίον κυπαρίσσου.

Areſcens calido reprimit conſperſa Cu-
preſſus,
Veſicæ & nervis optima languidulis
Eſt mala, grata tamen, Ditique infunere
ſacra
Flet pueri aſſiduè lurida fata ſui.

29. *Da-*

29. *Dactyli.* Φοίνικες.

Ardua dat dulci pomum tibi palma tepore, (teres.
Cui dedit apta nimis nomina forma
Hoc caveas, tumidum corpus torpedine replet,
Sic cedet vinci neſcia palma tibi.

30. *Grana myrti.* Μυρσινόκοκκα.

Dum ſitibunda rigent, reſeratos grana cruores
Myrtea compeſcunt, & bene ſemper olent.
Corda, ſeneſcentemque jubent revireſcere formam,
Hinc tibi grata putant Myrtea ſerta Venus.

31. *Bacca hederæ.* κισσȣ̃ σφαιρίον.

Sicca nocens nervis Hedera eſt, & frigida parvo
Igne calet, variis ſic malè mixta modis.
Vina domant, firmantque caput, ventremque corymbi,
Cincta hedera nimium tempore Bacche ſapis.

32. *Mala medica.* Μηδικὰ ἢ κίτρια.

Medica mala ſumus, pelli vis ignea noſtræ eſt, Hu-

Humentis Brumæ nec bene cocta caro.
Terreus eſt humor, ſectantur ſemina pellem,
Os calet, & folium, ſic voluere dei.
Tarda caro eſt, ſuccus choleram fluxusque moratur,
Cor tepet hinc ardens, hinc tua membra nitent.
Semina, flos, folium, & cortex frigentia mulcent
Corpora, & epurant aëra peſtiferum.
Sola tamen volumus mandi, ſic gratus, oleſcens,
Nos, bona dic veneri, non mala nec medica.

33. *Nerantia.* νεράντζια. *Nicandro in alexiph. vulgo arantia, Germanicè* Pomerantzen.

Proxima ſunt, Itali dixere Nerantia, primis,
Vincunt pelle, parum frigidus humor ineſt.
Verticibus miro ſunt hæc gratiſſima odore,
Dulce ſapit melius pectoribusque favet.
Sint folia arboribus ſervata virentibus ipſis,
Cætera ſunt menſæ commodiora tuæ.

34. *Mala*

34. *Mala limonia.* Λειμώνια Μῆλα.

Aſſiyrii pariunt etiam Limonia campi,
Crediderim ſucco hæc vincere prima malo.
Cætera ſubducunt, nec prima vigoribus æquant,
Sic nullo variis ordine dantur opes.

34. *Frumentum.* Σῖτος.

Jam liber arboribus per ariſtas ire relictis
Parve potes, vario tempore multa legas.
Prima tibi aërea occurrunt frumenta, maniplos
Excute, ſubrufa & grandia grana teras.
Plenius hæc repleant, fomentaque plura miniſtrent,
Nulla magisCereri grata corona datur.

36. *Far.* χόνδρος.

Farra calent, nimium ſiccata, his eſca tenacis
Sumpta cibi eſt, mollem ſacchara conficiunt.
Sic ſtomachum & pectus refovebunt: quam bene dictum eſt,
Sacchara non ullis poſſe nocere cibis?

57. *Hordeum.* Κριθή.

Sicca, gelu parvi, modicæ ſunt hordea cœnæ,
Febri-

Febribus in calidis pectoribusq; pares.
Inflant, occluſæ veſicæ clauſtra relaxant,
Nullus ea adſtricti corporis æger edat.

38. *Spelta.* Ζειά. *Zea.*

Spelta venit melior, minimo tepefacta liquore,
Cui tribuunt primos hordea, farque gradus.
Mira ſed hinc res eſt, ſpelta minus hordea proſunt,
Et tamen hæc avidis prima vorantur equis.

39. *Cicer.* Ερέβινθος.

Fervet & areſcit Cicer omne, ſed ignea vincunt
Subnigra pulmoni prima alimenta tuo.
Hæc reduci formæ, & vocum concentibus apta,
Si data ſint menſas inter utrasque tibi.
Cortice non poſito renes, jecur, atque lienem,
Veſicamq; fovent, & Venerem faciunt.
Hæc bona ſunt, turgent, ſed aquoſa virentia Thuſci
Cur tamen in primis ortibus iſta vorant?

40. *Cicercula.* λάθυρος *vel* ον.

Extumidos auget magis uda Cicercula ventres,

Et

Et ſtomachum calido dura minore gravat. (teſtas,
Si cicer hanc vincit, non his eſt æqua po-
Sic cedunt dominis infima quæq; ſuis.

41. *Piſum.* Λέκυδος.

Sub cane ſicca parum frigentia Piſa parabunt
Cortice depoſito pabula ſana tibi.
Sed melius ſapient ſi dulcis amygdala ſuccum
Præſtiterit, mira ſic jubet arte gula.

42. *Faba* Κύαμος.

Uda prius Faba, mox fit terrea, turgida ſemper
Eſt tamen,&poterit ſomnia ferre mala.
Freſa minus nocua eſt, craſſos parit illa liquores,
Albentem intactam gurgulione legas.
Pectoribus fluidæque aluo vix commoda, ventri
Et capiti eſt morbus, dedita teſticulis.
Hanc pipere & celebri poteram condire culino,
Vendicat hanc vilis ſed ſibi ruſticitas.

43. *Phaſeolus, ſive Phaſelus.* Φασίολος.

Dum calet arenti & tibi manditur ore Phaſelus,

Mox

Mox facit infirmo turgida membra cibo
Si rubet, eſt melior, muliebria fortius effert, (mas.
Hanc fuge ſi placidæ ſomnia noctis a-
Si pipere & mulſo faciet coquus arte ſalubrem,
Dic mihi naturæ ſeruit, an iſte gulæ?

44. *Lens.* *Φακὸς.*

Alvus ab igne levi lentis ſiccata tumeſcit,
Hordea ſi reddant dic medice innocuam? (ocellis
Illa melancholicos, nervis inimica, &
Nec ſatis eſt, morbos, ſomnia dura movet,
Scilicet extollat Peluſia numera Nilus,
Dulcia ſi addideris toxica dira facis.

45. *Oriza.* Ορύζα.

Cùm tepeat ventrem retinens, & amygdala inungi
Lacte vel expoſcat, ſiccat oriza magis.
Sic pulmenta feret tibi plurima, ſi tamen inflat
Nequitiæ poterit promptior eſſe tuæ.
Sed moneo, patinas vexat diuturna calentes,
Siſte parum, Veneri fiet & apta gulæ.

46. *Milium.* Κέγχρ☉. *Panicum.* ἔλυμ☉.

Sunt jejuna, alvum durantia, grata dolori
Si milia ignitis ſint prius uſta focis.
Lacte incocta fovent, molli vel inuſta liquore
Plenius, at cœnæ tarda tenacis erunt.
Panici uberior levioris menſa ſuperbit
Sæpius, exiguis cedere magna ſolent.

47. *Lupinus.* Θέρμ☉.

Siccior ardeſcit rudis incultusq; lupinus,
Hic conviva tibi ruſtice durus eat.
Lumbricis mors eſt, pleno jecori, atque lieni,
Et præſentis opis renibus eſſe ſolet.
Gratia ſit natura tibi, ſi villicus illum
Non colit, ipſe ſua eſt tutus amaritie.

48. *Vicia.* Βίκιον. *Lolium.* Αἴρια. *Avena.* Βρῶμ☉.

His viciam, lolia & poteram committere avenas,
Pluraque quæ nullo terra ſerente parit.
Segnia ſunt, cultu, nec carmine digna, nec horto,
Quamque renaſcentur, nulla ea menſa volet.

49. *Cu-*

49. *Cucurbita.* Κολόκυνθα.

Succi aquei, curſus rapidique Cucurbita, bilem
Vincit, & iliacum non bene cocta ciet.
Quàm bene grata tamen, cuicunque admixta ſecundat,
Huic externa magis, quàm ſua forma placet.

50. *Cucumis parvus.* Σίκυς μικρὸς. *Citrullus*, *vulgo.*

Sic nocet humeſcens Cucumis, gelidusque Citrullus,
Ut tremuli ardores cordis odore levet.
Ne diuturna tamen ſit, concomitata, caveto,
Febris, in aſſiduòs ſi datur eſca cibos.
Hic bilem, ſubigitque ſitim, ſtomachoq; calenti
Gratus erit, medici ſi ſapit arte coqui.

51. *Cucumis magnus.* Σίκυς μέγας.

Grandior exoritur Cucumis ſitientibus ægris,
Humidior, parvo vix tepet iſte gelu.
Sordibus hic patulos reddit quoscunque meatus,
Sæpe venenatæ ſed dapis eſſe ſolet.

52. *Pepo.* Πέπων.

Quarta tua eſt ſedes, poteras ſed primus haberi
Cùm tepeas, dulci grate liquore pepo.
Veſicam & ventrem reſeras, ſed prævius ito,
Ne tumidus noceas poſteriore cibo.
Quæ gravior tibi noxa tamen, vel perdita ſedes,
Vel tibi, quod medici, plurima vina negent?

53. *Fungi.* Μύκητες.

Biſſenos poteras irritamenta malorum
Ferre liber Fungos, cura ſit iſta coquo.
Undenos ſatis eſt ſubire putredinis udos,
Dicere frigentes eſſe, gravesque nimis.
Hi tamen inter ſe cùm diſtent, Claudius edit,
Conjuge Boletos dante magis nocuos.
Si placeant, rabidi caveas contagia ferri,
Cumque venenatis putrida quæq; locis.
Quisque nocet capiti, & ſtomacho, caligine ſenſus
Velat, & eſt cordi pernicioſa lues.
Nique ſalutiferi medicamina pura falerni
Hauſeris, urinæ vix erit apta via.
Funge vale genitum nil miror nocte ſub una,
Sic

Sic properant rapido noxia quæque
pede.

54. *Fungus Lyncurius.* Μύκης λυγγούριος.

Ultimus expoſcit primos ſibi Lyncis honores
Fungus honoratas dignus adire dapes.
Igneus eſt, jecori, & renum medicina lapillo
Veſicæque datur, prandia grata gulæ.
Quod lapide eſt ortus forſan mirabere? mirum
Grandius eſt, lapidem mox alit ille ſuum.

55. *Panis frumentaceus.* ἄρτος σιτικός.

Debita naturæ tua ſit modo charta Libelle
Ars petit emeritam, ſiſte parumper, opem.
Vivimus arte, fovet nos omni tempore Panis,
Nec ſapiunt lautæ, ſi ſine pane, dapes.
Fervet, & artificis cura conditus amica
Fœcundo vincet ſalgama quæq; cibo.
Pituitam fermenta adimunt huic mixta tenacem,
Sed faciles aditus membra ad alenda dabit.
Ars bona, ſic geniti ſumus ut moriamur, amica
Nos tamen æternum vivere quæris ope.

56. *Panis non frumentaceus.*

Quid ſapiant alii, velles ſi vendere panes
Piſtor, ab inſcriptis quære leguminibꝰ.

57. *Vinum.* οἶνος.

Vina bibe, humentes ſed ſint imitata tepores, (cent.
Antiqui calices, nec nova muſta placent.
Alba colas melius, reſeratis poſtibus intrant (magis,
Corpora, & emulcent, ſunt nigra ſicca magis,
Si tibi ſub rubro ſalienti grata colore,
Sunt, modò ſint olido munda ſapore, bibas. (reportant
Corda juvant, vires reparant, ſubitamq; reportant
Lætitiam, modicis ſed bibe ſumpta cadis. (ventri
Dulcia pectus alunt, jecori mala, peſſima ventri
Turgidulo, ſomnos hæc Veneremque ferent,
Cœcuba fumoſo nimiumq; furentia viro,
Senſibus & ſtomacho deteriora nimis.
Forſitan, & Chium expectas, grandesque phalernos?
Sint mihi pauca malo nec ſine rura Capro.

58. *Vina aquatica.* οἶνος ὑδατώδης.

Calda minus, ſed ſunt magis humida aquatica vina,
Si ferat hæc ſtomachus ſenſibus apta placent.

59. *Acetum.* ὄξος.

Ulcera ſi ventris, vel pectora ſicca & aceti (coque,
Commoditas tamen eſt non tibi parva
Frigore ſi poterit nervis nocuiſſe, rependit (mem.
Damna, poteſt ægro ſi revocare fa-

60. *Sal.* ἅλς.

Nunc riget, antè liquor fuerat Sal, ſiccat & ardet,
Cur tamen epotus corpora fluxa ciet?
Gratior albus erit, rubor eſt urentior omni (ſapit.
Laus ſale non poſito menſa nec olla

61. *Lac.* Γάλα.

Dulce ſapit, ſubito cur lac putreſcit? aquoſum eſt,
Quod præſtat? Capræ. Poſt? Ovis inde? Bovis.

Cui nocuum ? Capiti, putridis & febri-
bus, ora
Inficit & nervos, ſed bene pectus alit.
Quando bibam ? primum cùm ſugis ab u-
bere, ſomnus
Huic, moneo, & motus mixtaq; men-
ſa nocet.
Tot petis ? unum oro, Cur in contraria
fertur, (net?
Et modo lac reſerat, & modo fluxa te-

62. *Butyrum.* Βȣ́τυρον.

Lac dabit aërei tibi condimenta Butyri,
Nec mirum, è gelido marmore flam-
ma micat.
Pectora demulcent, ventremque dolori-
bus apta, (quo.
Non ſunt plura gulæ, ſed ſatis iſta co-

63. *Caſeus.* Τυρὸς.

Si calet antiquus ſicceſcens Caſeus, humet
Et gelidus novus eſt, inter utrumque
placet. (men ambo.
Si novus impinguat: Sicca vetus: atta-
Et capiti, & ſtomacho, pectoribusque
nocent. (bus illi
Menſa ferat medium, vel nullum, reni-
Sunt

Sunt nocui, & jecori, nil habet iſte boni.

64. *Oleum olivarum.* ἔλαιον ἐλαίας·

Pingue oleum mollit ventres, humetque calenti
Temperie, & pingui fert alimenta cibo.
Hoc ſine non condita ſapit Lactuca: ſed unde hoc,
Inſipidum cùm ſit, dejiciatque famem.

65. *Ova.* ᾠά.

Flent poſitoque tremunt capite, & coëuntia mandi
Nolent nata modo, ſi ſapis ova bibe.
Humida ſunt, celerisque cibi, flammæque tepentis,
At durata time, nec diuturna vores.
Mollia pectus alunt, tuſſim ſedantia, raucis
Vocibus apta nimis: Gaudia noctis a-(gunt.
Hæc ſtomachum mulcent, renes, jecur, optima ventri,
Veſicam mira ſedulitate fovent.
Sunt bona, ſed facilè & ſubitò tamen ova putreſcunt,
Sic nihil ex omni parte juvare poteſt.

66. *Mel.* Μέλι.

Ignea vere legas & mella nitentia ſucco,
Subruffa hyberno tempore lecta mala.
Dulcia ſunt, ſomnis blandum lenimen, & imo
Pulmoni, turges ſi tamen, illa time.
Hæc ſtomachum reparant, hæc à putredine fœda
Omnia tutantur. Gloria magna apibus.
Sed nihil, aut modicum, hoc ventri, mirabile majus,
Quod nocet educunt, quod juvat illa tenent.
Sacchara grata magis tibi dulcis arundo (miniſtrat,
Liber adi, hic nocuæ nec timeantur apes.
Cumq; minus caleant, minimum ſiccata (videntur,
Omnia cara, mihi ſunt meliora novo.
Pectoribus, ſtomacho frigenti aptiſſima, mella
Si minus abradunt, ſunt magis apta Gu- (læ.
Lac, dulces fructus, Mel, pluraque dulcia portas,
Nec liber es ſapidus, plurima amara (tenes.

67. *Caro.* κρέας.

Si domini fortaſſe liber te menſa vocabit,
Inſcie

Inſcie ne pecces, ultima menſa tua eſt.
Quadrupedes varia current huc ordine, pluma
Nobilis huc poſita quæq; volabit avis.
Quadrupedum humidior cibus eſt, tua portio dextrum
Sit latus, uda (decet ſi tamen) oſſa pete.
Dulcius hæc guſtum alliciunt, tuus iſta tepeſcens
Semianimisque calor concoquet igne (levi.
Parva ſapis, vel ſi mavis lactentia, cedant
Teſticula teneris carnibus iſta licet.
Maſculꝰ oblectet, faſtidit fœmina, pingui
Ferventes nimio ſublevat illa cibos.
Externum incoctæ carne dabit olla liquorem,
Innatum retinent aſſa tepente foco.
Si te gratus odor volucrum trahet ita cachinnos
Ne moveas domino ſimplicitate tua.

68. *Caro pinguis & ſalſa*: κρέας λιπαρὸν καὶ ἁλμυρὸν.

Exitus eſt facilis pingui, & vix nutrit, avari
Salſa cibi eſt caro, ni ſæpius inde bibis.

69. Oculi.

69. *Oculi.* ὀφθαλμοὶ. *Cerebelli.* παρεγκεφαλίδες.

Quadrupedum effodias oculos, cerebella volucrum (erunt.
Uda nimis, calidum ni piper addis,

70. *Ubera.* Μαζοί.

Sunt aquea & pluvio ſi lugent ubera lacte
Carne minus ſapiunt,nec ſine lacte placent.

71. *Colla.* αὐχένες ἢ τράχηλοι. *Hepar.* ἧπαρ.
Colla, jecurque calent,collum ſed fortius humet (bent.
Gallina, anſer, anas mollius hepar ha-

72. *Pedes.* πόδες. *Alæ.* πτερά.

Pes placet anterior, ſed non minus ala, tepores
Aëreos non eſt hæc imitata minus.

73. *Ren.* Νεφρός. *Cor.* Καρδία. *Pulmo.* πνεύμων. *Lien.* σπλὴν. *Venter.* Γαστὴρ ἢ στόμαχος.

Det volucrum aëreos renes coquus, ipſe lienem, voret
Pulmonem, ventres, ſiccaque corda

74. *Vitu-*

74. *Vitulus.* Μόϲχ☉. *Bos.* Βȣ̃ς. *Taurus.* Ταῦρ☉.

Aſſiduos habeant vitulum tua prandia in uſus, (caro eſt.
Cui madida & ſapido juncta tepore
Terrea bilem affert, terram digeſta per annos, (tuo.
Nunc eme, ſic ſtomacho ſit levis eſca
Ne tamen incertis natura laboribus erret.
Cogetur pando Bos dare colla jugo.
Spectet ad exortum ſolem frons frigida tauri,
Siccior eſt, Hyadas ſi fovet illa ſapit.

75. *Hædus.* ἔριφ☉. *Caper.* τράγ☉.

Hœdulus ad Domini ſaltet, ſed frigidus, aras,
Vix calet, illa ægis uda alimenta feret.
Cùm male olet ſicca, ſit caper improbus, abſit, (os.
Et cadat ante focos victima Bacche tu-

76. *Agnus.* ἀγνὸς. *Vervex.*

Anniculus placeat, vel ſi ſine teſtibus agnus, (vores.
Pinguior eſt hœdo, quum calet olla,
Hunc

Hunc amo ſi duri per paſcua montis anhelat,
Maluero ſi auri vellere dives erit.

77. Sus. Σύς. *Aper.* Κάπρος.

Sus tibi cœnoſo ſit cœna domeſticus ore.
Grata ferat nobis menſa hyemalis aprum.
Ille licet currat de vertice montis, aquoſæ
Carnis erit, pluri ſed tamen apta cibo eſt.
Hunc feritas, ſylvæque domant, & inania ſaxa,
Pòſt melius poſita ruſticitate ſapit.

78. Capreolus. Dama. δορκάς.

Jam canibus laqueos injungite, jam lacer udam
Tingit humum roſeo ſanguine Capreolus.
Hic optata feret nobis fomenta calore
Uda levi, modicis moxque coquenda focis.
Damula aduſta magis, ſi matris ab ubere rapta eſt,
Hic prior in noſtro fortè erit orbe locus.

79. Bubalus. Βουφαλίς.

Bubalus hinc abeat, neve intret prædia noſtra,

Non

Non edat hunc quiſquàm, ſub juga
ſemper eat.

80. *Cervus.* ἔλαφος.

Terreus eſt, volitat ſed cervus, retia tendas
Ne fugiat, nervis quum tumuere favet.
Si vereare nigram bilem, ſit captus anhelo
Eſca cani, cordis ſed prius oſſa legas.
Illa venenatum poterunt depellere virus,
Sic nihil eſt penitus quod ſive laude voces.

81. *Ad lectorem.*

Longa tibi, & forſan lector mea cœna moleſta,
Ne ſatur inde vomas, finis ubique mihi eſt.

82. *Lepus.* λαγώς.

Auriti leporis mihi pulpamenta reponas,
His meos abradi jam didicit ſtomachus.
Ignea ſunt, alvum durant, ſed renibus arctas
Et femori norunt hæc reſerare vias.
Jupiter alme, datur lepori ſi ſexus uterque,
Nec fera, nec malus eſt, omnibus eſca placet.

83. *Cuni-*

83. *Cuniculus.* δασύπους.

Credideram leporem, ſic forma ſimillima fallit, (pares.
Ambo ſuperfœtant, dente vel aure
Ambo timent, diſtant tamen, uda cuniculus adfert
Fercula, viſcoſum ſemi imitata gluten.
Hunc torre igne tamen, ſuffoſa evertere caſtra,
Bætidis audebit, ſi mòdò credis, aquis.

84. *Erinaceus.* ἐχῖνος.

Si tibi Echinus adeſt, ſtomachum fovet, ilia mollit,
Humet, & urinæ membra relaxa tenet.
Febris in antiquæ cœna optatiſſimꝰ, ægris
Antidotum nervis nobile ſalſus erit.
Scilicet hic mos eſt naturæ, excelſa recondit (habet.
Munera, dumoſum tot bona tergus

85. *Glis.* ἐλειός.

Nil juvat umbroſi latitare cubilibus antri,
Glis tibi, vita & mors hic tibi ſomnus erit. (do
Nec pingui nocuiſſe malo, ingenioſa libi-
Interdicta gulæ, noxia quæque vorat.

86. *Gallus.* ἀλεκτρυών. *Capus. Gallina.* ὄρνις. *Pullus.* πῶλος.

Jam vigili excubitor nos increpat, ocyus ito, (liber.
Jam rubet orta dies, ſegnis inersque
Cedendum eſt, Libyci gallum timuere leones,
Omen habet certis in fera bella notis
Ilia fortè doles, & ſomnum, Feſſulus oras?
Incocti pingues ſint tibi potus aquæ.
Prandia ſi dederit, Veneris documenta protervus (caro.
Neſciat, hinc ſicca eſt, & malè grata
Sit puer, aut falſo Cybeles pro nomine pœnas
Exigat, & poſito ſit tibi teſte capus.
Sic bene pinguis eris, ſic jam dormire licebit,
Et pariet raucæ fercula plura gulæ.
Huic gallina vices, vel ſi magis humida primas
Nigra dabit, partus ſit licet impatiens.
Hi cerebrum, Veneremque fovent, minus ignea pullis
Vis data, ſub ſicco ſint mihi cœna Cane.

Maxima teſticulis poſitis, tibi gloria Galle,
Somno, alvo, Veneri, gratus es & Cybele.

Anſer. Χὴν. *Anas.* νῆττα.

Anſer, anasque tibi ſit plena domeſtica ſucco
Si validi es ſtomachi ruſtica dura nimis.
Anſeribus magis ardet anas, præſtantior alis
Eſt cibus, hæ proſunt vocibus & Veneri.
Quisquis honoratum jecur auſus mandere primum,
Hic Meſſalina doctior arte gulæ.

88. *Ibis.* Ἶβις. *Ciconia.* πέλαργος. *Grus.* Γέρανος.

Ibis in antiquos redeatque ciconia luxus,
Eſcaque Pygmæis Grus nocitura ſuis,
Anguibus Ætnæo ſint pernicioſa vorago
Ventre, graves odi, quæ nocuere dapes.
Sat medico latum eſt meriti, ſi manica mollis
Inteſtina lavat munus ab Ibide habet.

89. *Columbæ Cellares. i domeſticæ* Περιστεραὶ οἰκειακαί.

Cellares mihi ſint convivia prima columbæ,
Quum

Quum figit hæc nidos auſa volare ſuos.
Tunc calidi humentisque cibi eſt, facilisque culinæ.
Obtuſi nimium prima cruoris erat.
Condiat hanc labruſca tamen, dum Sirius ardet,
Et repleant calidos acria poma uteros.
Parce Venus, tanti non ſunt tua numina nulli (aves.
Docta nocere, ſacras quòd tueantur

90. *Columba livia; Id eſt, agreſtis. ἀγρία. palumbes. Φάτλαι.*

Aridior ſi te delectat fortè columba
Livia, turrita quæ tibi ab arce cadit.
Non ſapiat torquata minus mihi chara palumbes.
Si modò fert molles non diuturna dapes, (nervis,
Ni ſtomacho ignito ſint pulmentaria,
Poplitibusq; ægris cùm voluere favent.
Has tere ſecuro nec ſit trepidantior ore,
Offendiſſe ſuam jam didicere Deam.

91. *Phaſianus.* Φασιανός.

Phaſida jam vehat Argos avem, quaſſata retardat,
Debuerat primo diſcubuiſſe toro.

Illa levis ſtomacho eſt, ſuaves imitata tepores,
Non volet in menſas ruſtica turba tuas.
Vix ſicca eſt, volucrum primi huic debentur honores,
Nec malè, cùm fuerit regius antè puer.

92. *Turtur.* Τρυγών.

Turtur honorabis domini convivia noſtri,
Huic melius ſapies poſteriore cibo.
Siccefcunt, ſed calda magis tua fercula proſunt
Sic domino, ut ſapiens hinc magis eſſe (queat.
O, bona avis, caſta eſt, ſanctæque dicanda Minervæ,
Nos tamen in Venerem luxuriamque (rapit.

93. *Perdix.* Πέρδιξ.

Obfuit ingenium perdici, effrena libido
Pernecet, aucupium ni modo fallat avis.
Grata tepeſcenti, ſtomachum ſiccata li- (quore,
Cor, tumidumque poteſt prima fovere jecur.
Si timet excelſos, cùm ſit levis illa, volatꝰ,
Palladia caſus ſervat ab arce ſuos.

94. *Pavo.* Ταώς.

Cui bene ſervatæ nocuit cuſtodia vaccæ,
Ignea cui flamma eſt,cui caro lenta putret. (gens
Quilicet oblectet, ſitque in regalibus in-
Delicium, pigræ nec levis ille dapis.
Si tamen ante alios pavonem Hortenſius edit,
Sic avis emeruit dira ſalaxque Venus.

95. *Coturnix.* ὄρτυξ.

Sint autumnales croceo tibi pabula lũbo,
Sive coturnices, ſive vocas Qualeas.
Senſibus hæc mala ſunt, tenebrisque replentia fuſcis,
Ventri inviſa, malis febribus exitium,
Si tamen ulla tuos circumvolitaverit orbes, (lum.
Cœna tibi non fit, ſed leve prandio-

96. *Merulus.* Κόττυφος. *Turdus.* Κίχλα.

Si mihi pinguis erit Merulus, tua gloria cedat (bos.
Turde, ſalutiferos vult mea menſa ci-
Igneus ardor ineſt major tibi, ſiſtitis ambo,

Tu gravior redolens ni tibi Bacca favet.
Si tamen aucupiis, laqueo, vel rete latenti
Falleris, inde mihi non minus ipſe places.

97. *Alauda.* Κορυδαλός.

Ignea ſi galeata mihi eſt præpinguis alauda,
Sit brevior, ne ſit cœna moleſta mihi.
Durior alv9 erit; ſed jus dabit ilia ſolvens,
Sic malè quod nocuit ſponte juvare ſolet.

98. *Ficedula.* Συκαλίς.

Si ſapit & calida areſcit Ficedula, quæris
Cur piper? ut melius ſi bibis, inde coquas.

90. *Paſſer.* ϛρυθὸς.

Ardet & eſt molli paſſer duriſſimus alvo,
Si vis eſſe ſalax, hic cerebella dabit.
Cur neget, huic ſubitam ſunt adducentia mortem,
I Venus hinc, ſolas ni modò perdis aves.

100. *Hirundo.* χελιδών.

Defleat infandos ingrati conjugis auſus,
Igniti

Igniti & nocui cùm ſit hirundo cibi.
Cur noceas? dulci modulamine ſe dat habendam,
Thraicios fugiens intrat amica lares,

101. *Sturnus.* ψάϱ@.

Sturne peregrinas mendices aridus uvas,
Socratici cœna volumus eſſe tua.

102. *Aviculæ.* ὀρνιθάρια.

Nunc video innumeras, & circum rete volutas,
Crediderim exuſtas eſſe volucriculas.
Has coquus arte parat celebri condire, vocatus (eſt.
Sum coque, jam venio, tardior olla tua

103. *Teſtudo.* χελόνη.

Indica quæ duro cornu Teſtudo rigeſcit,
Si coquitur poſito tegmine mollis erit.
Manſa phtiſin putrem ſolvit, tumidumq; lienem,
Fitq; venenatis vermibus antidotum.
Senſibus exhibita eſt pulmentum nobile, morbum (bibat.
Tollit & Herculeum, qui dolet ova

Calda parum humeſcit, fluvios monteſq; peragrat,
An caro, vel piſcis ſit, petis? eſt media.

104. *Piſcis.* ἰχθύς.

Fert aqueum & fluidum piſcis tibi quisque cruorem,
Si ſit gratus, aquis fluctuet æquoreis.
Littora ſaxoſas vel ſi natet impiger undas,
Huic modò viſcoſa eſt ni pituita cape.
Stans nocet, aſſatus paſcit bene, tardior exit,
Si minus elixo paſceris, inde cacas.
Fringidulos angit nervos, languentibus ægris, (gravis.
Et ſtomacho humenti, verticibusque
Gaudet ventre, gula & cervice, putreſcere norunt
Hæc citò, languenti eſt unica cauda cibus. (vorato
Excipit hunc fervens dum retibus olla,
Protinus, hinc noſces, quòd Venus orta mari. (dusq; rogatur
Menſa lupum, Rombumque voles, timi-
Mugil? adhuc mediis nat mea cymba vadis.

105. *Piſcis ſalſus.* ἰχθύς ταριχευτός.

Ignea vis ſalſo eſt, qui non bene concoquit, illum (Ceres.
Non edat, & Bacchus neque ſit apta

106. *Oſtrea.* ὄςρεον. *Conchæ.* Κόγχαι.

Humeſcunt omnes conchæ, nimis oſtrea friget,
His inflare, ſalax eſt tibi cauſa Venus.

107. *Cancer.* Καρκῖνος. *Gammarus.* ἀςακός.

Octipes exoritur, gemino ſed onuſtus aſello (que fovet,
Cancer hydram mulcens, ſuppoſitam-
Hic mihi in Autumno pingueſcens, vere vel imo,
Luna magis pleno ſi rubet orbe, ſapit.
Gammare fluminea poteris ſi vincere cauda,
Gratior æquoreis ſit mihi cancer aquis.
Tabida pulmonis ſi putrida membra peragrat (meum,
Cum ſtomacho extergit, ſed premit ille
Siccior hinc venter durabitur, at dabit amplas

Quum rubet accenſus renibus ille vias.
Hic tantum Herculeo ne ſit timet eſca leoni, (de.
Naſcitur extremo, commoriturq; pe-

108. *Limax.* κοχλίας. *Cochlea.*

Frigida mucoſum lentorē ponere limax
Munda valet, pluri ni gula parcit aquæ.
Hæc quodcunque jecur, ſed non quia frigida, curat,
Illud ab innata dote ſuperba poteſt.
Huic grata eſt natura nimis, ſi lumina deſunt,
Tentat iter gemino cochlea corniculo.

109. *Rana.* Βάτραχος.

Ultima, ſed noſtros non acceſſura lebetes,
Ni ſaliat, putris rana parabat iter.
Noluimus, ſucci eſt pluvii & limoſa maligni,
Irata eſt, & adhuc rauca coaxat aquis.

110. *Ad librum.*

Ibis inepte liber, ronchos & inania vulgi
Tædia diſce pati, non mea, culpa tua eſt. (nugas
Et medici, & vates intra ſua pulpita,
Mille

Mille tuas, tacita non ſine laude legent.
Poſt tamen in triviis damnabere, fabula fies
Publica, ſed moneo tu modò diſce pati.
Hic tua ridebit medicamina, at ille poëſin,
Alter erit vates, cui nec eris medicus.
Vade tamen mitis domini tecta ampla ſubito,
Huic ſatis & ſupereſt, ſi ſatis eſſe potes.

111. *Ad eundem.*

Roma tuum fratrem ſi fortè libelle repoſcat,
Cui varia & novitas continuata placent:
Dic, venit, ille herbas & ſubterranea fodit
Feſſulus, huic durum eſt, cùm ſit onuſtus, iter.

COENÆ RELIQUUM, SIVE LIBER SECUNDUS.

112. *Ad Convivam.*

Tædia ſi tardæ forſan conviva culinæ,
Vel querereris junctas non ſimul ire dapes, (oſtro,
Turpe agis, appoſito lentus diſcumbis in

Me

Me Cilices vexant, Nilus, & omnis Arabs. (curro,
Semiahimis montes, & rura per ardua
Hyblæi flores, me nemus omne rapit.
Mitius inſurgas, tibi ſic convivia proſint,
Debita ſitque tibi cœna perenne mea.

113. *Cinnamomum.* Κιννάμωμον.

Jam coquus expoſcit redolentia cinnama, ſordent
Omnia, ni properas, nec ſapit eſca, liber. (muloſq; lacertos
Hæc oculos, ſtomachumque acuunt, tre-
Siſtunt, his ſicca eſt, nec pituita fluit.
Artubus hæc vires jam torpeſcentibus addunt,
Et jecur, & renes, putreq; pectus alunt.
Tædia vexatæ matricis, & ilia tollunt
Turgida, veſicæ provida languidulæ.
Tot bona cùm pariant, mentitus credidit aurum (Arabs.
Poſſe dare, hinc nimium Cinnama jactat

114. *Zingiber.* ζιγγίβερι.

Ignitum capiti, & pituitæ zingiber ingens
Antidotum, frigent quum tua membra, cape.

Huic

Huic tamen innatus ſi non prius aruit humor,
Vix ſatis eſſe poteſt igne tepente ſibi.
Hoc oculis aufert tenebras, huic uvida debent
Omnia, ne putreant zingiber edocuit.
Hoc odiſſe Venus potuit, ſed maxima ventri eſt
Com̃oditas, ſicca, nec minus ille cacat.

115. *Piper·* Πέπερι.

Ardet & in nervos glutinataque phlegmata fertur
Sic piper, ut nullum ſiccet Aroma prius.
Exacuit ſtomachum, mollito ventre ſuperbit,
Hoc caveas, fervet ſi tibi bile jecur.
Corporis huic minimi numero laus damna rependit
Plura, movent alvuum, meiere pauca jubent.

116. *Crocum.* Κρόκος.

Fama vetus taceat, cedant pulmenta Luculli,
Cœna coronata eſt plenior iſta Croco.
Hîc Cilices redolent, ignita cacumina florum
Rubra ferunt cordi gaudia ſumma tuo.

Si

Si mala ſunt capiti, ſegnes ducentia ſomnos, (amant.
Illa jecur, ſtomachus, triſteque pectus
Si bibit iſta vorax poterit torpere palatũ,
Jejunæ hæc verita eſt ſedula cauſa famis. (que tumentem,
At ventrem oblectant, uuluam reſerant-
Hæc ede, ſi riſus expetis aſſiduos.

117. *Nux Moſchata* Κάρυον ἀρωμᾶτικόν.

India odoratas, & craſſo rore rubentes,
Cùm tamen exurant, dat tibi larga nuces. (ocellis
Hæc ſtomacho jecori, vitiato, ſpleni, &
Subveniunt, Bruma ſi modò læſa dolēt.
His bene olent, & vix contacta labella fameſcunt, (amat.
Veſica his patula eſt, has fluida alvus
Quàm malè nux dicta eſt, matronæ nobile munus (tumet.
Glans Moſchata datur, cui malè uulua

118. *Caryophyllon.* Καρυόφυλλον.

Torrida ſi luc9 Caryophyla donat odores
Indicus ut tibi det, cur terit iſta coqu9?
Dejectum reparant ſtomachum, his tenebroſa relucent

Lumina

Lumina, calfaciunt cor, gelidumque jecur.
Inde volens munus te nobile vincere ce-(dat
Lutea, & unguiculis ſint ea lecta tuis.

119. *Cuminum.* Κύμινον.

Vilis & injuſſi campeſtria grana cumini
Uſta nimis, cultu mitia facta placent.
Hæc ede, vẽtoſi clamas ſi tormine ventris.
Et ſtomachum, & lumbos igne minore juvant.
Pallida cui grata effigies, & buxea cordi,
Hæc ſimulata cohors religioſa voret.
Illa remollitum ſubducere docta lapillũ,
Urinæ norunt rumpere poſſe fores.
Si tinea erodat, vel ros tua corda nivalis,
Illa ede, ruſticitas læſa probanda venit.

120. *Fœniculum.* Μάραθρον.

Semina ſi chymo exurunt hortenſia duro
Fœniculi, & ſicco non bene ſana cibo.
Torridiora time ſylveſtria, renibus ingẽs
Pharmacum, & urinæ nobile curriculum.
Durius è lumbis ſunt cōminuentia ſaxũ,
Sint tumido hæc fœmori pabula fœmineo.

Ride

Ride infans, poterit recluſi munera lactis,
Si viride hortenſe eſt, mox revocare tibi.
Ride infans, molles, colubri experientia, (ocellos
Servari incolumes, hoc tibi poſſe, docet.
Subverſum & vento ſtomachum extendente tumentem
Æquat, in antiquis febribus eſca potens
Semine ſi redaperta vigent membra omnia, tota
Gloria radici non minore exhibita eſt.

121. *Aniſum.* ἄνισον.

Pituitas Aniſi grana exarentia pingues,
Igne pari iliacum ſolvere crediderim.
Si ſtomachus, lumbi, gelidumque increverit hepar,
Veſica intumeat, uulua, lien, femora.
Illa ede, & antiquo vel cor ſi caumate languet,
Præſenti, dices, auxiliantur ope.
Laus numeroſa quidem hæc, minimi nec formula fallit
Pectus, & hoc torpens guttur, & aluus amant.

122. *Coriandrum.* Κόριον ἢ κορίανον.

Ne craſſo noceant oculis coriandra liquore,
Siccata huc veniant igne referta levi.
Hæc caput inviſa preſſum caligine menſis
Optat ſummotis, hæc fluida alvus edat.
Dura parum, ſtomacho tamen optatiſſima noſtro,
Hinc redolens, ſicca eſt, nec putret aſſa caro.
Niliacis præſtant ſi ſint delecta ſub hortis,
Plura odi, parca ſunt mihi grata manu.
Sic mea demulcent ardentia corda, nec omnes
Noſtra Venus numeros perdet inepta (ſuos.

123. *Sinapis.* σίνηπι.

Vane olitor lachrymas dabis, exarſura Sinapis
Cura tibi eſt, miſerum pœna ſequetur opus.
Phlegmata, mucoſum vel ſi attenuata lie- (nem,
In caput & febres ingenioſa poteſt.
Pellicere exanimem norit, ſi provida uuluam
Solvat, & anguſtis imperet illa locis.

Inque venenatos fungos victura feratur,
Dira pri9 lachrymis vult maduiſſe tuis.

124. *Papavera.* Μήκων.

Lurida Niliacis nigra exiccata ſub hortis
Peſſima, lethæum quæ genuere opium.
Candida ſint profugos latura papavera ſomnos,
Ni modò ſint oculis noxia turgidulis.
Lenimen querulæ tuſſis, ſiſtentia fluxus
Quosque ſed in calidis commodiora focis.
Trita caleſcenti ſuperinducenda podagræ,
Proſunt, inſipidæ ni gula parcet aquæ.

125. *Apium.* σέλινον κηπαῖον. *vulgo petroſelinum.*

Torrentis plures Apii ſeris inſcie plantas
Villice, petroſum vix mea menſa capit.
Et nocuum hoc capiti, eſt ſtomacho minus utile tardo,
Lactucæ extremo, ſi placet, adde cibo.
Cura caput nobis prior eſt, quem phlegmata vexant,
Splen, femur, aut renes, vel jecur, illud edat.

126. *Lactuca.* Θρίδαξ.

Caumate in ardentis ſtomachi lactuca nivale
Delicium & ſomni dulcis alumna veni.
Si modò ſit mundus cultor non lota placebis,
Et prima, & grata eſt menſa ſecunda tua.
Gratior æſtivo es, dum Sirius æſtuat, orbe.
Sed valeas, ſi vult gaudia noſtra Venus.

127. *Braſſica caulis.* Κράμβη.

Jam veniat folio Chryſippica Braſſica Criſpo
Vel patulo & leni, vel glomerata comas.
Prima ſalutifera, & ventrem lenire parata,
Bulluerit modico ſi tamen igne, placet.
Omnibus ardor ineſt, gravior tumet eſca ſecundis,
Nec capiti noceant vina ſuperba premunt.
Extumidam reſerant veſicam, ægrumq; lienem,
Hepar & obſtruſum, fœmineumque femur.
Arida Socraticã pareret ni braſſica bilem,
Jure erat in morbis omnibus illa ſatis.

128. *Beta.* Τεῦτλον.

Beta mala eſt ſtomacho, viridis vel nigra, nivali (um.
Rore caput mundat, naribus hauſta tu.
Compar eat maluis, clyſteri immixta dolores, (poteſt.
Quos tibi manſa facit, perdere Beta

129. *Spinachia.*

Si levioris edas Brumæ ſpinachia, primũ
Ejice jus, ſucco & dilue amygdaleo.
Sic ſtomacho minus inviſa, & præcordia, & alvum
Mulcent, clamoſis cōmoda pleuriacis.

130. *Endivia.* Σέρις. *Cicorea.* Κιχώριον.

Frigida campeſtris minus eſt, & amarior, hepar
Intyba demulcent, bilis utranq; timet.

131. *Mentha.* ἡδύοσμος.

Nauſeat, ignitam & bene olentem carpere mentham
Vult ſtomachus, caput eſt triſte, morare liber.

Ob-

Obſtruit illa femur. Veneri tumefacta parumper
Grata licet, ſperma hinc, lacve coire nequit.

132. *Ruta.* Πήγανον.

Singult9 acidos pellat, gelidumq; lienem,
Igne ſuo, umbroſis optima ruta oculis.
Si femur hanc laſcivum odit, rabidumq; venenum, (dolens.
Diſcupit hanc nervus, cœliacusque

133. *Capparis* Κάππαρις.

Solvitur ardenti torpeſcens flore palatũ
Capparis, & folio, cumque liene jecur.

134. *Borrago. Bugloſſa.* Κίρσιον. Βȣ́γλωσσον, *ut quibusdam placet.*

Si tibi Bugloſſa eſt ſucci & Borrago tepentis,
Lætus eris, ſiccum nec tibi pectus erit.

135. *Meliſſa.* Μελισσόφυλλον.

Cor mihi triſte, gelu pectus, cerebrumq; rigeſcit,
Singultit ſtomachus, grata Meliſſa veni.
Per te hilaris, redolens, & mundi corporis aucto

Sumq; calore potens, gratia magna tibi.

136. *Aſparagus.* Ασπάραγος.

Quòd liber Aſparagos habeas vix igne tepentes, (dis.
Quos tulit Adriacis cincta Ravenna un-
Quodque etiam incultis, duraque à cote revulſis,
Qui magis exurant, plena culina tua eſt:
Hoc tibi ab excelſo eſt, non parvum munus, Ubaldo
Cui datur immotæ gloria prima rotæ.
Quàm bene conſuluit nobis? tibi nomen ab illo (mihi.
Æternum, addicta eſt vita, ſalusque
Renibus hinc valeo, jecore, intumidoque liene,
Ilia, nec mundum tergus, ut antè, dolét,
Si Venere hinc crucior, ſupra hoc mihi munus abunde eſt,
Quod potuit ſalua relligione dedit.

137. *Amaracus.* Σάμψυχον. *Majorana.*

Torrida ſi nervis, & amaracus apta cerebro, (hydrops.
Hanc ſitiens ſemper, non minus optet
Urinæ, & tumidis reſerat ſpiracula ventis,
Hanc

Hanc cui ſit matrix ægra puella colat.

138. *Ad cœnam.*

Cœna licet violæ, nec lilia nata culinæ,
Sunt tamen hæc menſæ cultus habenda meæ.
Huc roſa purpureo veniat decorata rubore,
Grata magis faciet fercula mixtus odor.

139. *Serpyllum.* ἕρπυλλος.

Menſtrua ſerpyllum, veſicæ pondera, tabem
Pectore ab infirmo ſubtrahit igne ſuo.

140. *Mercurialis.* Λινόζωστις.

Uſta parum uuluæ, duroque innoxia ventri,
Fœmina ſeu mas ſit, Mercurialis erit.
Maxima Mercurio laus eſt, fœmella puellam,
Mas puerum, Venus eſt quum ſociata, dabit.

141. *Salvia.* ἐλελίσφακος.

Vix ſicca eſt calido, ſtomachum & Cerebella juvabit
Certa ſalus tremulis Salvia poplitibus.
Dentibus, urinæ recluſæ, menſtrua ducens

Salvia, & in fluidis ventribus apta ſatis.

142. *Artemiſiæ* ἀρτεμισία.

Eſt calida, & capitis frigenti in tormine ſiccans, (erat.
Provide parthenidos cui modò nomen
Regia facta eſt; menſes revocatque ſecundas
Fœmineas, uuluæ ſedula in obſequiis.

143. *Roſmarinus.* λιβανωτίς.

Dentibus, & gelido capiti, tumidisque lacertis, (ope.
Et ſtomacho, ignita, eſt Roſmaris aptus

144. *Betonica.* Κέστρον.

Publica Bettonicæ, qua nulla operoſior herba eſt
Gloria, ſiccato grata tepore venit.
Cui dolet, aut luxum eſt corpus, cui vulnera mille,
Cui caput infirmum, cui jecur invalidum. (languent,
Cui ſtomachus, gelidusve lien, cui lumina
Quique laceſſitis dentibus invigilat.
Cui ſerpens, rabidusve canis, vel dira venena

Offi-

Officiunt, podagra qui dolet, aut chiragra.
Denique cui tumida eſt veſica, & venter obeſus,
Cui gelida eſt febris, cui pituita nocet.
Delectam aprico geminorum in colle ſub ortu
Carpat, & hanc, ſaluus ſi velit eſſe, bibat.

145. *Baticula.* Κρίθμον.

Si capiti & ſtomacho Batis arida grata tepore,
Sive ſit hortenſis, ſive marina tibi.
Sic jecur, & lumbos, veſicæ aptiſſima, mulcet,
Inter regales ut ſit habenda dapes.

146. *Dracunculus.* Δρακόντιον.

Ne vereare tuam ſi fortè dracunculus intret
Stulte liber cœnam, fercula amata feret.
Ignitum ſtomacho ægroto allatura teporem,
Veſicæ, & lumbis non minus apta meis.

147. *Marrubium.* Πράσιον.

Torrida jam veniāt & amari praſſia ſucci,

Splen tumet, & plenis renibus arcta via eſt. (canda puellis
Phlegma jecur, pectusque replet, revo-
Menſtrua ſunt, hæc ne ſurda ſit auris amat.

148. *Carduus hortenſis.* Σκέλυμ☉.

Carduus hortenſis, cui ſpina eſt mollior arte, (liquor.
Cui calor eſt modicus, cui tumidusque
Et ſtomacho, & lumbis ſapidus, ſi duxit olentem
Urinam, os redolet, nec ſapit ala caprũ.
Hunc tibi jus præpingue coquat, præſtantior inde eſt
Ibit & in numeros ſic Venus apta ſuos.

146. *Abſinthium.* ἀψίνθιον.

Terribiles perdant ſiccata abſinthia ſuccos, (putque meum.
His furere in ſtomachum docta, ca-
Ni tamen hinc noceant, ſuavi mihi grata tepore,
Et ſtomacho, & tuſis provida poplitibꝰ.
Hæc jecoris reſerant fibras his renibus amplum eſt

Curri-

Curriculum, hinc ſiccus nec ſitibundus hydrops. (mes,
Et tineæ & rapidi fugiant abſinthia ver-
Tutari tunicas jam didicere meas.

150. *Pimpinella.*

Veſicæ lapides ſi pimpinella remollit,
Ignita eſt, jecori ſana, lienque tibi.

151. *Lupulus.*

Si lupulum oblectant antra & nemoroſa ſalicta
Hoc facit ingrato ſit ſatis ut Medico.
Frigidus hinc, bilem calidumque arcere, cruorem (timet.
Eſt potis, hunc calida & febris anhela
Gratia ſi magna eſt illi, tua noxia major
Eſt Medice, hoc ſanctum qui malè noris olus.

152. *Portulaca.* ἀνδράχνη.

Cui robur eſt ardens, dyſſenteriaque laborat,
Purpureus curæ cui cruor eſt fluidus.
Cui nocuere ignes, frigentem hic peplion herbam

Dele-

Delegat, hæc fluvio rore probanda venit.
Si ſapis, illa tuas norit rariſſima menſas,
Lumina cum ſtomacho contemeraſſe poteſt.

153. *Flos Sabuci.* ἀκτῆς ἄνθος.

Flos venit hortenſi candens ab olente Sabuco, (que tibi.
Hic odor, hic cibus eſt, menſa, decor-
Non levis eſt ſtomacho, capiti ſed amicior, hepar (ſoniis.
Hunc amat, & frigens lumbus in ob-

154. *Anethum.* ἄνηθον.

Ne tua odoratum convivia fallat anethum,
Igne tuis nervis, torminibusq; potens.
Inviſum eſt, moneo ſtomacho, nec parcit ocellis, (bent.
Ubera ab hoc pleni munera lactis ha-

155. *Sium.* Σίον.

Cœna paludoſis quod natum & creſcat in undis
Credideris gelido rore juvare Sion.

Falleris

Falleris, exuſtum eſt, veſicam & menſtrua ſolvit; (hit,
Saxaque de lumbis pulverulenta tra-
Miraris? pluvio tantum hoc depaſcitur imbre, (aquis
Quicquid ab æthereis eſt potis hauſit

156. *Tribulus.* Τρίϐολος.

Tribule in undoſis ſi nate paludib9 alges,
Cur tamen iratæ cornua frontis habes?
Secretas tutamur opes, ſub cortice dulcis
Eſca latet, dulce hoc nec niſi ab igne datur. (rore,
Et mihi ab æthereo numeroſa potentia
Me maris & cœli provida cura fovet.
Languentes vereor fauces, me mandere lumbus (lapis.
Diſcupit, urina huic quum nocuitve
Ex me mica juvat, gravidas ſed contrahit aluos, (mihi.
Me miſerum, mortis dos mea cauſa

157. *Eruca.* εὔζωμον.

Ignita in Venerem lentus Eruca priapos
Excitat, & tremulis optima poplitib9.

158. *Cepa.*

158. *Cepa.* Κρέμμυον.

Quid tibi cum Hippolyto, liber adverſa-
te paternis (eſt.
Admonitis ſemper? culpa luenda tibi
Crudele admiſſum hoc, & deteſtabile munus, (duas.
Væ miſero, in lachrymas te rapit aſſi-
Cepa tibi eſt mun9, caput inflatura lutoſo
Igne & rore malo, jam ſpuere incipias.
Si ſtomacho obſequitur, clamoſæ aſſueſcere diſcant (um.
Ora ſiti, obtuſum hinc corruat ingeni-
Veſicæ & Veneri ſi grata, hæmorrhois inde
Effluit, ô magni muneris antidotum.
I, ſine me in pœnas temerarie & improbe tantas, (ſa foret.
Quàm vellē horridior, quæ rubra miſ-
At bene conſultum eſt vobis, tu ruſticus oras
Munera, cepa datur, Saxeus exhibitor.

159. *Ad librum.*

Sæpè liber quòd te alloquar admirabitur Hoſpes,

Dic,

Dic, licuit, cœna hæc ne mea ſurda foret.

160. *Allia.* Σκόροδα.

Si quod cœna ſapis, minimum eſt, inſulſa quid optas
Horrida cum exuſtis Allia verticibus?
Hæc grave olent, capiti nec convenientia ocellis,
Pulmoni, & raucæ ſint licet apta gulæ.
Hæc ut noris edas, quantas prorumpet in iras
Veſica, & venter depoſiturus onus.

161. *Aſcalonia.* ἀσκαλώνια.

Cœna mihi ſcite eſt actum, Aſcalonia tarde
Jejunis veniunt deſtituenda coquis.
Illos calfaciant hebeti repleantq; liquore,
Utque minus noceant, illa recocta vorent.

162. *Porrum.* Πράτον

Tabida cui curæ pulmonis membra, & anhelum
Pectus, eum porri torrida cœna vocet.
Cura mihi eſt ſtomachus, placidiſſima ſomnia, dentes,
Bis licet elixum, non tamẽ illud edam.

Hoc

Hoc colat ingratæ cui formæ cura colen-
Quiq; nec aſtrictis renib9 eſſe velit. (dæ,
Munera non tanti Veneris penſantur, ut aluo
Poſtpoſita, irati tormina ventris amem.

163, *Raphanus.* ῥαφανίς. *& armoracia.* ῥαφανὶς ἀγρία.

Hinc eat, aut raphanus poſtremo accumbat in orbe
Menſa magis ſapida ſi ſit onuſta dape.
In caput, & dentes limoſoque igne in ocellos
Sævit, & hinc ſtomachus nauſeat aſſiduè.
Morchio eum colat, & fungi cui cura Nicander,
Quæq; amat æternas fœmina pulchra comas.

164. *Inula.* ἐλένιον.

Fervida contuſis ſuperinducenda lacertis,
Eſt inula in gelidis ſedula torminibus.
Pectora, cor, lumbosque fovet, ſi manſa cerebro
Eſt gravis, urinam non malè grata ciet.

165. *Rapum.*

165. *Rapum.* Γογγύλη. *Napus.* Βυνιάς.

Sunt calida & rigido gaudentia frigore rapa,
Humidus hinc illis, turgidulusque liquor.
Gloria Nurſinis, ſitientes cedite Napi,
Educet ipſe licet vos Amiternus ager.
Cùm ſapiant Veneri magis, hæc ſi craſſa & obeſa,
Cœna ea poſtremo lenta ſub orbe ferat.

166. *Paſtinaca.* Σταφυλῖνος.

Si venit humeſcens culto Staphylinus ab horto,
Ferventi & ſapido plena rubore ſapit.
Iſta licet ſtomachum vel bis decocta laceſſat,
Et coitum inflato rore ſuperba ciat.
Si coquus & pipere, & melliti munere mulſi
Condiat, & ſtomacho grata erit & Veneri.
Candida nec montana placet, cui lumbus & auctum (edat.
Eſt femur, errantem cùm magis urat,

167. *Tubera.* ὕδνα. *aut* οἴδνα.

Terrea ferte aqueoque madentia tubera rore
Alba, fameſcentes ſint nigra veſtra coqui. (næ,
Ultima ſint noſtræ poſt pulmentaria cœ-
Mixta ſit in noſtris ut Venus ipſa jocis.
Si turgent, æquum eſt ventoſa tonitrua & imbres.
Hæc genuiſſe, piper, Chiaq; vina bibam.
Sic faciles ſtomacho ſunt adducentia chymos,
Nec veſica tumet, nec dolet Iliacus.
Cui caput obtuſum & triſte eſt, mollesq; lacerti,
Exeat, his tantùm tubera cœna negat.

168. *Ad Cœnam.*

Plura olera, & plures fructus, non omnia ferre,
Et pluri poteras eſſe referta dape.
Cœna ſatis ſunt hæc, modò ſint condita, vorator
Quærat in externis turgidus eſſe thoris.

169. *De*

169. *De Repletione.*

Scinditur extumidum corpus, conviva vorator (eſt.
Deſine jam, in patina cura diurna tibi
Crapula & ingluvies tibi mors erit, ilia, venter, (dolent.
Et jecur, & renes, ſplenque, caputque
Si vix inſpiras, ſi te vexante podagra
Et chiragra exclamas, culpa miſelle tua eſt.
Deſine jam, extremo famis adverſare furori, (gulæ.
Dedecet & nocuum eſt, cedere velle

170. *De Quiete.*

Si quando eſt optanda quies gratiſſima nautis,
Quum malè disjecti ſuccubuere Notis:
Ita velim feſſis conſumpta aptiſſima cœna
Convivis veniat grata futura meis.
Et nos vela damus, rapiunt jam lintea ſervi,
Mergimur,&pleno nos ferit unda lacu.
Brachia jactantur nobis, conſedimus omnes,

Quisque ſuis tranſtris, Cuppa calixq; tonant.
Bacchantum inſurgit clamorque creberque tumultus,
Cura ſalus cuique eſt, hic ſibi quisque vocat.
Tiphys ibi, hîc vigil eſt pincerna, hos increpat, auras,
Invigilate viri, mota flabella cient.
Intentus conviva vorat, quaſſatus amicos
Nauta cupit portus, ocia paſtus amat.
Utq; niſi empta quies, lacerum non naufragus optat
Remigium, ut dubias nauta retentet aquas.
Sic conviva ſatur, cibus huic nec craſtinus aptus,
Debita ni heſternum eſt concomitata quies.

171. *De Accidentibus animi.*

Si decet, & ſancti rationem admittitis æqui,
Sancta manent animos gaudia læta ſuos.
Jam ſatur eſt venter, tumet hic, jacet ille ſupinus,
Jam properent riſus, ira, timorq; abeat.

Nodoſæ

Nodoſæ rerum cauſæ, & ſublimia cedant
Naturæ ingenia, hæc non capit iſte locus. (bus extant
Senſibus addicta eſt nunc mens, ſed ſenſi-
Deliciæ, gaudent corda, jocosq; parant.
Gaudia ſectentur, riſus dulcesq; cachinni,
Luſus, firma fides, ſpesque, jocusque ſalax.
Lætitia & riſus reparant me, gaudia ſervant
Incolumem, exanimant ira, metusque graves. (magna eſt,
Ridendum eſt hilares convivæ, amentia
Si ſinimus celeres accelerare rogos.

172. *De Somno.*

Deficiunt vigiles ſenſ9, hebetantur ocelli,
Tertia jam abſumpto præterit hora cibo. ite
Cæcuba præcipiunt ſomnos, caput añuit,
Convivæ in ſolitos currite quisque toros. (quet hepar,
Naturæ hic bene ſervet opus, bene conco-
Venter & amplexu nobiliore cibum.
Lethæa eſt reſupina quies, hinc omnia pallent

Membra, jecur, ren, nervi, ora, caput, ſtomachus.
Pronus quisque cubet, dextra vel parte recumbat,
Mox levi lateris cōmoda ſomnus amat.
Somne nihil ſine te bene poſſumus, optime ſomne,
Blanda ægris animis, corporibusque quies.

173. *De vigilia.*

Surgite ab oceano rapidꝰ jam ſurgit Eous,
Auroræ roſeum jam jubar ecce rubet.
Jam vigilate graves ſomno, vinoque ſepulti,
Septena in ſomnos eſt ſatis hora meos.
Longior obtundit cerebrum, torpedine ſenſus
Afficit, exacuet quem vigilata dies.
Sic calor internus revireſcit, & aptius omni,
Sorditie ejecta, membra vigore fovet.
Luce vigent operoſæ artes, it miles in arma
Luce, gemunt feſſi ſub juga luce boves.
Delia non noctu venatur, nocte quieſcunt
Pul-

Pulpita, ſed luce eſt docta Minerva vigil. (lucis?
Luce minax Pallas, vigilatæ quot bona
Corpora, dii, ſenſus, Ingenium, Arsq; vigent.

174. *De Inanitione.*

Nunc vigiles ſocii ventres referemus avaros,
Perque ſuos ductus jam reſerata fluant.
Effluere illa petunt, nervus ni turgeat æger, (chus.
Ne putrent chymi, langueat & ſtoma-
Hinc caput, & læſi renes, hinc febris anhela, (moritur.
Hinc laterum dolor eſt, hinc calor e-
Mox famis aſſuet9 fervor cùm venerit, ite
Hoſpitem ad extremum, clauſa culina mea eſt.
Nec ſtomachum ſinite, admoneo, ferveſcere inanem,
Bilis & ignita hinc febris obeſſe ſolet.
Sic malè ſana ægrum vexant jejunia corpus,
Languidius pleno quod velit eſſe cibo.

175. *De Coitu.*

Maxima jam veniant Erycinæ gaudia proles
Expectata diu eſt,huc Hymenææ veni.
Te ſine vana hominum ſpes omnis, gaudeat hæres (veni.
QuumVeneri annueris,tu modò blanda
Per te noſtra decens,& caſta, & ſancta voluptas,
Servor & incolumis,ſi modò parca Venus. (furorq;,
Renibus extumidis hinc cura eſt , ira,
Et metus omnis abeſt, hinc vigil audet amans.
Hinc validum eſt corpus,creſcit calor intimus, hinc cor,
Sidereumq; caput,ſi modò parca Venꝰ.
Delitiæ hinc dulces, hinc eſt amor ille protervus,
Hinc Veneris puer eſt, tamque cupitus Amor.
Sis modò caſtus Amor, Claudi ſi liquerit antrum eſt,
Mater, & eſt Marti dedita, culpa tua
Si lacer Hippolytus moritur, ſi proditur ingens Ili-

Ilium,& infauſto ſanguine mora rubēt.
Si puer Idæus ſummo ſis cura parenti,
Credidit hinc nocuus cùm minus eſſe toros.
Culpa tua eſt, fallit tua non ſatiata libido,
Pallet, & hinc moritur ni bene cautus amans.
Evolat exanguis ſubitus calor, ora, palatum, (coquit.
Et malè olet ſtomachus, nec ſatis inde
Perditur, & miſero nihil eſt quod proſit, abito,
Improbe, velle mori, non amor, immo furor.

176. *De Balneo.*

Balnea, ni corpus mundum eſt, aut intret obeſum,
Et tumidum fieri, ſi tibi fortè velis.
Si modò ſint mundæ, & lymphæ tibi ſuave tepentis
Utilia, in laxis noxia poplitibus.
Si gelida ingrederis, calor hinc internus abundat,
Muſculos obduret, nec tibi Nerve nocet.

Sulphureum, aut ſalſum ſi ſit tibi fortè, vel ære,
Aut cinere, aut ferro concomitante, cave,
Conſule prudentem Medicæ prius artis alumnum,
Et prodeſſe poteſt, & nocuiſſe ſolet.

177. *De frictione.*

Si rogitas citius pingueſcere lote, ſequatur
Balnea, ſitque levi frictio facta manu.
Senſibꝰ illa favet, calor hinc viget omnis, aluntur
Effœta hinc melius membra, caputque valet.
Quid non humanũ ingenium ſapit? ægræ (moveri
Corpora quum nequeunt, frictio prompta ſubeſt.

178. *De aëre.*

Corpora jam in motus properante puriſſimus Aër
Quæritur, hic venti, nec malus erret odor.

Lu-

Lucidus exortum ad Solem gratiſſimus, abſint
Stagna, putresque lacus, & malè quicquid olet.
Si Jove vel tardo gelidus ſit forſitan orbe,
Gratior eſt, noſtra hinc membra calorque valent.
Si Venere aut Marte incaleat, lacera inde peribunt
Aſſiduè humanis pabula corporibus.
Undique diripimur, ſi ſpirant corda ſubintrat,
Hoc ſine nil miſeri corporis ora vorāt.
Quas dabimus grates Aër tibi peſſime, per te
Vivimus & morimur, gratia nulla tua (eſt.

179. *De Motu.*

Pronis aſſiduos ni fortè requiritis hauſtus,
Pharmaca, vel pillulæ nobilis antidotum.
Surgite jam lenti convivæ, corpora torpent
Veſtra, petunt motus tempora certa ſuos.

Relli-

Relliquiæ ſaturo reſecatæ à ventre ſuperſunt,
Sedulus has ſolvet, quum labor auctus erit.
Hic ſaliat, faciles alius decantet amores,
Cur ſitetiſte, leves torqueat illa pilas.
Quadrupedi inſideat ſpectabilis ille feroci,
Iſte leves cervos, ille ſequatur apros.
Sic agite in valido dum creſcunt pectore vires,
Nec ſinite à feſſo ut corpore ſudor eat.
Naturæ hinc calor invigilat, bene concoquit, omnes
Effugiunt ſordes, & famis ardor adeſt.
Segnities, torporque abeunt, medicina valebit,
Nominis eſt ſolo non mihi grata ſono.

180. *Ad*

180. *Ad librum.*

Quòd Venerem, Geniumque colas, Cererisque frequentes
Sacra, putas forſan vivere poſſe Liber.
Falleris, & fugiet ratio te vana, proterua eſt,
Et Venus hæc novit perdere, & ingluvies.

FINIS.

DE CONSERVANDA BONA VALETUDINE, LIBER SCHOLÆ SALERNITANÆ.

ARGENTORATI
Sumptibus THEODORICI LERSE,
Anno 1712.

DE ANIMI PATHEMATIS, ET REMEDIIS QUIBUSDAM GENERALIBUS.

CAPUT I.

ANglorum Regi ſcribit ſchola tota Salerni.
Si vis incolumem, ſi vis te reddere ſanum;
Curas tolle graveis, iraſci crede profanum.
Parce mero, cœnato parum, non ſit tibi vanum
Surgere poſt epulas, ſomnum fuge meridianum.
Ne mictum retine, nec comprime fortiter anum.
Hæc bene ſi ſerves, tu longo tempore vives.

SI tibi deficiant Medici, medici tibi fiant
Hæc tria: mens hilaris, requies, moderata diæta.

DE CONFORTATIONE CEREBRI.

CAPUT II.

LUmina manè, manus ſurgens gelida lavet unda.
Hâc illàc modicum pergat, modicum ſua membra.
Extendat, crines pectat, dentes fricet, iſta
Confortant cerebrum, confortant cætera membra
Lote cale, ſta pranſe, vel i, frigeſce minute.

DE RECREATIONE VISUS: additio.

FOns, Speculum, Gramen, hæc dant oculis relevamen.
Manè igitur montes, ſub ſerum inquirito fontes.

DE DIURNO SIVE MERIDIANO ſomno.

CAPUT III.

SIt brevis, aut nullus tibi ſomnus meridianus.
Febres, pigricies, capitis dolor, atque catarrhus,
Hæc tibi proveniunt ex ſomno meridiano,

DE FLATU IN ALVO DETENTO.

CAPUT IV.

QUatuor ex vento veniunt in ventre retento.
Spaſmus, hydrops, colica, & vertigo, hoc res probat ipſa.

DE COENA.

CAPUT V.

EX magna cœna, ſtomacho fit maxima pœna.
Ut ſis nocte levis, ſit tibi cœna brevis.

DE DISPOSITIONE ANTE CIBI ſumptionem, edendi item atque ciborum ratione.

CAPUT VI.

TU nunquam comedas, ſtomachum ni noveris eſſe
Purgatum, vacuumque cibo, quem ſumpſeris antè.
Ex deſiderio id poteris cognoſcere certo,
Hæc ſint ſigna tibi, ſubtilis in ore diæta.

DE MELANCHOLICIS ET VItandis cibis.

CAPUT VII.

PErſica, poma, pira, & lac, caſeus, & caro ſalſa:
Et caro cervina, & leporina, bovina, caprina.
Atra hæc bile nocent, ſuntque infirmis inimica.

DE CIBIS BENE NUTRIENTIBUS.

CAPUT VIII.

OVa recentia, vina rubentia, pinguia jura,
Cum ſimila pura, naturæ, ſunt valitura.

DE

DE CIBIS BENE NUTRIENTIBUS & impinguantibus.

CAPUT IX.

NUtrit triticum, & impinguat, lac, caſeus infans,
Teſticuli, porcina caro, cerebella, medullæ,
Dulcia vina, cibus guſtu jucundior, ova
Sorbilia, & ficus maturæ, uvæque recentes.

DE BONIS VINI PROPRIEtatibus.

CAPUT X.

VIna probantur odore, ſapore, nitore, colore.
Si bona vina cupis, quinque hæc laudantur in illis:
Fortia, formoſa, & fragrantia, frigida, friſca.

DE VINO DULCI ET ALBO.

CAPUT XI.

COrpora plus augent tibi dulcia, candida vina.

DE VINO RUBRO.

CAPUT XII.

SI vinum rubrum nimium quandoque bibatur,
Véter ſtipatur, vox limpida turbificatur.

DE LETHALIUM VENENORUM Remediis.

CAPUT XIII.

ALlia, ruta, pyra, & raphanus, cum Theriaca nux
Præſtant antidotum contra lethale venenum.

DE AERE.

CAPUT XIV.

LUcidus ac mundus ſit ritè habitabilis aër,
Infectus neque ſit, nec olens fœtore cloacæ.

DE NIMIA VINI POTATIONE.

CAPUT XV.

SI nocturna tibi noceat potatio vini,
Hoc tu manè bibas iterum, & fuerit medicina.

DE

DE MELIORE VINO.

CAPUT XVI.

GIgnit & humores melius vinum meliores,
Si fuerit nigrum, corpus reddit tibi pigrum.
Vinum ſit clarumque, vetus, ſubtile, maturum,
Ac bene dilutum, ſaliens, moderamine ſumptum.

DE CEREVISIA.

CAPUT XVII.

NOn acidum ſapiat cerviſia, ſit bene clara.
Ex granis ſit cocta bonis ſatis, ac veterata.

DE USU CEREVISIÆ.

CAPUT XVIII.

DE qua potetur, ſtomachus non inde gravetur.

QUÆ VICTUS RATIO QUOLIBET anni tempore ſit utilis.

CAPUT XIX.

TEmporibus veris modicum prandere juberis,
Sed calor æſtatis dapibus nocet immoderatis,
Autumni fructus caveas ne ſint tibi luctus,
De menſa ſume quantum vis, tempore Brumæ.

DE PRAVO POTU CORRIgendo.

CAPUT XX.

SAlvia cum ruta, faciunt tibi pocula tuta,
Adde roſæ florem, minuuntque potenter amorem.

DE NAUSEA MARINA.

CAPUT XXI.

NAuſea non poterit hæc quidem vexare, marinam
Undam cum vino mixtam qui ſumpſerit antè.

DE

DE GENERALI CONDIMENTO.

CAPUT XXII.

SAlvia, ſal, vinum, piper, allia, petroſe-
linum,
Ex his fac ſalſam, ne ſit commixtio falſa.

DE UTILITATE LOTIONIS manuum.

CAPUT XXIII.

LOtio poſt menſam tibi confert munera bina,
Mundificat palmas, & lumina reddit acuta.
Si fore vis ſanus, ablue ſæpè manus.

DE PANE.

CAPUT XXIV.

PAnis non calidus, nec ſit nimis inveteratus,
Sed fermentatusque, oculatus, ſit bene coctus,.
Et ſalſus modicè, ex granis validis electus.
Non comedas cruſtam, choleram quia gignit aduſtam.
Et panis ſalſus, fermentatus, bene coctus,
Purus ſit ſanus, non talis ſit tibi vanus.

DE

DE CARNE PORCINA.

CAPUT XXV.

EST porcina caro ſine vino pejor ovina.
Si tribuas vinum, fuerit cibus ac medicina.

DE MUSTO.

CAPUT XXVI.

IMpedit urinam muſtum, ſolvit citò ventrem.
Hepatis ἔμφραξιν ſplenis generat, lapidemque.

DE AQUÆ POTU.

CAPUT XXVII.

POtus aquæ ſumptus, comedenti incommoda præſtat.
Hinc friget ſtomachus, crudus & inde cibus.

DE CARNE VITULINA.

CAPUT XXVIII.

SUnt nutritivæ multùm carnes vitulinæ.

DE AVIBUS ESUI APTIS.

CAPUT XXIX.

SUnt bona gallina, & capo, turtur, ſturna, columba,
Quiſcula, phaſiades, merulæ, ſimul ortygometra,
Perdix, frigellusque, ὦτις, tremulusque amarellus.

DE PISCIBUS.

CAPUT XXX.

SI piſces molles ſunt magno corpore tolles.
Si piſces duri parvi ſunt plus valituri.
Lucius & perca, & ſaxatilis, albica, tencha,
Gornus, plagitia, & cum carpa, galbio, truta.

DE ANGUILLA, ET NONNIHIL etiam de Caſeo.

CAPUT XXXI.

VOcibus anguillæ pravæ ſunt, ſi comedantur,
Qui phyſicen non ignorant, hæc teſtificantur.

Ca-

Caſeus, anguillæ, nimis obſunt ſi comedantur,
Ni tu ſæpè bibas, & rebibendo bibas.

DE CIBI POTUSQUE IN PRANDIO atque cœna permiſtione, ſive alteratione.

CAPUT XXXII.

INter prandendum ſit ſæpè parumque bibendum,
Si ſumas ovum, molle ſit, atque novum.

DE PISIS.

CAPUT XXXIII.

PIſum laudandum nunc ſumpſimus ac reprobandum.
Eſt inflativum cum pellibus, atque nocivum.
Pellibus ablatis ſunt bona piſa ſatis.

DE LACTE TABIDORUM.

CAPUT XXXIV.

LAc φθισικοῖς ſanum caprinum, poſtq; cameli,
Ac nutritivum plus omnibus eſt aſininum.

Plus

Plus nutritivum vaccinum ſit, quoque
ovinum.
Adſit ſi febris, caput & doleat, fugiendum
eſt.

DE BUTYRO.

CAPUT XXXV.

LEnit & humectat, ſolvit ſine febre butyrum.

DE SERO.

CAPUT XXXVI.

INciditque lavat, penetrat, mundat quoque ſerum.

DE CASEO.

CAPUT XXXVII.

CAſeus eſt gelidus, ſtipans, craſſus, quoque durus
Caſeus & panis ſunt optima fercula ſanis.
Si non ſunt ſani, tunc hunc ne jungito pani.

CASEUS DE SEIPSO.

IGnari Medici me dicunt eſſe nocivum,
Et tamen ignorant, cur nocumenta feram.

Exper-

Expertis reor eſſe ratum, quia commoditate.
Languenti ſtomacho caſus addit opem,
Caſeus ante cibum confert, ſi defluat alvus.
Si conſtipetur, terminet ille dapes.
Qui phyſicen non ignorant, hæc teſtificantur.

DE MODO EDENDI & bibendi.

CAPUT XXXVIII.

INter prandendum ſit ſæpè parumque bibendum,
Ut minus ægrotes, non inter fercula potes.
Ut vites pœnam, de potibus incipe cœnam.

POſt piſces nux ſit, poſt carnes caſeus adſit,
Unica nux prodeſt, nocet altera, tertia mors eſt.
Singula poſt ova, pocula ſume nova.

DE PYRIS.

CAPUT XXXIX.

ADde pyro potum, nux eſt medicina veneno.
Fert pyra noſtra pyrus, ſine vino ſunt pyra virus.
Si pyra ſunt virus, ſit maledicta pyrus.
Dum coquis antidotum pyra ſunt, ſed cruda venenum.
Cruda gravant ſtomachum, relevant ſed cocta gravatum.
Poſt pyra da potum, poſt pomum vade cacatum.

DE CERASIS.

CAPUT XL.

SI ceraſum comedas, tibi confert grandia dona,
Expurgat ſtomachum, nucleus lapidem tibi tollit,
Hinc melior toto corpore ſanguis ineſt.

DE PRUNIS.

CAPUT XLI.

FRigida ſunt, laxant, multum proſunt tibi pruna.

DE PERSICIS, RACEMIS, & Paſſulis.

CAPUT XLII.

PErſica cum muſto vobis datur ordine juſto
Sumere, ſic eſt mos nucibus ſociando racemos.
Paſſula non ſpleni, tuſſi valet, eſt bona reni.

DE FICUBUS.

CAPUT XLIII.

SCropha, tumor, glandes, ficus cataplasmate cedunt,
Junge papaver ei, confracta foris trahit oſſa.
Vermiculos, veneremque facit, ſed cuilibet obſtat.

DE MESPILIS.

CAPUT XLIV.

MUltiplicant mictum, ventrem dant meſpila ſtrictum,
Meſpila dura placent, ſed mollia ſunt meliora.

DE MUSTO.
CAPUT XLV.

PRovocat urinam muſtum, citò ſolvit, & inflat.

DE CEREVISIA ET ACETO.
CAPUT XLVI.

CRaſſos humores nutrit cerviſia, vires
Præſtat, & augmentat carnem, generatque cruorem.
Provocat urinam, ventrem quoque mollit, & inflat,
Frigidat & modicum. Sed plus deſiccat acetum.
Frigidat, emaciatque, melanch. dat ſperma minorat,
Siccos infeſtat nervos, & pinguia ſiccat.

DE RAPIS.
CAPUT XLVII.

RApa juvat ſtomachum, novit producere ventum,
Provocat urinam, præſtatque in dente ruinam.
Si malè coƈta datur, tibi torſio ſic generatur.

DE ANIMALIUM VISCERIBUS.
CAPUT XLVIII.

EGeritur tardè cor, concoquitur quoque duré.
Sic quoque ventriculus, tamen exteriora probantur.
Reddit lingua bonum nutrimentum medicinæ.
Concoctu facilis pulmo eſt, citò labitur ipſe.
Eſt melius cerebrum gallinæ, quàm reliquorum.

DE SEMINE FOENICULI.
CAPUT XLIX.

SEmen Fœniculi pellit ſpiracula culi.

DE ANISO.
CAPUT L.

EMendat viſum, ſtomachum confortat Aniſum.
Copia dulcoris Aniſi ſit melioris.

DE SPODIO.
CAPUT LI.

SI cruor emanat, Spodium ſumptum citò ſanat.

DE SALE.

CAPUT LII.

VAs condimenti præponi debet edenti,
Sal vires refugat, rectè inſipidumque ſaporat.
Non ſapit eſca probè, quæ datur absque ſale.
Urunt res ſalſæ viſum, ſemenque minorunt.
Et generant ſcabiem, pruritum, ſive vigorem.

DE SAPORIBUS AC EORUM qualitatibus.

CAPUT LIII.

HI fervore vigent tres, ſalſus, amarus, acutus.
Alget acetoſus, ſic ſtypans, ponticus atque
Unctus, & inſipidus, dulcis dant temperamentum.

DE VIPPA:

CAPUT LIV.

BIs duo vippa facit, mundat dentes, dat acutum
Viſum: quod minus eſt implet, minuit quod abundat.

DE DIÆTA.

CAPUT LV.

OMnibus adſuetam jubeo ſervare diætam,
Quod ſic eſſe probo, ni ſit mutare neceſſe.
Hippocrates teſtis, quoniam ſequitur mala peſtis.
Fortior hæc meta eſt medicinæ, certa diæta.
Quam ſi non cures, fatuè regis, & malè curas.

DE ADMINISTRATIONE DIÆTÆ.

CAPUT LVI.

QUale, quid, & quando, quantum, quoties, ubi recta,
Debent hæc medico in victus ratione notari,
Ne malè conveniens ingrediatur iter.

DE

DE CAULE.
CAPUT LVII.

JUs caulis ſolvit, cujus ſubſtantia ſtringit,
Utraque quando datur, venter laxare paratur.

DE MALVA.
CAPUT LVIII.

DIxerunt Malvam veteres, quòd molliat alvum,
Hujus radices raſæ ſolvunt tibi fæces.
Vuluam moverunt, & fluxum ſæpè dederunt.

DE MENTHA.
CAPUT LIX.

MEntitur mentha, ſi ſit depellere lenta.
Ventris lumbricos, ſtomachi vermesque nocivos.

DE SALVIA.
CAPUT LX.

CUr moriatur homo cui ſalvia creſcit in horto?

Contra vim mortis, non eſt medicamen in hortis,
Salvia confortat nervos, manuumq; tremorem
Tollit, & ejus ope febris acuta fugit.
Salvia, caſtoriumque, lavendula, primula veris,
Naſturt. Athanaſ. hæc ſanant paralytica membra.
Salvia ſalvatrix, naturæ conciliatrix.

DE RUTA.
CAPUT LXI.

NObilitas rutæ hæc, quod lumina reddat acuta.
Auxilio rutæ vir quippe videbis acutè.
Cruda comeſta recens oculos caligine purgat.
Ruta viris minuit Venerem, mulieribus addit.
Ruta facit caſtum, dat lumen, & ingerit aſtum.
Cocta & ruta facit de pulicibus loca tuta.

DE CEPIS.
CAPUT LXII.

DE cepis Medici non conſentire videntur,
Fellitis non eſſe bonas, ait ipſe Galenus.
Phlegmaticis verò multùm putat eſſe ſalubreis,
Non modicum ſanas Aſclepius adſerit illas,
Præſertim ſtomacho, pulcrumque creare colorem.
Contritis cepis loca denudata capillis
Sæpè fricans, capitis poteris reparare decorem.

DE SINAPI.
CAPUT LXIII.

ESt modicum granum, ſiccum, calidumque Sinapi,
Dat lacrymas, purgatque caput, tollitque venenum.

DE VIOLA PURPUREA.
CAPUT LXIV.

CRapula diſcutitur, capitis dolor, atq; gravedo,

Purpuream violam dicunt curare caducos.

DE URTICA.
CAPUT LXV.

AEgris dat ſomnum, vomitum quoque tollit, & uſum.
Illius ſemen colicis cum melle medetur,
Et tuſſim veterem curat, ſi ſæpè bibatur.
Frigus pulmonis pellit, ventrisque tumorem.
Omnibus & morbis ea ſubvenit articulorum.

DE HYSSOPO.
CAPUT LXVI.

HYſſopus purgans herba eſt è pectore phlegma,
Ad pulmonis opus cum melle coquenda jugata.
Vultibus eximium fertur præſtare colorem.

DE CHÆREFOLIO.
CAPUT LXVII.

APpoſitum cancris tritum cum melle medetur.

Cum

Cum vino potum lateris ſedare dolorem
Sæpè ſolet, tritam ſi nectis deſuper herbam.
Sæpè ſolet vomitum, ventremque tenere ſolutum.

DE ENULA CAMPANA.
CAPUT LXVIII.

ENula campana reddit præcordia ſana,
Cum ſucco rutæ ſuccus ſi ſumitur ejus,
Affirmant ruptis quòd proſit potio talis.

DE PULEGIO.
CAPUT LXIX.

CUm vino nigram choleram potata repellit,
Appoſitam veterem dicunt ſedare podagram.

DE NASTURTIO.
CAPUT LXX.

ILlius ſuccus crînes retinere fluentes
Illitus adſeritur, dentisque levare dolorem.

Li-

Lichenas ſuccus purgat, cum melle perunctus.

DE CHELIDONIA, CAPUT LXXI.

CÆcatis pullis hac lumina mater hirundo,
(Plinius ut ſcripſit) quamvis ſint eruta, reddit.

DE SALICE. CAPUT LXXII.

AUribus infuſus vermes ſuccus necat ejus.
Cortex verrucas in aceto cocta reſolvit.
Hujus flos ſumptus in aqua frigeſcere cogit
Inſtinctus Veneris cunctos acres ſtimulantes.
Et ſic deſiccat, ut nulla creatio fiat.

DE CROCO. CAPUT LXXIII.

COnfortare crocum dixerunt exhilarando,
Artus defectos reficitque, hepar reparatque.

DE

DE PORRO.
CAPUT LXXIV.

REddit fœcundas manſum perſæpe puellas,
Manantemque potes naris retinere cruorem,
Ungas ſi nares intus medicamine tali.

DE PIPERE.
CAPUT LXXV.

QUod piper eſt nigrum, non eſt diſſolvere pigrum.
Phlegmata purgabit, concoctricemque juvabit.
Leucopiper ſtomacho prodeſt, tuſſique dolorique.
Utile, præveniet motum, febrisque rigorem.

DE GRAVITATE AUDITUS.
CAPUT LXXVI.

ET mox poſt eſcam dormire, nimisque moveri,
Iſta gravare ſolent auditus, ebrietasque.

DF TINNITU SIVE SONITU aurium.

CAPUT LXXVII.

MOtus, longa fames, vomitus, percuſſio, caſus,
Ebrietas, frigus, tinnitum cauſat in aure.

DE VISUS NOCUMENTIS.

CAPUT LXXVIII.

BAlnea, vina, Venus, ventus, piper, allia, fumus,
Porrum cum cepis, faba, lens, fletusque, ſinapi,
Sol, coitusque, ignis, labor, ictus, acumina, pulvis,
Iſta nocent oculis, ſed vigilare magis.

DE CORROBORANTIBUS VISUM.

CAPUT LXXIX.

FOeniculum, verbena, roſa, chelidonia, ruta,
Subveniunt oculis dira caligine preſſis.
Nam ex iſtis aqua fit, quæ lumina reddit acuta.

DE

DE DOLORE DENTIUM SEDANDO. CAPUT LXXX.

SIc dentes ſerva, porrorum collige grana.
Ure cum hyoſcyamo, adjuncto quoque thure decenter
Per ſicchonion & fumum cape dente remotum.

DE RAUCEDINE VOCIS. CAPUT LXXXI.

NUx, oleum, frigus capitisque, anguillaque potus,
Ac pomum crudum, faciunt hominem fore raucum.

RHEUMATIS REMEDIA. CAPUT LXXXII.

JEjuna, vigila, caleas dape, tuque labora,
Inſpira calidum, modicum bibe, comprime flatum.
Hæc bene tu ſerva, ſi vis depellere rheuma.
Si fluat ad pectus, dicatur rheuma catarrhus:

Si ad fauces, branchos, ſi ad nareis, eſto
coryza.

DE CURATIONE FISTULÆ. CAPUT LXXXIII.

AUripigmentum, ſulphur miſcere memento
His decet apponi calcem, conjunge ſaponi.
Quatuor hæc miſce, commixtis quatuor iſtis
Fiſtula curatur, quater ex his ſi repleatur.

DE DOLORIBUS CAPITIS. CAPUT LXXXIV.

SI capitis dolor eſt ex potu, lympha bibatur,
Ex potu nimio nam febris acuta creatur.
Si vertex capitis, vel frons æſtu tribulentur,
Tempora, fronsque ſimul moderate ſæpè fricentur,
Morella cocta nec non calidaque laventur.
Iſtud enim credunt capitis prodeſſe dolori.

DE

DE QUATUOR ANNI TEMPORIBUS. CAPUT LXXXV.

TEmporis æſtivi jejunia corpora ſiccant.
Quolibet in menſe & confert vomitus, quoque purgat
Humores nocuos, ſtomachus quos continet intus.
Ver, Autumnus, Hyems, Æſtas, dominantur in anno.
Tempore vernali calidusque aër, madidusque,
Et nullum tempus melius eſt Phlebotomiæ.
Uſus tunc homini Veneris confert moderatus,
Corporis & motus, ventrisque ſolutio, ſudor,
Balnea, purgentur tunc corpora per medicinas.
Æſtas more calet ſicca, & noſcatur in illa.
Tunc quoque præcipuè choleram rubram dominari,
Humida, frigida fercula dentur, ſit Venus extrà,

Balnea non proſunt, ſint raræ phleboto-
miæ,
Utilis eſt requies, ſit cum moderamine
potus.

DE NUMERO OSSIUM, DENTIUM, & venarum in humano corpore.

CAPUT LXXXVI.

OSſibus ex denis bis centeniſque novenis.
Conſtat homo, denis bis dentibus & duodenis,
Ex ter centenis decies ſex quinqueque venis.

DE QUATUOR HUMORIBUS humani corporis.

CAPUT LXXXVII.

QUatuor humores in humano corpore conſtant.
Sanguis cum cholera, phlegma, melancholia.
Terra melancholicis. Aqua confertur pituitæ.

Aër

Aër Sanguineis, ignea vis Choleræ.

DE TEMPERATURA SIVE COMPLEXIONE ſanguinea.

CAPUT LXXXVIII.

NAtura pingues iſti ſunt atque jocantes,
Rumoreſque novos cupiunt audire frequenter.
Hos Venus & Bacchus delectant, fercula, riſus.
Et facit hos hilares, & dulcia verba loquentes.
Omnibus hi ſtudiis habiles ſunt, & magis apti.
Qualibet ex cauſa non hos facilè excitat ira,
Largus, amans, hilaris, ridens, rubeique coloris,
Cantans, carnoſus, ſatis audax, atque benignus.

DE TEMPERATURA CHOLERICA, ſive bilioſa.

CAPUT LXXXIX.

Est humor choleræ, qui competit impetuoſis,
Hoc genus eſt hominum cupiens præcellere cunctis.
Hi leviter diſcunt, multum comedunt, citò creſcunt.
Inde & magnanimi ſunt, largi, ſumma petentes.
Hirſutus, fallax, iraſcens, prodigus, audax.
Aſtutus, gracilis, ſiccus, croceique coloris.

DE TEMPERATURA PHLEGMAtica, ſive pituitoſa.

CAPUT XC.

Phlegma dabit vires modicas, latosque brevesque.
Phlegma facit pingueis, ſanguis reddit mediocres,
Ocia non ſtudio tradunt, ſed corpora ſomno.

Sen-

Senſus hebes, tardus motus, pigritia, ſomnus,
Hic ſomnolentus, piger, & ſputamine plenus.
Eſt huic ſenſus hebes, pinguis, facie color albus.

DE TEMPERATURA MELANcholica.

CAPUT XCI.

REſtat adhuc triſtis cholera ſubſtantia nigræ.
Quæ reddit pravos, pertriſtes, pauca loquentes.
Hi vigilant ſtudiis, nec mens eſt dedita ſomno,
Servant propoſitum, ſibi nil reputant fore tutum.
Invidus & triſtis, cupidus, dextræque tenacis,
Non expers fraudis, timidus luteique coloris.

DE COLORIBUS.

CAPUT XCII.

Hi ſunt humores, qui præſtant cuique colores.
Omnibus in rebus ex phlegmate fit color albus.
Sanguine fit rubeus, cholera rubea quoque rufus.

Indicia redundantis ſanguinis.

Si peccet ſanguis, facies rubet, extat ocellus.
Inflantur genæ, corpus nimiumque gravatur,
Eſt pulſusque frequens, plenus, mollis, dolor ingens,
In primis frontis, ſit conſtipatio ventris,
Siccaque lingua, ſitis, ſunt ſomnia plena rubore,
Dulcor adeſt ſputi, ſunt acria dulcia quæque.

Indicia exuberantis Choleræ, ſive flavæ bilis.

Accuſat choleram dextræ dolor, aſpera lingua,
Tinnitus, vomitusque frequens, vigilantia multa.
Multa ſitis, pinguisque egeſtio, tormina ventris.
Nauſea fit, morſus cordis, langueſcit orexis.
Pulſus adeſt gracilis, durus, veloxque, caleſcens.
Aret, amareſcitque, incendia ſomnia fingit.

Indicia redundantis phlegmatis.

Phlegma ſupergrediens proprias in corpore leges,
Os facit inſipidum, faſtidia crebra, ſalivas,
Coſtarum, ſtomachi, ſimul occipitisque dolores.
Pulſus adeſt rarus, tardus, mollis, quoque inanis,
Præcedit fallax phantaſmata ſomnus aquoſa.

Indicia abundantis Melancholiæ.

Humorum pleno dum fæx in corpore regnat,
Nigra cutis, durus pulſus, tenuisque urina.
Sollicitudo, timor, triſtitia, ſomnia tetra.
Coaceſcunt ructus, ſapore & ſputaminis ambo.
Levaque præcipuè tiñit vel ſibilat auris.

DE PHLEBOTOMIA, AC PRIMO quidem de ætate phlebotomiæ.

CAPUT XCIII.

DEnus ſeptenus vix phlebotomon petit annus.
Spiritus uberiorque exit per phlebotomian.
Spiritus ex potu vini mox multiplicatur,
Humorumque cibo damnum lentè reparatur.
Lumina clarificat, ſincerat phlebotomia

Men-

Mentes & cerebrum , calidas facit eſſe medullas.
Viſcera purgabit, ſtomachum, ventremque coërcet,
Puros dat ſenſus, dat ſomnum, tædia tollit.
Auditus vocem, vires producit & auget.

QUIBUS MENSIBUS CONVENIAT, quibusve noceat phlebotomia

CAPUT XCIV.

TRes inſunt iſtis, Majus, September, Aprilis,
Et ſunt Lunares, ſunt veluti Hydra dies.
Prima dies primi, poſtremaque poſteriorum,
Nec ſanguis minui, nec carnibus anſeris uti.
Sit ſenum atque juventa licet, ſi ſanguis abundat.
Omni menſe probè confert inciſio venæ.
Hi ſunt tres menſes, Majus, September, Aprilis,
In quibus eminuas, ut longo tempore vivas.

DE IMPEDIMENTIS PHLEBOTOMIÆ.

CAPUT XCV.

FRigida natura, & frigens regio, dolor ingens,
Balnea, poſt coitum, minor ætas, atque ſenilis.
Morbus prolixus, repletio potus & eſcæ.
Si fragilis, vel ſubtilis ſenſus ſtomachi ſit.
Et faſtiditi tibi non ſint phlebotomandi.

QUÆ CIRCA VENÆ SECTIONEM obſervanda.

CAPUT XCVI.

HÆc facienda tibi, quando vis phlebbotomari,
Vel quando minuis, fueris vel quando minutus,
Unctio, ſive lavacrum, & potus, faſcia, motus,
Debent non fragili tibi ſingula mente teneri.

DE QUIBUSDAM PHLEBOTOMIÆ effectibus.

CAPUT XCVII.

EXhilarat triſtes, iratos placat, amantes
Ne ſint amentes, phlebotomia facit.

DE SCISSURÆ QUANtitate.

CAPUT XCVIII.

FAc plagam largam mediocriter, ut citò fumus.
Exeat uberius, liberiusque cruor.

QUÆ IN VENÆ SECTIONE conſideranda.

CAPUT XCIX.

SAnguine ſubtracto, ſex horis eſt vigilandum,
Ne ſomni fumus lædat tibi ſenſile corpus,

Ne nervum lædas, non ſit tibi plaga profunda.
Sanguine purgatus ne carpas protinus eſcas.

QUÆ POST PHLEBOTOMIAM vitanda.

CAPUT C.

OMnia de lacte vitabis ritè minutus,
Et vitet potum phlebotomatus homo.
Frigida vitabit, quia ſunt inimica minutis:
Interdictus eritque minutis nubilus aër.
Spiritus exultatque minutis luce per auras,
Omnibus apta quies, & motus ſæpe nocivus.

QUIBUS MORBIS ET ÆTATIBUS phlebotomia conveniat, & quantum ſanguinis quoquo tempore detrahendum.

CAPUT CI.

PRincipio minuas in acutis, perpera cutis
Æta-

Ætatis mediæ multum de ſanguine tolle,
Sit puer atque ſenex, tollet uterque parum,
Ver tollat duplum, reliquum tempus tibi ſimplum.

QUÆ MEMBRA QUOQUO TEMpore venæ ſectione vacuanda

CAPUT CII.

VEr, æſtas, dextras, autumnus hyemsq; ſiniſtras.
Quatuor hæc membra, hepar, pes, cepha, cor, vacuanda.
Æſtas hepar habet, ver cor, ſicque ordo ſequetur.

DE COMMODIS EX SECTIONE Saluatellæ.

CAPUT CIII.

EX ſaluatella tibi plurima dona minuta,
Splenem, hepar, pectus, vocem, præcordia purgat,
Innaturalem tollit de corde dolorem.

FINIS.